

మమ్రక్రీ క్క

(స్వీయ చరిత్రతో సహా)

Acc No : 28553

సద్మశ్రీ కళా ప్రసూర్ణ

డా॥ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్

(ప్రచురణ)

వంశీక్రిష్ణ పబ్లికేషన్స్

11-25-45, వాసవీకాలనీ

వరంగల్లు - 50 6002

A.P. (INDIA)

మిమిక్రీ కళ

సర్వహక్కులు ప్రచురణ కర్తకు

ప్రచురణకర్త అనుమతిలేకుండా

యూ గ్రంథములోని ఏ భాగమునైన ప్రచురించరాదు.

సద్మిత్ర కళా ప్రస్థార్థ

డా॥ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్

మొదటి ప్రచురణ : ప్రతులు 1500 / జూలై 2001

రెల : 200 US \$ 30

ప్రచురణ :

వంశీక్రిష్ణ పబ్లికేషన్స్

11-25-45, వానసీకాలనీ

వరంగల్లు - 506 002. A.P. (INDIA)

డిజైనింగు మరియు ప్రింటింగు

జి.ఎస్.ఎమ్. గ్రాఫిక్సు

8-6-870బి/1, మొదటి అంతస్తు

లక్ష్మీ కాఫ్రూల్, హైదరాబాదు - 500 004.

ఫోన్ : 3304356 సెల్ : 98480 94037

ప్రతులకు :

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, 4-1-435, విజ్ఞాన భవన్, హైదరాబాద్ 500 001. ఫోన్ : 4744580, 47 45905

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, 4-1-435, బ్యాంక్ స్ట్రీట్, హైదరాబాద్ 500 001. ఫోన్ : 4602946

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, మల్లాది బజార్, హైదరాబాద్ 500 195. ఫోన్ : 4751462

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, కార్టేజ్ స్ట్రీట్, విజయవాడ 520 002. ఫోన్ : 572949

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, మెయిన్ రోడ్, విశాఖపట్టణం 530 002. ఫోన్ : 502534

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, అరెండల్ పేట, గుంటూరు 522 002. ఫోన్ : 233297

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, గాంధీ రోడ్, తిరుపతి 517 501, ఫోన్ : 22475

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, ఆశోకా షేపింగ్ కంప్లెక్స్, మెయిన్ రోడ్, వాచ్చిరండ్ల 506 001. ఫోన్ : 77156

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, కాలేజీ రోడ్, అనంతపురం 515 001. ఫోన్ : 20614

విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, మునిసిపల్ షేపింగ్ కంప్లెక్స్, మెయిన్ రోడ్, కామిరండ్ల 533 001. ఫోన్ : 378992

The Art of Mimicry by Nerella Venumadhav

చతుష్ట్యై కళల్లో ఒకటిగా మన ప్రాచీనులు గుర్తించిన అనుకరణ కళను (మిమిక్రి) శ్రీ నేరెళ్ళ నేణుమాధన్ నిశ్చ సరివ్యాప్తింపచేశారు. ఈ కళను జనరంజకం చేస్తూ శ్రీ నేణుమాధన్ ప్రపంచ దేశాలన్నింటిని మూడుసార్లు తిరిగొచ్చారు. ప్రపంచంలోని వివిధ దేశాల్లో నివసిస్తున్న కళాప్రియులందరి ప్రశంసల్ని సొందారు. ఐక్యరాజ్యసమితిలో ప్రధమంగా ప్రదర్శన యిచ్చిన తొలి భారతీయ కళాకారుడు నేరెళ్ళ నేణుమాధన్. మిమిక్రి కళలో ప్రతిష్టాత్మక పద్మశ్రీ పురస్కార గ్రహీత డా॥ నేరెళ్ళ నేణుమాధన్ ప్రధముడు.

భారతదేశంలోని మూడు నిశ్చ నిద్యాలయాల వారికి గౌరవ డాక్టరేట్ పట్టాను సమర్పించాయి వామినేడ్ MLC 1972,1978. ప్రస్తుతం నేరెళ్ళ నేణుమాధన్ గారు శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు నిశ్చ నిద్యాలయం (హైదరాబాద్) లో మిమిక్రి కోర్సుకు విజిటింగ్ ప్రొఫెసర్ గా పనిచేస్తున్నారు.

మిమిక్రి కళను ప్రపంచవ్యాప్తం చేసిన శ్రీ నేరెళ్ళ నేణుమాధన్ గారి జీవిత విశేషాలనూ, మిమిక్రి కళలోని మెలకువలనూ మిమిక్రి కళ సిలబస్ నూ ఒక సమగ్రమైన గ్రంథంగా వెలువరించే తొలి ప్రయత్నమే ఈ పుస్తకం.

ఈ పుస్తక ప్రచురణకు ద్రవ్య సహాయాన్ని అందించిన సహృదయులు శ్రీ కోడూరి నరసాచార్య గారు (మేనేజింగ్ డైరెక్టర్, శాంతా బయోటెక్నిక్స్ ధైనేట్ లిమిటెడ్) గారికి నూ హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు.

పంశీకృష్ణ పబ్లికేషన్స్

మిమిక్రీ కళ

నేరెళ్ళ పేణుమాధవ్

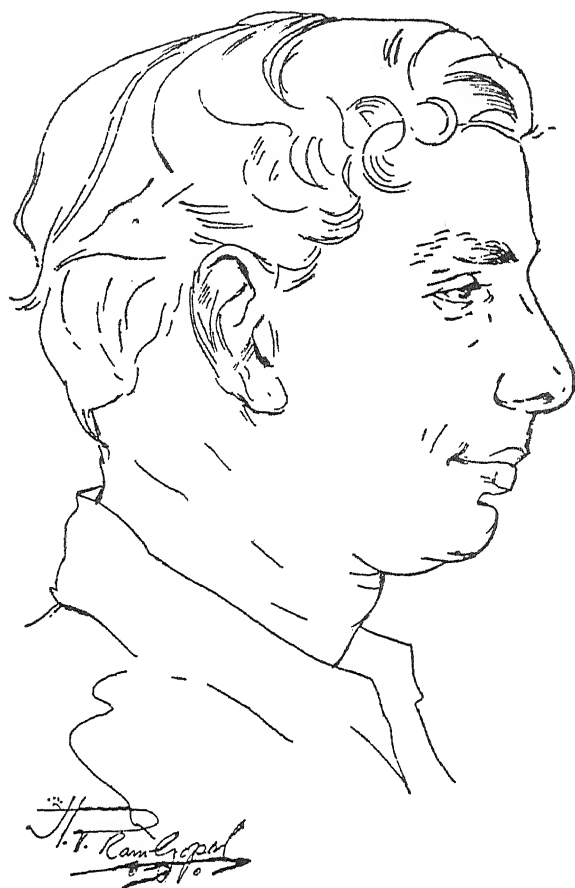
ముందు మాట	
నామాట	
పుస్తక పరిచయం	
మిమిక్రీ కళా వైశిష్ట్యం.....	9
మిమిక్రీ పాఠాలు	24
జీవిత విశేషాలు	72
అనుభవాలు - జ్ఞాపకాలు	112
ప్రముఖుల ప్రశంసలు	121
వివిధ పత్రికల్లో కొన్ని వ్యాసాలు	161
బయోడెటా	178
కొన్ని పత్రికలు	185
మిమిక్రీ సిలబస్	215

అంకితం

పూజ్యులు నా పితృమూర్తుసాదులు
శ్రీ నేరెళ్ళ శ్రీహరి గారు, శ్రీమతి నేరెళ్ళ శ్రీలక్ష్మి

The Artiste

డా॥ వేణుమాధవ్ పుస్తకాన్ని విడుదలచేస్తూన్నా భారతదేశ ప్రధానమంత్రి
గౌ॥నీ॥ శ్రీ వాజ్పేయి-ప్రక్కన కేంద్రమంత్రి గౌ॥నీ॥ శ్రీ సి.హెచ్. విద్యసాగర్‌రావ్.

గౌ॥ భారతదేశ లోక్‌సభ సభాపతి శ్రీ జి.ఎం.సి. బాలయోగి అధ్యక్షతన సిడ్డీ (ఆస్టేలియా)
భారతదేశ దౌత్యకార్యాలయంలో డా॥ వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ ప్రదర్శనానంతరం
ఇతర ప్రముఖులతో.

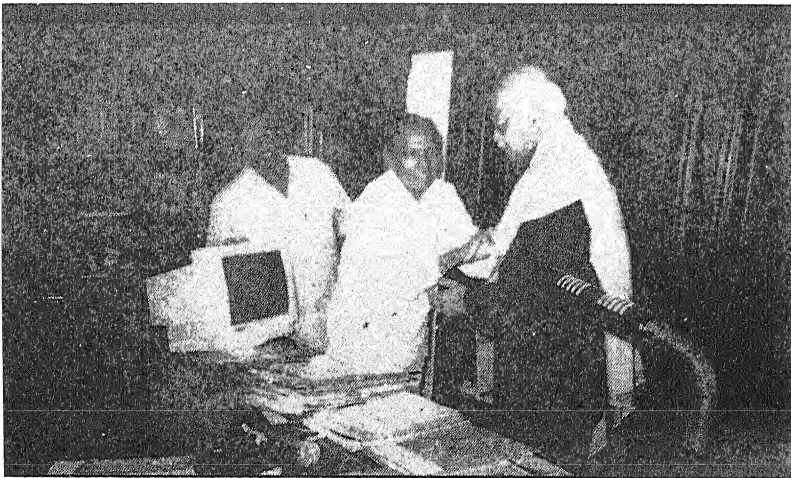
The Artiste

డా॥ వేణుమాధవ్ పుస్తకాన్ని విడుదలచేస్తూన్నా భారతదేశ ప్రధానమంత్రి
గౌ॥నీ॥ శ్రీ వాజ్పేయి-ప్రక్కన కేంద్రమంత్రి గౌ॥నీ॥ శ్రీ సి.హెచ్. విద్యాసాగర్లావ్.

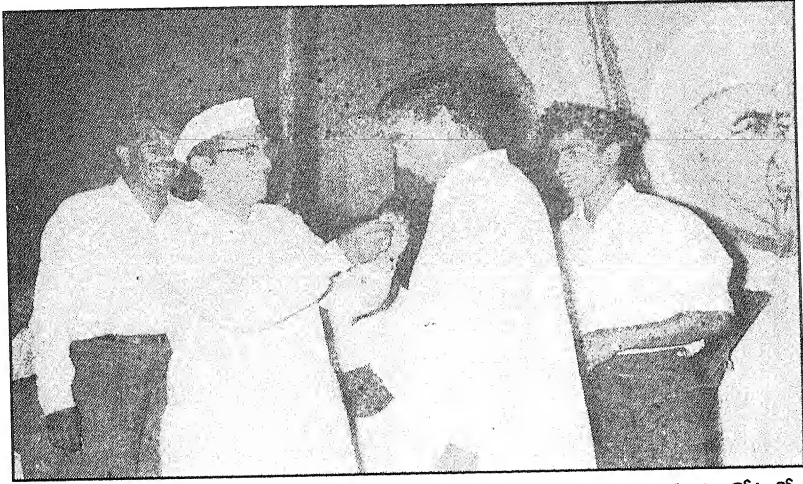
గౌ॥ భారతదేశ లోక్సభ సభాపతి శ్రీ జి.ఎం.సి. బాలయోగి అధ్యక్షతన సిడ్డీ (ఆస్టేలియా)
భారతదేశ దౌత్యకార్యాలయంలో డా॥ వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ ప్రదర్శనానంతరం
ఇతర ప్రముఖులతో.

డా॥ ఎన్. వేణుమాధవ్ ఆంగ్లంలోవారి పై రచించిన పుస్తకాన్ని గౌ॥ భారతదేశ
హోంశాఖామాత్యులు శ్రీ లాల్ కిషన్ అద్వానీ గారికి వారి కార్యాలయంలో
సమర్పిస్తున్న ఛాయా చిత్రము

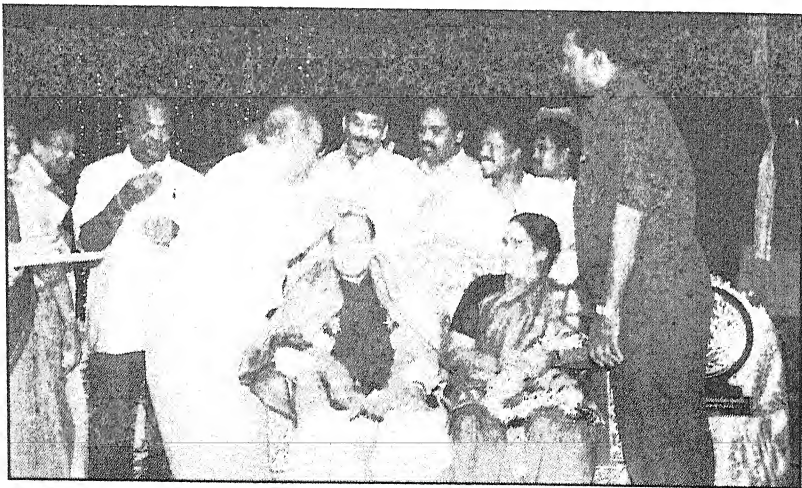
ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నర్ డా॥ రంగరాజన్, ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవాన
(I- II-2000) ఢిల్లీ ఏ.పి. భవన్ లో ప్రముఖుల సమక్షంలో, డా॥ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ ను
సన్మానిస్తున్న ఛాయా చిత్రము

గౌరవనీయులు మాజీ కేంద్రమంత్రి శ్రీ ఎన్.పి.బి.పి.కె. సత్యనారాయణరావు సామర్లకోటలో
డా॥ వేణుమాధవ్ గారిని ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్ బిరుదు ప్రదానంచేస్తున్న
ఛాయా చిత్రము

డా॥ వేణుమాధవ్ కు వరంగల్లో గండ పెండేరం ప్రధానోత్సవం

డా॥ వేణుమాధవ్, శ్రీమతి శోభావేణుమాధవ్ లకు విజయవాడలో కనకాభిషేకసన్మానం.

పార్ట్ బ్రేర్ (అండమాన్స్)లో డా॥ వేణుమాధవ్ ప్రదర్శనను అనందోత్సాహాలతో తిలకిస్తున్న ప్రేక్షకులు.

బీరూట్ (లెబనాన్) లో

మెంఫిస్ (యు.ఎస్.ఎ) లో అమెరికన్ అభిమానులతో డా॥ వేణు మాధవ్

జుంగేంటన్ (యు.ఎస్.ఎ) లో అమెరికన్ అభిమానులతో డా॥ వేణు మాధవ్

నా మాట

కళాకారుల జీవితాలు బురదలోంచి పద్మం వికసించినట్లే వుంటాయి. జీవితం ఏమి యిస్తుందో అది తీసుకుని తృప్తిపడరువాళ్ళు. తమకు ఏమికావాలో దానికోసం పోరాడుతారు. గొప్ప కళాకారులు ఆకాశంలోంచి వూడిపడరు. సమాజం వారిని తయారు చేస్తుంది. సమాజం నుంచి స్ఫూర్తిని పొంది సమాజానికి సేవ చేస్తారు. సంక్లిష్టమైన యీనాటి జీవితంలో మనిషి ఎన్నో కష్టాలు బాధల మధ్య నలిగిపోతున్నాడు. అతణ్ణి క్షణకాలం సేపు మైమరపించి నవ్వించడం కళాకారుడి ఉత్తమ కర్తవ్యం. నేను ఆపనే చేయటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను ఇన్నాళ్లుగా. ఇప్పుడు దేశవ్యాప్తంగా ఎంతోమంది మిమిక్రీ కళాకారులు బయల్దేరి కార్యక్రమాలిస్తున్నారు. అది నాకు పరమానందంగా ఉంది.

నా ఈ జీవితం తెలుచిన పుస్తకమే ఐనా - నా విభిన్న అనుభవాలు సహా కళాకారుల అభ్యున్నతికి ఉపయుక్తం కావచ్చనే అభిప్రాయంతో ఈ రచన సంకల్పించబడింది.

చాలా కాలం క్రితమే ఆంధ్రజ్యోతి, ఆంధ్రప్రభ, సచిత్ర వార పత్రికలలో ప్రచురింపబడి వ్యాప్తిలో ఉన్న మిమిక్రీ పాఠాలు కళాకారుల సౌలభ్యంకోసం పునర్ముద్రించటం జరిగింది.

విద్యార్థుల సౌకర్యార్థం మిమిక్రీ సిలబసు చివరగా చేర్చబడింది.

ఈ జీవిత చరిత్ర కళాకారులకేగాక, సామాన్య ప్రజలకు కూడా ఆసక్తి కలిగిస్తుందని నమ్ముతున్నాము.

నేరేళ్ళ వేణు మాధవ్

తెలుగు వా(డి)ణి భువన విజయం

అనుకరణ శక్తిని మానవుడికి లభించిన వరంగా చెప్పుకోవచ్చు ఒకరు నడిచే తీరు... నటించే పద్ధతి... మాట్లాడే విధానాన్ని అవగతం చేసుకుని తిరిగి అచ్చు అదేవిధంగా చేయడమే అనుకరణ. ఇందులో ధ్వనికి సంబంధించిన అనుకరణే ప్రధానంగా ఉంటుంది. సాధారణంగా కనిపించే అసాధారణమైన కళ ఈ ధ్వన్యనుకరణ కళ. ప్రస్తుతం ఈ కళ ప్రపంచవ్యాప్తంగా బహుళ జనాదరణ పొందుతోంది. ధ్వన్యనుకరణ హాస్యనటులకు ఒక తొలిమెట్టుగా మారింది. అరవై నాలుగు కళలలో ఈ కళకు ప్రత్యేకత, సమున్నత స్థానం ఉంది. ఇంతటి విశిష్ట కళకు ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని తీసుకు వచ్చిన గొప్ప కళాకారుడు డాక్టర్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్.

దాదాపు అర్ధ శతాబ్ద కాలంగా తానొక్కడే ఈ కళను కంఠంమీద మోస్తున్న అత్యున్నత కళాకారుడాయన. ధ్వన్యను కరణకు ఆయన చిరునామా.

నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ 1932 డిసెంబరు 28వ తేదీన వరంగల్‌లో జన్మించారు. బి.ఎ., బి.కా., బి.ఇడి. పట్టాలు పొంది ఉపాధ్యాయ వృత్తిని చేపట్టిన ఆయన కళాపిపాసతో ఆ ఉద్యోగానికి కొద్ది సమవత్సరాలలోనే రాజీనామా చేశారు. వృత్తికి స్వస్తిచెప్పి పూర్తిగా కళకే అంకితమయ్యారు. భారతదేశంలో డాక్టర్ వేణుమాధవ్ సందర్శించని పట్టణం కాని, ఆ కళాకారునికి అభిమానహారతి పట్టని నగరం కానీ లేదనటం అతిశయోక్తికాదు. ధ్వన్యనుకరణకు అద్యుడిగా పేరొందిన వేణుమాధవ్ 1947లో సినినటుడు స్వర్గీయ నాగయ్యను అనుకరించడంతో తన మిమిక్రీ, మోనోయాక్స్ ప్రదర్శనలకు శ్రీకారం చుట్టారు. అప్పటినుండి ఇప్పటిదాకా ప్రపంచాన్ని మూడు పర్యాయాలు చుట్టివచ్చిన వేణుమాధవ్ అమెరికా, కెనడా, బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, ఆస్ట్రేలియా, సింగపూర్, బహరైన్ వంటి ఎన్నో దేశాల్లో పర్యటించి, తన అపూర్వ ధ్వన్యనుకరణ కళా ప్రదర్శనలిచ్చారు. ఎందరో ప్రపంచ ప్రసిద్ధుల ప్రశంసలు పొందారు. ఏ నలుడు అవహించనంతగా నాగయ్య తనను అవహించాడని చెబుతారు వేణుమాధవ్.

వేణుమాధవ్ కంఠంలో హాస్యం ఉంది, గంభీరం ఉంది, కోమలత్వం ఉంది. వీటన్నింటినీ ఒక్కసారే మేళవించి ప్రదర్శించే అదుదైన అపూర్వ కళాకౌశలం ఉంది. మనం వేయిముఖాల మనిషి గురించో, లేక వేయి గొంతుల మనిషి గురించో వినివుంటాం. అయితే వేణుమాధవ్‌లో ఆ వేయిముఖాల, వేయిగొంతుల వ్యక్తిని ఒక్కటిగా చూడగలము. ఆయనతో మనం మాట్లాడితే ఒకేఒక వ్యక్తితో సంభాషించినట్లు ఉండదు. ఆయన గొంతుకలో నుంచి ఎందరో రాజకీయవేత్తలు, కళాకారులు, రచయితలు బయటకు వచ్చి మనల్ని పలుకరిస్తారు.

వేణుమాధవ్ ఒక్క ఊణంలో చిత్తూరు నాగయ్యలా, మరుక్షణంలో భానుమతిలా మారిపోతారు. నాగయ్య గొంతుకలోని ఆద్రుత, భానుమతి కంఠంలోని సొంపులను అనుకరించడంలో వేణుమాధవ్ ప్రతిభ అనన్య సామాన్యం. ఇవాళ ధ్వన్యనుకరణ బోధించడానికి ఒక సిలబస్ ఏర్పడుతున్నా, ఆ విషయానికి సంబంధించి వాచకాలు తయారవుతున్నా ఆ కీర్తి అంతా వేణుమాధవ్‌దే. తన కంఠంతో లోకాన్నే జయించిన మహానుభావుడాయన. ఆయన ఒక సంచార మహోన్నత గళ జలపాతం. సహస్ర స్వర నియంత్రణ మహామాంత్రికుడాయన.

[ప్రశంసలు..

వేణుమాధవ్ పేరు చెప్పగానే మనకు మిమిక్రీ గుర్తొస్తుంది. మిమిక్రీ చేస్తే వేణుమాధవే చేయాలి అనుకునేంతగా ప్రజలలో నిలిచిపోయాడీయన. ఆయన గురించి కొందరు ప్రముఖులు, పత్రికల ప్రశంసలు.. విశిష్టమైన ఈ కళను మీరు అద్భుతంగా ఔపోసన పట్టారు అని వేణుమాధవ్‌ను ప్రస్తుతించారు స్వర్గీయ డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్. మీ ప్రతిభ ప్రశంసనీయం అని కీర్తించారు లాల్‌బహదూర్‌శాస్త్రి. వేణుమాధవ్ ఎం.ఎల్.సి. గా నామినేట్ అయిన విషయం తెల్సి అందులో వింతేముంది! నేను అతన్ని దేవతల మధ్యనే నామినేట్ చేస్తున్నాను అని ప్రకటించి సంబరపడ్డారు హరింద్రనాథ్ ఛటోపాధ్యాయ. ప్రముఖ నవలా రచయిత డాక్టర్ ముల్కరాజ్ ఆనంద్ చూపే రుస్తుం అన్న బిరుదుతో వేణుమాధవ్‌ను సత్కరించారు.

యునైటెడ్ అరబ్ ఎమిరేట్స్‌లోని ప్రసిద్ధ పత్రిక గల్ఫ్ న్యూస్ ప్లాఫ్ రిపోర్టర్ వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ కౌశలత్వానికి ముగ్ధుడై ఒక్క సెకనుకు మించి ఎక్కువ

సమయం ఈ ధ్వన్యనుకరణ చక్రవర్తికి కేటాయించకండి. కేటాయిస్తే మీ స్వరంతోపాటు, మీరూ ఈయన కంఠంలో ఇరుక్కుపోయే ప్రమాదం ఉంది అంటూ ప్రశంసల వర్షం కురిపించాడు.

అవార్డులు..

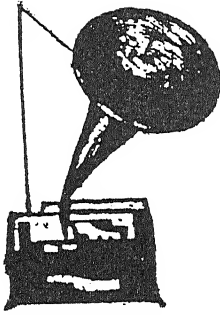
ధ్వన్యనుకరణ కళకు ఇంతటి ప్రాముఖ్యాన్ని సంపాదించి, ఈ కళకోసం యాభై ఏళ్ళుగా విశేష కృషి సల్పుతున్న ఆయనకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం కళాప్రపూర్ణ పురస్కారాన్నిచ్చి సత్కరించింది. రాజ్యలక్ష్మి పురస్కారం కూడా వేణుమాధవ్ ను వరించింది. కాకతీయ యూనివర్సిటీ, జవహర్ లాల్ నెహ్రూ టెక్నలాజికల్ యూనివర్సిటీలు ఆయనకు గౌరవ డాక్టరేట్ లనిచ్చి సత్కరించాయి. ఇప్పటి వరకు ఆయన ఎన్నో ప్రభుత్వరంగ సంస్థల్లో గౌరవ సభ్యుడుగా పదవులు చేపట్టారు. తానే ప్రతిష్టించి, ప్రాణం పోసి, ప్రపంచవ్యాప్తిని, ప్రసిద్ధిని చేకూర్చిన ఈ ధ్వన్యనుకరణ కళకు ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ అభ్యర్థనపై సిలబస్ ను రూపొందించారు.

ఇటీవల పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం కొత్తగా రంగస్థల కళల శాఖలో ప్రారంభించిన మిమిక్రీ కోర్సు బోధనకు కోర్సు డైరెక్టరుగా డాక్టర్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ మియమితులయ్యారు.

వివిధ దేశాల అధిపతుల, ప్రతినిధుల సమక్షంలో ఐక్యరాజ్య సమితి వేదికపై ఇచ్చిన ప్రదర్శన నా జీవితంలో మరుపురానిది అని వేణుమాధవ్ ప్రకటించినా, దేశ, విదేశాల్లో ఆయనిచ్చిన ప్రతి ప్రదర్శనా ఒక్కో అద్భుతం. మిమిక్రీ సామ్రాజ్యానికి ఆయన మకుటం లేని మహారాజు. శోకానికి, హర్షానికి, మంకుతనానికి, గాంభీర్యానికి, లాలిత్యానికి, ఉరుముల ఆర్పాటానికి చిరు నవ్వుల నవ్వుడికీ, అన్నింటికీ వేణుమాధవ్ గళం ఒక విడిది. తాను నేర్చుకున్న దానినుంచి అనేక కొత్త ప్రక్రియలు కనిపెట్టి ఈ కళకు ఎంతో ప్రాచుర్యం తెచ్చిన కళోద్యమకారుడీయన.

ఈనాడు, హైదరాబాద్
బుధవారం 20, జనవరి 1999

New York City, N.Y. 1 November 1971

united nations music appreciation club

VENUMADHAV, the first Indian Mono Actor to appear at the United Nations Headquarters, gave an extraordinary performance that proved him a great artist, not only in his acting of Indian parts, but in excerpts of Shakespeare plays as well. It was a privilege for our international diplomatic family to attend the performance of such gifted artist. This unusual event took place at the Dag Hammarskjold Auditorium on 28th October 1971 and it was sponsored by the Music Appreciation Club.

Cesar Giraldo, President

United Nations Music Appreciation Club

Much more than a mimic

Personally Speaking

JOE SENIOR

I have said more than once in these columns that one of the pleasing things about living in the U.A.E. is that one gets the opportunity from time to time to meet unusual people. I had one such opportunity last week when I was invited to dinner by Mr. Harry Franklin, a leading member of the Telugu community of Dubai at his residence in Karama.

Mr. Franklin wanted me to meet Dr. Nerella Venumadhav, the world famous expert in mimicry, who comes from Andhra Pradesh, and is now on a two-week visit to the UAE with a busy programme of performances throughout the area for schools, social groups etc. and is delighting the large audiences who attend. Indeed Mr. Franklin and his colleague, Mr. V.S.V. Prasad, a chartered accountant also from Andhra, have done us all a great service in inviting this immensely talented man.

Unusual

There were some very unusual things about our meeting the other day. Firstly I was meeting Dr. Venumadhav off-stage but he was nevertheless prepared to demonstrate for me the full range of his skills face to face in a completely unselfconscious manner.

Also I was made to realise that this very modest man is quite different from commercially motivated stage performers: his entire concern is his art and his attitude is intellectual. It is quite inadequate to label him an actor, an impersonator or an impressionist. He is much more than an actor - he endeavours to reproduce the total sounds of each scene he is portraying: the voices of all the actors, background noises such as the sound of chariots, trumpets and the barking of dogs, and the sound of wind and rain.

As an impersonator or impressionist he endeavours to present the actual voices of his subjects - and to do so accurately and not in an exaggerated manner. He neither over-plays nor makes fun at the expense of his subjects, he presents them with dignity and respect.

In this way he enacted conversations between Mahatma Gandhi and Rabindranath Tagore, between John F. Kennedy and Dr. Radhakrishnan, and the voices of Mrs. Indira Gandhi, Pandit Nehru and others.

Characters

He also produced for me complete scenes from Shakespeare's Hamlet, and also Othello, in which he played all the characters and the relevant backgrounds. Some of his most interesting excerpts were from Biblical films of some years ago such as The Ten Commandments and Ben Hur. The unmistakable voice of Charlton Heston clearly emerged from the background which included the sound of trumpets, chariot wheels, and the buzz of the great multitude around.

All this was enthralling and I felt very privileged to be given an individual demonstration of this fantastic art. I have never heard anything like it and I don't expect to hear anything comparable again.

But the thing which impressed me most about this very remarkable man was his supreme modesty, his complete lack of showmanship and his utter devotion to his art.

Dr. Venumadhav performs in Telugu, Hindi, Urdu and English. For me the performance was mainly in excellent English but I was able to conclude that there is nothing within his range which he can't reproduce. I asked him for example for his impression of Lata Mangeshkar and he readily, without hesitation, produced that well-known sweet voice which has entertained so many people from the subcontinent over the past thirty years. It was uncanny. At the end of our meeting I was so spellbound by all I had heard that all I could say was Fantastic and so it had been. I went away like walking from a dream and I could hardly believe what I heard.

* * *

Noted Indian mimic here on private visit

By A Staff Reporter

DON'T give

Dr. N. Venumadhav
more than a second
of your time.

If you do, you will see
yourself mimicking
him.

For over 40 years, Dr. N. Venumadhav has made mimicry into a forceful medium of entertainment and he has been impersonating anything and everyone.

No sound is too difficult for this master of voice modulation and inflexion.

Ten tanks firing at once, a dozen World War II bombers sowing destruction, chariots grinding

down at breakneck speeds like in the movie Ben Hur, or Othello bellowing his rage and jealousy at Desdemona or an orchestra rising to crescendo - nothing is impossible for him

to imitate, with faultless accuracy.

Dr. Venumadhav, who comes from the South Indian State of Andhra Pradesh, is on a private visit to Dubai. He has performed in every major city of the world.

He mimicks leaders, actors, instruments, birds and animals, poets and writers and any miscellaneous sound.

Mimicry is oral, caricature is visual, he fondly says.

Hobby turns obsession for him

By. V.N. Harinath

Hyderabad, April 28. He is hailed as the father figure, pioneer and maestro of mimicry in which field Dr. Neralla Venumadhav (68) has spent over 50 years bowling over people the world over, with unforgettable performances.

The Warangal-based master mimic has the distinction of being the first Indian mono actor to perform at the U.N.A. trained graduate teacher, he is also perhaps, the only mimicry artiste to have gone round the globe three times.

Holder of three honorary doctorates awarded by three State universities and a former nominated member of the Legislative Council in 1972-78, he designed the syllabus of a course in mimicry for Potti Sriramulu Telugu University, where he is a Director.

Dr. Venumadhav, who was presented with the Mimic of the Millennium Award by the Secunderabad Walker Town Junior Chamber the other day, had this written on him by the late actor Harindranath Chattopadhyay: Venu, you will surely be remembered

after you have departed from this mournful earth (you are going to live for quite a hundred years). You have lent the world a world of laughter and flooded with fine merriment and mirth men's hollow lives of tragedy and tears.

It is no small praise from a veteran who was himself known for his ability to raise laughter than to the inimitable acting on the silver screen.

The award was presented at a "Comedy to Comedy" function organised at Hari Hara Kala Bhavan, where many entertainers like Doulatram, Habeeb Quadri, TV artiste Anand 'Mimicri' Srinivas, Krishnamurthy and Chokkapu Venkata Ramana performed.

For Dr. Venumadhav, who was inspired by veteran Telugu actor Nagaiah in film "Pothanna", mimicry began as a hobby. He got so involved that it became an obsession. He proves that his art is indeed a combination of all arts ('sarvakala sammelanam').

2

మిమిక్రీ కళ వైశిష్ట్యం

ప్రాచీన కాలం నుండి నాగరికతకు, సంస్కృతికి కేంద్రంగా ఉన్న భారతదేశం వ్యాపారం, వాణిజ్యంలో అభివృద్ధి చెందిన తర్వాత కూడా లలితకళలకు నిలయంగా వుంది. ప్రాచీన భారతదేశంలో సంగీతం, నాట్యం, నాటకం, చిత్రలేఖనం, శిల్పం, వాస్తునిర్మాణం (ఆర్కిటెక్చర్)లతో ప్రాచుర్యం చెందిన కళలు, వాటిని ముందుతరాలకు మార్గదర్శకంగా వుండే విధంగా కృషి చేశారు. అయితే ప్రత్యేకత ఏమిటంటే కళలకు మూలపురుషులుగా వున్నవారు, వారిని అనుసరించిన వారు కూడా మతపరమైన నమ్మకాల ద్వారా స్పందన పొందారు.

కళయొక్క ఉత్కృష్ట పరమావధి ఆధ్యాత్మికం, దైన భక్తేనని వారు గట్టిగా నమ్మేవారు. ధ్వని అనుకరణ, ఏకపాత్రాభినయం వీటిని కూడా నాటకములో ఒక భాగముగా భావించవచ్చు. ఇవి నటనలో ప్రత్యేకమైన, కష్టతరమైన విషయాలను ప్రతిబింబిస్తూ, నటనతో సంబంధం కలిగివున్నాయి.

కళ ప్రాథమికంగా అందాన్ని సృష్టించేందుకు నిర్దేశించబడిన ఒక ప్రక్రియ. సత్యం, శివం (మంచి), సుందరం దానికి వున్న మూడు రకాల ప్రయోజనాలు. రూపం ఏదైనా కళ అనేది అనుభూతుల సంస్కృతే గాని - అనుభూతులను కల్పించడం కాదు. బలవంతాన అనుభూతులను రుద్దడం కాదు! అవి సహజంగా పెరగాలి.

అందువల్ల అది జీవితంలోని వెలుగునీడలకు సంబంధించినంత ఆత్మ సంబంధమైన విలువలకు చెందినదై వుంటుంది. కళ దాని ఉత్కృష్ట రూపములో జీవన సాధనమయిన శరీరాన్ని తేలియాడేట్టుచేసి హృదయాంతరాళాలలోకి చేరేందుకు మనిషి యొక్క సంస్కృతి విలువల గుండా పయనిస్తుంది. కనుక ఆ రూపంవలన ఇచ్చేవానిని (కళాకారుడిని) పుచ్చుకునే వారిని (ప్రేక్షకులను) కూడా కళ ఆశీర్వదిస్తుంది.

కళ యొక్క త్రిముఖ మాధ్యమంలో (మీడియా) రంగస్థలం, ప్రేక్షకులు, నటుడు ముగ్గురు వున్నారు. ఒక వ్యక్తి అద్భుతమైన నటుడు అయితే గాని ధ్వని అనుకరణలో గాని ఏకపాత్రాభినయంలో గాని విజయం సాధించలేడు. మన పెద్దలు చెప్పినట్లు ఈ మొత్తం ప్రపంచం అంతా ఒక నాటక రంగం అని, సృష్టికర్త జగన్నాటక సూత్రధారి అని నమ్మకం. మన శాస్త్రాలు, పురాణాల ప్రకారం ఈ సృష్టి అంతా బ్రహ్మదేవుని లీల లేక ఆట. అభ్యుదయ కళ యొక్క నిజమైన రూపం సృష్టికర్తకు సృష్టికి ఒక వారధి నిర్మించటమే. అభ్యుదయ కళ ప్రపంచానికి త్రికాలాభాధిత సత్యాన్ని వివరించడం జీవితంలో పారతౌకిక విషయాలను ప్రోత్సహించడం లక్ష్యాలుగా కొనసాగింది.

నటుడు జీవితం యొక్క అంతిమ లక్ష్యాలను గుర్తించే విధంగా ప్రేక్షకుణ్ణి నడిపించే మార్గదర్శి. భరతుడు, అదే విషయాన్ని చెప్పాడు. 'షేక్స్పియర్ కూడా ప్రపంచం అంతా ఒక నాటక రంగం, స్త్రీ పురుషులంతా నటులు అని వ్యక్తం చేశారు. అలాగే యూజ్ యు థైక్ ఇట్ నాటకంలో జాక్విన్ ద్వారా మనిషి జీవితంలో వుండే 7 దశలను 7 అంకాల నాటకంగా పోల్చి చూపించి, పసితనంనుంచి వృద్ధాప్యం వరకు వర్ణిస్తాడు. భరతుడు లోకవృత్తానుకరణం నాట్యం అన్నట్టు నాటకం వర్ణిస్తాడు. భరతుడు లోకవృత్తానుకరణం నాట్యం అన్నట్టు నాటకం జీవితానికి అనుకరణ. ద్రయిడెస్ కూడా జీవితానికి న్యాయమైన సజీవమైన ప్రాతినిధ్యం వహించేది నాటకం అని పేర్కొన్నాడు.

అనుకరణ కేవలం కార్టూన్ కాపీగా వుండనక్కరలేదు. అలాగని ఒక కెమెరా షాట్లాగా వుండనక్కరలేదు. నిజానికి ఫోటోగ్రాఫర్ కూడా మనిషి మొత్తం బొమ్మతీసి విధంగా ఒక భంగిమను ఎన్నుకోవలసివుంటుంది. ఈ విషయాన్ని గూర్చి ప్రపంచ ప్రఖ్యాత ఫోటోగ్రాఫర్ కర్న్ ఇలా అన్నారు. అంతర్గతమైవున్న గొప్పతనం యొక్క శక్తిని, అది పట్టుకోవడానికి సెకను కూడా అక్కరలేదు. మనిషి మనస్సు, హృదయం లేదా ఆత్మలో వున్న విషయం, దానిని కళద్వారా, చేతుల ద్వారా పాత్రద్వారా ప్రతిబింబిస్తుంది. అదిగో ఆ క్షణనే దానినే రికార్డుచేయాలి. అన్నట్టు ఈ ప్రత్యేక శ్రద్ధనే ప్రతి కళాకారుడు పెంపొందించుకోవాలి.

యాంత్రికంకా జరిగే ఫోటోగ్రఫీలోనే అంత శ్రద్ధ వహించి నప్పుడు నాటకం/నటనలో ఎన్నెన్నో ఉన్నత శిఖరాలకు చేరవచ్చును.

కళాకారుడు, తనదృష్టి సంయమనంతో ప్రపంచాన్ని ఒక ఇసుక రేణువులో, స్వర్గాన్ని ఒక విరిసిన పువ్వులో అనంతాన్ని అరచేతిలో దర్శించి గంటలో శాశ్వతత్వాన్ని సాధించగలిగేట్టు కృషి చేయాలి.

కళాకారుడు - నటుడు ఒక విషయాన్ని వాస్తవంగా ప్రజలు భావించి ఆనందించేట్టు చేస్తున్నా, దుఃఖం, క్రోధం, బాధ మొదలైన విషయాలు కూడా తాను నిజంగా అనుభవించినంతగా భ్రమింపజేస్తాడు. దీనికి ఎంతో ఊహాశక్తి కావాలి. ఆవేశకావేశాలనించి పయనించినప్పటికీ, దానికి ఇవేవీ అంటబోవని అతడు నిరూపిస్తాడు కాని నటన తత్వ శాస్త్రానికి ఎంతో సన్నిహితమయినది. 'షేక్స్పియర్ అంటారు ఏ తత్వవేత్త కూడా పంటి నొప్పిని నిశబ్దంగా భరించలేడు, కాని నటుడు ఆ బాధను

భరించగలడు, ఎందుచేతనంటే బాధను భరిస్తూ కూడా తను నవ్వుతూ మనకు కనిపించగలడు కూడా!.

నటుడు తనవైన అనుభూతులతో పాటుగా తనవే అన్నంత సహజంగా మరికొన్ని అనుభూతులను కూడా ప్రదర్శించాలి. తన ఊహ శక్తితో అప్పటికి అవసరమైన మూడ్‌లోకి ఎప్పటికప్పుడు వెడుతూ, 'పేపే ఎవరో' అతనికి పూనినట్టుగా ఊహ కల్పిస్తాడు. ఖాళీగానుంచే అతడు త్రాగుతాడు. అలా చేసినా అతని నరాల్లోంచి మధువు ప్రవహించి శుద్ధ త్రాగుబోతులా ప్రేక్షకులకు ననిపిస్తాడు.

ఏకపాత్రాభినయం అనగా ఒక నాటకం నుంచి ఒక ప్రముఖ పాత్రను విడదీసి మాట్లాడించి వివిధ హావభావలను ప్రదర్శింపజేయడం అని సామాన్యంగా అనుకుంటారు. సాధారణంగా జనానికి సన్నిహితంగా తెలిసిన పోర్షన్ను ఎన్నుకుంటారు, ప్రజలకు పడరాని ముద్ర గాఢంగా పడుతుంది గనక. ప్రత్యేకమైన గొప్ప పాత్రలను ఎంపిక చేసుకోవడంలో నటుడికి సౌలభ్యం కూడా ఉంది. నాటకంలో వుండే బలమైన నాటకీయతకు సంభాషణలలోని సాహిత్య సౌందర్యం బాగా తోడ్పడుతుంది. 'హేయ్‌లెట్ స్వగతం జూలియస్ సీజర్' నాటకంలో ఆంటోని ప్యూనరల్ అరేషన్, మయసభలో దుర్యోధనుడు, చాణక్యుని ప్రతిజ్ఞ అలాంటివి.

తెలుగులో బహుపాత్రధారణ అనే మరొక నటనాప్రక్రియ వుంది. దీనిని ఇంగ్లీషులో మల్టీ యాక్టింగ్ అంటారు. ఒకే వ్యక్తి రెండు లేదా ఇంకా ఎక్కువ పాత్రలను ఏకకాలంలో రంగస్థలంమీద ప్రదర్శించి రంజింపజేస్తాడు. పాత్రమారినప్పుడల్లా కంఠధ్వని మార్చడం మూలంగా ఇది సాధ్యపడుతుంది. కంఠధ్వని ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉండడం మూలాన ఆహార్యం వస్త్రధారణకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉండదు. నటుడు రంగస్థలంపై తన స్థానాన్ని పాత్రతో పాటుగా మార్చడం మూలంగా మరికొంత ఎక్కువ ప్రాముఖ్యతను సాధించవచ్చు. అయితే విద్యావంతులైన ప్రేక్షకులు ఉన్న సందర్భంలో ఆ అవసరం కూడా వుండదు.

ఈ విధమయిన నటనకు అపురూపమైన ప్రతిభామేదస్సు అసమానమైన ఊహాశక్తి అనుకరణకు వీలైన కంఠధ్వని వుండాలి. అనేక పాత్రలను ఏకకాలంలో ప్రదర్శించవలసి రావడం మూలంగా వెంట వెంటనే మార్పులు, సంభాషణలు చెప్పే తీరులోను, నటనా భంగిమలో కూడా ప్రదర్శించవలసి వుంటుంది. ఇది ఉత్కృష్టమైన నటనాప్రక్రియ. శ్లిష్టతరమైన ప్రతిభా పాటవాలు, మేధస్సుతో కూడా ఊహాశక్తి దీనికి అవసరం.

ఈ బహు పాత్రాభినయంలో స్త్రీ పురుషులను ఒకేసారి ప్రదర్శించడం చాలా స్త్రోవమైన విషయం. సెకను కంటే తక్కువ కాలంలో స్త్రీ పురుషులను ఒకేసారి ప్రదర్శించడం చాలా స్త్రోవమైన విషయం. సెకను కంటే తక్కువ కాలంలో స్త్రీ పురుషుల గొంతులు మారుస్తూ సంభాషణను కొనసాగించి, నవరసాలు ప్రదర్శించడానికి ఎంతో ప్రతిభ కావాలి.

నాటకాలే జీవితానికి అనుకరణ కనుక నటుడికి తను ఎన్నుకొన్న పాత్రను అనుకరించే శక్తి వుండాలి. సాంఘిక నాటకాల్లో నటుడు మనకు నిజ జీవితంలో తారసపడే వ్యక్తుల ప్రవర్తనను అనుకరించవలసి వుంటుంది. అయితే నిజ జీవితంలో ఆయా వ్యక్తులు ఫలానా సందర్భంలో ఎలా ప్రవర్తిస్తారో మనం చూసే అవకాశం లేనప్పుడు అనుకరణలో ఊహాశక్తిని ఉపయోగించవలసి వుంటుంది. పురాణాలు, ఇతి హాసాలలో పేర్కొన్న పాత్రలను నటించేటప్పుడు నటుని ఊహాశక్తికి ఎక్కువ పని కల్గుతుంది. రవివర్మ చిత్రాలనుంచి కొంత స్ఫూర్తిని పొందినా నటుడి తెలివితేటలకే ఎక్కువ పని. అనుకరణ ఊహాశక్తితో జతపడినప్పుడే నటనకు శక్తి చేకూరుతుంది.

ధ్వనులను అనుకరించటంలో గొప్ప వినోదం ఉంది. పక్షుల కిలకిలారావాలను, జంతువుల అరుపులను, మనుషుల కంఠధ్వనులను, స్త్రీ పురుషులిద్దరివీ కళాకారుడు చక్కగా అనుకరించినపుడు మంచి హాస్యం వుడుతుంది. హాస్యం కాలక్షేపానికే కాదు, మన నైతికాభివృద్ధి దృష్ట్యా కూడా అది విలువైనదే.

ప్రముఖ వ్యక్తులు, నాయకులు, నటులు, గాయకులు మొదలయిన వారి కంఠధ్వనుల అనుకరణ గొప్ప వినోదాన్ని కలిగిస్తుంది. ప్రముఖుల మాటలనూ, ప్రసంగాలనూ విజయవంతంగా అనుకరించటం వలన కళాకారుడి శక్తియుక్తులూ ప్రజ్ఞా పాటవాలూ బహిర్గతం కావడమేగాక, తాము అనన్య సామాన్య ప్రతిభాశాలురమని భావించే అహంకారాలు కలవారికి తగిన శాస్త్రీ జరుగుతుందికూడా. అంతేకాదు, నిజంగా గొప్పవారయిన మానవతా మూర్తులకు ఈ రకమయిన ధ్వన్యనుకరణ మరింత కీర్తిని సంపాదించి పెడుతుంది. అనుకరణలోని కళాత్మకత సంగీత సాధనాల శబ్దాలను సూక్ష్మంగా అనుకరించటం వరకే కాదు వానకురుస్తున్న శబ్దం కొండవాగు గలగలలు, గాలి హోరు, గుడి గంటల చిరుసవ్వడి మొదలయిన సహజ శబ్దాలను కూడా అనుకరించవచ్చు.

మిమిక్రీ కళాకారుడు ఇంకా బహుపాత్రాభినయం చెయ్యటం కూడా ఆయన వినిపించగలగాలి. ఇటువంటి శబ్దాల అనుకరణకు హద్దులు లేవు అనంత ఆకాశమే

అవధి. అతిశయోక్తిగా అనిపించినా మహోన్నత స్థాయిలో అనుకరణకు సృజనాత్మకమైన మేధస్సు అవసరం కూడా.

మిమిక్రీ అంటే నిఘంటువు ప్రకారం అనుకరణలో నవ్వు పుట్టించడం అని అర్థం. మిమిక్రీ కళ ఎంతో శక్తివంతమైనది. ఇది విద్యను వినోదంతో సమ్మిళితం చేస్తుంది. విద్యాబోధనలో కూడా థియేట్రీ ప్రాక్టికల్ కూ మధ్య ఉన్న అంతరాన్ని మిమిక్రీ ద్వారా నివారించవచ్చు. చరిత్ర వంటి పాఠ్యాంశాలలో మిమిక్రీ జీవంపోస్తుంది పాఠశాలస్థాయి పిల్లలయితే మిమిక్రీ ద్వారా ఎనలేని లాభం పొందగలరు. అయితే అతి సర్వత్ర వర్ణయేతే కదా! మిమిక్రీ కూడా అంతే, ఎక్కువయితే బెడిసి కొడుతుంది.

వెంట్రీలాక్విజమ్ అంటే దూరంనుండి వచ్చే శబ్దాలను ఖచ్చితంగా అనుకరించే కళ. కళాకారుడు రంగస్థలంమీద నిలబడి కనిపిస్తూంటాడు. కాని అతడు చేసే శబ్దాలు మాత్రం దూరంనుండి వస్తున్నట్టు మనకు వినిపిస్తాయి. ఒక టెక్నిక్ ప్రకారం కళాకారుడు తన చేతుల్లో రెండు బొమ్మల్ని పట్టుకొని మాట్లాడుతాడు. మరొక విధానంలో అతడు చేతుల్లో ఏమీ పట్టుకోడు.

ఏకపాత్రాభినయం లేదా బహుపాత్రాభినయం అనేది నటనలో కల్లా కష్టమయిన విధానం. అంతంత మాత్రపు కళాకారులు దీనిని చేయలేరు. ఎంచేతనంటే దీనికి ఊహాశక్తి, సృజనాత్మకత, ఒరిజినాలిటీ కావాలి. నాటకంలోని ఒకటి రెండు పాత్రల్ని మాత్రమే కళాకారుడు ప్రదర్శించినా, అతనికి మొత్తంగా నాటకాన్ని దర్శించగలిగే శక్తి సామర్థ్యాలు అతనికి ఉండాలి.

ఒక ముఖ్యమయిన పాత్ర యొక్క స్వభావానికి, ప్రవర్తనకు సంబంధించిన కొన్ని విషయాలు - ప్రదర్శనకు తీసుకున్న భాగానికి సంబంధంలేని మరొక చోట ఉండవచ్చు. అటువంటి విషయాలు తెలుసుకోలేక పోయినట్లయితే కళాకారుడు ఆ పాత్రకు న్యాయం చేకూర్చలేడు.

రెండు పాత్రల మధ్య జరిగిన సంభాషణను ప్రదర్శించడానికి కళాకారుడు మొదటి పాత్ర మాటకు రెండవ పాత్ర మాటకు అంటే నటనకూ ప్రతినిటనకూ మధ్య త్వరత్వరగా వ్యత్యాసం ప్రదర్శించవలసి ఉంటుంది. అతని మాట, కదలిక, ముఖకవళికలు కూడా మారిన సన్నివేశానికి తగిన విధంగా సరయిన స్థాయిలో మార్చాలి. మిమిక్రీ, ధ్వన్యనుకరణ, ఏకపాత్రాభినయం, బహుపాత్రాభినయం, వెంట్రీలాక్విజం అనేవి నటనలో వివిధ పద్ధతులు. ఈ మొత్తం అన్నింటినీ ఒక వ్యక్తి చేయగలగటం అనేది ఒక

అద్భుత విషయం. ఈ మొత్తం అన్నీ కలసినపుడు అవి మహోత్సవ నటనకు నెలకొల్పి ప్రేక్షకులను పరవశులను చేస్తాయి. ఈ స్థాయి ఉన్న కళ మాత్రమే నాటకాన్ని రక్షిస్తుంది.

అటువంటి నటన - కళాకారుడు ఈ పాత్రలో జీవించాడే కాని కేవలం నటించలేదనే భావాన్ని కలిగిస్తుంది గనుకనే అది ప్రశంసార్హమయింది. సర్ ఫిలిప్ సిడ్నీ మాటలలో చెప్పాలంటే అది (నటన) శరీర పంజరంలో చిక్కుకున్న మనసును అజరామరంచేసి ఆనందలోకాలలో విహరింపజేస్తుంది.

బెట్రెండ్ రసెల్ చెప్పినట్లు - గొప్ప కళ, గొప్ప శాస్త్రం ఎప్పుడూ ఆదిలో అతాకిక లక్షణంగా ఉన్న మహా సౌందర్యాన్ని మూర్తీభవింపజేయాలనే ప్రాధాన్యత వాంఛనుండి ఉద్భవిస్తాయి. ఈ ప్రాధాన్యత వాంఛ ఏ మనిషిలో కదలాడుతూ వుంటుందో, వారిని మామూలు సిద్ధాంతాలు/వేదాంతాలు అదుపు చేయలేవు. ఈ విధమైన దార్శనికాన్వేషణ, పరిపూర్ణత పట్ల ఉండే ఆర్తి గొప్ప కళాకారుడు లేదా నటుడి లక్షణం.

కళతో తాదాత్మ్యం చెందటం మతపరమైనదిగా ఉన్నప్పుడు కళాకారుడు ఆత్మానందాన్ని కంటే ఆత్మత్యాగాన్ని అభిలషిస్తాడు. టి.ఎస్. ఇలియట్ చెప్పినట్లు నిజమైన కళాకారుడి అభివృద్ధి ఒక నిరంతర ఆత్మ త్యాగం అటువంటి కళాకారుడు అమరుడవుతాడు. వాళ్ళు తమ సృజనాత్మక విశేషాలతో సదా జీవించే ఉంటారు.

చెప్పుకోదగిన గొప్ప కళాకారులైన నటులు ఎప్పుడూ మెలోడ్రామాలోకి దిగరు. మాటల గారడీలకూ, తమాషాలకూ చోటివ్వరు. మధ్యరకం నటులు మాత్రమే పళ్ళు బిగబట్టటం, పిడికిళ్ళు బిగించటం, గుండెలు బాదుకోవటం, కొండవీటి చాంతాడంత సంభాషణలు వల్లించటం, కిందు మీదై ఏడుపుతో పెడబొబ్బలు పెట్టటం, పెద్దగొంతుతో గర్జించటం అరవటం, కేకలు పెట్టడం చేస్తారు.

ఉన్నతమైన కళ లక్షణం - విస్తృతకాదు, క్లుప్తత. కన్నీళ్ళను అణుచుకోవటం లోనే నటనా ప్రతిభ దాగుంది. ఎంత చచ్చురకం కళాకారుడయినా ఉల్లి ముక్కలు కంట్లో రుద్దుకొని కన్నీళ్ళు పుట్టించగలడు. భయాన్ని సృష్టించటానికి షిల్లర్ మొత్తం ఒక నగరాన్నే కాలాడు. కాని షేక్స్పియర్ తన సార్వకాలిక నాటకం ఒథెల్లో లో విషాదాన్ని సృష్టించటానికి డెస్టిమోనాతో కేవలం ఒక చేతిరుమాలును జారవిడిపించాడు. క్లుప్తతే కళాసౌరభం.

రంగస్థల నటన గురించి ఆప్లేడ్యూక్స్ ఇలా అంటాడు. నిజమైన నటుణ్ణి చేసేది ఆహార్యం, కంఠ స్వరం, కదలికలు, ఆఖరికి మౌలికాభినయం కానేకాదు. సాంకేతిక కళలో ప్రధానోద్దేశ్యం ఏమిటంటే ప్రేక్షకులకు కనిపించే విధంగా పరిస్థితులు, పరిసరాలు, పాత్రలక్షణాలు వివరించే సావకాశం నటునికి కల్పించటమే. మిగతా హంగులు ఎన్ని ఉన్నా కళతో మమైకం చెందటం వలన మాత్రమే ఒక సత్యేక దృక్పథాన్ని కలిగించి మొత్తం ప్రదర్శనను రసభరితం చేయగలుగుతుంది. ఏకపాత్రాభినయం, బహుపాత్రాభినయం, మైమ్ విషయాలలోనే కాదు ఏ ఇతర నటనకు సంబంధించిన కళ విషయంలోనైనా ఇది యథార్థం.

వాస్తవికమైన జీవితానికి దగ్గరగా ఉండే మనస్తత్వ సంబంధమైన సన్నివేశాలను గురించి వివరిస్తూ- ప్రముఖ రష్యన్ నటుడు కోన్స్టాంటిన్ స్టానిస్ లావిన్స్కి- యిలా చెప్తాడు.

చిత్రిస్తున్న, ప్రదర్శిస్తున్న పాత్ర మనస్తత్వాన్నీ నాటకీయ సన్నివేశాన్నీ సక్రమంగా అర్థంచేసుకోవటంతో వాస్తవికత వస్తుంది. ఆయన తన పుస్తకం కళలో నాజీవితం (మైల్స్ ఇన్ ఆర్ట్) లో ఈ సిద్ధాంతాన్ని బలపరచే అనేక సంఘటనలను వివరించారు. ఈ విషయానికి సంబంధించి నటుడికి సూక్ష్మ అధ్యయనం, అంతర్ దృష్టి, ఊహాశక్తి అవసరం. టెన్ కమాండ్ మెంట్స్ చిత్రం షూటింగ్ ప్రారంభించటానికి ముందుగా కొన్నివేల డాలర్ల ఖర్చును భరించి, ఆ చిత్ర నిర్మాత, దర్శకుడు అయిన సి.సిల్.డి మెల్లే కొంతమంది రెసిస్ట్ స్క్వారర్లను ఈజిప్టుకు పంపారు. దానికి కారణం - చారిత్రక దృష్టి, వాస్తవాలను గురించిన పరిజ్ఞానం లేకపోయినట్లయితే నటన అసంబద్ధంగా తయారవుతుందని ఆయన విశ్వసించటమే.

మామూలు బాక్స్ ఆఫీస్ హిట్ చిత్రాల మాదిరిగా మసాలాలు లేక పోయినా మనం సత్యజిత్ ఠే వంటివారు దర్శకత్వం వహించిన చిత్రాలకు వెంటనే ముగ్గులమౌతాము. అదే విధమైన గుణాత్మక విలువలు నాటకానికి కూడా వర్తిస్తాయి.

రంగస్థల నటన, ఏకపాత్రాభినయం / బహుపాత్రాభినయం, వెంట్రీలాక్విజమ్, ధ్వన్యనుకరణ, - ఇవన్నీ ఒకే కుటుంబానికి చెందినవి. వీటన్నిటిలోనూ ఒకే రక్తం ప్రవహిస్తోంది. ప్రముఖ సోవియట్ నటుడు ఎన్. చెర్క్సోవ్ - హాస్యనటుడు చార్లీచాప్లీన్ నూ మరొక ప్రముఖ రష్యన్ నటుడు స్టానిస్ లావిన్స్కి పోల్చి చెప్తూ - ఈ ఇద్దరి నటనా కూడా ఒకరితో ఒకరిని పోల్చదగినంత శక్తివంతమైనదేననీ, అందుకు కారణం ఒకే ఆదర్శాలతో పరిపోషింపబడిన నటనే ఇద్దరివీ కావటం అన్నారు. పాత్రలో ముఖ్యమైనది ఏమిటని వెతుక్కోవటం కాదు నటుడు చేయవలసింది - పాత్రలో హృ

దయాన్ని ప్రవేశపెట్టి మనసును లగ్నం చేయాలి. మొత్తం పాత్రలో లీనం కావటమే నటుడి విజయానికి సూత్రం.

మంచి నటుడికి వ్యక్తిత్వం ఉండాలి. వ్యక్తిత్వం, పర్సనాలిటీ అంటే ఒడ్డు పొడుగూ, రంగూ హంగూ కాదు. పరిసరాలకు / పరిస్థితులకు మనిషి మొత్త ప్రతి క్రియను / ప్రతి స్పందనతో అందర్నీ ఆకర్షించే వ్యక్తిత్వానికి మూలకారణం, సంస్కారవంతమైన మనసు. వ్యక్తిత్వాన్ని సీనిమా తారకు ఉండే మాదిరిగా గ్లామర్ అని కూడా అనుకోకూడదు. గ్లామర్ కూడా ఆకర్షిస్తుంది నిజమే, కాని వ్యక్తిత్వం పట్లే కాదు. గ్లామర్ కొన్నాళ్ళకు పాతబడిపోయి, మరింతగా ఆకర్షించేవైపు అందరి దృష్టి మరలుతుంది. కాని వ్యక్తిత్వం పట్ల ఉండే ఆకర్షణ మాసిపోదు.

నటులు బాగా కృషిచేయాలి. వారు విజయం సాధించాలంటే చిట్కాలే ఉండవు. ఒకసారి చౌకబారుగా నటించినందుకు ఎన్నికుంటిసాకులు చెప్పినా కారణాలు ఎవరూ వినిపించుకోరు. వాళ్ళను వాళ్ళే ఆరోగ్యంగా వుండేట్టు కాపాడుకోవాలి. ప్రతిసారి ప్రేక్షకుల ప్రతిస్పందనను బట్టి తమ నటనను వారే పునస్సమీక్షించుకుంటూ ఉండాలి. ఇటాలియన్ పాప్ గాయకుడు కరూజ్ పాడితే ప్రేక్షకులు సీట్లకు అతుక్కుపోయేవారు. అంత పేరు ప్రఖ్యాతులుండి కూడా ప్రతి ప్రదర్శనకూ ముందుగా ఆయన, అదే తన తొలి ప్రదర్శన అన్నంతగా కష్టపడుతుండేవారు. మిత్రులు ఎవరో ఒకసారి హాస్యంగా ఆయనను నూటికి నూరుశాతం విజయం సాధించికూడా ఇంకా జడుస్తా వెందుకంటే నూటికి నూటయభై శాతం ఆశిస్తారు అని.

నటుడి విజయం గురించి మాట్లాడుతూ ప్రముఖ రష్యన్ రంగస్థలం ప్రయోక్త వ్లాడిమిర్ నెమిరోవిచ్ డాంచెంకో ఇలా అన్నారు - అది మూడు విషయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది - ప్రతిభ; సమర్థత, అవకాశం. అవకాశం అంటే అందుబాటులో ఉన్న సౌకర్యాలను పూర్తిగా ఉపయోగించుకోగలిగే వివేకం.

అలాగే ప్రేక్షకుడి విషయాన్ని మర్చిపోకూడదు. నటనలో గుణాత్మకతకు సంబంధించి ప్రేక్షకుడి భావానికి ఎక్కువ వ్యాప్తి లభిస్తుంది. కళాకారుడికి ప్రతిఫలం అవసరం. అలాగే అతడికి గుర్తింపు, ప్రశంస కూడా అవసరమే. రంగస్థలం ఒక అద్భుతమయిన పరిశోధనాశాల. అది నటుడికి తన సృజనాత్మక ప్రతిభను పెంపొందించు కొనేందుకు దోహదం చేస్తుంది. బాహ్య పరిశీలన మూలంగాను ఆత్మానుభూతి మూలంగాను నటుడు టెక్నిక్ ను తెలుసుకోగలుగుతాడు - దానిని ఔపోసన పట్టగలడు.

ఏకపాత్రాభినయం చేసే నటుడు, ధ్వన్యనుకరణ కళాకారుడు ప్రజలనూ పరిస్థితులనూ పరిశీలిస్తూ ఉండాలి. ఎవరైతే తాను అనుకరిస్తాడో వారి స్థితిమయిన లక్షణాలు గనుక ప్రస్ఫుటంగా ఉంటే ఒక్కసారి మొత్తంగా అవతలి వ్యక్తిని మూర్తీభవింపజేయవచ్చు. దీక్ష అతని విజయానికి మూలం. అతని ఆలోచనా స్రవంతికి ఏ చిన్న అవరోధం కలిగినా అవతలి వ్యక్తి యొక్క ప్రవర్తనకు సంబంధించి లేదా మానసిక స్థితికి సంబంధించిన పరిశీలన పూర్తిగా వ్యర్థమవుతుంది. అలాగే ముఖంలో భావాలు పలికించటం కూడా విజయానికి బాగా తోడ్పడుతుంది.

ముందుగా ఒక పథకం ప్రకారం అంతా నిర్ణయించుకోవటం అవసరం. నటనలో ఆయా సందర్భాలను బట్టి కండరాల బిగింపు ఎలా ఉండాలి? కూడా చూసుకోవాలి. నిజ జీవితంలో అలవాట్లనూ, ప్రజల సాంఘిక ప్రతిస్పందననూ నటుడు అధ్యయనం చేయాలి. జీవితంలోని అన్నిరంగాల ప్రజలనూ కళ్ళముందు నిలపగలిగే విధంగా - రైతులు, కార్మికులు, గృహస్థులు, ఉపాధ్యాయులు, వ్యాపారస్థులు, స్కాలర్లు, రచయితలు, శాస్త్రజ్ఞులు, నటులు, గాయకులు, రాజకీయవేత్తలు..... ఇలా ఇలా అందరూ వీళ్ళందరి గురించీ అధ్యయనం చేసి, పరిశీలించి మనసులో దాచుకొని అవసరం, అవకాశం వచ్చినప్పుడు జ్ఞాపకాల పుటలలోంచి తిరగదోడాలి. అప్పుడు ప్రదర్శించే పాత్రలో పూర్తిగా లీనంఅవాలి.

విస్తృతమైన భారత ఉప ఖండంలో అనేక జాతులు, మతాలు, కులాలు, భాషలు, యాసలు ఉన్నాయి. వాటిలో ఉండే అనేక రకాలు, వాటిలోని వై విధ్యం దృష్టిలో ఉంచుకుంటే అదే మనకు ముడివస్తువు అవుతుంది. వాటినుండి కళాకారుడు ఎన్ని విశేషాలనైనా సృష్టించవచ్చును.

ద్రామా నటుడికి - ఏకపాత్రాభినయం చేసే వ్యక్తి లేదా మిమిక్రీ కళాకారుడికి ఉండే మిగతా పోలికలు ఎలా వున్నా, ప్రధానంగా అందరూ గమనించగలిగే విషయం - ఏకపాత్రాభినయం / మిమిక్రీ చేసే కళాకారుడికి వాక్కుధ్వి, మంచి గాత్రం, దానిని తన కనుగుణంగా మలుచుకునే నేర్పు అవసరం. రంగస్థల నటుడికి కూడా గాత్రం ప్రధాన మయినదే అయినా ఏకపాత్రాభినయంలోనూ మిమిక్రీలోనూ అదే కళాకారుడికి సర్వస్వమూ అవుతుంది.

ప్రపంచంలో ఎక్కడ ఎప్పుడయినా వ్యాపారస్థులు తమ లావాదేవీల్లో బేరాలాడుకున్నా, రాజకీయ నాయకులు ప్రజల్ని బుట్టలో వేసినా, గడుసు భార్యలు

మొగుళ్ళను సాధించినా, మాస్టర్లు పాఠాలు చెప్పినా, శాస్త్రజ్ఞులు వేదాంతాలు సిద్ధాంతాలు వల్లించినా, ముసలివాళ్ళు నసిగినా, స్త్రీదర్లు వాదించినా, పిల్లలు గోలచేసినా - అన్నిటికీ మాటలే ముఖ్యం. మనల్ని అలరించినా విసిగించినా మాటలే. ఏకపాత్రాభినయం చేసే వారికీ, ధ్వన్యనుకరణ కళాకారులకూ మాటలే ప్రథమావసరాలు.

ద్రామా నటుడికంటే మోనో యాక్టర్ లేదా మిమిక్రీ కళాకారుడు ఎక్కువ శ్రమపడసవలసివస్తుంది. రంగస్థల నటుడి కయితే, అతడు కేవలం ఒక పాత్రను నిర్వహిస్తే సరిపోతుంది. దానిని అతడు అందర్లాగానూ, తన ధోరణిలోనూ, ప్రత్యేకంగానూ నిర్వహించవచ్చు. ఒకసారి తన పాత్రలోకి ప్రవేశిస్తే అదే ఊపులో ఆసాంతం అతడు కొనసాగించే అవకాశం ఉంది. దీనికితోడు అతడికి దర్శకుడి మార్గదర్శకత్వం కూడా ఉంటుంది. అందరు నటుల కార్యకలాపాలనూ కేంద్రీకృత పథకంలో పాలుపంచుకునే విధంగా చూసుకోవలసిన బాధ్యత కూడా దర్శకుడిపైనే ఉంటుంది. దర్శకుడే మార్గాన్ని నిర్ణయించి, నడక ఉరుకులు పరుగులుగా ఉండాలా, మామూలు స్థాయిలో ఉంటే సరిపోతుందా అనికూడా చూసుకుంటాడు. అయితే తన గుర్రాన్ని ప్రేమించే రాతువలే దర్శకుడు కూడా నటుడ్ని మంచి మార్గంలో నడిపిస్తాడు. ఆ గుర్రానికి రాతుకూ కూడా తెలుసు - వారు ఎక్కడికి ప్రయాణిస్తున్నారో.

కాని మోనో యాక్టర్ లేదా మిమిక్రీ కళాకారుడికి అతనికి మార్గదర్శకత్వం వహించే ఏ దర్శకుడుగానీ, అతణ్ణి సరిదిద్దే ప్రాంప్టర్ గానీ ఉండరు. అతను తన కాళ్ళపై తాను నిలబడి తన స్వయంశక్తిని నిరూపించుకోవాలి. సమస్యలు ఎదురైనప్పుడుకూడా తనంత తానే పరిష్కరించుకోవాలి. అతనికి సృజనాత్మక వివేకం అవసరం. త్వరితంగా నిర్ణయాలు తీసుకోగలగటం, క్షణాల్లో మెరుపులా ప్రతిభను ప్రదర్శించే శక్తి అవసరం.

కొన్ని సార్లు మతము, నీతి కలసి పయనిస్తాయి. ఐ.ఎ. రిచర్డ్స్ చెప్పినట్లు - కళ నైతికతతో సంబంధం కలిగి ఉంటుంది. దానిని నైతిక విలువలతోనే నిర్ణయించాలి. కాని నైతికత శాశ్వతత్వం దృష్ట్యా కాక మనస్తత్వర దృష్ట్యా వివరింపబడింది.

కళ కళకోసం అనేది అర్థరహితమైన వాదం. తినటం తినటం కోసమే అన్నట్లుంటుంది. కళ ప్రబోధనాత్మకంగా ఉండాలి. అలా కాక పోయినట్లయితే మిథాయిలే ఆహారం అన్నట్లుంటుంది. కళ నిర్వర్తించవలసిన విధులను గురించి బెర్నార్డ్షా తన ది శానిటీ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ లో కొన్ని అభిప్రాయాలను వ్యక్తంచేశాడు. సంస్కార యుతమైన

జీవితానికి విరుద్ధంగా ఉండే అవినీతి మొదలు అన్ని విషయాలనూ వ్యతిరేకించే స్థాయికి మనల్ని కళ అభివృద్ధి పరచాలి. కళకు వైతిక ప్రయోజనం కూడా వుంది. కళాకారుడు - కేవలం ఎదుటి వారి ఆకలికి తినుబండారాలను అమ్మి సొమ్ము చేసుకునే వ్యాపారి మాదిరిగా కాక, మత గురువుగా, నీతి బోధకుడుగా కూడా వ్యవహరించాలి.

సామర్థ్యానికి, వికారానికి వ్యతిరేకమయినదే నిజమైన కళ. నాశనమై పోయిన గోథిక్ కెథెడ్రల్ లేదా వెనీషియన్ పానెల్స్ లేదా స్విస్ లో లేదా పాత చెప్పులూ, విరిగిపోయిన పింగాణి వస్తువులు తో నిండి ఉన్న ఇంగ్లీష్ కాలువ చూసి రెస్పిన్ బహిరంగంగా ఏడ్చాడు. అందమైన ప్రదేశం అసహ్యంగా ఊహించగలమా? అయితే కేవలం అందాన్ని ఆరాధిస్తే సరిపోదు. వైతిక బలం లేని కళ రాణించదు, నిరూపయోగమవుతుంది కూడా. లేదూ, ప్లాట్ చెప్పినట్లు ట్రాయ్ యువతపైన హెలెన్ ప్రభావం లాగే కళయొక్క ప్రభావం పరమ ప్రమాదకరమైనది అవుతుంది.

నికోల్ ద్యుష్టిలో నాటకం అంటే ప్రకృతిని జీవితాన్ని అనుకరించటం. కేవలం ప్రకృతిని కాపీ చేయటమే కాదు, అందులో జీవం, శక్తి, అర్థం ఉండే విధంగా రూపొందించడం. మంచి నాటక రచయిత లేదా మోనోయాక్టర్ వినోదంతోపాటు విలువ, ప్రాధాన్యత ఉండే అంశాలనే ఎన్నుకుంటాడు. దీనినే విక్టర్ హ్యూగో ఇలా చెప్పాడు. నాటకం (నాటక వినోదం) జీవితంలోని రంగుల కిరణాలన్నింటినీ పోగుచేసి చూపే అర్థంగా ఉండాలి. అది ఒక కాంతి పుంజాల్ని, ఆ కాంతిలో నుండి జ్యోతిని సృష్టించాలి.

సిసిరో నాటకాన్ని జీవితానికి నకలుగా సంప్రదాయానికి అద్దంగా, ప్రతిఫలించేదిగా నిర్వచించాడు. కోరిక్షన్ ఇంకాస్త ముందుకు వెళ్ళి కళ కాపీకాదు అనుకరణ వస్తువుల్ని ఎలా ఉండాలో అలా అనుకరిస్తుంది. మూలానికి ఆదర్శవంతమయిన ప్రతిసృష్టి అన్నాడు. అరిస్టాటిల్ కళ ఆనందదాయకం అన్నాడు. అయితే ప్లేట్ దానిని స్పష్టపరుస్తూ కళ ఆనందాన్ని లక్ష్యంగా పెట్టుకోవచ్చు, మేధోవంతమయిన ఆనందం కోసం కాని క్షణికమయిన ఆనందం కాదు. అరిస్టాటిల్ కు కూడా ఇది తెలుసు. అయితే ఆనందాన్ని అణచివేయడం ఆయనకు ఇష్టం లేదు. ప్లేట్ దీనిని మంచి యొక్క వివిధ రూపాలలో అయిదవదిగా అభివర్ణించినా, చిన్నబుచ్చలేదు. కళాకారుడి ప్రదర్శన వీలయినంతవరకు కళాత్మక సౌందర్యాలతో ప్రమాణాలకూ విలువలకూ నిలిచే విధంగా ఉండే మటుపులతో సాగటం అభిలషణీయం.

కళ యొక్క ప్రయోజనం ఆనందాన్ని సృష్టించటమేకాదు, దానిని ప్రసారం చేయడం కూడా అంటాడు లాంజినస్. ప్రేక్షకులను ఆనంద తరంగాలలో తీలియాడించాలి. అది ఒక మెరుపులాగా - ఒక మాటలో ఒక సంతోషం ఒక పేరాలో చివరికి నిశ్శబ్దంలో కూడా జనిస్తుంది.

నిజమైన నాటకం - అది విషాదాంతం కాని, సుఖాంతం కాని సంఘర్షణ నుండి పుడుతుంది. విషాదాంతం విషయంలో అది 1. వ్యక్తుల మధ్య 2. వ్యక్తి, విధి మధ్య 3. వ్యక్తి, సంఘం మధ్య సంఘర్షణ ఉంటుంది. సుఖాంతంలో కూడా స్వల్ప పాలు ఉంటుంది. అది 1. వ్యక్తి ప్రత్యేక ప్రవర్తనకూ సమాజ సాధారణ ప్రవర్తనకూ మధ్య కావచ్చు 2. ఇద్దరు వ్యక్తుల హాస్యచతురతనుండి జనించింది కావచ్చు. ఈ కారణంగానే షేక్స్పియర్ ఒక్కోసారి తన హాస్య పాత్రలను ద్వంద్వాలుగా చేసి హాస్యస్వర్ణ కలిగిస్తుంటాడు. కాళిదాసు కూడా ఇలా చేశాడు. 3. స్త్రీ పురుషుల (రెండు భిన్న లింగాల) మధ్య స్పర్శలో నుండి కూడా హాస్యం జనిస్తుంది. అయితే మెరెడిల్ చెప్పినట్లు స్త్రీ పురుషులు సమానస్థాయీగా కలుసుకోకపోతే ఉన్నతమైన హాస్యం జనించదు. కాబట్టి అక్కడ ఒకరు ఎక్కువ, మరొకరు తక్కువ అనే భావం ఉండ కూడదు. దీనికి నా హాస్య ప్రహసనం కాలక్షేపం బరానీలు ఒక మంచి ఉదాహరణ.

నటనయొక్క సరయిన ధ్యేయం మనస్సి పుట్టుక నుండి చావు వరకూ చేసే ప్రయాణాన్ని ఆనందప్రదం చేయడమే. అందువల్లనే మంచినటుడు కక్కుర్తిగా జేబులు నింపుకొనే దృష్టితో ఉండడు. కవితవ్వం మాదిరిగానే కళ కూడా అప్పుడప్పుడు ఆలోచించినది, అయితే ఎప్పుడూ ఇంత బాగా చెప్పనిది అయిన అనుభూతిని ఇస్తుంది. ఒక్కోసారి కళ మనకు జీవితం నుండి తప్పించుకోవటంతోపాటు జీవితంలోనికి తప్పించుకోవటం కూడా సూచిస్తుంది. మంచి నటనను దర్శించినపుడు మనం కూడా తాత్కాలికంగా లీనమైపోయి తాదాత్మ్యం చెందుతాం. నటుడూ పాత్రా విడదీయరానివైపోతాయి. కథావస్తువు లేకుండా పాత్ర ఉండవచ్చుకాని, పాత్రలేని కథావస్తువు ఉండదు అంటే ముప్పేటగా ఉండే నాటకంలో నటుడు ప్రధాన అవసరం.

కళ విశ్వజనీనమయి దానిని శాశ్వతమయినదిగా చేస్తుంది. విశ్వజనీనత తాత్కాలికమయిన, క్షణికమయిన వాటికి శాశ్వతత్వం కూర్చేది. విశ్వజనీనత మూలంగానే కాళిదాసు శకుంతల అలాగే షేక్స్పియర్ విషాదాంతాలు శాశ్వతత్వం పొందాయి. మహానాటక వమర్యకుడు నికొల్ మాటల్లో విశ్వజనీనత అంటే మానవ ప్రకృతికి అనుభూతులు, సంఘటనలతో సహా ప్రాతినిధ్యం వహించి ప్రేక్షకుడు కూడా

నటనలో లీనం అయ్యే విధంగా చేయగలగడం. నటన, పాత్ర మొత్తంగా గుర్తింపు పొంది - పాత్రకోసం నటుడు, నటుడికోసం పాత్ర అనిపించుకున్నప్పుడు నాగయ్యే పోతనగా, సైగల్ తాన్ సేన్గా, ఎన్.టి. రామారావు శ్రీకృష్ణుడుగా అవుతారు.

కళపై కాలపరిస్థితుల ప్రభావం ఉంటుంది. కళ మార్పు చెందుతుంది. అయినా కళ మిగిలే ఉంటుంది. ప్రవాహం స్థిరంగా ఉండకపోయినా నిలిచే ఉంటుంది. ప్రియమైన విషయాల ప్రవాహం మారుతూ ఉంటుంది. ఆ మార్పును గమనించే కళ్ళు మారుతూ ఉంటాయి. మనిషి కేవలం అణువుల సముదాయం. జీన్లు, కణాలు వీటితో ఏర్పడిన మనిషికూడా చుక్కల్ని అందుకోవాలని ప్రయత్నిస్తాడు.

తిరుగులేని తీర్పు చెప్పే విమర్శకుడు ఒకరున్నారు. ఆ విమర్శకుడే కాలం. కేవలం కొద్దిమంది, వేళ్ళమీద లెక్కవేయదగినంద మంది మాత్రమే ఆ పరీక్షకు నిలబడగలరు. మిగతావారికి మనుషుల్లో దేవుడి దగ్గరా గుర్తింపు ఉండదంటాడు. - సర్ థామస్ బ్రౌన్.

కళను దాచి ఉంచడంలోనే కళ ఉంది. శ్రమ కనిపించదు. మనం ఒక కళాకారుడి ప్రదర్శన చూసినప్పుడు మనల్ని ముగ్ధుల్ని చేసేది అతనిలోని చురుకుదనం, సుళువుగా నెట్టుకురావటం. అతడు చేసిన కృషి, అతడు వేసుకున్న పథకాలు దాగి ఉంటాయి. ఏదో అనిర్వచనీయమైన, అఖండమైన విషయం దాగుంది. అదే నటుడి విజయానికి దోహదం చేస్తుంది. రూపాన్ని చూడలేకపోయినా ఆ విషయాన్ని మనం అనుభూతి పొందుతాం.

ఏది ఏమైనా గొప్ప కళాకారుల ప్రదర్శనల్లో వారి వ్యక్తిత్వానికి సంబంధించి ఒక ప్రత్యేకత ఉంటుంది. కళాకారుడు వాస్తవాన్ని చెప్పడు. వాస్తవానికి సంబంధించి తన అనుభూతి, జీవితాన్ని తాను దర్శించే దృశ్యం మాత్రమే చెప్పాడు.

కళాకారుడితో పూర్తిగా తాదాత్మ్యం చెందాలంటే కళాకారుడి వ్యక్తిత్వం, అతని ప్రమాణాలు తెలిసి ఉండటం అవసరం. అనుభూతితో చిత్రించిన ప్రతి చిత్రమూకూడా చిత్రకారుడిదే అవుతుందిగాని ఎదురుగా కూర్చున్న (మోడల్) మనిషిది కాదు. ఆ కూర్చున్న వ్యక్తి కేవలం యాదృచ్ఛికం, ఘటన, సందర్భం మాత్రమే. రంగుల కాన్వాస్ మీద విస్తరించుకున్నది అతడు కానేకాదు. ఈ సూత్రం ఏకపాత్రాభినయానికి కూడా వర్తిస్తుంది.

చివరిగా - మనం కళను కట్టుబాట్లలో ఉంచడానికి కొన్ని నియమ నిబంధనల్లో ఇమడ్చులేం. కళ ఆవిర్భావాన్ని నియంత్రించే ఎటువంటి సిద్ధాంతము సూత్రమూ లేవు. అరిస్టాటిల్ ముందు గనుక వేరేరకమైన గ్రీకు నాటకాలను ఉంచినట్లయితే ఆయన కవితాత్మకతలు వేరుగా ఉండేవి. గొప్ప ప్రజ్ఞాశాలుర ప్రదర్శనలనుండి కొన్ని సూత్రాలు రూపొందాయి అంతేకాని మరొక రకంగా కాదు. అమూల్యమయిన షేక్స్పియర్ తనకు తానే ఒక చట్టం.

ఇదే విషయాన్ని నా సిల్వర్ జూబ్లీ ఉత్సవాలను మద్రాస్‌లోని ఆబల్స్‌బరీ వద్ద ఏర్పాటు చేసినప్పుడు కీర్తిశేషులు చిత్తూరు నాగయ్యగారు ఇలా అన్నారు “సంగీతానికి, నృత్యానికి, ఇంకా మాట్లాడితే మామూలు నటనకూ కొంత సిలబస్ ఉంది. కాని వేణుమాధవ్‌గారి కళలకు సిలబస్ లేదు. ఆయనే సిలబస్ - ఆయనే విద్యా ప్రణాళిక”.

కాని కళాకారుడికి గొప్ప బాధ్యత ఉంది. రోమైన్ రోలా చెప్పినట్లుగా సూర్యుడు లేనప్పుడు (అంతర్దానమయినప్పుడు) కళాకారుడే సూర్యరశ్మిని సృష్టించాలి.

ఇది మనకు రవీంద్రనాథ్ ఠాగోర్ మాటలను గుర్తు చేస్తుంది.

నా బాధ్యతలను చేపట్టడానికి ఎవరున్నారు? అని అస్తమిస్తున్న సూర్యుడు అడిగాడు.

నేను చేయగలిగిన మేరకు - నేను చేస్తాను స్వామీ అని ప్రమిదలోని చిరుదీపం చెప్పింది.

మిగతా ప్రజలు తమచుట్టూ ఉన్న చీకటిని తిడుతూ కూర్చున్నప్పుడు నిజమైన కళాకారుడు జ్యోతుల్ని వెలిగిస్తాడు. అతడు ఆశాజీవి.

ಮಿಮಿಕ್ರೀ ಪಾಠಾಲು

ఆంధ్రజ్యోతి వీక్లీలో వ్రాసినవి

మిమిక్రీలో సమయస్ఫూర్తి

సమయ సందర్భాలను సరించి జైచిత్యంగా మాట్లాడడం సమయస్ఫూర్తికి చిహ్నం. నాటకంలో ఎంత బ్రహ్మాండంగా నటించినా, ప్రక్క నటుని తరువాత డైలాగు అందుకోకపోతే, మహానటుడైనా యిబ్బంది పడవలసివస్తుంది. ఆ సందర్భాన్ని సరించి నటుడు అందించినా ప్రక్కనటుడు అందుకోకపోతే చాలా యిబ్బందవుతుంది. సినిమాలో అయితే ఈ యిబ్బంది వుండదు.

నాటకంలో ప్రాంప్టర్ వుంటాడు. నాటకం రిహార్సల్స్ జరుగుతూ వుంటే, తప్పనిసరిగా వుండాలి. నటులు ఎక్కడెక్కడ యెక్కువగా సంభాషణలు మర్చిపోతుంటారో అవి గుర్తుచేసుకొని చెప్తూ, సమయస్ఫూర్తితో నటుడికి సంభాషణ అందించాలి. అతను మంచి నటుడయ్యుండాలి.

ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రదర్శనల్లో ఆర్టిస్టు ప్రేక్షకుల ననుసరించి స్టార్లింగులోనే అప్పటికప్పుడు కొత్తవి వూహించుకొని చెప్పాల్సివుస్తుంది. సమయస్ఫూర్తి ప్రాణం. ప్రేక్షకుల్లో ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క రసజ్ఞుడు ప్రశ్న వేస్తూంటారు. వెంటనే ఆ ప్రశ్న కనుగుణంగా సమాధానం చెప్పే ప్రేక్షకులు పరమానంద భరితులౌతారు. ఉదాహరణకు కొన్ని సన్నివేశాలు వుట్టంకిస్తాను.

స్పైలాబ్ పతనం రెండు రోజుల తర్వాత కాకినాడ సూర్యకళా మందిరంలో నా కార్యక్రమం జరుగుతూ వుంటే ఒక పాత్రికేయుడు నిలబడి వేణుమాధవ్ గారు, స్పైలాబ్ పతనం చెప్పండి అన్నారు. వారు అనగానే నా మస్తిష్కంలో స్పైలాబ్ భ్రమణంలో వివిధ దశల్లో ఎలా శబ్దం వుంటుంది? బ్రద్దలయితే ఎలా అవుతుంది? క్రిందపడేటప్పుడు ఏ శబ్దం వచ్చివుంటుంది? పశువుల శాలలో ఆ ముక్కలు పడ్డాయి. అక్కడి పశువులు ఏ విధంగా ఆరచివుంటాయి, ఏ ప్రాంతంలో పడ్డదో, ఆ ప్రాంతంవారి ఉచ్చారణ ఏమిటో వారి భాష ఏమిటో? ఆ శకలాలను చూసి అక్కడివారు ఏ మనుకుంటూ పరుగెత్తుంటారు? అన్న విషయాలు పాత్రికేయుడు ప్రశ్న వెయ్యగానే కనురెప్పపాటులో

నా మస్తిష్కంలో కొచ్చాయి. వార్తా పత్రికల్లో చదివిన స్పైలాబ్ విశేషాలు కూడా కనురెప్పపాటులో నా మస్తిష్కంలో కొచ్చాయి. స్పైలాబ్ పతనం అని శీర్షిక పెట్టి వివరంగా అప్పటికప్పుడే ప్రదర్శించాను. ప్రేక్షకులు పరమానందభరితులైనారు, వారి ఆనందానికి అవధులేవు.

లాస్యేంజిల్స్ (U.S.A) సేన్సాబ్రియల్ ఆడిటోరియంలో నా కార్యక్రమం జరిగింది. నా కార్యక్రమంలో ప్రదర్శనగా రాత్రి 12 గంటల సమయంలో దొంగ దొంగిలిస్తూవుంటే అతని హావభావాలు యెలా వుంటాయో చూపాలి. నటుడుకాని, మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకాని, ఇంకెవ్వడైనాకాని చూడడానికివెళ్ళే ఆ దొంగ చూడడానికి వెళ్ళేవాణ్ణి చంపేస్తాడు. నటుడికి ఊహాశక్తి వుండాలి. హామెట్ డ్రామానుంచి హామెట్ తల్లి, హామెట్, పాలోనియస్ నేనైతే ఎలా నటిస్తాను, అని మూడు పాత్రలు ఏకకాలంలో బహుపాత్రాభినయ శీర్షిక నటించాను. ప్రేక్షకులలో అమెరికన్లు మరియు ఇండియన్లు పరమానందభరితులైనారు. తర్వాత నేను ఈ హామెట్ నాటకంనుంచి సంభాషణ Mother you have my father much offended అన్ని మాటలు ఆంగ్ల చిత్రాలలోనికిస్తే ఎలా అంటారో ఊహించి చెప్తాను, మీరే పేర్లు చెప్పండి అని అన్నాను. ప్రేక్షకుల్లోనుంచి ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క ఆర్టిస్టుపేరు చెప్పేరు. ప్రేక్షకుల్లో చెప్పిన పేర్లవి. సీన్కానరీ, షార్లటన్ హెస్టన్, యుల్ బ్రినర్, రాబర్ట్ మిచిమ్, లారెన్స్ ఒలీవియర్, రిచర్డ్ బర్టన్, పాల్ లూసీ, జాన్ ఫారెస్ట్రీ, లూయీ కార్ట్యూరన్, స్టేపాన్ బాయ్డ్, మార్లన్ బ్రాండో, డేవీడే, లారెల్, హార్టీ, విక్టర్ మేచూర్, జేమ్స్ మేసన్, పీటర్ వుటోల్, గ్రిగరీ పెక్.

పై ఆర్టిస్టులందరూ, పైన ఉదహరించిన మాటలు ఎలా అంటారో ఊహించి చెప్పేను. ప్రేక్షకుల ఆనందానికి అంతులేదు. పరమానందభరితులయ్యారు. తర్వాత ఇదే ప్రక్రియను న్యూయార్క్ లోని హంటర్ కాలేజీ ఆడిటోరియంలో చేశాను. ప్రపంచంలోని మహా పట్టణాల్లా ప్రదర్శించాను. బ్రహ్మాండమైన ప్రశంసలు వచ్చాయి.

అమెరికాలో ఒక తెలుగువారింట్లో ఆతిథ్యం. ఆయన నన్ను విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, కాళోజీగారిరువురు వాగ్వివాదంలోకి దిగితే ఎలా వుంటుందో ఊహించి చెప్పమన్నారు. చెప్పేను. అందరూ పరవశులైనారు.

అమెరికాలో ఒక అమెరికన్ యింట్లో నన్ను బ్రేక్ ఫాస్ట్ కు పిలిచారు. ఆయన ఒక సమస్య యిచ్చారు. ఒక హాలీవుడ్ నటుడు, ఒక భారతీయ రైల్వే కూలీతో మాట్లాడితే

ఎలా వుంటుందో వూహించి చెప్పమన్నారు. అప్పటి కప్పుడే చెప్పేను. చాలా సంతోషించారు.

శ్రీ వి.వి గిరి రాష్ట్రపతిగా వున్నప్పుడు వారి సతీమణి శ్రీమతి సరస్వతీగిరి పుట్టినరోజు నా కార్యక్రమం ఢిల్లీలో రాష్ట్రపతి భవనంలో ఏర్పాటు చేశారు. నా కార్యక్రమం ఆరంభించేముందు వారి సతీమణిగార్ని నేనడిగాను. మీ యిష్టమొచ్చిన అంశాలు చెప్పండి. ఆ అంశాన్ని పురస్కరించుకొని నా కార్యక్రమం యిస్తానన్నాను. ఆమె వెంటనే ఇలా అన్నారు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు నా పద్యాలు చదివి ఏమంటారో, వూహించి చెప్పండి అన్నారు. నేనంతవరకు ఆమె రచించిన పుస్తకమే చదవలేదు. చూడలేదు. ఆమె వెంటనే వారు రచించిన పుస్తకము తెప్పించారు. పుస్తకం తెరిచాను. వెంటనే ఆ పేజీలోవున్న పద్యాలు విశ్వనాథవారు చదివినట్లు ఊహించి ఆ పద్యాలమీద ఆయన విమర్శ ఎలా చేస్తారో ఊహించి చెప్పేను. ఆ రోజు సభలోనివారంతా పరమానందభరితులైనారు. గిరిగారు, శ్రీమతి గిరిగారు నాకు సన్మానం చేశారు. ఈ వార్త తెలిసి విశ్వనాథవారు సంతోషించారట. నేనొక రోజు విజయవాడలో విశ్వనాథ వారింటి కెళ్ళాను. వారు పై సన్నివేశాన్ని ప్రదర్శించమని కోరగా నేను వినిపించాను. వారు పరమానందభరితులైనారు. నాకు విజయవాడ రోటరీ ఆడిటోరియంలో విశ్వనాథవారు ప్రత్యేక సభ ఏర్పాటు చేసి వారు రచించిన శివార్పణం కావ్యాన్ని అంకితమిచ్చారు. వారి సహృదయత మరువరానిది.

ఒకరోజు సినీ మిత్రుల గోష్టిలో మిత్రులు రావు గోపాలాచార్యులు, విశ్వనాథవారు మరియు సినీనటి భానుమతి మాట్లాడుతూంటే ఎలా వుంటుందో ఊహించి చెప్పమన్నారు నన్ను. ఊహించి చెప్పేను. చాలా సంతోషించారు.

ఒక పండిత గోష్టిలో శ్రీ కాటూరి, శ్రీ జాషువా, శ్రీ విశ్వనాథవారు మాట్లాడుకుంటే ఎలా వుంటుందో ఊహించి చెప్పమన్నారు. నేను అప్పటికప్పుడే చెప్పేను. అందరూ ఆనందించారు.

బొంబాయిలో జుహూలో పృథ్వీరాజ్ గారు జానకీ కుటీర్ కు ఒక రోజు లంచ్ కాహ్వానించారు. నా కార్యక్రమాలన్నా, నేనన్నా వారికి చాలా యిష్టం. నేను బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడల్లా వారితో ఒక్కొక్కప్పుడు ఆరు గంటలుకూడా అలా మాట్లాడుకుంటుండేవాళ్ళం. ఒకరోజు వారింటికి వెళ్ళి మాట్లాడుతూవుంటే షమ్మికపూర్ బంధువులొచ్చారు. అదే సమయంలో యితర మిత్రులూ వచ్చారు. వారికి

నన్ను శ్రీ పుథీరాజ్ పరిచయం చేశారు. అందులో ఒకరికి మిమిక్రీ అంటే చాలా యిష్టం. వారన్నారు 'ఏమండీ మీకొక సమస్య యిస్తాను పూర్తిచేస్తారా' చెప్పండి అని అడిగారు. అంటే నేనన్నాను 'చెప్పండి మీరా సమస్య ఏమిటో' చెప్పకుండా పూర్తి చేస్తారా? అని అడిగితే నేనేం చెప్పను' అన్నాను. అతను వెంటనే పుథీరాజ్, రాజ్ కపూర్, మహమూద్ గారలు తుపాకీ లేకుండా వేటకు వెళ్తే పులి యెదురైతే ఏం చేసుంటారు? ఊహించి చెప్పండి అన్నారు. వెంటనే నేనన్నాను సమస్యను యింకా కొంచెం విడదీస్తే బాగుంటుంది. ముగ్గుర్ని చూసినా ఆ పులి పుథీరాజ్ గార్ని చూస్తే పరగెత్తుతుంది. ఒక్కొక్క రోకో దిక్కువెళ్తే అదే పులి ఎదురైతే లేక ఇంకా వేరేదైనా పులి ఎదురైతే ఒక్కొక్కరు తుపాకీ లేకుండా ఆ పులిబారి నుండి ఎలా తప్పించుకున్నారో చెప్తే బాగుంటుందంటే ఆయన చాలా సంతోషించి 'బాగుందండి అలాగే చెప్పండి' అన్నారు. అప్పటికప్పుడు ఉర్దూలో నేను సన్నివేశాన్ని ఊహించి చెప్తే అందరూ చాలా సంతోషించారు.

ఒకరోజు మహానటుడు బల్రాజ్ సహానీ బొంబాయిలో వారింటికి నన్నూ, గాయకుడు ముఖేష్ గారిని లంచ్ కు ఆహ్వానించారు. ముఖేష్ గారు నన్ను ట్వీంకిల్ ట్వీంకిల్ లిటిల్ స్టార్ సైగల్ గారు పాడితే ఎలా వుంటుందో ఊహించి చెప్పమన్నారు. ఊహించి పాడాను. చాలా సంతోషించారు. తర్వాత బల్రాజ్ సహానీ భార్యగారికి శాస్త్రీయ సంగీతం అంటే చాలా ఇష్టం. ఆమె నన్ను కర్నాటక సంగీత విద్వాంసుడు ట్వీంకిల్ ట్వీంకిల్ ఎలా పాడతారో చెప్పమన్నారు. ఊహించి వినిపించాను. అందరూ చాలా ఆనందించారు.

1958 మద్రాసులో విజయాధినేత నాగిరెడ్డిగారు అప్పటిలో రక్షణమంత్రి శ్రీ కృష్ణ మీనన్ గారి గౌరవార్థం ఇచ్చిన టీ పార్టీ తర్వాత విజయాగార్డెన్స్ లో నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. సభ సినీ ప్రముఖులతో కిటకిలలాడిపోయింది. నా ప్రదర్శన చివరలో ఎస్.ఎస్. వాసన్ గారు నన్ను కృష్ణమీనన్ గార్ని అనుకరించమన్నారు. కృష్ణమీనన్ గారి పర్మిషన్ తీసుకున్నాను. వెంటనే ఆయన సెక్రటరీ (ఆంధ్రప్రదేశ్ మాజీకార్యదర్శి) శ్రీ ఓ. పుల్లారెడ్డిగారు కృష్ణమీనన్ గారి చేతికర్ర తీసి ఇచ్చారునాకు. చేతికర్ర టేబిల్ మీద పెట్టాను. న్యూస్ పేపర్ లో నెలరోజుల క్రితం చూపిన యు.యన్.ఓ. ఉపన్యాసం అనుకరించేను. వారికప్పుడు చేతికర్ర లేదు. ఆయన్ను అనుకరించిన తర్వాత ఆనందంతో ప్రేక్షకులందరూ కరతాళధ్వనులు చేశారు. కృష్ణమీనన్ గారు కూడా పరసశులై, ఆనందంతో చప్పట్లు కొట్టారు. కరతాళధ్వనులనంతరం నేను ఆ చేతికర్ర తీసికొని, ఆయన ఎలా చేతికర్ర తీసికొని నడుస్తారో అలా నడిచి వారి చేతికిచ్చాను. ఆయన

పరమానందంతో వారికిచ్చిన పుష్పగుచ్ఛాన్ని నాకిచ్చి, నన్ను గాఢాలింగనం చేసుకున్నారు. ఆయన తర్వాత నాతో పది నిమిషాలు మాట్లాడారు. వారి మాటల్లో చెప్పేను. మీరు సూట్ తొడుక్కున్నప్పుడొక విధంగా నడుస్తారు. లుంగీ కట్టుకున్నప్పుడు ఒక విధంగా నడుస్తారు అని ఆయన చాలా సంతోషించారు. నా సమయస్ఫూర్తిని, సునిశిత పరిశీలనా దృష్టిని గురించి ప్రశ్ననున్న వారిలో ఒకరు వేణుమాధవ్ గారు మిమ్మల్ని బ్రహ్మాండంగా అనుకరించారు. వారు ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతో వుంటే హాలివుడ్ యాక్టర్ ఉచ్చారణలా వున్నట్లుంది. హిందీ వింటుంటే జైత్తరాహికుడువలె వుంది. మీరెక్కడ చదివారు అని హిందీలో అడిగారు. వెంటనే నేను ఆంధ్రప్రదేశ్ కోకప్పుడు రాజధాని అయిన వరంగల్లో అన్నాను.

మరొకసారి మద్రాసులో ఎబిడ్స్ బరీలో సినీపరిశ్రమలోని ప్రముఖులతో నిండివున్న సభలో నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. నా కార్యక్రమం మధ్యలో జైహింద్ సత్యంగారు ఒక లిస్టుతో కూడిన కాగితం తీసుకొచ్చారు. కాగితంలో ఇలావుంది. రేలంగి గారింటికి అప్పట్లో సెన్సారు ఆఫీసరు కపిల కాశీపతి, నాగయ్య, ఎన్.టి. రామారావు కాంతారావు, జగయ్య, శివరావు, సంగీత దర్శకులు ఆదినారాయణరావు, భానుమతి, ఎస్.వి రంగారావు, రాజనాల, గుమ్మడి, పద్మనాభం మిక్కిలినేనిగారలను ఆహ్వానించివుంటే శ్రీ రేలంగి మరియు వారు ఆహ్వానించిన పై మిత్రులు ఏమాట్లాడుంటారో అప్పటికప్పుడు ఊహించి చెప్పమన్నారు. విజయవంతంగా అప్పటి కప్పుడు వూహించి చెప్పేను. అందరూ విని పరవశులైనారు.

1953లో రోజులు మారాయి శతదినోత్సవ సందర్భంగా విజయవాడలో మిత్రులు శ్రీ పోతిన బెనర్జీగారు నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. వారు ఏ కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేసినా వెనకవుంటారు. ఆ రోజు నా కార్యక్రమం మధ్యలో వచ్చి ఒక సమస్య ఇచ్చారు, నాగయ్య మరియు దిలీప్ కుమార్లు మాట్లాడుకుంటే ఎలా వుంటుంది? జానీవాకర్ మరియు రేలంగి గారలు మాట్లాడుకుంటే ఎలా వుంటుందో ఊహించి చెప్పమన్నారు. చెప్పేను. నటినటులు, సాంకేతిక నిపుణులు, ప్రేక్షకులు పరమానందభరితులైనారు.

1964లో మిత్రులు ఎన్.టి. రామారావుగారు జాతీయరక్షణనిధి ప్రోగ్రాంలో నన్ను వారు నటించే నాటకంలో శ్రీ రాధాకృష్ణన్ (అప్పటి భారత రాష్ట్రపతి) గారి వేషం వెయ్యమని ఆహ్వానించారు. అందులో పతాక సన్నివేశంలో ఇంగ్లీషులో మరియు తెలుగులో దాదాపు మూడు పేజీల ఉపన్యాసం యిచ్చి నన్ను నటించమన్నారు. ఊహించి

నటించాను. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అన్ని ప్రధాన కేంద్రాలలో నటించాం. వేషం కూడా శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారిలా వేసుకున్నాను. వేషం, ఉచ్చారణ, భాషచూసి అన్నిచోట్ల శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారే వచ్చారా? అనుకున్నారు. ఈ విషయం తెలిసి శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారు నాగయ్యగారితో చెప్తే నాగయ్యగారు శ్రీ రాధాకృష్ణన్ గారింట్లో (మద్రాసులో) నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. రాధాకృష్ణన్ గారు తానెలా మాట్లాడుతారో వినిపించమన్నారు. వినిపించాను. చాలా సంతోషించారు.

ఒకసారి సాధేగారు (అప్పటి కేంద్ర సమాచార శాఖ మంత్రి) ఢిల్లీలో నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. సభంతా అన్ని పార్టీల ఎం.పి. లతో నిండిపోయి వున్నది. నా కార్యక్రమారంభంలో రాజకీయ రంగంలో మీరెవరిని అనుకరించమంటే వార్ని అనుకరిస్తాను చెప్పండి అన్నాను. ప్రేక్షకుల్లో ఒక్కొక్కరొక పేరు చెప్పారు. ఆ పేర్లవి : గాంధీజీ, శ్రీ జయప్రకాష్, శ్రీ సుభాష్, శ్రీ నెహ్రూ, శ్రీ పటేల్, శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ, శ్రీ రాజాజీ, శ్రీ మొరార్జీ, శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి, శ్రీ చరణ్ సింగ్ - వీరందరినీ అనుకరించి వినిపించాను. అందరూ ఆనందించారు.

కీర్తిశేషుల అనుకరణ ప్రపంచ తెలుగు మహాసభల తెలుగు సినిమా ఉత్సవంలోజు సినీ కళాకారుల ప్రదర్శనలతోపాటు నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. నేను కీర్తిశేషులు అనే శీర్షికకింద నాగయ్య, ఘంటసాల, శివరావు, రామతిలకం, స్థానం, బందా, రఘురామయ్య, రంగారావు, అబ్బూరి, మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య, సి.యస్.ఆర్., ముక్తేవి రామానుజాచారి, కన్నాంబ ఇతర కీర్తిశేషుల ననుకరించాను. రేలంగి వేదిక మీదనే దిగలేక ఒక్కరే కుర్చీలో కూర్చున్నారు. ఆయన తనను అనుకరించమని అడిగారు. ఆయన్ను అనుకరించమని చీటీలు కూడా వచ్చాయి. నేను నా చేతికిచ్చిన చీటీలన్ని పక్కకు పెట్టే, వాఖ్యాతగావున్న డాక్టర్ సి.నారాయణరెడ్డిగారు నాచెవిలో నెమ్మదిగా ఏంబ్రదర్ రేలంగి స్వయంగా అడుగుతున్నారు. ఎందుకు ఆయన్ను అనుకరించలేదు? అని అడిగారు. వెంటనే నేనన్నాను నేను కీర్తిశేషులు అనేశీర్షిక ప్రదర్శిస్తున్నాను. ఆయన్ను ఎట్లా అనుకరించను? శెలవు అని అన్నాను. వెంటనే డాక్టర్ సి. నారాయణ రెడ్డిగారు మైకులో యింత వరకు కీర్తిశేషుల ననుకరించిన శ్రీ వేణుమాధవ్ కీర్తివంతులైన రేలంగి కోరికపై రేలంగిగార్ని అనుకరిస్తున్నారు అని అన్నారు. నేను శ్రీ రేలంగిని అనుకరించాను. ప్రేక్షకులు చాలా ఆనందించారు. రేలంగి నన్ను అలింగనం చేసుకొని నేను నడవలేను. అనారోగ్యంగా వున్నాను. నా పూర్వవైభవాన్నే చూపించి ఔచిత్యాన్ని ప్రదర్శించిన మీకు నా జోహార్లన్నారు.

ఇటీవల బొంబాయిలో బిర్లామాతృ శ్రీ సభాగర్లో నా కార్యక్రమం జరిగింది. ఒక రసజ్ఞుడు శత్రుస్నుసిన్హా, అమితాబచ్చన్ తగాదాపడ్డే ఎలా వుంటుందని అడిగారు. వెంటనే చెప్పేను. ప్రేక్షకులందరూ సంతోషించారు.

కళాకారుడికి ఆనందాన్ని, నూతనోత్సాహాన్ని, బలాన్ని యిచ్చేది కరతాశధ్వనులే కాని, అహంకారాన్ని రానివ్వకుండా ఆ ఆనందాన్ని కాసేపే అనుభవించి పాము కుబుసం విడిచినట్లే వదిలేయాలి. పైన ఉదహరించిన సందర్భాల్లాంటివి అనేకం వున్నాయి. కొన్ని మాత్రమే వుదహరించాను. కళాత్మకంగా, రాజకీయంగా, వైజ్ఞానికంగా యింకా అనేక విధాలా అప్పుడప్పుడు చేయగలగడానికి ఒక్కొక్క కళాకారుడిచిత్రాలు, నాటకాలు కనీసం నాలుగైనా చూడాలి. అప్పుడు ఆయా కళాకారుల తీరుతెన్నులు, పద్ధతులు, నటనా విధానం తెలుస్తుంది. అప్పుడు మన ఊహను, మన ప్రతిభను జోడించి నటించవచ్చు.

కవులు, విమర్శకులు, రాజకీయనాయకులైతే వాళ్ళపుస్తకాలు చదవాలి. వాళ్ళ ఉపన్యాసాలు రెండైనా కనీసం వినాలి. అప్పుడు ఊహించి చెప్పే శక్తి వస్తుంది.

సమయస్ఫూర్తి నిష్ఠవల్ల, అనుభవంవల్ల, కృషివల్ల, పట్టుదలవల్ల, గ్రంథపఠనంవల్ల, మనకన్నా ఎక్కువ చదువుకున్నవారితో స్నేహం చెయ్యడంవల్ల, ఆత్మ విశ్వాసంవల్ల వస్తుంది.

కొంతమందికి రంగస్థలంమీదే సమయస్ఫూర్తి వుంటుంది. నిత్య జీవితంలోకూడా సమయస్ఫూర్తి అనేక ఇబ్బందులను తొలగిస్తుంది.

ఈ చిన్ని సన్నివేశాలన్నింటినీ నేనురచించి హైద్రాబాద్ మరియు విజయవాడ రేడియోస్టేషన్లో అన్ని పాత్రలు నేనే కంఠస్వరాలు మారుస్తూ ప్రదర్శించాను. (ఇందులో రెండు కంఠస్వరాలు)

కోతలరాయుడు

- కోతలరాయుడు : నేను ఇంగ్లాండు దేశం సందర్శించినపుడు బిగ్ బెన్ చూశాను.
- శెట్టి : ఆదోరకం డబులు రొట్టె కాబోలుటంటి?
- కోతలరాయుడు : అయితే విను. తెలియకపోతే తెలుసుకోవాలి. మాలాంటి పెద్దవాళ్ళు చెప్పినప్పుడు తప్పుకుండా మరచిపోకుండా వినాలి. గడియారం గంట కుతుబ్మినార్ లాగుంటుంది. మరి గడియారం ఎంతుంటుందో తెలుసా?
- శెట్టి : మీరు చెప్తేకదటండీ...
- కోతలరాయుడు : అయితే తెలుసుకో... ఆ గడియారం నౌబత్ పహాడ్ అంటుంటుంది. కనీసం నౌబత్ పహాడ్ ఎంతుంటుందో తెలుసా? మొన్న దాన్నీ మధ్య అమీర్ పేట్లో పెట్టారు... అమీర్ పేట్ ఎక్కడుందో తెలుసా? హైద్రాబాదు దగ్గరగా వుంది. కనీసం దాన్నైనా చూట్టానికి ప్రయత్నించు.
- శెట్టి : ఎందుకండీ? అవసరంలేదండీ. అదో గొడవ - అక్కడికి ఎవడుపోతాడు? పోవాలంటే పది రూపాయలు ఖర్చు కావటండీ?
- కోతలరాయుడు : తప్పు అలా అనకూడదు. పెద్దవాళ్ళు చెప్పిన మాట వినాలి. ఆ బిగ్ బిన్ గంట కొట్టిందంటే ఎంతదూరం వినబడుతుందో తెలుసా? నేను ఇంగ్లాండు నుంచి బయలుదేరి న్యూయార్కు భోజనానికి వెళ్ళినప్పుడు పడుకునేముందు పెద్ద పెద్ద శబ్దాలు వినిపించి నపుడు ఏవిటా అవి వాకబుచేస్తే అది బిగ్ బిన్ గంటలని చెప్పారు. ఓడల్లో ప్రయాణంచేసే వారిక్కూడా వినిపించేలా కూడా ఈ గంటని- అంటే బిగ్ బిన్ ని నిర్మించారు. దానికి ప్రారంభోత్సవం ఎవరు చేశారో తెలుసా?

శెట్టి : హే..... హే..... హే..... నేను కాదండీ!

కోతలరాయుడు : కాదు నవ్వే..... ఐ మీన్ ఇలాగే ఆ బిగ్ బిన్ ప్రారంభోత్సవం చేసిన వ్యక్తితో అన్నాను.....అతను కాదన్నప్పుడు. ఆదాని ముల్లులు ఎంతుంటాయో తెలుసా?

శెట్టి : తెలీదండీ!

కోతలరాయుడు : బొత్తిగా ఏవీ తెలియదే నీకు.

శెట్టి : నాకేటండీ.....

కోతలరాయుడు : అవును నాకే... కనీసం గోపురం చివర చూశావా?

శెట్టి : చూశానండీ.

కోతలరాయుడు : చూసివుంటే నీ కర్ణమయ్యేది. గుడి గోపురం పెద్దముల్లు; గుడిలోని ధ్వజస్తంభం చిన్నముల్లు... దానికి కీ యివ్వడానికి 48 గంటలు పడుతుంది.

శెట్టి : అయ్యబాబోయ్.

కోతలరాయుడు : 146 మంది కష్టపడి పని చేస్తేనేగాని కీ ఇవ్వలేరు.

శెట్టి : అయ్యయ్యా..... ఎంత పని చేశారండీ..... అయ్యబాబోయ్..... వాళ్ళందరికీ ఇంతే పనేటండీ..... రోజూనూ.

కోతలరాయుడు : అసలు కీ ఇచ్చే సాధనం ఎంతుంటుందో తెలుసా?

శెట్టి : మహా ఓ మణుగు బరువుంటుందేమోనని.

కోతలరాయుడు : నీ వ్యాపార బుద్ధి పోనిచ్చావుగాదు, మణుగేమిటి.... నీ తలకాయ..... దాని కీ రైలింజనంత ఉంటుంది.

శెట్టి : అయ్యబాబోయ్. హే.....హే.....హే..... చంపేశారండీ..... రైలుకి ఇంజనుకూడా వుంటుందండీ?

కోతలరాయుడు : (మనసులో) నిజమే. చిక్కు ప్రశ్న వేసాడు. కొంపదీసి నా గుట్టు కనిపెట్టలేదుకదా! రైలుకి ఇంజను వుంటుందా? లేక ఇంజనుకు రైలు వుంటుందా? చాలాక్రిటికల్ ప్రాబ్లెమ్ తెచ్చి

పెట్టాడు. త్వరగా నిష్క్రమించడం మంచిది. ఏదో గాస్కొట్టి అయిదు రూపాయలు సంపాదించామనుకుంటే అసలుకే ఎసరు పెట్టాడు..... (పైకి) ఆ..... వస్తానోయ్..... మళ్ళీ వచ్చినప్పుడు చెప్తాను.

శెట్టి

: దొంగ సచ్చిలోడు. పాతబాకీ యివ్వలేదు. కొత్త బాకీలు పట్టుకు పోదామని..... ఆ..... మా గుమాస్తా పిల్లాడు వాడు రాలేదు. వాడి దగ్గరనుండి ఏదో లాగుదామని వాడునుకున్నాడు. దానమ్మ కడుపుగాల. అహ..... నా డబ్బు యివ్వలేదు. ఏదో గాస్కొట్టి, నాకు వేద్దామనుకుంటున్నాడు.... వీడి తండ్రిని, వీడి తాతనీ, ముత్తాతని చూసాను నేను..... వాడేమిట్రా వాడి మనవణ్ణి చూస్తాను..... వీడు లెక్కలోయ్!

రచ్చబండ

(ఏడురకాల కంఠస్వరాలు)

వీరయ్య తెల్లవారు జామున లేచి పండ్లు తోముకుని అరుగుమీద కూర్చుంటాడు. వచ్చేవారితో, పోయేవారితో ఏదో ఉబుసుకుపోక పలకరిస్తుంటాడు.

వీరయ్య : అరేయ్ లింగయ్యా! ఎవడ్రా వాడూ గట్లబోతాండు?

లింగయ్య : మల్లయ్య బోతాండు.

వీరయ్య : మల్లిగాడా? జరి రుమాల్ జుట్టుకున్నాడ్రా?

లింగయ్య : ఆఁ ఆఁ జరి రుమాలే.

వీరయ్య : మండికి బాకుంటాడు - జరి రుమాల్ జుట్టుకుంటాడు నాందేం బోయిందిరా? పైకమిచ్చినోడే ముణిగే.

లింగయ్య : నిజమే అయ్య. బాకుంటే వీనికెట్లు నిద్రబడ్డదయ్యా?

వీరయ్య : బాకుంటేనే కొంతమందికి నిద్రబడ్డదిరా.

లింగయ్య : కొలువుకు టైమందయ్య పొయ్యస్త.

వీరయ్య : చెహిత్త పోదువుగని కూసో.

లింగయ్య : గైరాజర్ బడ్డది మళ్ళొస్తా.

వీరయ్య : ఏమి నౌకరా? మా యింటిముందల డబ్బా ఖాలున్నదిరా, పాన్ దుకాణం బెట్కొ.

లింగయ్య : నా దగ్గర పైసలెక్కడియి బాంచెను.

వీరయ్య : నీ పెండ్లాంమీద నగల్లేవురా? తెచ్చి కుదువ బెట్టు. పైసలిస్త. నూటికి అడైరూపై ఇయ్యి. నీ దగ్గరెక్కువ దీసుకుంటానా?

లింగయ్య : నగలుంటే నౌకరెందుకు జేత్త బాంచెను.

వీరయ్య : పో, పో, కొలువుకు టైమయితాంది.

లింగయ్య : పోతాన బాంచెను.

2

ఇంతలో అయ్యగారు తోవలో బొతున్నారు....

వీరయ్య : ఎవ్వలయ్యా? అయ్యగారా! రాండి రాండి కూసోండి. పిల్లగాండ్లు బాగున్నారా?

అయ్యగారు : గమ్మత్ జేస్తాన్నవా? నాకు పిల్లగాండ్లెక్కడున్నారూ?

వీరయ్య : అహ. మీ అన్న పిల్లగాండ్లయ్యా.

అయ్యగారు : ఆ సంగతి నన్నడగకు. ఆ పిల్లగాండ్ర తండ్రికీ, నాకెప్పుడూ నిప్పుల ఉప్పేసినట్లే.

వీరయ్య : ఆ.... అయ్యగారూ, నా జాతకం జూడకపోతిరి?

అయ్యగారు : నీ జనన తేదీ వున్నదా?

వీరయ్య : మా అయ్య నామీద అంత శ్రద్ధ తీసుకుంటే యింకేంకావాలె.

అయ్యగారు : వే.పో.రా.రి. చిత్త. వీరయ్యా : నీకు శని బాగాలేడు. సాడే సాత్ ప్రవేశించి సాడే పాంచ్ బరసయింది. భుక్తం కావడానికి యింకా అడై బరసున్నది.

వీరయ్య : ఏందయ్యా : మంచిగ జూడు.

అయ్యగారు : మంచిగ జూడకపోతే చెడ్డగ జూస్తాన్న. వీరయ్యా, నీక్కష్టమొచ్చిందిరా.

- వీరయ్య : ఏందయ్యా మళ్లెంటిది?
- అయ్యగారు : బృహస్పతి బాగాలేడు. బృహస్పతి తోడయిండు. శని స్వగృహంలో వున్నడు. పెద్దగ కష్టపెట్టడు. బృహస్పతి ఇప్పుడు నిన్ను బాధపెట్టాండు. రాహుకాలం ఇప్పుడు నడుస్తోంది. లేకపోతే నీకు చాలా నష్టమయ్యేది.
- వీరయ్య : మరేం చెయ్యాలనయ్యా?
- అయ్యగారు : ఏం జెయ్యాలంటే కూష్మాండ దాసం ఇచ్చుకోవాలి. తక్షణం ఇయ్యాలె.
- వీరయ్య : అయ్యగారు మీరే ఇయ్యండి. మీరు దాన మిచ్చాచ్చినంక, నేను అన్ని పైసలిస్తా.
- అయ్యగారు : వీరయ్యా, గుమ్మడికాయలు పైసలియ్యరా? సంభావన నీ యిష్టమొచ్చినపు డిస్తువుగని.
- వీరయ్య : అయ్యగారు, మీరు నాకు వడ్డీ పైసలియ్యక దేడ్ బరసయింది. అందుల వెళ్లియ్యండి. తరువాత జూసుకుందాం.
- అయ్యగారు : ఏడ్చినట్టే వున్నది.
- వీరయ్య : వడ్డీ మర్చిపోయిందా అయ్యగారూ? ఏందయ్యా ముద్దుగనే వున్నది ముచ్చట.
- అయ్యగారు : ఎక్కడిరా?
- వీరయ్య : నా యింట్లో ప్రవోజానాని కొచ్చినప్పుడు యాభైరూపాయలు బదలు తీస్కపోలే?
- అయ్యగారు : అవ్వి బదలుగావురా!
- వీరయ్య : దేడ్ బరసయిం దయ్యగారు. ఒక గుమ్మడికాయ గొంటే వడ్డీకిందకన్న అయితది. లేకపోతే యాభై రూపాయలైచ్చియి.
- అయ్యగారు : శ్రీమద్రమారమణ గోవిందోహా, నాకు నువ్విచ్చిన పైసలే జ్ఞాపకం లేదు వాయీ.
- వీరయ్య : ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది గద. యాభై రూపాయలు రేపు

సాయంత్రానికి, దెచ్చియ్. వడ్డీ కింద గుమ్మడికాయ దానం చెయ్యి.
రేపు అసలైచ్చియ్యకపోతే ఒక్క రూపాయి నెలొక్కంటికి వడ్డీ
దీస్తుంటా. ఆ....

అయ్యగారు : సరే.... మంచిది.

3

ఇంతలో రామారావు బోతాండు.

వీరయ్య : (తనలో) రామారావేనా పోతాంది. రామారావే. రామారావు,
ఇనబడ్డలేదయ్య (గట్టిగ పిలుస్తూ) రామారావు.

రామారావు : వస్తున్నాను వీరయ్యగారు, యిప్పుడే కిళ్ళీ తీసికొని వస్తా.

వీరయ్య : రామారావుగారూ, మా వుండేంజీసి రండీ.

రామారావు : (కిళ్ళీనములుతూ) మీ వుండే, వుండండి, వెధవ కిళ్ళీ వుమ్మేసాస్తా
(వుమ్మేయును) నిన్న వెంకయ్య గారి కొట్లో యిచ్చాను. దాని
తాలూకు కమీషన్ నెప్పుడిస్తారా?

వీరయ్య : కమీషన్ సల్లగుండ. మీ పిల్లగాండ్లు కులాసా గున్నారా?

రామారావు : అంతా కులాసే, కమీషన్ సంగతి.

వీరయ్య : కమీషన్ తల్లివసుండావెయ్య, కష్టసుఖాలడంగుతాంటె
కమీషనంటాండేండ్రో - పిల్లలెంతమందయ్యాంటేనేమో.

రామారావు : ఆరుగురు

వీరయ్య : ఆడపిల్లలెంతమంది?

రామారావు : ముగ్గురూ.

వీరయ్య : ఏమన్న పైసల్లిలువబెట్టినావయ్యా.

రామారావు : చాలామంది కమీషన్లెగొడుతున్నారు, ఎక్కడ్నిలవ జెయ్యనూ.

వీరయ్య : అదిసరెగని నీమాటంత ఆడపిల్లొన్నదేమయ్యా.

రామారావు : నా గొంతే అంత, దేవుడు నన్నిలా సృష్టించాడు. ఏంచెయ్యనూ?
కమీషన్ ఎప్పుడిస్తారా?

వీరయ్య : కమీషన్-కమీషన్-కమీషన్ తప్ప నీ కష్ట సుఖాలే మాట్లాడవు.
పెద్దపిల్లగాడు లేడు. తాలవుసేతులు వాని దగ్గరున్నాయ్. రేపురాండ్రీ.

రామారావు : సరే (వెళ్ళిపోతాడు)

వీరయ్య : కమీషనట, పన్నేదు వీనికి.

4

వ్యాపారస్తుడు ముత్తయ్య వస్తాండు.

వీరయ్య : ఎవరూ ముత్తయ్యా? ముత్తయ్యే! కుంటుకుంటూ నడుస్తాండు,
వాడే. ముత్తయ్యా అరేయ్ ముత్తయ్యా.

ముత్తయ్య : పిల్చింరా?

వీరయ్య : యిల్లుదాటే పోతానవు మాయ్య.... సనుగుల పైసలియ్యబడ్డదనా?

ముత్తయ్య : మంచిగ మాట్లాడు. నీ సనుగులు నాకో లెక్కగాదు. పాన్ దిని
ఊచినంతగాదు, నిన్ననే సనుగులు పైకం పంపించిన.

వీరయ్య : ఏందీ సనుగుల పైకం పంపించినావ్, ఎవ్వనికిచ్చినవురా?

ముత్తయ్య : మాటలు మెల్లిగ రానియ్. పిచ్చి పిచ్చి మాటలు మాట్లాడకు.
అదాలత్ల ఇస్తే గాసా పేష్ జేస్త.

వీరయ్య : అదాలత్ల ఇస్తే గాసా పేష్ జేస్తావుర? పెద్దచిన్న లేకుండా
మాట్లాడుతానవు.

ముత్తయ్య : నిన్న గుమాస్తా కిచ్చిన పైకం, కావాలంటే పిల్చడగు.

వీరయ్య : ఆ గుమాస్తా తగాదా పట్టుకొని ఎల్లిపోయిండు. వాని కెందు కిచ్చిన
వయ్యా?

ముత్తయ్య : వాడెక్కడబోతే నాకెందుకు వాని దస్కత్ (సంతకం) జూస్కో.

వీరయ్య : జహానత్ దీస్కోకుండా పొల్లగాడ్ని తుకాండ్ల బెట్టినుందుకు,
అన్యాయమయింది. ముత్తయ్యా పో బిడ్డా. ఉత్తగా పంచాయి
తాయిపాయె.

ముత్తయ్య : ఏదైనా చూసి మాట్లాడాలె.

ఇంతలో రామచంద్రం గారొస్తారు. వీరయ్యకన్నా బాగా డబ్బున్నవాడు.

- వీరయ్య : రామచంద్రం గారొస్తారు. ఎంత అదృష్టం యియ్యాల నాకు. కోటికి పడగెత్తిండు, బాగున్నారా? పిల్లగాండ్రంత క్షేమమేనా? రామచంద్రం (మూగవాడు) ఆ.ఆ.
- వీరయ్య : (సంతోషంతో) తెల్పింది. తెల్పింది. మూడోకొడుకు ఏ పూళ్ళో పున్నాడు.
- రామచంద్రం : వే.వే.
- వీరయ్య : వేములవాడల్నా?
- రామచంద్రం : ఆ.....
- వీరయ్య : దేవుళ్లగరే పున్నాడు, వానికేం?
- వీరయ్య భార్య : ఏమండీ భోజనాని కొస్తారా?
- వీరయ్య : పెద్దమన్నులతో మాట్లాడుతాన పుండు.
- రామచంద్రం : వ.వ.
- వీరయ్య : కూంసోల్లి. కూసోంల్లి. మంచినీళ్ళు దాగకుంటనే పోతారు. మంచిది, ఉంటుంది.
- రామచంద్రం : ఆ.ఆ.ఆ....

- వీరయ్య భార్య : ఎప్పుడు ఏదో తగాదా ఎందుకండీ మీకూ? అన్నం తినండి.
- వీరయ్య : పంచాయతీ బెట్టుకొన్నానే నేను, ఓ ముత్తనితో నా వ్యాపారంలో ఎంతో మందితో మాట్లాడాలి. నీకేందెలుస్తదే.
- వీరయ్య భార్య : వాళ్ళతో, మాట్లాడడానికి తీరికుంటది. నాతో మాట్లాడాన్ని తీరికుండదు.
- వీరయ్య : ఏం మాట్లాడాల్సి?
- వీరయ్య భార్య : దిద్దులు చేయిస్తానన్నరు. చేయించనేలేదు.

వీరయ్య : (కోపంతో) కర్చుపెట్టడం తప్ప యింకేమక్కరలేదు నీకు.
 వీరయ్య భార్య : చేయించకపోతే చేయించక పోయారు కాని భోంచేసి రెస్టు తీసుకోండి.
 వీరయ్య : (సంతోషంతో) నా కర్కె నీకు కాపాయం వుందని.
 వీరయ్య భార్య : (నవ్వును)
 వీరయ్య : (నిద్రపోతూ గురకవేస్తాడు).

వీధి సీను

(అనేక కంఠస్వరాలు మరియు సన్నివేశానికి సంబంధించిన శబ్దాలు)

(విశాలాంధ్ర తర్వాత హైదరాబాద్ లో ఒక వీధిని దృష్టిలో పెట్టుకుని వ్రాశాను.)

భగవంతురావు : అరేయ్, ఎందుకేడుస్తున్నావ్?

రామారావు : (ఏడుస్తూ) దయచేయండి బాబయ్యా: పేదోణ్ణి. రైలుటికెట్టుచ్చుకోలేక బుల్లోణ్ణిందుల్లడేశానండి. సామానులా తెచ్చేశానండి. బండిలో పెడై బండికి బరువవుతాదని, ఒళ్ళిట్టుకున్నానండి. రైలుదిగి లేసనీ దాటాకా, దాకమవుతే, మూటరుగుమీదెట్టి, కొళాయి దగ్గరకెళ్ళి మంచినీళ్ళు తాగానండి. ఇంతలో బుల్లోడు లేడండి.

భగవంతురావు : ఏడుస్తావెందుకు, వెతుకు.

రామారావు : (ఏడుస్తూ) అలాగే బాబయ్యా.

బుడబుక్కలు : (బుడబుక్కల చప్పుడు) అంబపలుకు జగదంబపలుకు. కంబుకంటి కామాక్షిపలుకు, మధుల మీనాక్షిపలుకు (బుడబుక్కల చప్పుడు).

దొర : అరే మల్లిగా. ఓర్ మల్లిగా ఉర్కుంతాడేందిరో. ఓర్ మల్లిగా. చెహిత్త. అరేయ్ మల్లిగా, ఓర్ మల్లిగా.

వ్యాపారస్తుడు : వానికి చెవుడు కాదయ్యా.

దొర : సనుగు ల్లెక్కపెట్టుకున్నావా సేటూ?

వ్యాపారస్తుడు : ఆ. ఇరవై అయిదున్నయ్.

ఫకీరు : ఏక్ పైసాదో ఫకీర్కో.

రామారావు : మాబుల్లోణ్ణి చూశారాండీ.

ఆడమనిషి : దూరం జగ్గరాదయ్య.

రామారావు : మా బుల్లోణ్ణి చూశావా తల్లీ?

ఆడమనిషి : ఏడబోయిందో నాకేమెల్లా.

ఫకీర్ : ఫకీర్కో ఏక్ పైసాదో సేత్.

వ్యాపారస్తుడు : సోమవారంనాడు రమ్మంటే, శనివారం వచ్చినవ్. ఇయ్యా లియ్యరుపో.

మిఠాయి అమ్మే అతను : తాతాయ్ గడ్డం మిఠాయ్, తాతాయ్ గడ్డం మిఠాయ్.

సోడాలమ్మే అతను : సోడా లెమన్, సోడా లెమన్. ఏమండీ సోడా లిమ్మన్నారండీ.

శర్మ : అఖ్కర్లేదయ్యా

పంచాంగాలమ్మేతను : కొత్త పంచాంగాల్. కొత్త పంచాంగాల్.

ముదుసలి : కొత్త పంచాంగాలొచ్చాయి, కావాలా?

భార్య : ఎందుకండీ పంచాంగాలు అఖ్కర్లేదు.

ముదుసలి : నీకేం తెలుస్తుంది పంచాంగాల్లో ఉన్న గొప్పదనం.

భార్య : మీకు ఊర్కేనే కోపం వస్తుంది.

మిఠాయి అమ్మేతను : తాతాయ్ గడ్డం మిఠాయి.

పాప : నాన్నా, నాకా మిఠాయి కావాలన్నా.

తండ్రి : ఆ మిఠాయి మంచిది కాదమ్మా.

రామారావు : మా బుల్లోణ్ణి చూశారా బాబూ?

తండ్రి : చూడ్లేదే.

వీధిలో ఫుట్ పాత్ మీద మందులమ్మేతను : ఈ మందుల్ చాలా రోగాల్ని పన్ని వస్తయ్.

చట్లకిర్లాల్ బాబా. అడ్వీ మూల్కలూ, అడ్వీ ఆద్వియాత్ అన్ని రోగాల్ని పన్నివస్తయ్. అన్ని రోగాల్ నహంజేనా.

అడీ పల్లెర్ : తల్లానొప్పికి (బొంగురు గొంతుతో) నహంజేసగా

గోస్మండల్ : వాతపితం (బొంగురు గొంతుతో) తక్వాజేస్తది.

పిట్టాకాల్, అడ్వీచింత దెబ్బతగలై (బొంగురు గొంతుతో) నహంజేసగా. ఖండర్నా చెక్వా, నమిలిజాట్వా, మేహవాతం (బొంగురు గొంతుతో) తక్వాచేస్తది. సూదికాంత మరొతుభస్మం. దీన్ని ఉర్దూల మక్వాతీస్ అంటరు. తెల్లల హాయస్కాంతం అంటరు. ఇంగ్లీషుల మంకనేట్. మైసూర్ల సూజ్కలంటరు. ఇది వాడై కీళ్ళనొప్పుల్ (బొంగురు గొంతుతో) తక్వా జేసగా.

జైఫల్ అక్రూట్సల్లదనాన్ని (బొంగురు గొంతుతో) పన్నివస్తది.

అడ్వీబాదాం మోకాల్తీపుల్ (బొంగురు గొంతుతో) తక్వాజేసగా.

తిప్పతీగ పచ్చ వాతం (బొంగురు గొంతుతో) నహంజేసగా.

డొమ్మాథోల్మార్లం, అడ్వీపల్లెర్ మేహవాతం (బొంగురు గొంతుతో) తక్వాజేసగా, కొనండి బాబూ.

లింగయ్య : (ఆడుర్తాతో) నాపాకిట్ బోయిందమ్మో. అగ్గో అగ్గోవుర్కుతాండు. పట్టుకోవయ్యా లింగమూర్తి. అడ్డిదుకాండ్ల కెల్లిప్పుడే తెచ్చిన. మానిక్యం నువ్వు వుర్కు మాయ్యగాదు.

మందులవాడు : భయాపడక్ సరిగా చూడు.

తండ్రి : వెళ్దాం పాప.

పాప : గడ్డం మిఠాయి నాన్నా.

తండ్రి : ఛా, ఛా

అబ్బాయి : (రామారావు అబ్బాయి ఏడుస్తూ) వూ.వూ.వూ (అని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చుట)

తండ్రి : అరే యెందుకేడుస్తున్నావ్? ఎవర్నవు.

అబ్బాయి : (వెక్కి వెక్కి ఏడ్చుట).

రాధయ్య : నీ బండబడ, ఎందిరా? ఎప్పుడొచ్చినావ్? ఈ అబ్బాయిని మనం చూసుండ్ల. ఎవరీడు? ఎవర్రా నువ్వు?

అబ్బాయి : (ఏడ్చుట)
 రామారావు : అడుగో బుల్లోడు. ఇలా ఇలా.
 రాధమ్మ : ఏందమ్మా? ఈ కుర్రోడు మీవాడేనేంటి.
 రామారావు : మరేండి.
 రాధమ్మ : అబ్బా, అబ్బా, ఎంతపని జరిగింది.
 రామారావు : దండాలండి బాబూ. మీవల్ల మా బుల్లోడు దొరికాడు.
 రాధయ్య : సరే జాగ్రత్తగా చూస్తోక్క.
 ముదుసలి : మా ఆవిడ చెయ్యి చూడండి జ్యోతిష్యుడగారూ.
 భార్య : నడివీధిలో చెయ్యిచూపించ మంటారేమిటి?
 ముదుసలి : పర్వాలేదు చాలా మంచివారు.
 జ్యోతిష్యుడు : అద్భుతరేఖ లేదేమిటి?
 భార్య : నాకీ జ్యోతిష్యుల్లో నమ్మకాల్లేవు.
 షేవుకారు : నా చెయ్యి చూడండి.
 జ్యోతిష్యుడు : మీ చెయ్యి బాగాలేదు.
 షేవుకారు : ఏడాప్. నీకు జ్యోతిష్యం రానేరదు.
 జ్యోతిష్యుడు : నిజం చెప్తే లాభంలేదు. (మేకలు, గుట్టపుడెక్కల చప్పుడు మరియు కార్ హోర్నల చప్పుడు)
 కారువారు : ఏమిటీ రోడ్డుమీద జ్యోతిష్యం, జరగండి. మేకలకు కూడా జ్యోతిష్యం చూపించుకోవాలని బుద్ధి పుట్టిందేమో.
 జ్యోతిష్యుడు : నీ కారుకు ప్రమాదం వుంది.
 కారువాడు : (నవ్వు) స్టా. హా. హా. నా కారుకు ప్రమాదం వుందా. (నవ్వు).
 మేకలు : (అరుపులు)
 కారువాడు : (హోర్న్)
 అమ్మాయి : ఏమండీ మీ ధగ్గర పాల డబ్బా వుందాండీ.
 షేవుకారు : వుందండీ, సాడేతీన్.

ఒక వ్యక్తి : ఏయ్ టాంగా, చార్మినార్ ఏమివ్వాలి?

టాంగాతను : దేడ్డూప్యా.

వ్యక్తి : సరే, పద.

టాంగా బయల్దేరును, గుర్రపుడెక్కల చప్పుడు.

పగటి వేషాలు : బోడక్కల వేషం

(3 గొంతులు)

మహాప్రభో! ఈ వూళ్ళో ఆరు రోజుల్నుంచి వేషాలు వేస్తున్నాము. ఈ రోజు బోడక్కల వేషం చెప్పరా నాయనా. నీ కష్టాలు బోడక్కా.

భాగమ్మ :

ఎల్లా బృందమ్మా : సుబ్బలక్ష్మమ్మా, శారదమ్మా, సీతామహాలక్ష్మమ్మా, తాయారమ్మా, అండాళమ్మా, రాజేశ్వరమ్మా, ఇల్లిబా, ఇల్లిబా, మేము బ్రాహ్మలం. నా పేరు భాగమ్మ. నా పెనిమిటి ఆరూళ్ళకు స్త్రీడరు పనిచేశాడు.

రాజేశ్వరమ్మ : ఆరూళ్ళకు స్త్రీడరు పనిచేశాడే. ఏ వూళ్ళో?

భాగమ్మ : చినపోతులపాడు, పెదపోతులపాడు, రోళ్ళపాడు, రోకళ్ళపాడు, మొత్తుకోళ్ళపాడు, ఎత్తుకోళ్ళపాడు. ఆఖరుకు బూడిదపాలు చేశాడు. నా పెనిమిటికి నాకూ ఈడూ జోడూ విచారిస్తే, ఆయన బారసాల నాటికి మా అత్తగారు మా యింటికి వచ్చి పేరంటానికి పిలవ వస్తే నేను తాటాకులమీద కూర్చుని వున్నాను. పిల్లనాదిలి పెట్టి ఎట్లా రానూ అన్నది మా అమ్మ. పెళ్ళయిన తర్వాత మా అత్తామామా నన్ను చూసి బుల్లమ్మా నీ బంగారు పాదం మా యింట్లో పెట్టమ్మా. మా యింట్లో పెట్టమ్మా అన్నారు. నేను కుడిపాదం పెడే కూలిపోతారని చెప్పి ఎడమపాదం పెట్టిన మరునాడే అయిదు గడ్డి మేట్లలో అగ్గిబడింది. పశువుల దొడ్లో పెద్ద రోగం బుట్టి యాభై బ్రెగొండ్లు చచ్చాయ్, అరవై ఆవులు చచ్చాయ్. ఈ ఘోష చూడతే అత్తగారు కళ్ళంబడి నీళ్ళు ఏకధారగా కార్చి కార్చి కళ్ళు పోగొట్టుకొంది. మేరు మంధర సమాన మధ్యమైన మా అత్తగారికి

పరిచర్య చేస్తే మామగారి నడుములు పోయినాయి. పెనిమిటి ఈ మహా సంతోషానికి ఆగలేక బుర్రచెడ్డగొట్టుకున్నాడు. ఇక నాకు కుర్చీమీద కూర్చోక తప్పిందికాదు.

రాజేశ్వరమ్మ : కుర్చీ మీద కూర్చున్నావటమ్మా

భాగమ్మ : పోయినవి పోగా మరి వున్న వన్నా సంభాళించుకోవాలా వద్దా? వెర్రి వెంకమ్మలాగే వూర్కుంటే యేమంటుందీలోకం. అందుకోసం యాజమాన్యం వహించాను. ఈ యాజమాన్యం వహించాలని అత్తచాటు కోడళ్ళంతా వచ్చి భాగమ్మా భాగమ్మా ఏమి అద్దె ప్తవంతురాలవమ్మా? నీ చల్లని పాదం మా యింట్లో బెట్టు, మా యింట్లో బెట్టు. అత్తమామల పోరెక్కువైంది. నీ పాదం చలువ వల్ల మాకీ పోరంతా వదుల్తుందేమో అని బ్రతిమిలాడేవారు. ఒక రోజు నా పెనిమిటి చూశాడు. భాగీ భాగీ మనకు బతుకుంది. భాగ్యముంది. మన కడుపున పుత్రభోగమనే సంతానంలేదు. మన ప్రయాణంగా వెళ్తాం పదిమంది, బ్రాహ్మలవారు తీసుకున్నారు. పది బ్రాహ్మలకన్యలు, అచ్యుతమ్మా, కావేరమ్మా, లక్ష్మమ్మా, సుందరమ్మా, గౌరమ్మా, ఈశ్వరమ్మా, సుబ్బమ్మా, కనకమ్మను నేను తీసుకున్నాను. ప్రయాణం ప్రయాణం నడిపాం. అక్కడ రాజమహేంద్రవరం అందుకొచ్చాం. అక్కడ కోటిలింగాల తావుకొచ్చాం. భాగీ భాగీ యిక్కడ వంటలు చెయ్యండి. మేము స్నానంచేసి వస్తాం అన్నాడు నా పెనిమిటి. భాగీ భాగీ వంటలయిందా అని అడిగాడు. అయితే వంటలయినవయ్యా అన్నాను. బుడ్డిచెంబూ, అంగవస్త్ర మియ్యమన్నాడు. బుడ్డిచెంబూ అంగ వస్త్రమిచ్చాను. (ఏడుస్తూ) అక్కడేవుంది కృష్ణ. గభీన దూకాడు. నడుమంటే నీళ్ళకళ్ళాడు. భాగీ భాగీ యిక్కడే స్నానంచెయ్యనా అన్నాడు. పైన శూదర్శు స్నానం చేస్తున్నారయ్యా, అంటు నీళ్ళొచ్చి ఒంటిమీద పడతాయి. ఇంక కుశ్మలంత లోపలికెళ్ళండి అన్న. యింక కొంతలోపలికి వెళ్ళమంటే అక్కడనేవుంది సుడిగుండం. అందులో పడ్డాడు వెంకట్రాముడు. గిరున తిరుగుతున్నాడు. మునుగాతేలుతా ముమ్మారులు నాకు

చెయ్యండించాడు. నేను చెయ్యి బుచ్చుకుంటే నా మడిపాడయి పోతుందని, అంతకంటే నేనుకూడా లోపలికిపోతే నా పసుపు కుంకుమ కాస్త పోతుందేమోనని అక్కడే నిలబడ్డాను. నదీనా సాగరోగతి: ఆయన్ని వదిలేశాను. అతడు చస్తే మాత్రం నేను తిండి తినకుండా వూరుకుంటానా? అశుభ్రంగా సంధ్యవార్షి ఆయనకోటి, దేవునికోటి, నాకోటి ముగ్గురికీ మూడు విస్తర్లవేసి, మూలనున్న మూడడ్డల బియ్యవన్నం, మూడిస్తర్లలో వడ్డించి ఈ ముంతతో మూడు ముంతల నెయ్యి పోసుకొని ఒక్కొక్కముద్ద లోపటికి విడుస్తుంటే ముద్దలోపటికిబాయె. దుఃఖం పైకిచ్చే పెనిమిటి చచ్చి ఆరు మాసాలయింది. రేవుతీసి ఎనిమిది మాసాలయింది.

- రాజేశ్వరమ్మ : రేవుదీయడమంటే ఏమిటమ్మా.
- భాగమ్మ : (ఏడ్చు ఆపి) రేవు దీయడమంటే క్షౌరం చేయించడమన్నామాట.
- రాజేశ్వరమ్మ : ఆయన బ్రతికుండుగానే క్షౌరం చేయించుకున్నావన్న మాట.
- భాగమ్మ : అదికాదమ్మ. మా ఆయనకి నావి లాసంమీద కోర్కెలెక్కు వుండేవి. ఏ వయస్సు కావయస్సులో మూడుపూటలా రంగు రంగు చీరలు నాచే కట్టించుకొని ఆనందించేవారు. ఒకనాడు భాగీ భాగీ నేను పోయింతర్వాత నీ వైధవ్యం ఎలా ఉంటుందో చూస్తామన్నారు. అంటే వారి కోర్కె తీసెయ్యలేక ఈ పని చేశాను. వెంట్రుకలు మూడోనాటికే వస్తాయికదా అని వెంట్రుకలు తీయించి వారికి బ్రతికుండుగానే వైధవ్యవేషం చూపించాను. ఎగాదిగా ఆయన నావంకచూశాడు. చూసి చూసి ఆయన నాకేదైనా బహుమతి యిస్తాడనుకున్నాను. అప్పుడాయనకు మామూలే. కాశీ పట్టుచీర కట్టుకుంటే చూసి మరునాటికి నిన్నటి చీర కట్టుకుంటే చూసి మరునాటికి నిన్నటిరంగు బాగుండలేదే ఇది కట్టుకో ఈవేళ (ఏడుస్తూ) ఎంత బాగుంటుందో అని కాశ్మీరం పట్టుచీర తెచ్చేవారు. అల్లాగే అనుకున్నా కావేరమ్మా. ఆయన అట్లాచూసి చూసి అన్నారు కదా: ఓసి బోడిముండా యెంతపని చేశావే అన్నారు.

నాకు మహా దుఃఖం వచ్చింది. రోషంవచ్చింది. చీ యెందుకీ పాడుజన్మ. అట్లాంటి పెనిమిటిని సంతోష పెట్టలేక పోయింతరువాత. యికవుంటే ఏం, ఛస్తే ఏం, ముక్కు-మూసుకుంటే చావడానకి మూడు గడియలు పట్టదు. అయినా చచ్చేం సాధిస్తాను. ఎట్లాగో చావనే చస్తాను. ఇప్పుడే నేను చెయ్యవలసిన అప్పగింతలు నాలుగుచేసి చస్తామని సరిగా రావండీ మాటలు ఎప్పుడూ కట్టెవిరిచి పొయ్యిలో పెట్టివట్టేగా మీ మాటలూ మీరూనూ, మొద్దులాగా మీరుండా నేను బోడిముండ నెలావుతాను? మీకట్టాపిలవాలని మనస్సుంటే మీ అమ్మను పిలవండి. పరాయమ్మకన్న బిడ్డను నన్ను పిలిస్తే యెట్లా వుంటుంది. మీరే చెప్పండి అన్నాను. అప్పుడాయన గడ్డం పుచ్చుకొని ఏవీ అనుకోకే పట్టరానంత ముద్దువచ్చి అట్లా అన్నాను కానీ, నిజంగా అంటానా అన్నారు. అటువంటి మొగుణ్ణి మొద్దులపాలు చేసుకొని దుంగలాగా ఎట్లా బ్రతికేది అని ఆ దుఃఖం ఆపుకోలేక బోర్లబొక్కలుగాపడుకుంటే గడ్డంలోతు నీళ్ళలో, అడ్డంపడ్డా. ఆ పాడు దేవుడు కరుణిస్తేగా, చావని దానిని చావనే లేదాయె. ఇదైనా చూసుకోకపోతే యెట్లాగని ఏదో కాస్తపెత్తనం చేస్తున్నానమ్మా, అయినా ధర్మం వదిలి పెట్టానా? సాధువులను, సన్యాసులను సేవించుకుంటూ ఏదో కాలం గడుపుతున్నాను.

రాజేశ్వరమ్మ : మంచిది భాగమ్మా, మంచిపని చేస్తున్నావ్.

అతి మర్యాద

రెండు కంఠస్వరములు

పాత్రలు : 1. శర్మగారు 2. నక్క-జిత్తుల జంబుకేశ్వర్రావు

జం : భోగలింగేశ్వర, భ్రమరాంభేశ్వర, సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర శర్మ గారికి శతకోటి నమస్కారాలు.

శర్మ : ఆఆ... నమస్కారాలు; రండి రండి ఏమండీ చాలాకాలానికి దయచేశారు. (నవ్వు) (తనలో వేళాపాళా లేకుండా యిలా అర్ధాంతరంగా తగలడ్డాడెందుకబ్బా).....ఆ.....బావున్నారా.

జం : పనుల వొత్తిడివల్ల, రాలేకపోయానే కాని, తమ దర్శనం చేసుకోవాలని తహతహలాడని క్షణంలేదంటే నమ్మండి. నేటికి నా జన్మ ధన్యమైంది. అంతా కులాసానా!

శర్మ : అందరూ మీ దయవల్ల క్షేమంగానే వున్నారు.... ఆ నిలబడే వున్నారు కూర్చోండి. అందరూ కులాసానా.....

జం : తమరి కృపాకలాక్షవీక్షణలు మామీద ప్రసరించడంవల్ల, కానీ ఈమధ్య కాస్త చిన్నచూపు చూస్తున్నారు..... ఎందుకోమరి..... ఈ దీనుణ్ణి మర్చిపోకూడదు.

శర్మ : అంతా ఈశ్వరేచ్ఛ. నాదేముంది..... (తనలో వీడి నక్క వినయాలూ వీడూనూ..... వెధవన్నర వెధవ శుంఠాగ్రేసర చక్రవర్తి.... ఆ చూపు చూడు.... దొంగ చూపులు వీడూనూ).... (పైకి) ఆ (నవ్వు) ఊరకరారు మహాత్ములు.

జం : ఇటుకేసివెళ్తు ప్రత్యేకంగా మిమ్మల్ని చూసిపోదామనితప్ప, మరేమీలేదు. వెధవది మిమ్మల్ని ఒక్కసారైన చూడకపోతే కుడితిలోబడ్డ ఎలకలాగ గిలగిలా కొట్టుకుంటుంది మనసు. నిద్రపట్టదు. ఏమీతోచదు. చికగా వుంటుంది. ఏమనీ చెప్పలేను. నిజం మీతోడు సుమా. నమ్మాలి... దైవసాక్షిగా చెబుతున్నాను.

శర్మ : (తనలో వీడిమాట నమ్మాలి. దాని బదులు గోదావరిలో దిగడం వుత్తమం) (పైకి) ఏదో నామీద అభిమానంకోడ్డీ అంటారుగాని.

- జం : అబ్బిబ్బీ..... ఎంతమాట మీ కోసం అని ఈ శ్రేష్టమైన పాగాకు తెప్పించాను.
- శర్మ : (తనలో పిల్లకి బిచ్చం పెట్టని వెధవ నాకు పాగాకు తెచ్చాట్ట.... చూస్తే పెద్ద పేకట్టులాగుంది కాని వొక్కకాడైనా వుంటుందో లేదో).. (పైకి) ఆ....వరమ సంతోషం. నిజంగా మీరు వస్తారంటే నాకు ఎంత సంతోషంగా వుందనుకున్నారు. ఊరికేరారు. ఎందుకు చెప్పండి యివ్వన్నీ.
- జం : అంటే నా సంతోషం కోసం.... నా తృప్తికోసం.... మీరు స్వీకరించాలి. తప్పదు... దీన్ని మరోలా భావించకండి. ఏం చెప్పను... (నవ్వు) ఎటుచూసినా ధరలు మండిపోతున్నాయి. మీకు బంగారం కొనిచ్చినా సంతోషించరు. అందుకొని పాగాకంటే ఎంతో ఇష్టమని, అరటి పళ్ళు, అవన్నీ కూడా మానేసి, దీన్ని తీసుకొచ్చాను. అన్నట్లు మీకొక శుభవార్త. మా అమ్మాయి పెళ్ళి కుదిరింది. అంతా మీ చలవే ననుకోండి.
- శర్మ : (తనలో వీడమ్మాయికి పెళ్ళి కుదిరితే నాకు శుభవార్తేమిటి నా బొంద. శృతిమించి రాగాన పడుతోంది వీడి వ్యవహారం...దొంగవెధవ..... మనస్సులో ఏదో పెట్టుకొని వచ్చాడు. లేకపోతే కాకా పడ్డాడా.) (పైకి) ఆ.... నాదేముంది.....అంతా ఈశ్వరేచ్చు.....
- జం : అబ్బీ అలాకాదు.... మీ ఆశీర్వాద బలంవల్ల అమ్మాయికి సలక్షణమైన సంబంధం కుదిరింది.... కట్నం కానుకలు అక్కర్లేదన్నారు... కానీ వచ్చిన చిక్కల్లా ఒకటే..... ఆ చిక్కును అలా గడ్డిపరకలా అవతల వేసేసి తీసేసి, పారేయగల సమర్థత మీకేవుంది.
- శర్మ : (తనలో అసలు విషయానికొస్తున్నాడు. ప్రొద్దున ఎవరి మొహం చూశానో కాని, వీడిట్లా తగలడ్డాడు నా ప్రాణానికి) (దగ్గు) (పైకి) చెప్పండి. నేను చేయగలిగిందేదైనావుంటే. నా లోపం లేకుండా చేస్తాను. మీ అమ్మాయి మా అమ్మాయి ఒకటేనయ్యా.... వేరేనటయ్యా.
- జం : బొత్తిగా మొహమాటం పెట్టేస్తున్నారు... అయినా మీరు హామీ ఇచ్చారు కాబట్టి, మీయందు సంపూర్ణ విశ్వాసం వుంది కాబట్టి, మీరు సహాయం చేస్తారు కాబట్టి, ఈ సమస్యను విడదీసి నన్నొడ్డున పడేస్తారు కాబట్టి, మా అమ్మాయి పెళ్ళి నిర్విఘ్నంగా సాగడానికి తోడ్పడుతారు కాబట్టి, అందులోను నా ఆప్తులు, శ్రేయోభిలాషులు కాబట్టి మీకు శెలవిచ్చాను.

శర్మ : (తనలో దండకమే చదివేడు. వీణ్ణిచూస్తే వీడి మాటలు వింటుంటే ఒళ్ళంతా కంపరమెత్తుతోంది. చెప్పేదేదో తొందరగా తగలడితే బాగుండేది.) (పైకి) ఆ ఆలస్యం అమృతం విషం.

జం : చెప్పమన్నారా? మీరు చెప్పమన్నారు కాబట్టి చెప్తున్నాను. మా అల్లుడి గారికి ఉద్యోగం వేయించాల్సిన బరువు బాధ్యత మీమీద పెడుతున్నాను. మీ పేరు చెప్పుకొని ఎక్కడో ఏదో ఇన్ని మెతుకులు తింటాడు. మీరు కాదనకూడదు.

శర్మ : అది కాదు.

జం : మీ ఉద్దేశం, మీ అనుమానం నాకు తెలుసు. ఫలానా అప్పారావు గారికి చెబితేనే పని జరుగుతుందని అన్ని విషయాలు కనుక్కొని మీ సన్నిధికి వచ్చాను. బీదవాణ్ణి. మిమ్మల్నే ఆశ్రయించినవాణ్ణి. ఇవి చేతులు కావు.... గడ్డం కాదు కాళ్ళు.

శర్మ : (తనలో ఇప్పటికీ తేలాడు వెధవ....) (పైకి) వాడికి, నాకు ఈ మధ్య పట్టంలేదు. మొన్న కూడా ఇలాగే ఒకరికి చెప్పేను. వాడు వినడు. వాడు ఎవడి మాట వినడసలు... (తనలో పొగాకు వాసన పీల్చి హా..... దూరంనుంచే మంచి వాసన వస్తోంది. ఒక కాడ తీసుకుందాం. ఎందుకైనా మంచిది)... (పైకి. వాసన చూసి) ఆహా ఈ పొగాకు చాలా బాగుందోయ్ కమ్మగానే వుంది.

జం : అసలు మీకు చెప్పనేలేదు. మా ఇంటావిడకు బొత్తిగా మతి పోతోంది. మీ కోసం ప్రత్యేకంగా కాడలు తీసి, చుట్టలు చుట్టి వేరే పాకెటుతో అట్టే పెట్టినవి ఇవ్వడానికి మంచి వేరేవి ఇచ్చింది. వెధవది అబ్బెబ్బె... మీరా పొగాకు ముట్టకూడదు. దీంట్లో ఏం మందు చల్లారో ఏం పాడో, మీకాట్టే మంచిది కాదు ఆ కాడిలా తెండి.

శర్మ : (తనలో వెధవ. ఊ లాగేసుకున్నాడు. వాడిపని కాలేదుగా నాకు తెలుసు. వీడి సంగతి. వీడిలా చేస్తాడని అనేకసార్లు అనుకుంటూనే వున్నాను. అవును. ఇలాగే వుంటుంది లోకం.)

వీధి భాగవతం

శ్రీగజానన పద్మార్కం గజానన మహర్నిశం
శ్రీనేక దంతం భక్తానాం ఏకదంత ముపాస్మహే॥
తక తక తకదోం

నిను దల్చెదనే కంజపాణి, నిను మరువజాలనే వాణి. ననుగన్న తల్లి యలివేణి. పొత్తము
జూచినగాని మీ ప్రార్థన జేయుటమాని, కవిరాయలేదు కల్యాణి. మేమాడెదమె,
నయబూని, మము బల్కించు మా దివ్యవాణి, తప్పులున్న దయబూని మము
పన్నించవే కీరవాణి.

ఓ భారతీ కరుణామయి
ఓ శారదాంబ కరుణానిధీ
అంబాపరాకు, దేవీపరాకు మమ్మెలు మా శారదాంబా పరాకు॥
వాసర లోపల వాసిగా నెలకొన్న - శ్రీ సరస్వతీ
దేవీ సిద్ధి పరాకు॥ అంబా॥

వీధి నాటకము

మంత్రి ॥ అరే కాబూల్ ఖాన్, తాసీల్దార్, పేషకార్, తాలుక్దార్, సుబేదార్, కోతువాలీ,
జమేదార్, సిరప్తేదార్, నాకేదార్, చోపుదార్, కజాందార్ వగైరా సబ్ హాజర్ ॥పై॥ ము
హాజరు పై.

మంత్రి॥ జమిందార్, జాగీర్దార్, మాక్తేదార్, బంజర్దార్, ఇబ్రారదార్, మునసబ్దార్,
మామూల్దార్, మాషదార్, దేశ్ముఖ్, దేశపాండ్వా, దేశాయ్, సర్ దేశాయ్ హాజరు
పై ॥వం॥ హాజరుపై.

మంత్రి॥ బోతచ్చా. బోతచ్చా. అబ్బా! యే గడబడ్ క్యా పై! ॥గడ్బడ్॥

వం॥ భాగోత్ వాలే, భాగోత్.

మంత్రి॥ అచ్చా. భాగోత్ పై, యే కోన్ పై.

వం॥ రంభా రంభా

మంత్రి॥ లంబాపై

వం॥ నహీం రంభాపరీ!

మంత్రి॥ అబ్బా అబ్బా.

వం॥ గావ్.

అపరాని తాపమాయెరా బాలేందుమౌళి ఆపరాని!

మంత్రి॥ అచ్చా, హో, హో, హో, కంబినీ హై.

వం॥ మహారాజా!

ఏమిరా ద్వారపాలకా!

వం॥ ఎవరయ్య మీరలు యే వూరు మీది తెలియంగ జెప్పుడి తేట తెల్లముగ॥ మే ఎవ్వి,
ఎ (తక తక, తకథోం, తకథోం, తకథోం)

మంత్రి॥ నాది.....గా వినరా. రామచంద్రుని మంత్రి రయమొప్పుగాను॥

కీర్తన : మంత్రిశేఖరుడ వినరా, నా మహిమలు తెల్పెద

తంత్ర వాదములు తర్కము జేసెద

మంత్ర తంత్రములు మహిలో వెలిసిన ॥మంత్రి॥

వం॥ మహారాజా!

మంత్రి॥ ద్వారపాలకా ధీతాంతదిగిణతోం.

వం॥ మీరు వచ్చిన పని మేలుగా మాకు తరిచి చెప్పుడు, దివ్యంబుగానూ.

మంత్రి॥ ఓరీ ద్వారపాలకా, అయోధ్య మహారాజు శ్రీరామ చంద్రులవారు తమ్ములగు
లక్ష్మణ సమేతులై కొలువు కూటమునకు విచ్చేయుచున్నారు.

వం॥ ఎవరయ్య మీరలు ఇటు వచ్చినారు. తెలియంగ జెప్పుడి తేటతెల్లముగ.

యే ఏఏఏ....తక తక ధోంతక..... మాది కోసల దేశమలరంగ వినర.
రామలక్ష్మణులము.

రవితేజాలాము దశరథుని పుత్రులము, ధరణీశులము.

తాతత్తమి ధిమి, తక తధిమి.

రామలక్ష్మణులు : రామలక్ష్మణులము, ధశరథరాజ తనజులము.

మేటి ధీరులము, కోసలవాస దేశులము, మేటి

రాక్షసులను బట్టుక గీటడంచినాము.
రాజువెడలె సభకు, శ్రీరామచంద్ర
మహారాజూ వెడలె సభకు,
రాజువెడలె రవితేజము వెడలగ ॥రా॥
కుడియెడమల డాల్కత్తులు మెఱయగ
వడివడిగను తా నడుగులు వైచుచు॥
రాజూ వెడలె ॥శ్రీరామ॥
యే, ఏ, ఏ, ఏ, తక, తక గిణతాం.

మీ యొక్క చరిత్ర యెటువంటిదో మీరు జేసిన ఘనకార్యం.... సెలవియ్యండి.
మహారాజూ యే॥ఏ॥ తక తక.

రామలక్ష్మణులు : రామ లక్ష్మణులము, దశరథరాజ తనయులాము,
నల్లనివాడ సద్మ నయనంబులవాడ,
మహాభంగంబులర్, నిల్లునుదాల్చువాడ,
గడువిప్పగు వక్షమువాడ, మేలిపై
జల్లెడువాడు నిక్కిన భుజంబులవాడ,
యశంబు దిక్కులన్ జల్లెడివాడ
నైన రఘుసత్తముడందురు నన్ను.
మేటి రాక్షసులను
బట్టుక గీటడంచినాము, ద్వారకా.

ద్వి॥ తపసి జన్మముగాచి తాటకిని జంపి భరదూషణాదుల కామ క్రోధులను
బాణానలంబున భస్మంబుచేసి వారికోలన వేసి, వడి రావణున్ని సహరించినవాడ,
సాహసుడ వినరా॥

రైలు సీను

(చాలా కంఠస్వరములతో కూడుకున్న సన్నివేశము)

ప్రేషన్లో అనౌన్సర్ : అయిదు నిమిషములలో గుంటూరు నుంచి బందరు వెళ్లే రైలు 3వ నెంబరు ప్లాట్ ఫారం మీది కొచ్చును. (గంట శబ్దం).

1. సెకండ్ జీడీపి - సెకండ్ జీడీపి
2. సొసైటీ పాలకోవాండీ - సొసైటీ పాలకోవాండీ
3. పాలకొల్లు బత్తాయిలు
4. నాగపూర్ కమలా -
5. మామిడి తాండ్రా
6. పాలకొల్లు బత్తాయిలూ

రంగనాథం : రామారావ్ త్వరగా వచ్చెయ్.

లింగయ్య : ఓ యాదగిరి, ఈ డబ్బా ఖుల్లావున్నది రావయ్యా.

అమ్మాయి : కొంచెం జరుగుతారా? ఏమండీ, మీకే చెప్పేది ఆడవాళ్ళు కన్పించడంలా?

లింగయ్య : సరేపోవ్వా నువ్వే కూసో.

అమ్మాయి : మాటలు తిన్నగా రానీండి.

లింగయ్య : ఏమన్న నవ్వో?

అమ్మాయి : ఏమీలేదు జరుగు.

రంగనాథం : రామారావ్ ఆ పెట్టె త్వరగా ఇప్పు.

రామారావు : వస్తున్నాను రంగనాథం గారూ, ఏమయ్యా ఒక ఖారా కిళ్ళీ కట్టు.

ప్యాసెంజర్ : ఏమండీ కొంచెం జరుగుతారా?

రంగనాథం : అక్కడ రామారావున్నాడు టీ తాగడానికెళ్ళాడు. రామారావ్ త్వరగా రా ఛస్తున్నాం.

రామారావు : వస్తున్నానండీ.

రంగనాథం : వెధవది కానీ విలువ చెయ్యడు. కదిల్తేమెదిల్తే టీలూ, కిళ్ళీలూనూ.

భద్రాచలం : మీదేవూరండీ?

రంగనాథం : మాది కొవ్వూరండీ.

భద్రాచలం : మీ పేరు రంగనాథ మనుకుంటా.

రంగనాథం : అవునండీ.

భద్రాచలం : అరె నువ్వటోయ్. ఓరి నీ తస్సదియ్యా. ఎంత మారిపోయావ్. నన్ను గుర్తుపట్టలా? నీ క్లాస్మేటు భద్రాచలాన్ని.

రంగనాథం : ఓరి ఓరిరిరి నువ్వట్రా, పిలక తీయించి క్రాపు పెట్టేసరికి గుర్తుపట్టలేకపోయాను. ఇంకా జేబులో వేరు శెనక్కాయలు వేసుకు తిరుగుతున్నావా?

భద్రాచలం : జేబులో లేవు కాని మూటలో వున్నాయి, తియ్యనా?

రంగనాథం : వడ్డురా వడ్డు, ఏదో జోగ్గా అంటే.

రామారావు : తియ్యనియ్యండీ మాస్టారూ. కాలక్షేపానికన్నా పనికొస్తాయ్.

రంగనాథం : ఓరి నీ తిండి మండా, ఇప్పుడేకదా కిళ్ళీ వేసుకున్నావ్.

రామారావు : పుక్కిలించుమ్మేస్తాను లెద్దురూ.

రంగనాథం : ఛా....ఛా.

భద్రాచలం : ఈ నెవరోయ్

రంగనాథం : రామారావని మా వేలు విడిచిన మేనల్లుడు. (రైలు కదులును. గార్డ్ విజిల్ వేయుట.)

రామారావు : నమస్కారమండీ.

భద్రాచలం : నమస్కారమండీ.

ఆక్షన్ వాడు

ఏమ్ భాయ్ లోగ్ మీరంతా దయచేసి లాభం పొందితే నాకీ దిల్ సల్లబడ్డదీ. మీక్కావల్సిన దువ్వెన్నట్లా, రిబ్బెన్నట్లా, అద్దాలూ, తాలాల్, సూదులూ, నూనె సీసాల్, కడ్డప్ నొప్పికి మందులూ, సేతి లైటు, ఆట సామాన్లు, ఫెూల్సులూ, పెన్నిళ్ళూ, నోట్ బుక్కులు, గుడ్డలు, పత్తీల్, కలాల్, సిరాబుడ్లు అన్నీ నా దగ్గర వున్నయ్. ఇయ్యన్ని ఆక్షన్ చేస్తం. బోలీ మీద పడకపోతే ఈ నోట్ బుక్ కమీసనిస్త. ఏలో మొదట చేతి లైటూ, చీకట్ల

సాయపడ్డదీ, పురుగుపూచీ కుట్టుకుండా సాయపడ్డదీ బజార్ల దీన్ని కిమ్మత్ పండ్రా రూపాయ్ - పదిహేన్ రూపాలున్నదీ - బోలీలా మీకు లాభముంటుంది. ఇది పరజత్ కొరకు మేం సాయం చేస్తామని కంకనం కట్టుకున్నాం. సర్కారీ సవాల్ దేడ్లుప్యా. రూపాయిన్నర, రూడాయిన్నర.

- రంగనాథం : ఏమిటోయ్ వాడనేది బోధపడటం లేదు.
- రామారావు : అదేమిటయ్యా అంత హెచ్చిస్తావ్. రూపాయి.
- రంగనాథం : అరే రామారావు అది నీ కెందుకురా?
- ఆక్షన్ చేసే వ్యక్తి : అచ్చా ఒక్క రూపాయ్, ఒక్క రూపాయ్.
- భద్రాచలం : పోనీండీ ఏదో సరదాపడుతున్నాడు. అవసరం కూడా నది.
- ఆక్షన్ తను : సర్కారీ సవాల్ ఒక్క రూపాయ్, ఒక్కరూపాయ్.
- భద్రాచలం : రూపాయిన్నర.
- రామారావు : మాస్టారిక్కుడా, సర్దా పుట్టించే.
- ఆక్షన్ వ్యక్తి : రూపాయిన్నర, దేడ్లుప్యా, రూపాయిన్నర. రూపాయిన్నర, దేడ్లుప్యా, ఎవ్వళ్ళూ పెంచరేమయ్యా, దేడ్లుప్యా, బాబూ పడ్డల్ లేదు, కమిషన్ ఈ నోట్ బుక్ తీస్కోండి.
- రామారావు : మాస్టారూ ఊర్కినే నోట్ బుక్ కొట్టేశారే.
- ఆక్షన్ తను : ఇప్పుడు చేతిలైటు, ఆటసామాన్లు, అరడజన్ రిబ్బన్లు, అరడజన్ పత్తీల్, అరడజను పెన్సిళ్ళూ, అరడజన్ సిరాబుడ్లు, ఒక్కసారే ఆక్షన్ చేస్తాం. సర్కారీ సవాల్ మూడు రూపాల్, మూడు రూపాల్.
- ప్యాసెంజరు : నాలుగు
- తాత : అయిదు.
- తాత భార్య : ఏడు
- తాత : మగవాళ్ళమధ్య నువ్వేమిటే మాట్లాడొద్దన్నానా?
- ఆక్షన్ తను : అమ్మగారిపాట ఏడు రూపాల్, ఏడ్రూపాల్, ఏడ్రూపాల్.
- భద్రాచలం : ఏం రామారావు ఊర్కున్నావ్.
- రామారావు : నా పాట పది రూపాయిలు.
- ఆక్షన్ తను : ఏక్, దో, తీన్, లేలేవో పైసా దేదేవో.

- రామారావు : ఇదిగో పది లెక్కలుకో. (క్షణమాగి) అమ్మో, అమ్మో కొంప మునిగింది. ఏడి వాడూ? సిరాబుడ్లు పగిలిపోయాయి. రిబ్బన్లు చీకిపోయాయి. మోసం, పచ్చిమోసం.
- రంగనాథం : నేను వద్దని చెప్పలేదటోయ్. రైల్వో పచ్చిమోసాలు జరుగుతాయ్.
- తాత : అందుకే అన్నారు మనవాళ్ళు వేలంవెర్రనీ. ఏమేవ్ చూస్తున్నావా మోసం ప్రపంచం, జాగ్రత్త.
- రంగనాథం : ఏమండీ తాతగారూ. ఆ అమ్మాయి మీ మనుమరాలా?
- అమ్మాయి : (కులుకుతూ నవ్వుట)
- తాత : తాతగారుట, తాతగారు. కాస్త పళ్ళూడిపొయ్యేసరికి ప్రతివాడు తాతగారని పిలవడమే. నా కళత్రమోయ్.
- భద్రాచలం : ఆఁ ఆఁ తాతగారూ మంచి నీళ్ళ కూజా పగిలిపోయి నట్లుంది నీళ్ళు కారిపోతున్నాయ్.
- తాత : మళ్ళీ తాతంటాడు. వెధవకూజా పోతేపొయింది. (రైలు అడవిలో ఆగింది. రైలుకూత)
- బిచ్చగాడు : బెమ్మపట్నం పోదమంటే యేరులడ్డమురన్నయా.... ముందుచూపూ చూసుకుంటూ పడవ నడపవె చెల్లెలా. బెమ్మపట్నం.
- అమ్మాయి : అబ్బబ్బ దిక్కుమాలిన వాళ్ళు రాసుకునే తిరుగుతారు.
- రంగనాథం : ఇటు వేసే వాళ్ళెన్నరూ లేరు అటుపో.
- బిచ్చగాడు : ధర్మ పెబువులు బాబయ్య. బిడ్డలాంటోణ్ణి బాబూ. ఒక్క కానీ వెయ్యండి బాబూ.
- రంగనాథం : చెప్పేది నీక్కూడూ వెళ్ళు.
- తాత : ఏమండీ బాబూ ఈ రోజు సేవరేనా చదువుతున్నారూ?
- రామారావు : అవునండీ.
- తాత : అష్టగ్రహ కూటమి గురించేమైనా వ్రాశారా?
- రామారావు : అష్టగ్రహ కూటమి గురించేమీ లేదు. కాని గ్రహాల్లోకి మాత్రం మనవాళ్ళు వెళ్ళొస్తారట.

తాత : ఏమిటేమిటి? (గ్రహోల్లోకి వెడుతున్నారా? కొన్నాళ్ళుపోతే బొందితో కైలాసానికి కూడా వెళ్ళొచ్చా).

రామారావు : ఆ కైలాసానికి వెళ్ళొచ్చు, మా తాతయ్యను చూసి రావచ్చు.

తాత : ఏమిటా వేళాకోళాలు. పిదప కాలం - పిదప బుద్ధులూ.

భద్రాచలం : లేదు తాతగారూ. గగారిన్ అనేవాడు ఈ మధ్య భూమిచుట్టూ ప్రదక్షిణ చేసి చక్కా వచ్చాడు తాతగారూ.

తాతయ్య : మళ్ళీ తాతగారేమిటి? విన్నారా సిద్ధాంతిగారూ?

సిద్ధాంతి : అహో కాలమహిమ. కుజుడు వెళ్ళి శుక్రుడి యింట్లో ప్రవేశించాడు.

భద్రాచలం : ఏమండీ కుజుడికి స్వంత ఇల్లంటూ లేదా ఏమిటి? శుక్రుని ఇంట్లో ప్రవేశించడానికి.

సిద్ధాంతి : జ్యోతిష్యంలో అది అంతే.

భద్రాచలం : సిద్ధాంతిగారూ, నా గ్రహచారం ఎలా వుందో చూడండి.

సిద్ధాంతి : మీ జన్మరాశి.

భద్రాచలం : వృశ్చికం.

సిద్ధాంతి : (వేళ్ళమీద లెక్కపెట్టా) ప్రస్తుతము మీ గ్రహస్థితి ఏమీ బాగాలేదు. కూష్మాండ దానం ఇచ్చుకోవాలి.

ఒక ప్యాసింజర్ : కూష్మాండదానం ఇస్తే బాగుపడుతుందండీ.

సిద్ధాంతి : ఎదురు ప్రశ్న వేయకూడదు నాయనా. శాస్త్రాన్ని ధిక్కరించినట్లు.

ప్యాసింజర్ : నా గ్రహచారం కూడా చెప్తారా? నాది మకర రాశి.

సిద్ధాంతి : శని ప్రవేశించాడు. ఐనా స్వగృహంలో వున్నాడు. నష్టపెట్టాడు.

అమ్మాయి : ఏమండీ, పిల్లలెంతమందో నా చెయ్యి కూడా చూపించుకోనా?

తాత : సరే. అలాగే. (రైలు కదులును)

సిద్ధాంతి : ఓహోహో ఏమి దాంపత్యం ఏమి దాంపత్యం. చీటికి మాటికి పోట్లాడుకుంటారు.

అమ్మాయి : ఎవ్వరితో?

సిద్ధాంతి : నీ మొగుడితో.

తాత : బాగా చెప్పేరు. సంతాన రేఖ ఎలా వుందో చూడండి సిద్ధాంతిగారూ.

సిద్ధాంతి : సంతానం కనిపించడం లేదు.

అమ్మాయి : సరిగా చూసి చెప్పండి.

సిద్ధాంతి : అబద్ధం చెప్పటానికి నా ఖర్మమేం కాలిందమ్మా జ్యోతిష్యమా, మజాకా.

తాత : నేనప్పుడే అనుకున్నాను. ఈ వెధవ నెందుకు చేసుకున్నానా అని. ఈశ్వరా జాతకం చూడకుండా చేసుకున్నందుకు తగిన శాస్త్ర జరిగింది.

భార్య : ఏమిటా మాటలు. అసలు నాకీ జాతకార్లో నమ్మకాల్లేవు.

తాత : ఎందుకు నమ్ముతావు. జ్యోతిష్యుడు నీ పక్షానవుంటే నమ్మేదానివి.

భార్య : ఏమిటండీ సాద?

తాత : నేను మాట్లాడితే నీకు సాదగా కనిపిస్తాందా? చూశారా! చూశారా!

భార్య : నోరు మూసుకోండి.

తాత : ఆఁ ఆఁ నన్ను నోరు మూసుకొమ్మంటావుటే?

భార్య : ఊర్కుంటారా, లేదా?

తాత : మొదలు నువ్వువార్కో.

భద్రాచలం : ఏమండీ మీ కాళ్ళు తగుల్తున్నాయండీ. లేచి కూర్చోండి.

ముకుందం : రిజర్వేషన్ చేసినాను కదా!

భద్రాచలం : రిజర్వేషన్ చేసే నెత్తి మీద పెట్టమన్నారా కాళ్ళు.

టిక్కెట్ కలెక్టర్ : టికెట్ ప్లీజ్!

నిద్రలోవున్న ఒక పాసెంజర్ : వూ.వూ. టికెట్ బుకింగ్ ఆఫీసులో వుందయ్యా.

టిక్కెట్ కలెక్టర్ : టికెట్.

నిద్రలో వున్నవాడు : (లేచి ఆవులించి, టికెట్ చూపించి) ఏమిటండీ హడావిడి.

టిక్కెట్ కలెక్టర్ : అరేయ్ టిక్కెట్టేది?

మూగవాడు : ఆ.....ఆ.....ఆ.....

టిక్కెట్ కలెక్టర్ : ఎక్కణ్ణుంచొస్తున్నావని అడుగుతున్నాను.

మూగవాడు : ఆ....ఆ....
 టికెట్ కలెక్టర్ : వేర్ ఆర్ యు కమింగ్ ఫ్రమ్?
 మూగవాడు : ఆ....ఆ....
 టికెట్ కలెక్టర్ : ఎంద వూర్రా?
 మూగవాడు : ఆ....ఆ....ఆ....
 టికెట్ కలెక్టర్ : కహంసే ఆరహాహ్లా.
 మూగవాడు : ఆ....ఆ....ఆ....
 సిద్ధాంతి : అట్లా గాదండి, గూబ పగలగొడ్డే వాడే చెప్పాడు.
 టికెట్ కలెక్టర్ : చెప్పరా రాస్కూల్ (అని కొడ్తాడు)
 మూగవాడు : తె.....త..... తెనాలినుంచి వస్తున్నాను బాబూ.
 టికెట్ కలెక్టర్ : నెక్స్ట్ ట్రేషన్లో దిగు.
 టికెట్ కలెక్టర్ : ఏయ్ మిస్టర్ వేర్ ఈజ్ యువర్ టికెట్?
 భద్రాచలం : వారు రిజర్వు చేయించుకున్నారట. కాళ్ళు నెత్తిమీద కూడా పెట్టారు. కొంచెం చూడండి.
 టికెట్ కలెక్టర్ : ఏదండీ మీ రిజర్వేషన్ టికెట్?
 ముకుందం : సారీ - ఐ లాస్ట్ మై టికెట్. పోయిందికదా.
 టికెట్ కలెక్టర్ : అయితే యూ హేవ్ టు పేది ఎక్స్ట్రా ఫేర్ ఆలోన్.
 ముకుందం : పర్సూకూడా పోయింది కదా (ట్రేషన్లో రైలు ఆగును).
 టికెట్ కలెక్టర్ : అయితే దిగండి సార్.
 ముముందం : థ్యాంక్స్.
 టికెట్ కలెక్టర్ : యూ హేవ్ టు పే ది ఎక్స్ట్రా ఫేర్. మీరు నాతో రండి.
 భద్రాచలం : టికెట్టులేని ప్రయాణీకుడన్నమాట - ఎంత పెద్ద మనిషి - నెత్తిన కాళ్ళు కూడా పెట్టాడు.
 (గార్లువిజిల్ వేస్తాడు) ట్రైన్ కదులును.

డికిసుపోక

(నాలుగు కంఠస్వరములు)

ఇందులో : అతను, ఆమె, వృద్ధుడు, బఠానీల కుర్రాడు

రైల్వే ఎన్ఫీ విచిత్రమైన సంఘటనలు జరుగుతూంటాయి.

అందులో హాస్య సంఘటనలు జ్ఞాపకం చేసుకుంటే ఎంతో నవ్వుస్తుంది. రకరకాలైన మనుషులు ప్రయాణం చేస్తూంటారు. వారు రకరకాలుగా మాట్లాడుతుంటారు. ఎంతో వింతగా ప్రవర్తిస్తుంటారు. ఈ రకమైన వింత ప్రవర్తనలను దృష్టిలో పెట్టుకొని వ్రాసిందిది. వారి వింత ప్రవర్తన నవ్వు కలిగించక మానదు.

(రైలు కూత.... పరుగెడుతున్న శబ్దం)

అతను : ఏడిసినట్టుగానే ఉంది - ఎల్లుండి జేరతామన్నమాట. (దగ్గు)
ఏడిసినట్టుగానే వుంది. ఆ.... ఏవండి మీరెక్కడి కెడుతున్నారు.
(దగ్గుతాడు) చెప్పండి, మిమ్మల్నే అడుగుతున్నారు...

ఆమె : మీ రెక్కడి కెడుతున్నారు....

అతను : మీరెక్కడి కెడుతున్నారని నేను ప్రశ్నించాను. దయచేసి మీరెక్కడి కెడుతున్నారో చెప్పండి.

ఆమె : అవునండీ.... బాగానే వుంది. ఏడిసినట్టుగానే వుంది. మీరెక్కడికి వెడుతున్నారని నేనడిగాను.

అతను : అది కాదండీ - మీరెక్కడి కెడుతున్నారని నేను ప్రశ్నించానా....?
నేను మిమ్మల్ని అడుగుతున్నాను.

ఆమె : ఎలా ప్రశ్నించారు. బాగానే వుంది. మీరెక్కడికి వెళ్తారు చెప్పండి.

అతను : ఎక్కడకెళ్తారు?

ఆమె : సారీ. మీరెక్కడికెడుతున్నారని అడిగాను. అంతేగాని అర్థం లేకుండా నేనేదో అనేశాను. నా గొడవలో నేనున్నాను. ఆ... ఏమిటి మీరెక్కడి కెడుతున్నారు?

అతను : అసలు మీరెక్కడికెడుతున్నారండీ?

ఆమె : మీరెక్కడికెడుతున్నారని నేను మిమ్మల్ని అడుగుతున్నాను.

- అతను : బాగానే వుంది. నన్నడుగుతున్నారు బాగానే వుంది. నేను ముందు ప్రశ్నించాను. మీరు దయచేసి యెక్కడికెళుతున్నారో చెప్పండి.
- ఆమె : మీరెక్కడికెళుతున్నారో చెబుతారూ.
- అతను : బాగానే వుంది. మిమ్మల్ని చూస్తోంటే ఓ జోక్ జ్ఞాపక మొస్తోంది.
- ఆమె : ఏమిటండీ ఆ జోకు.
- అతను : ఏమిటంటే...ప్లాప్లాహ.... ఒక సన్నని సందుంది. ఒకే మనిషి నడువగలిగే సందు. అట్నుంచి ఓ మనిషొస్తున్నాడు. ఇట్నుంచి ఓ మనిషి వెళ్తున్నాడు. ఈయనన్నాడు మాస్టేరూ మీరు కొంచెం వెనక్కి వెళ్ళిపోండి. మీరు వెనక్కివెళితే నేను అలా వెళ్ళిపోతాను. మీరు మళ్ళీ లోపలికొచ్చేయండి అని అన్నాడు. అంటే ఆ మేస్టేరన్నాడూ - బాబూ మీరు వెనక్కి వెళ్ళిపోండి. మీరు వెళ్ళిపోయిన తరువాత నేనొచ్చేస్తాను, అన్నాడు. ఇతనన్నాడు కాదు మాస్టేరు, మీరు అలా వెనక్కి వెళ్ళిపోండి. మీరు పోగానే నేనలా వెళ్ళిపోతాను, నీరొచ్చేయచ్చున్నాడు. అతనన్నాడు ఏమండీ, మీరు దయచేసి వెనక్కి వెళ్ళిపోతే మీరు వెళ్ళిపోగానే, నేవచ్చేస్తాను. మీరు వెళ్ళిపోతారు అని ఇలా ఇద్దరూ అనుకుంటూ అలాగే అనుకుంటూ ఇప్పటివరకు అలాగే వున్నారు వాళ్ళు. అంచేత, ప్రశ్న నేను వేశానండీ.
- ఆమె : (నవ్వుతుంది)
- అతను : అంచేత ప్రశ్న నేను వేశాను గాని మిమ్మల్ని మీరు నన్ను వేయాలా? అంచేత మీరెక్కడి కెడుతున్నారో చెప్పండి.
- ఆమె : మీరు చాలా చమత్కారంగా మాట్లాడుతారండీ నేను ఢిల్లీ వెడుతున్నాను.
- అతను : నేనూ ఢిల్లీ వెడుతున్నాను.
- ఆమె : ఢిల్లీలో యెక్కడ కెడుతున్నారంట?
- అతను : మీ రెక్కడి కెడుతున్నారు?
- ఆమె : అబ్బా మీతో చాలా చావుగా వుందండీ. నే నెక్కడి కెడితే మీ కేమిటి? మీరెక్కడి కెడుతున్నారు?

అతను : మీరెక్కడి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

ఆమె : మీరెక్కడి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

అతను : మీరెక్కడి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

ఆమె : మీరెక్కడి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

అతను : అబ్బా నే చెప్తాను. నేను ఆంధ్రాకాలనీకి వెడుతున్నాను.

ఆమె : నేనూ ఆంధ్రా కాలనీకే వెడుతున్నానండీ - ఆంధ్రా కాలనీలో ఎవరింటి కెడుతున్నారూ?

అతను : మీరెవరింటి కెడుతున్నారూ?

ఆమె : మీరెవరింటి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

అతను : మీరెవరింటి కెడుతున్నారు చెప్పండి.

ఆమె : మీరెవరింటి కెడుతున్నారూ?

అతను : ఏమటండీ..... మీరు మరీనూ అన్ని నాచేత చెప్పిస్తున్నారు, కొన్ని మీరైనా చెప్పాలి.... కొన్ని నేను చెప్పాలి. మొత్తంమీద సర్దుకుపోవాలి. ఏవైనప్పటికీ కూడా నేను ఆంధ్రాకాలనీలో 16వ నెంబరింటి కెడుతున్నాను.

ఆమె : నేనూ 16వ నెంబరింటికే వెడుతున్నానండీ.

అతను : ఆ..... నేను 16వ నెంబరింటికెడుతున్నాను. మీరూ 16వ నెంబరింటికే వెడుతున్నాను. 16వ నెంబరింటికే వెడుతున్నారు. ఏమిటండీ, నేనేది మాట్లాడితే మీరదే మాట్లాడుతున్నారు. మీరు నన్ను పూల్ చేస్తున్నారా?

ఆమె : అదేమిటండీ? మీరు నన్ను పూల్ చేస్తున్నారని నే నడుగొచ్చు. నేనూ 16వ నెంబరింటికే వెడుతున్నాను.

అతను : అవునూ.....16వ నెంబరింట్లో యెవరున్నారు?

ఆమె : అవునూ.....16వ నెంబరింట్లో యెవరున్నారు?

అతను :ఫ్ఫే..... 16వ నెంబరింట్లో మా మామయ్య యున్నాడు.

ఆమె : ఆ.....16 వ నుంబరింట్లో మా మామయ్యున్నాడు.

- అతను : ఆ.....16 వ నుంబరింట్లో మా మామయ్యన్నాడు. అవునండీ మామయ్యన్నాడు..... మామయ్య లేకపోతే యింకెవడున్నాడు? మామయ్యన్నాడు. మామయ్య గురించే చెబుతున్నాను.
- ఆమె : 16 వ నుంబరింట్లో మామయ్యన్నాడు.
- అతను : ఆ..... అయితే.... మరి, 16 వ ఇంట్లో మీ మామయ్యగారంటే, మీ మామయ్యగార్ని చూట్టానికెడుతున్నారా?
- ఆమె : మా మామయ్యగారి పెళ్ళిండి.
- అతను : ఆ.... మామయ్యగారి పెళ్ళి....
- ఆమె : మా మామయ్యగారి పెళ్ళంటే నేను మా మామయ్యగారి పెళ్ళని మీరంటారు. ఏమిటోనండి మీ పద్దతి నాకేం బాగుండలేదు. నేనేది మాట్లాడితే మీరలాగే మాట్లాడతారు. స్నేహం సాష్టవదం అన్నట్లు ఏమిటి మీతో నేను. ఆ.....ఆ..... ఏడు నిమిషాలు నాతో మాట్లాడినంత మాత్రంలోనే మీరు నాతో స్నేహం చేశారనుకుంటున్నారేమిటి. అర్థంలేకుండా మీరు మాట్లాడకండి. నేనేది మాట్లాడితే మీరదే మాట్లాడుతున్నారు. నాకేం బాగనిపించడం లేదండీ.
- అతను : అబ్బబ్బబ్బ! చంపేస్తున్నారు మీరు (దగ్గుతాడు) పైగా వెధవది నాకీ మధ్య కొంచెం ట్రబులు, మధ్య మధ్య ఇదొకటి గొడవపెడుతూ వుంటుంది (దగ్గుతాడు).
- ఆమె : ఏమిటండీ.....ఏం ట్రబులు మీకు?
- అతను : నాక్కొంచెం బ్రాంకైటిస్ ట్రబులండి. అప్పుడప్పుడు ఇలా కొంచెం కాస్త ఎక్సైట్ అయిపోయేసరికి కొంచెం దగ్గుస్తుంది. ఇదేవిటో తెలీదండీ ఇంతకాలం.
- ఆమె : మీరు మందు తీసుకోండి.....మరదు తీసుకుంటే తొందరగా బాగుపడతారు....
- అతను : అదే మామయ్యగారు మంచి డాక్టరు, ఆయన కాదా?

అమె : మామయ్యగారు డాక్టరేనండీ.

అతను : ఏమిటీ, మామయ్యగారు డాక్టరా?

అమె : (గట్టిగా) మామయ్యగారు డాక్టరాండీ?

అతను : మీ మామయ్యగారు డాక్టరాండీ.

అమె : (ఇంకా గట్టిగా) మామయ్యగారు డాక్టరండీ. మీ మామయ్య డాక్టరని నాకు తెలుసు. మా మామయ్యగారు కూడా డాక్టరని చెప్తే ఏమిటర్థంలేకుండా అన్నీ ప్రతి విషయానికి డౌంక తిరుగుడుగా చెప్తున్నారు. మీ మామయ్యగారు డాక్టరా? ఖచ్చితంగా చెప్పేసేయండి.

అతను : మామయ్యగారు డాక్టరాండీ?

అమె : మా మామయ్యగారు డాక్టరండీ!

అతను : ఏడిసినట్టుగానే వుంది.

అమె : ఏడిసినట్టుగానే వుంది.

అతను : ఆ..... అదేమిటండీ..... నేనేదంటే మీరదే అంటున్నారు.

అమె : లేదండీ, మా మామయ్యంటికి నే నెడుతున్నాను.

అతను : మా మామయ్యంటికి నేనెడుతున్నాను.

వృద్ధుడు : ఏమటండీ గొడవ? చచ్చిపోతున్నాం, చాలా సేపట్నుంచీను. రెండు రోజుల్నుంచి మదరాసు నుండి వస్తున్నాం. పైగా, దానమ్మకడుపుగాల చచ్చిపోతూ చచ్చిపోతూ (దగ్గు) బాధపడుతూ, వెధవది నేను వృద్ధుణ్ణి, కూచోలేక కూచోలేక, ఈకంపార్టుమెంటులో కూర్చుని, ఈ కంపు వింటున్నాను. అసలేమిటో కానీండి మీరెంత డిస్ట్రబ్ చేస్తున్నారంటే నేను బాధపడితిని. పెద్దవాణ్ణి చెప్పలేకపోతున్నాను. ఈ డిస్ట్రబెన్స్ మీకు ఆశీర్వాచనం కాదు. చూశారు. మనుషులు మాట్లాడకూడదు నిజానికి..... అనవసరంగా వృద్ధులు మాట్లాడుతారు. మీరా వృద్ధులు - నేనా? అని నాకు తెలీటంలేదు (దగ్గు). అక్కడేవుంది చూశారూ రేడియో కూడా ప్రక్కవాడి పర్మిషను అడిగి పాడుకోవాలి. వేసుకోవాలి. ఆన్ చేసుకోవాలన్నారు.

చావమన్నారో ఏమిటన్నారో నాకు తెలియదు కాని అక్కడుంది (దగ్గుతాడు) ఆ మంచినీళ్ళిలా తీసుకురారా (దగ్గు) అయితే (దగ్గు) ఇంకోటేవన్నారో తెలుసా? సిగరెట్టు కూడా, పక్కవాడు బాధపడతాడని నో స్మోకింగ్ అన్నారు.... మీరు పైగా స్మోకింగ్ కూడా చేస్తున్నారు. దగ్గుంటున్నారు..... బ్రాకైటిస్ అంటున్నారు. ఏం మనుషులండీ మీరు? ఈ చెవులోంచి ఆ చెవులోంచి ఎడాపడా తన్నినట్లుగానే మాట్లాడుతున్నారు. దయచేసి మీరు డిస్ట్రబ్ చేయకండి. మీరు డిస్ట్రబ్ చేశారంటే నేను గొలుసు లాగేసిసి టీకెట్ కత్తెక్కిరి పిలిపించేస్తాను (దగ్గు)..... మంచినీళ్ళేవిరా! వెధవ ఎక్కడ చచ్చావురా, కూజా పగిలిపోయిందా ఏమిటి? అవును పగిలిపోయింది. అవును వెధవన్నర వెధవ. జారి పడిపోతావు..... నాకు తెలుసు నీవు రారా నాయనా. నువ్వాకిటికీ దగ్గర కూర్చొని ప్రాణం తీసేస్తున్నావు. ఇక్కడ కూర్చోరా. అయ్యా బాబూ మీరెందుకు వాగుతున్నారో చెప్పండి?

అతను : ఏమిటండీ..... మీకు కోపం వచ్చింది.

వృద్ధుడు : నా బొంద, కోపంరాక ఏమిటండీ? ఇందాకటి నుంచి చచ్చిపోతున్నాను. ఇంక మీ వాగుడు నే విన్నేను. మీరు పిచ్చివారో? పిచ్చానుపత్రిలో చేరడానికి వెడుతున్నారో నాకు తెలీదు.

అతను : (నవ్వి)..... మరేవి అనుకోకండి. మేమేదో నూసుపోక మాట్లాడుతున్నాం..... ఆవిడ నా చెల్లెలు.

వృద్ధుడు : చంపేశారు.... ఊసుపోక మాట్లాడుతున్నారండీ..... బాగానే వుంది (నవ్వు).

బఠానీల అబ్బాయి : ఆ..... టైమ్ పాస్ బటానీ

వృద్ధుడు : ఏ అబ్బాయ్ ఇలారా, రెండుపాట్లాలు కట్టేయ్ నాయనా. ఏమిటంటే.... ఎంతకీస్తున్నావు టైమ్ పాస్ బఠానీలు (గట్టిగా) ఎంతకయ్యా? మాట్లాడవేమి?

బఠానీల అబ్బాయి : పదిపైసలో పాట్లం అండీ.

వృద్ధుడు : పది పైసలకో పాట్లమా? అయితే రెండు పాట్లాలు కట్టు నాయనా.

ఆమె : రెండు పొట్లాలెందుకు తాతగారూ?

వృద్ధుడు : రెండు పొట్లాలెందుకని అడగడానికి మీరెవరమ్మా? తాతగారూ అని పిలిచావు చూశావు. నువ్వు నా మనుమరాల్సి. అంచేత నీకో పొట్లం ఇచ్చేస్తాను. ఆయనకో పొట్లం ఇచ్చేస్తాను. ఇద్దరు హాయిగా తినుకుంటూ కబుర్లు చెప్పుకోకుండా తినుకుంటూ హాయిగా కూర్చోండి ఊసుపోక పోతేను. టైమ్ పాస్ బఠానీలని వాడన్నాడుగా. మీరు తినుకుంటూ కూర్చోండి కాని దయచేసి వాక్కండి. మీరు మళ్ళీ వాగితే నాతల బద్దలైపోతుంది.

ఆమె : (నవ్వుతుంది).

అతను : (నవ్వుతాడు) తాతగారు భలే చమత్కారం చేస్తున్నారే.

వృద్ధుడు : ఏమిటండీ..... కాదామరి... ఊసుపోకపోతే మీరు బఠానీలు తినండి. కాని వూర్కే వాక్కండి. తప్పు నాయనా, నే పెద్దవాణ్ణి చెప్తున్నాను హి.హి.హి. (దగ్గు).

మిడిమిడి జ్ఞానం

(రెండు కంఠస్వరములు)

పాత్రలు : బావ, బావమరిది

బావ : నమస్కారం బావగారు.

బావమరిది : నమస్కారం బావగారు, రండి రండి.

బావ : ఎప్పుడొచ్చారు.

బావమరిది : నవ్వేనండీ.

బావ : ఏవిటో అంటున్నారు.

బావమరిది : నవ్వేనండీ.

బావ : బావగారు వేళాకోళం ఆడుతున్నారు.

బావమరిది : మీతో కోళ్ళా? ప్లా ప్లా ప్లా మీతో కోళ్ళ వ్యాపారం చేసినప్పుడే వేళాకోళం ఆశ్లేదు. ఇప్పుడేవిటండీ - వేళాకోళం.... నవ్వేనండీ.

బావ : భలేవారే - అసలెప్పుడొచ్చారో చెబ్బురూ....

బావమరిది : నవ్వేనండీ.....

బావ : అదిగో మళ్ళీ నవ్వేనంటున్నారు.

బావమరిది : అమ్మా..... మీతో అబద్ధంఆడుతానటండీ.... నవ్వేనండీ.... ఒట్టు.

బావ : ఇప్పుడు మీరు మహా ఏడుస్తున్నట్లు.

బావమరిది : నేనేడుస్తున్నానా?

బావ : లేకపోతే నవ్వంటున్నా రేమిటండీ.

బావమరిది : ఓహో - అదా - నవ్వేనండీ.... నిజమేనండీ.... నవ్వేనండీ.

బావ : చంపక చెబ్బురూ - ఆ నవ్వేమిటో.

బావమరిది : అదేనండీ (నవ్వుతాడు) నవ్వేనండీ.

బావ : భలేవారే. నన్నమాయకుణ్ణి చేసి ఆడిస్తున్నారు. ఎప్పుడొచ్చారంటే నవ్వంటున్నారేమిటి?

బావమరిది : నిజం... మీతోడు. నవ్వేనని చెప్పాను. మీరుండండి... మీరు మాట్లాడకండి. నవ్వేనండీ.

బావ : ఏవిటో నాకర్థం కావడంలేదు. ఈ నవ్వేమిటో నా బొంద.

బావమరిది : (నవ్వు) నాకూ అంతేనండీ.

బావ : సరేలేండి. ఏవిటో పట్నం నుంచి ఏ వేం చూసొచ్చారో చెబుదురూ. మిమ్మల్నిడుగుదామని, తెల్చుకుందామని, పట్నం ఎన్నడు వెళ్ళలేదని మీదగ్గర కొస్తే మీరు ప్రతిదానికి నవ్వేనండీ, నవ్వేనండీ అంటున్నారు. నవ్వకుండానే, పైగా నవ్వేటంటున్నారేమిటి?

బావమరిది : (నవ్వు) బావగారు అంటు తెలుసా మీకు?

- బావ : భలేవారే అంటు తెలీపోవడమేమిటి? నా బొంద, మా ఆవిడతో రోజు నేను చస్తున్నాను.
- బావమరిది : అదికాదండీ బాబూ. ఆ అంటు కాదు. ఈ అంటు వేరేనండీ.
- బావ : ఏమిటండోయ్ అది. సెంటులాంటి దేవిటి? ఉంటే తెచ్చిపెట్టండి పెట్టుకుంటాను. సీసా పట్టుకెళ్ళి పోతాను. సెంటు నాకు చాలా ఇష్టం.
- బావమరిది : భలేవారే. అంటు తెలీదేవిటి?.... అంటే తెలీదా ఏమిటి? అంటంటే తెలీదా ఏమిటి బావగారు?
- బావ : బావగారు నన్ను కించపరుస్తున్నారు.
- బావమరిది : అబ్బే..... నేనా? నవ్వరు, నవ్వరు?
- బావ : నన్ను నవ్వరూ అంటున్నారు? నేనా మిమ్మల్ని నవ్వరు నవ్వరు.
- బావమరిది : అదిగో నన్ను మళ్ళీ నవ్వరు నవ్వరు అంటున్నారు.
- బావ : నేను మిమ్మల్ని నవ్వరూ అంటున్నానండీ. కాదామరి? యిందాకటినుంచి ఒకటే చస్తున్నాను. పెద్దమనిషనుకున్నాను.
- బావమరిది : అబ్బే అదికాదండీ..... సీసీ అంటే
- బావ : చాల్లేండీ.... ఏదో బుద్ధి తక్కువై వచ్చాను. ఊర్పుండి వచ్చారుగదా చూసిపోదామని, మాట్లాడి పోదామని వస్తే. ఇంకెప్పుడు మీతో మాట్లాడను. ఈ గడపే తొక్కను. తొక్కితే సీసీ అని తిట్టండి. ఒక్క నిమిషం ఏమిటి? వెధవది ఇష్టంవచ్చినట్లు. సీసీ అని వెధవది ఎన్ని సార్లు సీ సీ అన్నా ఏవన్నప్పటికి నాకేం అభ్యంతరంలేదు..... ఇహ చచ్చినా మీ దగ్గరకు రాను.... మీతో మాట్లాడితే (చెంపలు వాయించుకుంటూ) తప్పు.....తప్పు..... తప్పు....
- బావమరిది : అదేమిటండీ - బావగారు, అయ్యయ్య మీరు గోకండీ.
- బావ : ఏమిటి - నన్ను మీరు గోకండంటున్నారు....
- బావమరిది : (నవ్వు)
- బావ : మళ్ళీ పైగా నవ్వుతున్నారు కూడాను. గోకండంటున్నారేమిటి? ఆ దుర్ల ఎక్కడుందో చెప్పండి.... చెప్పుచుక్కొడ్తాను.

- బావమరిది : (నవ్వు) అడ్డడ్డడ్డ - బావగారు.... (రాగయుక్తంగా) పప్పులో కాలేసారు బావగారు, పప్పులో కాలేసారు బావగారూ.
- బావ : ఏమిటీ పైగా రాగాలు తీస్తున్నారు? పప్పులో కాలేసానోవిటోయ్? ఎన్నడు నేను పప్పులో కాలేయలేదు. వెధవనుకాను. నేను ప్రపంచంలో అనేక విషయాల్ని చూసాను. తెలుసుకుంటూ వుంటాను మిత్రులద్వారా.
- బావమరిది : బావగారూ. మీరు గోకండి, మీరు పప్పులో కాలేశారు మళ్ళీ గోకండంటున్నారేమిటి (నవ్వు)
- బావ : అదే నాకు వాళ్ళు మండిపోతోంది. గోకండేమిటి?
- బావమరిది : (నవ్వు) లేదు బావగారూ. మీరు గోకండి అన్నందుకు మీకు కోపం వచ్చింది. గోకండి అంటే అది కాదు.
- బావ : మరేమిటి నా బొంద.... గోకమని నీవంటుంటే దురైక్కడుందో చెప్పరు. చూపించరు..... మళ్ళీ గోకండి గోకండంటారు. నా మొహంమీద గోకనా ఏమిటి?
- బావమరిది : అదికాదు బావగారు.
- బావ : ఏమిటో త్వరగా చెప్పక చంపుదురు....
- బావమరిది : హష్టాహ - నవ్వేనండి. ఓహో అసలు అంటే కోపం వచ్చింది. సీ సీ అంటే కోపం వచ్చింది. గోకండి అంటే కోపం వచ్చింది.
- బావ : మరి రాదూ... మీరు మాట్లాడే మాట మర్చిపోయారా. గోకండి ఒహటే జ్ఞాపకం వుంచుకున్నారు. మూడు మూడన్నారు అని మర్చిపోయారేమిటి... నేను ఇప్పుడు మళ్ళీ చెప్తే ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. వళ్ళుమండిపోతుంది. ఏమిటో త్వరగా చెబుదురూ చంపక.
- బావమరిది : హ్టో హ్టో (నవ్వు) బావగారూ నవ్వేనండి అంటే నవ్ అంటే ఇప్పుడు అని అర్థం. ఇప్పుడే వచ్చానండి అని అర్థమండి. మన తెలుగు వాళ్ళం అప్పుడప్పుడు మనకు తెలీకుండా ఇంగ్లీషు పదాలు వస్తుంటాయి..... ఆ..... మీక్కుడా తెలుసని మాట్లాడాను, నన్ను

క్షమించండి. అన్యధా భావించకండి. అంటు అంటే స్త్రీ అంటే...
 స్త్రీ అంటే చూశారుకదా. అంటంటే తండ్రి స్త్రీ అంటే రకాలుగా
 అంటారండి మరి. మాటల్లో అంటని వచ్చేసిందండి. అంటంటే
 ఈ కత్తి యుద్ధాలు అవీ చేస్తుంటారు. దాన్ని స్త్రీ అంటారు
 బావగారూ, మన దగ్గర మాటల్లో అంటు అని వేసేస్తు వుంటాం.
 మరి సీ సీ అంటే చూడు చూడు అని అర్థం. చీ, చీ అని కాదు
 బావగారు ఇక్కడ.

బావ : ఏమిటీ మళ్ళీ చెప్పు.

బావమరిది : అదికాదు బావా. సీ, సీ అంటే చూడు చూడు అని అర్థం, దాన్ని
 మీరు చీ చీ అని అనుకున్నారు.

బావ : ఏడ్చినట్టుగానే వుంది, మరి గోకండన్నారు? దానికేం చెబుతావు?

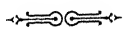
బావమరిది : గోకండి అంటే మీరు వెళ్ళకండి అని అర్థమండి. కొండయ్య....
 అంటే హిల్లయ్య అని గబుక్కున చమత్కారంగా అన్నట్టు.
 అలాకాకుండా గోకండి అంటే మీరు వెళ్ళకండి అని అర్థం. అంతకు
 తప్ప మిమ్మల్ని కించపరచడం ఏమిటి?

బావ : భలే చమత్కరివోయ్ బాగానే వుంది. అంతా బాగానే వుంది
 నన్నాడించేసేవు. మొత్తానికి చాలా సంతోషం. మరి కట్నం
 ఏంపెడతావు?

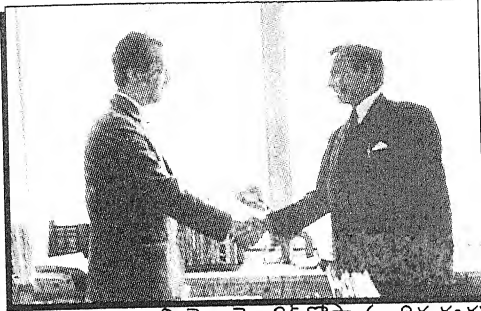
బావమరిది : సీ కోసం కండువా తీసుకొచ్చాను బావా.

బావా : తీసుకురా తీసుకురా, మా బావమరిది పెట్టకపోతే ఎవరు
 పెడతారు?

బావమరిది నవ్వురు.....నవ్వురు.

At U.N.O. లో

ఐక్యరాజ్యసమితిలో డా॥ అంటానీయో మోరివకోస్టా (ఆర్థిక వ్యవహారాల ఆఫీసర్)
శ్రీ వేణుమాధవ్‌ను అభినందిస్తున్నారు.

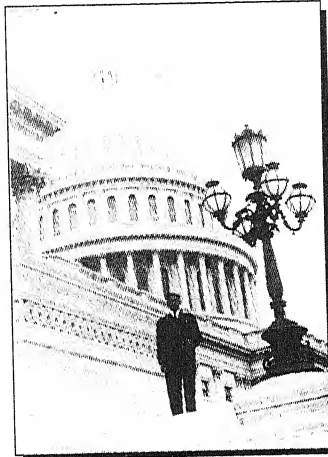

లండన్ నగరంలో

బిన్‌గామ్‌టన్ (అమెరికా) నగరంలో
మిమిక్రీ ప్రదర్శన చేస్తూ

పారిస్ నగరంలో

వాష్టింగ్టన్ నగరంలో

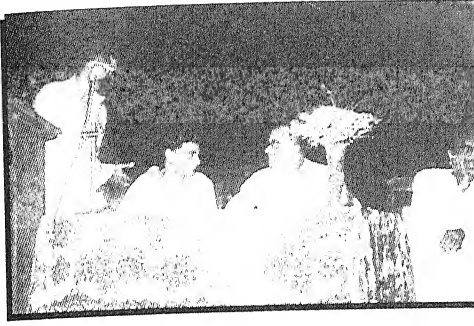

శ్రీ చిత్తూరు వి. నాగయ్యగారు శ్రీ వేణుమాధవ్ను
డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారికి పరిచయం చేస్తూ

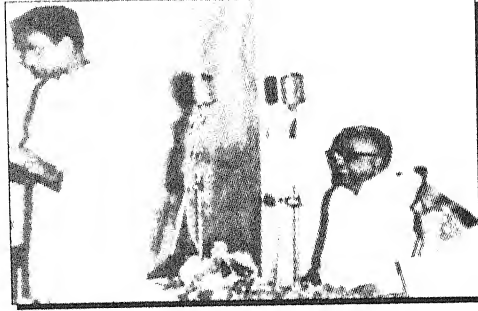
భారత అధ్యక్షులు డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారితో శ్రీ వేణుమాధవ్
(ఇది అరుదైన కష్టసాధ్యమైన కళ. మీరు దీన్ని తైవసం చేసుకున్నారు.
భగవంతుడు మిమ్మల్ని కాపాడుగాక !)

- డా॥ రాధాకృష్ణన్

శ్రీ వేణుమాధవ్ కి
వరంగల్ నగరంలో పౌర సన్మానం
(వేదికపై) భారత అధ్యక్షులు
శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి
శ్రీ టి. హయగ్రీవాచారిగారు
శ్రీ చెరుకు కాంతయ్యగారు

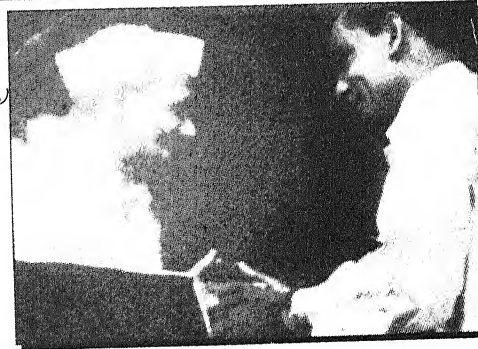
భారత అధ్యక్షులు శ్రీ ఫక్రుద్దీన్
అలీ అహ్మద్ సముఖంలో
జూబ్లీ హాల్ మిమిక్రీ ప్రదర్శన
నిస్తున్న శ్రీ వేణుమాధవ్
ముఖ్యమంత్రి శ్రీ జలగం వెంగళరావు
గారిని వేదికపై చూడవచ్చు.

భారత అధ్యక్షులు
శ్రీ జ్ఞానీ జైత్ సింగ్ తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

భారత ప్రధాని శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి
నుండి ప్రశంసల నందుకుంటున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

“మీ ప్రోగ్రాం చాలా బాగుంది”

భారత ప్రధాని శ్రీ పి.వి. నరసింహారావు గారి అధ్యక్షతన
ఎ.ఎ. కాలేజీలో (వరంగల్) డాక్టర్ శ్రీ వేణుమాధవ్ సన్మానం

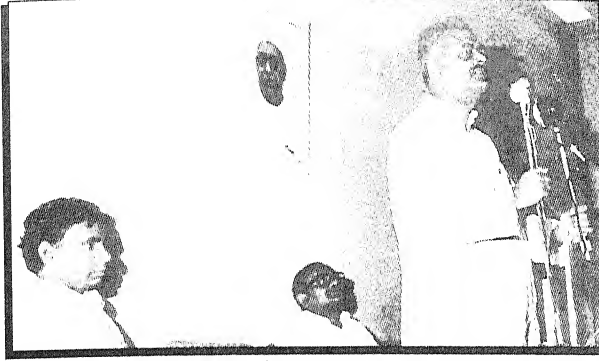
మద్రాస్ రాజభవన్‌లో మిమిక్రి
ప్రదర్శన నిస్తున్న శ్రీ వేణుమాధవ్,
శ్రీ కామరాజ నాదార్

(ముఖ్యమంత్రి)

శ్రీ బిష్ణురాం మేధీ (గవర్నర్)
శ్రీమతి తారాచెరియన్ (మద్రాస్
మేయర్) వేదికపై ఉన్నారు.

భారత రక్షణ నిధికి విరాళాలు సేకరిస్తూ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డి
శ్రీ యన్.టి. రామారావు, శ్రీ ఘంటసాల, శ్రీ డి.వి.యస్. రాజు, శ్రీ త్రివిక్రమరావు
శ్రీ యం. జగన్నాథరావు తదితరులతో

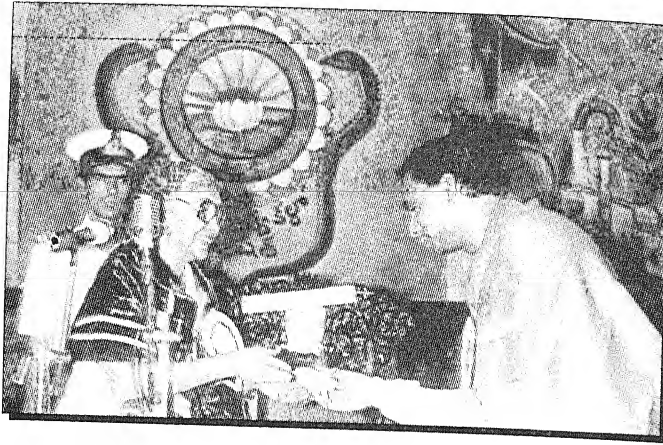
ఫార్గమెంట్ సభ్యులకై ఏర్పాటు చేసిన మిమిక్రీ ప్రదర్శన సభలో ప్రసంగిస్తున్న కేంద్ర ప్రభుత్వ హోంశాఖ డిప్యూటీ మంత్రి శ్రీ కె.సి. వంత్. శ్రీ వేణుమాధవ్, శ్రీ పెండేకంటి వెంకట సుబ్బయ్య వేదికపై ఆసీనులై ఉన్నారు.

శ్రీ యన్.టి రామారావుగారి నుండి సన్మానాన్ని ప్లాట్రాబాద్ లో అందుకుంటూ శ్రీ వేణుమాధవ్

MLC గా ప్రమాణ స్వీకారం చేస్తూ శ్రీ వేణుమాధవ్ 1972లో

శ్రీమతి శారదా ముఖర్జీ (చాన్సెలర్, ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ) నుండి గౌరవ డాక్టరేట్ పట్టాను అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీమతి కుముద్ బెన్ జోషీ (చాన్సెలర్, జవహర్లాల్ నెహ్రూ టెక్నలాజికల్ యూనివర్సిటీ) నుండి గౌరవ డాక్టరేట్ను అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

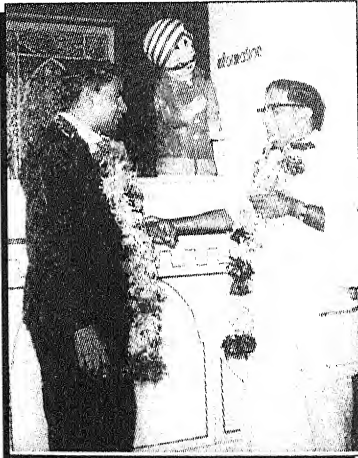

శ్రీ కృష్ణకాంత్
(చాన్సెలర్, కాకతీయ యూనివర్సిటీ)
నుండి గౌరవ డాక్టరేట్ను
అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీ పండిట్ రవిశంకర్ తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

ముఖ్యమంత్రి
శ్రీ ఆంజయ్యగారిచే
శ్రీమతి యం.యస్. సుబ్బలక్ష్మి
గారితో పాటు సన్మానింపబడిన
శ్రీ వేణుమాధవ్

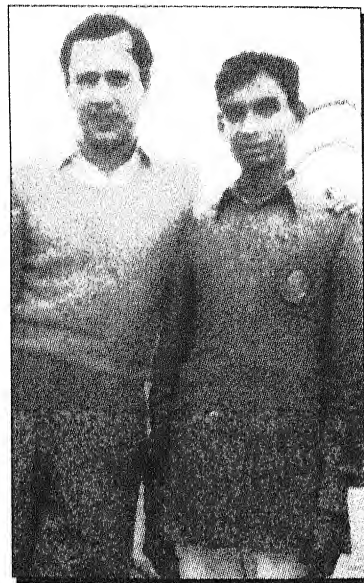
శ్రీ ఘంటసాలతో
శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీ అశోక్ కుమార్తో శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీ దిలీప్ కుమార్తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీ బ్రాజ్ సాహ్నీతో
శ్రీ వేణుమాధవ్

విజయవాడలో
శ్రీ రాజ్ కపూర్ నుండి
సన్మానాన్ని అందుకుంటున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

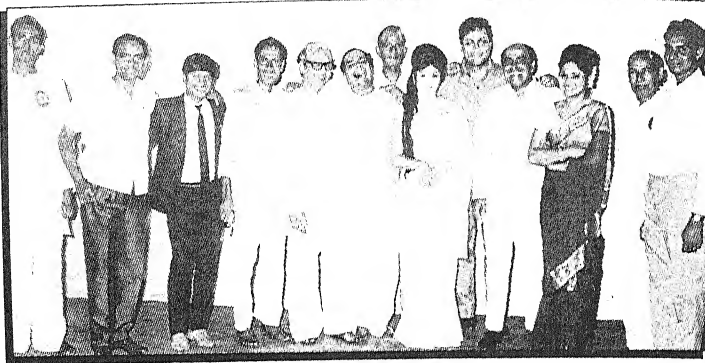
శ్రీమతి సర్గిన్ దత్ తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

బొంబాయిలో శ్రీ అమీన్ సయాసీ
శ్రీ కె.పి. ఆత్మ, శ్రీ సంజీవ్ కుమార్
శ్రీ వేణుమాధవ్ మున్నగువారితో
శ్రీ వేణుమాధవ్

బొంబాయిలో శ్రీ ఎ. రమేష్
శ్రీ లక్ష్మీకాంత్, శ్రీ ప్యారేలాల్
శ్రీ జితేంద్ర, శ్రీ ఆనంద్ బక్ష
శ్రీ కె.పి. ఆత్మ మున్నగువారితో
శ్రీ వేణుమాధవ్

ఫిత్స్ రచయితల సమితి సభ్యులతో శ్రీ వేణుమాధవ్ (బొంబాయి నగరంలో మిమిక్రీ ప్రదర్శన సందర్భాన) శ్రీ రామానందసాగర్, శ్రీ మజ్రాసుల్తాన్పూరి పండిట్ ముక్తరాం శర్మ మొదలైన వారిని చిత్రంలో చూడవచ్చు

శ్రీమతి సుమన్ కల్యాణ్ పూర్, శ్రీ ఆర్.ఎస్. కల్యాణ్ పూర్ దంపతులతో బోరంట్ (కెనడా) నగరంలో శ్రీ వేణుమాధవ్

ప్రముఖ హాస్యనటులతో శ్రీ వేణుమాధవ్
(శ్రీ గండికోట జోగినాథం (రేలంగి గారి గురువు) గారికి సన్మానం - సందర్భాన) మద్రాసులో
(శ్రీ రేలంగి, శ్రీ వి. నాగయ్య, శ్రీ కె. శివరావు, శ్రీ నల్లరామమూర్తి, శ్రీ పేకేటి శివరాం
శ్రీ ఎ.వి. సుబ్బారావు మొదలైనవారితో)

బొంబాయి షణ్ముఖానంద హాల్‌లో
శ్రీమతి హేమమాలిని, శ్రీ వేణుమాధవ్‌లకు సన్మానం

బొంబాయి షణ్ముఖానంద హాల్‌లో
ప్రదర్శన సందర్భాన
శ్రీ కిశోర్‌కుమార్‌తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

లండన్ ఏర్‌పోర్టులో
శ్రీమతి టంగుటూరి సూర్యకుమారి
శ్రీ వేణుమాధవ్

సింగపూర్‌లో శ్రీ గోపీకృష్ణతో శ్రీ వేణుమాధవ్

“The wonderful and well-known talent of Sri Venumadhav casts its spell on me. I was privileged to have him in my troupe during a cultural visit to Singapore. His impact there was great. All artistes, diplomats and Indians living in Singapore acclaimed his merit.

Sri Venumadhav is one of those highly talented artistes who is uniquely qualified to represent our Country abroad in all its many excellent aspects of ancient and modern culture.

I have the good fortune of knowing Sri Venumadhavji very intimately. He is a perfect gentleman, affable and loving in his manner. Sri Venumadhav wins the appreciations of one and all.

I wish him long life and prosperity.”

- Gopikrishna

దక్షిణ ఆఫ్రికా పౌరసన్మానం - వెరులంలో శ్రీ వేణుమాధవ్

పీటర్ మారిట్స్ బర్క్ ప్రథమ పౌర
వనిత శ్రీమతి లుండీతో వేణుమాధవ్

ఆబూదాబీ భారత అసోసియేషన్ వారిచే సన్మానాన్ని అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

శ్రీ వేణుమాధవ్ ను సిడ్నీ రేడియో (ఆస్ట్రేలియా) ఇంటర్వ్యూ

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి
శ్రీ వేణుమాధవ్ గార్లకు సన్మానం.
కళాప్రభాస పక్షాన సన్మానాన్ని
అందజేస్తున్న జగ్గయ్య.
శ్రీ అక్కినేని నాగేశ్వరరావుగారు
అధ్యక్షులు.

శ్రీ జాన్ లీవర్ గారి నుండి
బొంబాయిలో సన్మానాన్ని
అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

న్యూఢిల్లీలో ఏర్పాటుచేయబడిన హోస్టోత్సవంలో పాల్గొంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్
వేదికపై శ్రీ డి.వి. నరసరాజు, శ్రీమతి వి. రమాదేవి (గవర్నర్)
శ్రీ జి.వి.జి. కృష్ణమూర్తి (ఎలెక్షన్ కమిషనర్) ఆసీనులై ఉన్నారు.

దొంబాయి విశ్వవిద్యాలయం నాటక సమితిని ఉద్దేశించి ప్రసంగిస్తూ శ్రీ వేణుమాధవ్ శ్రీ హరీంద్రనాథ ఛట్టోపాధ్యాయ వేదికపై నున్నారు.

"I have nominated Venumadhav amongst angels... in the council of stellar silences out of which all speech emerges"

శ్రీ ముక్త్యరాజ్ ఆనంద్ తో శ్రీ వేణుమాధవ్

"Chupe Rustom" is the title I would like to give to Sri Venumadhav. The mono Actor and Mimester. He is surely one of the most brilliant mimics in the world. And I hope his talents will prevail and he will give us the gift of laughing at ourselves."

Mulkraj Anand

జీవిత విశేషాలు

మా నాయనగారు

మా తాతగారిది మట్టెవాడ, సుత్తాతలందరిదీ కూడా ఏడు తరాలుగా వరంగల్లులోని మట్టెవాడ స్వస్థలం. మానాన్న గారి పేరు శ్రీహరి. మాతాతగారి పేరు అంకయ్య. వీరి తండ్రి పేరు వెంకయ్య. వెంకయ్యగారి తండ్రి పేరు మల్లప్ప. అంతవరకూ మా ప్రవర నాకు జ్ఞాపకం వుంది. ఇంకా పుచ్చ వ్యాపారం చేసేవారు. తర్వాత బియ్యపు వ్యాపారం మా పెద్దలు చేసేవారు. ఆ రోజుల్లో మా నాయనగారు మెట్రికులేషన్ ప్యాసయ్యారు. ఆయన ఆరు భాషలలో అనగా ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, పెర్షియన్, అరబిక్, హిందీ, ఫ్రెంచి భాషలలో బాగా ప్రవేశం వుంది. తెలుగులో కనిత్వం వ్రాసేవారు; స్కూలు నాటకాల్లో కృష్ణుడి వేషం వేసి అద్భుతంగా పాడేవారు. ఎల్లరెలా మాట్లాడితే అలా మాట్లాడేవారు. మనిషి మొగం చూసి మనిషి ఎలాంటివాడో చెప్పేవారు. పై ఆరు భాషలలో పరీక్షలుకూడా ప్యాసయినారు. మద్రాసులో అప్పటి ప్రభుత్వం నిర్వహించిన క్లియర్ హౌస్ రైటింగ్ ఎగ్జామినేషన్లో ఇంగ్లీషులో కథారు సుబ్బారావు ఫస్ట్‌గా మా నాయనగారు ప్రెసిడెన్సీకి సెకండ్ వచ్చారు. ఉర్దూ మీడియంలో స్లీడరు పరీక్ష ప్యాసయినారు.

మా నాయనగారికి సబ్ డినిజనల్ ఆఫీసర్ ఉద్యోగం పి.డబ్ల్యు.డి.లో పిలిచి యిచ్చారు. మా తాతగారికి తెలిసి

కోమట్లమిటి, ఉద్యోగం చేయడమేమిటి వ్యాపారం చేసి బతికి పదిమందిని బతికించాలి గాని - నువ్వు ఉద్యోగం చేయడమేమిటి

అని రిజైన్ చేయించారు. మా నాయనగారు రిజైన్ చేసేదాకా ఆయన నిద్రపోలేదు. తరువాత స్లీడర్ వృత్తి స్వీకరించారు. అది తెలిసి మా తాతగారు ఆగ్రహోదగ్రుడై అబద్ధలాడితే యమధర్మరాజు ముడ్డికింద మంట పెడతాడు, గాడిద కొడకా! స్లీడర్ వృత్తి అంటే తెల్లారిలేస్తే అబద్ధాలాడాలి. నర్సు మానెయ్ అని గట్టిగా గదమాయించారు. దానితో స్లీడర్ వృత్తికూడా మానేశారు. మరి ఏం చేయాలి నాన్నగారూ అన్నాడీయన. పింగళి కోదండరామిరెడ్డి (ఆర్.ఎల్. రెడ్డి మామగారు, వెల్లూరు) గారి తండ్రి నాకు

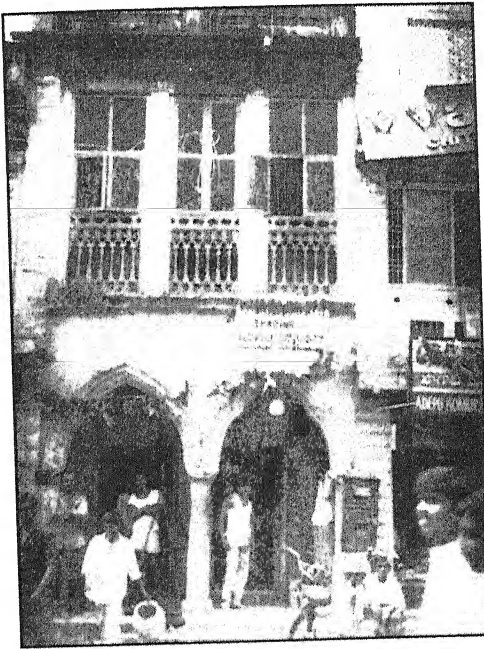
ప్రాణ స్నేహితులు. వారికి మాకు లావాదేవీలున్నాయి. కోడండరామిరెడ్డితో వ్యాపారం చెయ్యి అని ఆదేశించారు. వారితో కొన్నాళ్ళు వ్యాపారం చేశారు. తరువాత మా నాయనగారు వేరే బియ్యం వ్యాపారం పెట్టుకున్నారు. ఊళ్లో ఎనరయానా బియ్యం మా నాయనగారి రైస్మిల్లులోనే తీసుకునేవారు ఆ రోజుల్లో. ఒక్కరాయి కూడా కలిపేవారుకాదు.

ఎందుకు నాయనా అందరూ మన రైస్ మిల్లులోనే తీసుకుంటారు అని అడిగితే మనం రాళ్ళు కలపం. బియ్యంలో రాళ్ళు కలిపితే సాసం. అందువల్ల అందరూ మన దగ్గరే తీసుకుంటారా అని మా నాయనగారు నాతో చెప్పేవారు.

మా నాయనగారు పాడుగ్గా మంచి చాయతో చక్కగా పుండేవారు. ఏ కావ్వంతో ఏ ఘట్టం దగ్గర ఎలా చదవాలో అలా చదువుతూ ద్రవించిపోయేవారు కొన్ని ఘట్టాలవద్ద. కుచేలోపాఖ్యాసం చదువుతుంటే బొటబొట కన్నీరు కారుస్తూవుంటే చూసి బంధువులు వచ్చి ఎందుకేడుస్తున్నారని అడిగితే అది మీకు అర్థం కాదు అని ఆ సందర్భాన్ని వాళ్ళకు విశదీకరించి చెప్పారు. మా నాయనగారే నూతో యిలా చెప్పారు. వెంకటేశ్వరస్వామి కలలో కనిపించి తిరునామాలు రాయమన్నారట: తెల్లనారి లేచి ఆచార్య తిరునామాష్టకం అని పుస్తకంరాసి అచ్చువేసి భాగవతోత్తములందరికీ పంచి పెట్టారు. శ్రీ తిరుమల తిరుపతి వెంకటరమణ అని రామకోటిలారాసి అదే పేరుతో దశావతారాల బొమ్మలు రాసి ఆ పుస్తకాలను మాకు తలాఒకటి ఇచ్చి ఒక రూపాయిలోనూ మా అందరి చేతా వేయించారు. నేను వేశానుకూడా. అది నాకు గుర్తు. వారికి పెన్నెండుమంది సంతానం ఎనమండుగుర్ని నష్టపోయారు. ఆ పిమ్మట వారికి నిరక్షి కలిగి, ఒక్కరూ వ్యాపారం సాగించడం యిష్టంలేని సమయంలో బెలిదె లింగయ్యగారు వచ్చి నాకు మీతో కలిసి వ్యాపారం చేయాలని వుంది అనంటే సరే అన్నారు. అప్పుడు మా రైస్మిల్లు నేరళ్ళ శ్రీహరి బెలిదె లింగయ్య రైస్మిల్లు అయింది. ఆ రైస్మిల్లు వచ్చిన కొంత కాలానికి మళ్ళీ నలుగురం సంతానం పుట్టాము. పెద్దక్కయ్య పేరు జ్ఞానప్రసూనాంబ. రెండవ సంతానం శోభలం. తరువాత అనసూయ, నేను పుట్టిన తరువాత నామకరణ సమయంలో లోపలికి మా నాయనగారు వెళుతున్న సమయంలో భవతి భిక్షాందేహి అని ఒక సాధువుకేక వినిపించింది. ఇప్పుడే లోపలికి వెళ్ళివస్తాను వుండమని ఆ సాధువుతో అన్నారట. ఎందుకెళుతున్నావు లోపలికి అని హిందీలో ప్రశ్నించాడట. అబ్బాయి పేరు పెడదామని వెళుతున్నానన్నారట. ఇంకా పేరు పెట్ట లేదా అన్నారట సాధువు. పెట్టలేదు - అందుకే

శోపలికి వెళుతున్నాను అన్నారు. అంటే 'వేణుమాధవ్ రఘో' అని ఆదేశించారట. మా నాయన గారు శోపలికి వెళ్ళి యీ పేరు పెట్టి తిరిగి వచ్చేసరికి ఆ సాధువు అక్కడ లేడు. వెళ్ళిపోయాడు.

పెద్ద నుంచి చిన్నదాకా అన్ని కులాలవారు వాళ్ళ తగాదాల పరిష్కారానికి మా నాయనగారి దగ్గరకు వచ్చేవారు. నిష్పక్షిణంగా చెప్పేవారన్న ప్రతీతివల్ల మా యిల్లు ఉదయం నుంచి రాత్రి రెండింటి సరకు కిటకిటలాడుతూ నుండేది. ఆయన మిల్లుకు వెళ్ళే అక్కడకు వెళ్ళేవారు. అయినా ఎక్కడా నిసుక్కునేవారు కాదు. ఆయన ధర్మనిష్ఠ అటువంటిది.

శ్రీ వేణుమాధవ్ జగ్గహము
(వరంగల్)

మా అమ్మ గారి గురించి...

మా అమ్మ గారు పుష్పల నారింటి ఆడబిడ్డ. నారి గోత్రం ఇక్ష్వాకుల. మాది చిద్రుపిళ్ల గోత్రం. వారిదీ పుట్టిల్లు వరంగల్లే. మా తాతగారి సేరు చంద్రయ్య. మా అమ్మమ్మగారి పేరు వెంకటలక్ష్మమ్మ (లచ్చమ్మ అని పిలిచేవారు). వారిది బంగారు వ్యాపారం, పొగాకు రెండూ చేసేవారు. వరంగల్లులో సిన్నానారి నీధిలో వారి నివాసం. ఇప్పటికీ బంగారు వ్యాపారస్థులలో మా మేననూనూగారి అబ్బాయి వుప్పల శివచిదంబరయ్యది లీడింగు వ్యాపారం. మా మేననూనూగారి సేరు మాణిక్యంగారు.

మా అమ్మగారు పసిమి ఛాయ, పొడగిరి, ఎప్పుడూ పట్టుబీరలే కట్టుకునేవారు. అన్నిటికన్నా మహా భక్తురాలు. తిరపతికి వెళ్ళినపుడు పొర్లుడు దండాలు పెట్టేదని విన్నాను. రామదాసు కీర్తనలు, త్యాగరాజ కృతులు పాడుతూ వుండేది. కాని స్వరాలు తెలియవు. అలా పాడుతుంటే మా పిల్లలందరికీ నవ్వు వచ్చేది. నవ్వొస్తే ఆమె నాన్నా నవ్వుకూడదు. భక్తి ప్రధానం కాని రాగం ప్రధానం కాదు స్వామివారిని తలుచుకోడానికి. నేను హృదయంతో పాడుతున్నాను. అని చెప్పేది. ఎవరయినా నేసనికాలంలో యింటికి వస్తే, వచ్చినవారందరికీ మజ్జిగ ఉసిరికాయ మురబ్బా యిచ్చేది. ఉన్నా లేకపోయినా ఏవన్నాగాని వచ్చిన వారిని వూరికే పోనిచ్చేది కాదు. వితరణశీలి.

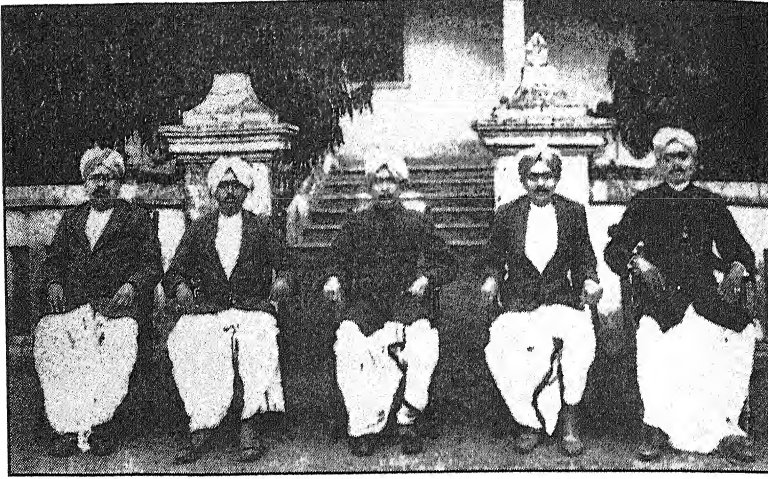
మా అమ్మ వంట నాకింకా జ్ఞాపకం - సరవపిండి, తోసేళా చెక్క, పున్నుడుపిండి, పప్పు బియ్యం, చేగోళ్ళు, చక్కిలాలు అన్నం తాలింపు, అరిసెలు, జిలేబీలు, పాయసం, పెసర గారెలు, భక్ష్యాలు (బొబ్బిట్లు), అప్పడాలు, వడియాలు యివన్నీ ఆనిడ మాకు చేసి పెట్టేది. మా నాయనగారు బయట తగాదాల పరిస్థితిలో వున్నపుడు లేదా మిల్లులో బిజీగా వున్నపుడు ఆయనకు ఏమి తినాలని మనసులో అనిపించేదో అడగడానికి అవకాశం లేకపోయినా ఎవరో చెప్పినట్లు (టెలిఫోన్) అవే వంటకాలు ఆనిడ ఆయనకు చేసిపెట్టేది. మా నాయనగారు నేను యీవాళ నాకు ఇవి తినాలని వుందని నీకు చెప్పి అవకాశం లేదు. నీకు నన్ను అడిగే సందర్భం లేదు. కాని నా కిష్టమైనవి యివి యివాళ తినాలని అనుకున్నానని నీకు ఎలా తెలుసు? అని ఆశ్చర్యపోయేవారు. అప్పుడు మా అమ్మ ఏవంటి యిన్నేళ్ళు మీతో సంసారం చేశాక ఎప్పుడు మీకు ఏది కావాలో మీ మనోగత భావాన్ని అర్థం చేసుకోలేక పోతే యేమి అర్థాంగినంటి అంది. అప్పుడు వారికి ఆనందబాష్పాలు వచ్చేవి.

మా రెండవ మేనమామగారు వుప్పల మల్లయ్యగారు వీళ్ళ సంభాషణ ఆలకించి పరమానందభరితులయ్యేవారు. మాయిల్లే గుడిలా వుండేది. మా నాయనగారు కూచునే పీట యిప్పటి మన మంచంలో సగం అంత వుంటుంది. పెద్ద వెండి విస్తరాకు, వెండి చెంబు, వెండి గ్లాసు మా నాన్నగారికి పెట్టేవారు. వారి పూజ అంతా అయేదాకా మేమంతా పేచీ వుండాల్సిందే. పూజ అయ్యాక అందరికీ తీర్థాలు యిచ్చాక వారు కూచున్నాక దేవుడికి నైవేద్యం చూపించాక మేమంతా. రెండు మూడు కూడా అయేది మా భోజనాలకు.

మా వీధి - మా కుటుంబం

మా బజారులో అన్నీ వైశ్య కుటుంబాలే. ఒక్క పద్మశాలీ కుటుంబం మా యింటి పక్క వుండేది. వారు గుడిమెళ్ళ జానకి రాములు గారు. వారి కట్టు బొట్టు విధానం చూస్తే వైష్ణవ గురువుల్లా వుండేవారు. వారు ఆ రోజుల్లో పద్మశాలీ పురోహితుడిచేత పెళ్ళిళ్ళు చేయించేవారు. బ్రాహ్మణ పురోహితుల్ని పిలిచేవారు కాదు. బ్రాహ్మలంటే ద్వేషం కాదు. వాళ్ళ కులాన్ని పైకి తీసుకురావాలనేటటువంటిభావం వుండేది వారికి. వారు మా నాయనగారిని బావగారూ అని పిలిచేవారు. మా నాన్నగారు వారిని బావగారు అని పిలిచేవారు. వారి పిల్లలు (గుడిమెళ్ళ వెంకట నారాయణగారు, జనార్దన్ గారు, లక్ష్మీనారాయణగారు) మమ్మల్ని బావగారు అని పిలిస్తే మేము వాళ్ళని బావగారు అని పిలిచేవాళ్ళం.

మా వీధి సేరు పాతబీటు బజారు. ఆ రోజుల్లో వైశ్య కుటుంబాల వారి యిళ్ళన్నీ పాడుగ్గా వుండేవి. వెడల్పు తక్కువ. కానీ మా నాయనగారు ఆఫీసరు గిరీ చేయడం వలన ఎక్కడికక్కడ ఉద్యోగస్థుల ధోరణిలో గాలి ధారాళంగా రావడానికి పోవడానికి ఏర్పాట్లుండేవి. స్రతి యింటి ముందు చానిడి వుండేది. అక్కడ పురాణ కాలక్షేపాలు, హరి కథలు అందరిళ్ళలోనూ జరుగుతూ వుండేవి. ఇప్పుడంతా అవన్నీ కొట్లలో కట్టి యిళ్ళు అద్దెల కిచ్చేశారు. సారకథలు లేవు, పురాణాలు లేవు, కాలక్షేపాలు లేవు. ఆ వీధిలో వున్న పణిక్ ప్రముఖులంతా ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క రోజు ఉదయం ఒకరింట్లో ఒక గంటసేపు సిద్ధాపాటీ కబుర్లు చెప్పుకునేవారు. ఇది నిత్య కార్యక్రమము. వీళ్ళంతా నిష్కారిష్టులు. పూజ కాకుండా ఏమీ పుచ్చుకునేవారు కాదు. నేరెళ్ళ శ్రీహరిగారు, సిద్ధం సెట్ట లింగయ్యగారు, బొల్లం లింగయ్యగారు, గుండా పుల్లయ్యగారు, గుండా రాజలింగగారు వీరయిదుగురు ప్రాణ స్నేహితులు.

శ్రీ సిద్ధం శెట్టిలింగయ్య, శ్రీ గుండా రాజలింగం, శ్రీ నేరేళ్ళ శ్రీహరి,

శ్రీ గుండా పుల్లయ్య, శ్రీ బొల్లం లింగయ్య.

ఏళ్ళు కూచుని మాట్లాడుకుంటే, దైవ సంబంధమైన, భక్తి సంబంధమైన విషయాల్లో మాట్లాడుకునేవారు. మా నాయనగారు యీ సభలకు అధ్యక్షుల్లా వ్యవహరించేవారు. వారూ ఆయన్ని వదిలేవారు కాదు. శుభకార్యాలు, ముహూర్తాలు, జాతకాలు, నాడీ శాస్త్రం యిలాంటి విషయాలు వారి ప్రసంగాల్లో వచ్చేవి. మహా కవుల గురించి కావ్యాల గురించి మా నాయనగారు మాట్లాడేవారు. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు, వడ్డేది సుబ్బారాయుడుగారు, శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిగారు, కాశీ కృష్ణాచార్యులవారు, యర్రపిల్లి జగన్నాథాస్త్రిగారు, వీరంతా వరంగల్లు వస్తే మా నాయనగారికి అతిథులు, మా ఇంట్లో దిగేవారు. వీరు బ్రాహ్మణులని కోమట్ల వంట పనికిరాదని బ్రాహ్మణులను పిలిపించి వంట చేయించి వారికి వారిచేతనే వడ్డనలు చేయించేవారు. ఎవరయినా అయ్యయ్యో మీరింత శుద్ధ శోత్రియులు యింత పద్ధతిగా వుండేవారు మీ యింటి వంట తింటే అభ్యంతరం లేదు మా కని అంటే - మా నాయన గారు గట్టిగా బ్రాహ్మణ్యం పాడయిపోయిందా. మీరు కోమట్ల యింట భోంచేస్తానంటారేనిటి? పాపం సుమా అని మందలిస్తే వారు నవ్వేవారు.

మా నాన్నగారు బలవంతపెట్టి ఒక సంబంధాన్ని నిశ్చయించి నన్ను పెళ్ళి చేసుకోమని ఎందుకు పోరాడో ఆయన నాకు ఓ సందర్భంలో నివరంగా చెప్పారు. అదియేమంటే చిన్నప్పుడే తల్లి చనిపోయింది.

నా సహాధ్యాయి బేతసభల్లో సుబ్రహ్మణ్యం మా యింటికి వస్తే వారు బయటనుంచి మిఠాయిలు తెప్పించి ఆ అబ్బాయికి పెట్టేవారు. నుంచినీళ్ళలో శుద్ధికి మజ్జిగవేసి యిచ్చేవారు. ఆ అలవాటుదేత ఎప్పుడూ మీ ఇంటికి వస్తానురా, నాకు మిఠాయి దొరుకుతుంది అని నా స్నేహితుడు అనేనాడు. ఇప్పుడతను ఒక కళాశాలకు ప్రిన్సిపాలుగా వున్నాడు. ఆ రోజులు అలాంటివి.

విజయవాడలో శ్రీ చుండూరి వెంకటరెడ్డిగారు నూ నాయనగారికి ప్రాణస్నేహితులు. వారు అప్పతానందస్వామి జయంత్యుత్సవములని జరిపేవారు. ఆ ఉత్సవాలకు నాతోసహా మా నాయనగారు హాజరయేవారు. చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు శివభక్తి అనే కావ్యాన్ని చుండూరి వెంకటరెడ్డిగారికి అంకితం యిచ్చినపుడు మా నాయనగారితో నేను కూడా వెళ్ళాను.

చుండూరి వెంకటరెడ్డిగారి భవనంలో వున్నటువంటి దంతాలమీద రామాయణం గురించి వారు చెబుతూవుంటే, వారికన్నముందు నేను కొన్ని శిల్పాల గొప్పదనాల్ని గురించి ముందుగా చెబుతూవుంటే ఆయన వెంటనే ఆశ్చర్యపడి అన్నాయ్యా వీడు చాలా గొప్పవాడు అవుతాడు సుమా! అని ఆశీర్వదించారు. మా నాయనగారు సంతోషించేరు లోలోపల.

మా వీధిలో మా యింటికి నచ్చిన సండితులందరినీ, ఎవరయినా సరే, వారికి నూటపదహార్లు నుంచి వెయ్యినూట పదహార్లవర డబ్బు యిచ్చి శాలువతో సత్కరించేవారు. వారి మిత్రులనేవారు మీరిలా ఇచ్చి పెడితే పిల్లలకు ఏమి మిగులుతుంది అది. దానికి జవాబుగా మా నాన్నగారు నన్ను వరంగల్లంతా కలిపితే హైదరాబాద్‌లో ఒక్క షేవుకారు అవుతాడు. హైదరాబాద్ అంతా కలిపితే బొంబాయిలో ఒక్క షేవుకారు అవుతాడు. బొంబే అంతా కలిపితే అమెరికాలో ఒక బారోనెట్ అవుతాడు. డబ్బుకు అంతెక్కడిది? మనం అభ్యున్నతి చెందాలంటే మనకంటే ఎక్కువ వాణ్ణి చూడాలి. మనం తృప్తి పడాలంటే మనకన్నా తక్కువ వాణ్ణి చూడాలి. పడుకుంటే నిద్ర రావాలి. ఎక్కువ సంపాదించి యిస్తే పిల్లలు చెడిపోతారు. నాళ్ళకు కష్టసుఖాలు తెలియవు. నాళ్ళకు ఎక్కువ సంపాదించి యిస్తే పిల్లలు చెడిపోతారు. నాళ్ళకు కష్టసుఖాలు తెలియవు. నాళ్ళకు కనీసావసరాలకు తగిన వనరులు మాత్రమే యివ్వాలి. ఈ పిల్లలే స్వర్గానికి

తీసుకుపోతారా? ప్రతి మంచిపనీ దైవకార్యమే. అదీ మా నాయనతత్వం. ఇది మాట్లాడుతుంటే రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు వచ్చారు. మా నాయన గారికి చాలా ఆపులు. సమస్కారం అన్నయ్యగారూ అన్నారు మా నాన్నగారితో. కుశల ప్రశ్నల అనంతరం మా నాయనగారు అడిగారు సుబ్బారావుగారిని - రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ గారి దగ్గర్నుంచి సర్ అక్బర్ షైదరికి వ్రాసిచ్చిన ఉత్తరం తీసుకెళ్ళి యిచ్చారా? యిస్తే ఏమన్నాడు? షైదరిగారిలా అన్నారని రాయప్రోలువారు చెప్పారు. తాలుక్దారి కర్తే యీ తాసిల్దారీ కర్తే? కోన్ సే హోదా దిలావుఁ బోలియే?

(తాలుక్దార్ చేస్తావా? తాసిల్దార్ చేస్తావా? నీకే పదవి యివ్వమంటావ్ చెప్పండి) (ఆ రోజుల్లో తాలుక్దారి అంటే కలెక్టర్ గిరి లాంటిది) అంటే సుబ్బారావుగారు అన్నారు.

నాకవన్నీ ఏవీ వద్దు. స్కూలుమేస్టరీ యిప్పించండి అన్నారు. అంటే

ఎందుకయ్యా - యిన్ని యిస్తామంటే వద్దని మేస్టరీ చేస్తానంటున్నావు దేనికయ్యా? అని సుబ్బారావుగారిని షైదరి అడిగారట.

కవిత్వం అంటే నాకు ప్రాణం. ఈ కలెక్టరీ, తాసిల్దారీ యిస్తే నేను ఏమి రాసుకోగలను కవిత్వం? ఇటు పిల్లలకి పాఠం చెప్పవచ్చు అటు నా కవిత్వం రాసుకోవచ్చు. నాకు ఆత్మానందం కలుగుతుంది కవిత్వం రాస్తే అని జవాబిచ్చారట.

వెంటనే షైదరి నవ్వి - తాలిమాత్ సే స్క్రొల్ మంగావ్ అన్నారు. చూస్తే అందులో మంథనీ షైస్కూల్ హెడ్ మాస్టర్ గిరి ఖాళీగా వుందట. పోస్టు చేయించారు. అది పట్టుకుని మా నాయనగారి వద్దకు రాయప్రోలువారు వచ్చారు. వచ్చి అన్నయ్యా యిలా జరిగింది అని వివరించారు. మా నాయనగారు నువ్వేం పిచ్చి బ్రాహ్మడివయ్యా? అంతంత పదవులిస్తే వద్దన్నావు ఏవిటదీ?

ఏం లేదన్నయ్యా నాకు కవిత్వం వ్రాసుకోడానికి అనువుగా వుంటుంది. కవులకు లలితకళలకు సంబంధించినవారికి ఉపాధ్యాయవృత్తి మంచిదన్నయ్యా అని అన్నారు.

అయితే నన్నిప్పుడేమి చేయమంటావు అని అడిగారట మా నాయనగారు.

మరి నా దగ్గరిప్పుడు ఒక్క దమ్మిడీలేదు. అన్నీ మీరే ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. అన్నారు.

అన్నతర్వాత మా నాయనగారు ఒక బండి తెప్పించి, ఒక వంట బ్రాహ్మడిని పిలిపించి ఆ బండిలో బియ్యం, ఉప్పు, పప్పు సమస్త సానుగ్రహి అటుకులతోనహా పెట్టింది సాగనంపారట సుంధనికి.

తృణ కంకణము, లలిత యిత్యాది పుస్తకాలు ఏమి రాసినా ముందు అన్నయ్యకు అని రాసి కానుకగా సమించేవారు మొదటి చిత్రకావీని. తరువాత రాయప్రోలువారు వరంగల్ కళాశాల (సిన్సిపాల్ గా) నచ్చినప్పుడు రోజూ మా యింటికి వచ్చిపోయేవారు.

రాయప్రోలువారు ప్రతినిత్యం ఏదో మూలల పందల్లో, అన్నయ్యా మీ అటుకులు యింకా నా హృదయంలో ఆడుతున్నాయి అనేవారు.

ప్రసంగసశాస్త్ర ఒక ఉదంతం చెప్పారు మా నాయనగారికి - అన్నయ్యా బాపట్లలో నేనొక టైలరు షాపులో కూర్చున్నాను. ఒక సాధువు నచ్చి భిక్షు బిక్షాండేసి అన్నాడు. నేను పొమ్మన్నాను. అతను వెళ్ళిపోయాడు. కొంత దూరం వెళ్ళాక అతన్ని నేను పిలిచాను. పిలిచి ఏదో యివ్వబోయాను. అతను నిరాకరించి బహుతా సోదరియా వాచో నహి ఆతా (ప్రసహించే నది నెనక్కరారు) అక్కణ్ణేదు అని వెళ్ళిపోయాడు.

దానిమీద తత్వం గురించి చాలాసేపు మా నాయనగారూ వారూ మాట్లాడుకున్నారు. అది నాకు అర్థం కాలేదు. చాలా కాలం తర్వాత అర్థం అయింది. తదనంతరం మా బంధువులు ఎవరు హైదరాబాద్ వెళ్ళినా వారింట్లో భోంచేసి వెళ్ళవలసిందే మారేడ్సల్లిలో. ఎవరియినా నచ్చి వెళ్ళలేదని నారికి తెలిస్తే వారు బాధ పడిపోయేవారు. అది నారి సహృదయత.

మా నాయనగారు చాలా చమత్కారంగా హాస్యంగా సరదాగా కూడా మాట్లాడేవారు.

బొంబాయిలో శ్రీ గుండా రాజలింగంగారు మా నాయనగారు ఒక బట్టల దుకాణంలోకి వెళ్ళారు. వెళ్ళిన తరువాత రాజలింగంగారు తాతగారూ బట్టలేనైనా కొంటారా? అన్నారు. మా నాయనగారు ముసలి నాడ్చి నాకెందుకురా? అన్నారు. అంటే ఆ కొట్లో కుర్రాడు వో బుడ్డూ క్యా ఖరీద్తా (ఆ ముసలాయన ఏం కొంటాడు అని హిందీలో అన్నాడు అది అంగ్రేజీ రాజ్యం...) అంటే మా నాయనగారు హిందీలో అచ్చా బేటా తూ కష్ట బేచ్ నేవాలా హై క్యా? (బట్టలమ్మే వాడివిరా నువ్వు) అన్నారు. అంటే వాడన్నాడు హిందీలో ఇథర్ ఏక్ లాక్ రుస్యేకా కపడే సడేహువే హై - వుధర్

వేడ్లాక్ రుప్యోకే కపడే సడేహువే సై. క్యా ఖరీద్తే ఖరీద్ (ఇటువేపు ఒక లక్ష రూపాయల వస్త్రాలు అటువైపు ఒకటిన్నర లక్షల రూపాయల ఖరీదుచేసే వస్త్రాలు పడివున్నాయి. ఏం కొంటావో కొనమని అన్నాడు) అప్పుడు మా నాయనగారు దురుక్కి కష్మీరీ షహాల్ లావ్ అన్నారు. అంటే ఆ కొట్టువాడున్నాడు క్షమించండి మా దగ్గర లేదన్నాడు అంటే రాజలింగంగారు నవ్వారు. అప్పుడు మా నాయనగారన్నారు హిందీలో ఆయన నవ్వుతున్నాడు. నేను చెప్పిన దాంట్లో ఏదైనా అర్థంవుందా లేదా చెప్పమన్నాడు. అంటే వెంటనే కొట్టతను - వారు చెప్పింది నిజమే. దురుక్కి కాష్మీరీ షహాల్ అంటే రెండు వైపులా జరీతో తయారుచేసిన శాలువా - ఇలాంటివి ఏ కాశ్మీర్ ప్రభువులో ఆర్డరిస్తారు తప్ప సామాన్యులు ఇవ్వరు, ఇవ్వలేరు అన్నాడు. ఆ కొట్లోంచి యిద్దరూ కలిసి అత్తరు కొట్లోకి వెళ్లారు.

ఆ కొట్లోకూడా యిలాగే రాజలింగంగారు తాతగారూ అత్తరు కొంటారా అని అడిగారు. అక్కడ కూడా ఓ కుర్రవాడు మా నాయన గారిని పుట్టేశించి ముసలాయనేం కొంటాడు అని మాట విసిరాడు. వెంటనే మా నాయనగారు అచ్చా బేటా తూ అత్తరు బేచ్ఛేవేలా పై క్యా? (అరేయ్ కుర్రనాయలా సుస్స అత్తరు అమ్మేవాడివటరా అని అర్థం) అడిగారు.

లక్ష రూపాయల అత్తరుందిక్కడ. ఏంకావాలో తీసుకోమని అన్నాడు.

అంటే మా నాయనగారు మఖ్లూతె ఆసఫియా లావ్ అన్నారు. ఆ కుర్రాడు లోపలికి పరిగెత్తుకుపోయాడు. రాలేదు. మా నాయనగారు గట్టిగా కహా పై అత్తరు బేచ్ఛేవేలా? ఆన్, బాహర్ ఆవ్ అని కేకేశారు. లోపల్నుంచి ఒక పృద్దుడు వచ్చి యిలా అన్నాడు హిందీలో మాఫీకీజియే - ఛోటా బచ్చాపై ఫుస్కో తమీజ్ నహీ మాలాం - మఖ్లూతె ఆసఫియా హమారే పాస్ నహీ పై అంటే రాజలింగంగారు నవ్వారు. నవ్వగానే మా నాయనగారు ఈయన నవ్వుతున్నాడు. నేను అడిగినది అసలు వుందా లేదా ఆయనకు చెప్పమన్నాడు. అంటే కొట్టతను అన్నాడు మఖ్లూత్ అంటే కలపడం. చాలా ముఖ్యమైన అత్తరులన్నింటినీ తగు పరిమాణంలో కలిపి తయారు చేసేదానినే మఖ్లూత్ ఆసఫియా అంటారు అని వివరించాడు. అంటే వెంటనే రాజలింగంగారు ఆశ్చర్యపోయి తాతా నువ్వు సామాన్యుడివి కాదు అని అన్నాడు.

కోదండరామి రెడ్డిగారు మా నాయనగారు బొంబాయిలో పరిష్కన్ - అరబిక్ పుస్తకాల కొట్లోకి వెళ్ళారు. వెళితే కోదండరామిరెడ్డిగారు ఆ పుస్తకాల్ని అక్కడ చూచి

శ్రీహరిగారూ మనం అన్నీ చదివినవే వున్నాయి. ఏం కొనకుండా వస్తే బావుంటుందా? అని అన్నారు. అంటే నూ నాన్నగారు అన్నారుట - మీరుండండి నేను అడుగుతా న్నారు. ఆ కొట్టతనిని - ముసద్ద సెహలీ హైక్వా? అని అడిగారు. అంటే కొట్టతన్నాడు మూఫ్ కీజియే. అది అవుటూఫ్ స్రెంటు అన్నాడు.

ఆయన పట్టుదల మనిషి. ఎక్కడికయినా వెళితే తనదే చివరి మాట - గడుసుదనం చూపిస్తే అంతకంటే మహాగడుసుగా సమాధానం చెప్పడమేగాక తేదనిపించేవారు.

పాకల చెరువుపైపు అటవీ ప్రాంతంలో (సిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ (వేల్స్ యువరాజు) వేటకు నిజాం ప్రభువు ఏర్పాటు చేశాడు. అప్పుడు సుబేదార్ గా రాయ మురళీధర్ వుండేవాడు. వా రు మా నాయనగారికి సన్నిహిత మిత్రులు. (సిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ తో యింగ్లిషులో మాట్లాడడానికి మా నాయనగార్ని నియమించారు. ఆంగ్ల వుచ్చారణ, సంభాషణ సామర్థ్యం (గ్రేండ్ సిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ మీరు లండన్ లో చదువుకున్నారా? అని అడిగారట ఆంగ్ల ఉచ్చారణను అనుకరించడం బాగా తెలియడం వలన వారు అటువంటి అభిప్రాయాన్ని కలిగించగలిగారు.

మరొక సంగతి-

ఆ రోజుల్లో రాత్రిళ్ళు వ్యాపారాలు లావాదేవీలు అన్నీ తెల్లవారు ఝామున రెండు గంటల వరకు జరిగేవి. ఒక రోజు రాత్రి ఒంటిగంటకు సన్ను (వేణుమాధవ్) అగ్గి పెట్టె తెమ్మని ఎదురు బడ్డీకొట్టకు పంపించారు. పంపిస్తూ చిల్లర తరువాత పంపిస్తామని నన్ను చెప్పమన్నారు. నేను అగ్గిపెట్టె తెచ్చాను. మా నాయనగారి బావమరిది వుపద్వుల మాణిక్యంగారు సిగరెట్ తాగడం, చుట్టలు తాగడం నారికి అలవాటు చేశారట. అగ్గిపెట్టె తెచ్చిన మరుక్షణం హోరున కుండసోతగా వర్షం ప్రారంభమయింది. ఓ గంట తరవాతకూడా వర్షం అలాగే వుంది. అప్పుడు మా నాయనగారు అరేయ్ వేణుమాధవ్. అగ్గిపెట్టె డబ్బులు తీసుకెళ్ళి యివ్వరా అన్నారు. అంటే నేనన్నాను యింత బోరునవర్షం పడుతోంది. రేపు తీసికెళ్ళి అగ్గిపెట్టె డబ్బులు యివ్వచ్చుకదా అని అన్నాను. అంటే మా నాన్నగారన్నారు వాడికి రేపివ్వడం మరిచిపోతే మళ్ళీ వాడికి పుట్టాలిరా అన్నారు. అంటూ చాలు యిక ఎత్తిన జన్మలు అని డబ్బుచ్చి గొడుగిచ్చి నన్ను పంపించారు వారికి యిచ్చిరమ్మని. ఇచ్చేసి వచ్చాను. ఇది జరిగి నాలుగు నెలల తరువాత మా అక్కయ్య

ప్రసవించింది. ప్రసవించిన మరుక్షణం శిశువు చనిపోయింది. ఆ శిశువును చూపింపి
మా నాయనగారు నాతో యిలా అన్నారు నీళ్ళంతా అగ్గిపెట్టై బాపతుగాళ్ళురా అని.

మా నాయన గారి (ఫ్రెండ్స్) దగ్గరకొస్తే బాగుంటుంది.

వరంగల్లో కీ॥ శే॥ ఒద్ది రాజు వెంకటేశ్వరావుగారు పెద్ద భూస్వామి మా నాయన
గారికి అత్యంత సన్నిహితులు. వారి జ్యేష్ఠ కుమారుడు ఒద్దిరాజు రాజేశ్వరావుగారు
ప్రముఖ లాయరు. వరంగల్లో ప్రముఖ న్యక్తి. వారు మా నాయన గారి దగ్గరకు మా
నాయనగారితో మాట్లాడడానికి వచ్చారు. ఇది దాదాపు 55 సంవత్సరాల క్రింద మాట.
మా నాయన గారు తలవంచి కుర్చీలో కూర్చుని చిన్న టేబుల్ మీద వ్రాసుకుంటున్నారు.
మా నాయనగారు రాజేశ్వరావుగారిని చూడలేదు. వ్రాసుకుంటున్నారు.
రాజేశ్వరావుగారు చేతులు కట్టుకొని వున్నారు. మా నాయన గారి వ్రాత పని అయ్యాక
తల పైకి ఎత్తి చూచారు. రాజేశ్వరావు మీరెంత సేసయింది వచ్చి అని అడిగారు. పది
నిమిషాలైంది చాచానాబ్ అన్నారు. కూర్చోలేదేం అని మా నాయన గారన్నారు. ఉర్దూలో
ఆప్కా ఇజాజిత్ నహీ హైనా అంటే మీ అనుజ్ఞ కాలేదు కదా అని అర్థం. ఖైలియే అన్నారు
మా నన్నగారు రాజేశ్వరావు గారికి అప్పటికే 60 ఏండ్లువున్నవి. చిన్న పిల్లాడిలా
చేతులు కట్టుకొని కూర్చున్నారు. దాదాపు పది నిమిషాలు మాట్లాడక రాజేశ్వరావుగారు
మా నాయనగారితో సెలవు తీసుకుని వెళ్ళారు. రాజేశ్వరావుగారు చేయిన్ స్మోకరని
నాకు తెలుసు. రాజేశ్వరావుగారు కొంత దూరం వెళ్ళాక నెనక్కు చూచి సిగరెట్
వెలిగించారు. పెద్దా చిన్నా మరొకరి వారి ప్రవర్తన వల్ల నాకు తెలిసింది నేర్చుకున్నాను.

పై సంఘటన వల్ల ప్రభావితమైపోయాను. మరుసటి రోజు అయితా
రామనాథంగారు మానాన్న గారు ఇంట్లో వున్నారా లేదా కనుక్కునడానికి వారు వచ్చి
మా నన్నగారితో మాట్లాడడానికి రావడానికి వారి గుమాస్తాను పంపించారు.

ఆ కాలంలో టెలిఫోన్లింకా వరంగల్ రాలేదు. నాన్నగారు వున్నారా? రేపు
రామనాథంగారు సాయంత్రం 4 గంటలకు వస్తారని చెప్పేరు ఉర్దూలో. మా నాన్నగారు
బయటికెళ్ళారు రాగానే మీకబరుచెప్తాను రేపు సాయంత్రం 4 గంటలకు మీరు రావచ్చునని
రామనాథంగారికి ఉర్దూలో ఉత్తరం వ్రాశాను. ఆ రోజుల్లో అన్ని చదువులు ఉర్దూలోనే.
తెల్లవారి ఆ ఉత్తరం రామనాథంగారు వెంట తీసుకొచ్చి మా నాన్నగారితో మీ అబ్బాయి
మర్యాద మరువరానిది. లేదు అని చెప్పొచ్చుకదా. అని నన్ను అభినందించారు. మానాన్న
గారికి ఆనంద బాష్పేలోచ్చాయి.

నా బాల్యం - నా హైస్కూలు చదువులూ

నా యెనిమిదన యేట లక్ష్మయ్య పంతులుగారు (సాతాని వైష్ణవులు) నాకు అక్షరాభ్యాసం చేశారు. ఓరల్డ్ నూ నాయనగారిపద్ద నేర్చుకున్నాను, ఇంగ్లీషు కూడా. తరవాత కటకం నరసయ్యగారింట్లో రాఘవయ్యగారనే మూస్తారి (స్రయినేటు స్కూల్లో వేరి చదివాను. నారు నన్ను పిలవీతంగా కొట్టివారు. తెక్కలు వచ్చేసికావు (పూసలు పెట్టి తిప్పినా) కొట్టి కొట్టి రాఘవయ్యగారు పిలిగెత్తిసోతే, కృష్ణమూచార్యులగారి స్కూల్లో వేశారు నన్ను నూ నాయనగారు. రోజూ యెసరితో యేదో తగాదా, గిల్లి కజ్జాలు పెట్టుకుంటే నూ నాయనగారి పద్దకుసితూరీలు చేసి నన్ను లాక్కువచ్చేవారు. ఆయన నిష్పక్షికంగా చెప్పే అలవాటు చేత, నాది తప్పుయితే నన్ను దండించేవారు. (నా చదువంతా పాత బీటు బజారు సరంగల్లో)

ఒకరోజు బుద్ధా చమ్మయ్యగారి అబ్బాయిలు సోమయ్య, శేఖరయ్యలకు గవర్నమెంటు హైస్కూల్లో నెంకట్రాసుయ్య అనే టీచరు ట్యూషన్స్ చెప్పడానికి వచ్చారు. అప్పుడు ఆ స్కూల్లో పెట్టిన పుస్తకాలన్నీ నాళ్ళకు చెబుతుంటే చూసి నాకు ఆ పుస్తకాలలోని బొమ్మలు, పాఠాలు ఆకర్షించాయి. మూత్రభాషా నాచరము అనే పుస్తకం వుండేది. అందులో రాఘవతి నెంకటరత్నం నాయుడుగారు కోడి రామమూర్తిగారి గురించిన పాఠాలు నారు చెబుతూవుంటే నాకు నింతోసంతోషం వేసేది. ఓరల్డ్ నేర్చుకోవడానికి బొమ్మలతోవున్న బోర్డు ఓభాయిదా (బాలశిక్ష లాటిది) మురక్క ఆలం అని వుండేది. ఇన్నీ ముగ్గురు వుంటే నాకు గవర్నమెంటు స్కూలులో చేరాలి అని అనిపించేది. తెక్కలు నాకు అర్థమయేసి కాదు - అసహ్యం (నేను మూస్తారి చేసినప్పుడు అందర్నీ తెక్కల్లో కాపీ కొట్టుకుంటే డిగుకొనేవాణ్ణి.) నూ నాయనగారిని గవర్నమెంటు స్కూల్లో చేర్పించమని అడిగాను. సర్కారి టెస్ట్ పెట్టాక నన్ను మూడవ క్లాసులో చేర్పించారు నూ నాయనగారు. తెక్కల కోసం (సత్యేకంగా నాకు ట్యూషన్ పెట్టించారు. దొంగతనంగా శ్రీ చిత్తూరి నాగయ్యగారి పినిమూలు గృహలక్ష్మి, వందేమాతరం, దేవత, స్వర్గసీమ, సోతన, నేనున యింట్లోంచి డబ్బులెత్తుకెళ్ళి చూసి వచ్చి తన్నులు తినేవాణ్ణి. సినిమా అంటే మండిపడిపోయేవారు నూ నాయనగారు. నేను యింట్లో డబ్బులు ఎత్తుకుపోయి వుండగా ఓ రోజు సెట్టుబడ్డాను. నూ నాయనగారు బాగా కొట్టారు. ఇవన్నీ భరించలేక నూ అమ్మ యిలా అంది బుజ్జగిస్తూ - పూరికే నాగయ్య నాగయ్య అంటావు బిడ్డా. ఇదే కోటు వాడింకోదాంట్లో యేసుకునె. ఇదే కమీజు యింకోదాంట్లో

తొడుక్కునె. వీడి పెళ్ళాన్ని వాడెత్తకపోయె! నాడి పెళ్ళాన్ని వీడెత్తకపోయె: దిక్కుమాల్సి
సినిమాలు అంతా ఒక్కడు వాడే కనబడతాడామో. అంతా ఒక్క తీరే వుండె. అన్నీ
నువ్వె నాకు చెప్తాంటివి. (నేను ఆమెకు చూసినసినిమా కథలన్నీ చెప్పేవాణ్ణి) యేందిరా
వాణ్ణి చూసేది? (పోతన, వేమన సినిమాలు రాకముందు ఈ మాటలనేది) ఎందుకు
తన్నులు తింటావు బిడ్డా - మంచిగా చదువుకోరాదు? అని మందలించేది, అన్నం
తినమనేది. అన్నం తినేవాణ్ణి (చిన్నప్పటి నుంచి తిండియాన ఎక్కువ). ఓ రోజు
మాధవబద్ది వెంకట్రామయ్యగారి దుష్టబుద్ధి (చంద్రహాస సినిమా) పాత్రచూసి ఆ
దుష్టబుద్ధి యేం చెప్పాడో ఆ స్వగతం అంతా ఇంటికొచ్చి చెప్పేశాను. గగ్గయ్య శిశుపాలుడు
చూసి కులమా? గోత్రమా? వూరా? పేరా? అని ఆయన పద్యాలన్నీ చదివేసరికి
మళ్ళీ ఆకలయేది. మళ్ళీ అంతా తినేవాణ్ణి. (ఒక్క గగ్గయ్య పద్యం సూరిబాబు పద్యం
రిహార్సలు చేస్తే అన్నం తిన్నది అరిగిపోయేది) మళ్ళీ అంతా తినేవాణ్ణి.

ఒకరోజు గగ్గయ్యగారి సతీసావిత్రి సినిమాలో యముని పాత్రలో యమలోకంలో
నారదుణ్ణి వెంటపెట్టుకొని ఒక్కొక్క సాపం చేసినవాడికి ఏమేమి శిక్ష విధిస్తారో ఆ
సీనంతా ఒక్కొక్క చరణంలో చిత్రించారు. గరుడ పురాణం నుంచి తీసిన వృత్తాంతాల్ని
చూసిన నాకు మూడు రోజులు గడగడలాడిపోయేంత భయం వేసింది.

ఎందుకు భయపడుతున్నావురా? అని అడిగారు మా నాయనగారు. ఇలా సినిమా
చూసినప్పటి నుంచి భయం వేసింది అని చెప్పాను.

చదువుకోరా వెధవా అంటే ఇలాంటి సినిమాలు యెవరు చూడమన్నారు నిన్ను
అని కోప్పడ్డారు. ఏదైనా కొంతకాలానికి ఆ భయం అంతర్ధానమైంది.

నేను మూడవతరగతిలో వున్నప్పుడే మా అమ్మగారు చనిపోయినారు. ఆమెకు
దగ్గుదమ్ము ఎక్కువయి చనిపోయేముందు ఫలానా టైముకి చనిపోతానని చెప్పి మరీ
వెళ్ళిపోయింది. పోయేముందు అనగా గంటముందు వీడి పెళ్ళి చేయండి అన్నదామె.
నీకంటే వయసులో పెద్దవాణ్ణి నువ్వు చనిపోవడమేమిటి? నేను ఎలా పెళ్ళి చేస్తాను
అంటే మా అమ్మ అన్నారు నేను ముత్తయిదువు చావే చస్తాను. నేను భగవంతుణ్ణి అదే
కోరుకున్నాను. ఇక అదే జరుగుతుంది గంట తరవాత అని నా స్టేషనచ్చేసింది నేను
దిగిపోతున్నాను. మీ స్టేషను చాలా దూరం వుంది. ఎవరి స్టేషను వచ్చినప్పుడు వారు
దిగిపోతారు అని గంట తరవాత చనిపోయింది.

యన్.యస్. కృష్ణన్, టి. యే. సుధురం హాస్యం అంటే నాకు చాలా యిష్టంగా వుండేది. అరవం అర్థం కాకపోయినా వారి చేష్టలు నవ్వు తెప్పించేవి. నాగయ్యగారు తెలుగులో భాగ్యలక్ష్మి అని పిలిచారు. దాంట్లో యన్.యస్. కృష్ణన్, టి.యే. సుధురం తెలుగులో నటించారు. ఆ స్క్రిప్ట్ అంతా రాసుకొచ్చాను. స్కూల్లో వెంకటాచలం నేనూ ఆ సీనంతా ఆయన సుధురం వేషంలో, నేను కృష్ణన్ వేషంలో నటించాము. నాకు ఫస్ట్ ప్రయజ్ఞ బూర్గుల రాసుకొచ్చినా సరే చేత యిప్పించారు. నా జీవితంలో అదే నాకు వచ్చిన మొదటి బహుమతి. ఎన్ని చూసినా ఎన్ని మాట్లాడినా ఏం చదివినా ఏం రాసినా తిన్నా పడుకున్నా నా నవనసులో నాగయ్యగారే అస్తమానం మొదుల్తుండేవారు. ఆయనలాగే నడిచేవాణ్ణి, ఆయనలాగే మాట్లాడేవాణ్ణి. నాగయ్యగారు ఏ నటుడూ నన్ను అనసించినంతగా అనసించేశారు. ఇంతలో భక్తపోతన వచ్చింది. అందులో సర్వం సుంగళ నామా సీతారామా రామా, సర్వ వినుతా శాంతిదూతా రామా రామా అనే కీర్తన నాకు బాగా వచ్చి ఆయనలాగా యింటికివచ్చి పాడటం మొదలు పెట్టాను. నా యీ అనుకరణ ఎంతసరకూ పోయిందంటే ఆ చిత్రంలోని అన్నిటినీ డైలాగుల్లో సహా బ్యాక్ గ్రౌండ్ మ్యూజిక్ తో సహా అనుకరించి ఆనందించేవాణ్ణి. నాడియా సినిమా చూసి ఆమెలాగ ఒక మేడమీంచి మరొక మేడమీదికి (మ్యూజిక్ తోసహా) దూకేవాణ్ణి. అలా దూకితే చెప్పరాని చోట దెబ్బలు తగలాయి. అయినా మాన్యేదు మ్యూజిక్ తోసహా దూకడం.

ఒక సినిమాలో యన్.యస్. కృష్ణన్, టి.యే. సుధురం మీద కోపం వచ్చి చీర మొత్తం చించి పీలికలు అక్కడ పారేస్తాడు. అతను ఎట్లా చించాడో అలా మా వదిలగారి చీర చించి అవతల పారేశాను. అప్పుం అతని లాగే చించాను. ఇది అయిపోయింది. నాగయ్యగారు జ్ఞానకం వచ్చారు. పావనగుణరామా అంటూ పాడేశాను. ఇహ వీడికి పిచ్చి లేచేట్లుంది అని యింట్లో అంతా కంట తడిపెట్టారు. అది చూసి వాళ్లేం చేస్తారో అనే భయం కొట్టి కొంత నన్ను నేను తగ్గించుకున్నాను.

దీని తరువాత ప్రేజి - సిథిలో సినిమా పోస్టర్లని చూసి అది ఎలా వుంటే అలా ఫ్రీజ్ అయిపోయేవాణ్ణి - ఒకటి తరువాత ఒకటి - ఎన్ని బొమ్మలు పోస్టర్లలో వున్నా సరే - యిది చూసిన వాళ్లు మూ నాయనగారితో మీ వాడు అల్లా రోడ్డు మీద నిలబడిపోయి చేష్టలు చేస్తున్నాడని కంప్లయింట్ చేశారు. ఆయన నిసుక్కునేవారు, బాధపడేవారు. నాకు వెంకటేశ్వర స్వామి మొక్కుకు సంబంధించిన కడియం కాలికి వుండేది. తిరుపతికి

తీసుకెళ్ళి యీ మొకున్న కడియాన్ని హుండీలో వేసేస్తే నీడి చేష్టలు మానుకుంటా డేమానని మావాళ్ళు అనుకుని వుంటారు. తిరుసతి నెళ్ళి ఆ కడియం స్నానం చేసి హుండీలో స్వామివారికి సమర్పించి సచ్చైక నాలో ఏదో చెప్పలేని మార్పు వచ్చినట్లు అనిపించింది. తర్వాత స్కూళ్ళ నాటకాల్లో నెయ్యడం మొదలెట్టాను. ప్రతిసారి నాకు పస్టా, పెకండ్లో ప్రయిజు వచ్చేది. ఎ.సి.సి. హైస్కూల్లో, మిడిల్ స్కూల్లో, హైస్కూల్లో వక్తుత్వపోటీలో, వ్యాసరచనపోటీలో మొదటి బహుమతి లేక రెండవ బహుమతి వచ్చేది.

ఒకరోజు మా నాయన గారు నేను ప్రయిజు తీసుకుంటూ వుంటే స్కూలుడేకి వచ్చారు. చూసి పరమానంద భరితుడైనారు. అందరూ నా నటన గురించి శ్లాఘిస్తుంటే ఆనందించారు.

శ్రీ హరిరాధా కృష్ణమూర్తిగారు తరువాత కందాళై శేషాచారి, యద్దనపూడి కోదండరామశాస్త్రి గార్లు నాకు హైస్కూల్లో చదివే రోజుల్లో నా అభివృద్ధికి తోడ్పడిన ఉపాధ్యాయులు. ఎక్కువగా చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహంగారి ప్రహసనాల్లో నటించేవాణ్ణి. హరిరాధాకృష్ణమూర్తిగారు చిలకమర్తి వారి ప్రహసనాలు ఆడించేవారు. నేను వేసే నాటకం గాక ఆ ప్రహసనాల్లో వున్న తదితర నాటకాలను శ్రద్ధతో చదివేవాడిని. ఎందుకో హాస్యం అంటే మనసు పడేవాణ్ణి. (ఎన్ని మాట్లయినా మళ్ళీ నాగయ్య గారి స్పిరిట్ నన్ను వెంటాడేది.) వారిని చూడాలని కోరిక. సినిమాలలోని అన్ని సాత్రాలను అనుకరించి అన్నీ చేసినా మళ్ళీ నాగయ్యగారే నన్ను లాగేసేవారు.

ఇవన్నీ చూశాక మా నాయనగారు ఓ మాట అన్నారు. ఇవన్నీ బాగానే వున్నాయిరా. చదువుకోవాలి. చదువుకున్న తరువాత యివన్నీ చెయ్యవచ్చు. ఇవన్నీ ఎక్కడికి పోతాయి. వాళ్ళంతా ఎక్కడాకిపోతారు అని లోలోపల సంతోషిస్తూ అనేవారు. వారికి నేను బి.ఏ. పానవాలని,, తహశీల్దార్ కావాలని వుండేది. అయితే ఒకరోజు స్కూలమవు అనే ప్రివర్ట్ గ్రాంజర్ ఇంగ్లీషు పిళ్ళరుకి మా నాన్నగారికి చెప్పకుండా పెంకడ్ పోకి వెళ్ళాను. చూచివచ్చి నెమ్మదిగా తలుపుకొడితే మా అన్నయ్యగారు (శేషాచారి) తలుపు తీశారు. ఆయన బహుభాషలెరిగిన వారు. ఆయన మనిషి మొహం చూసి మనిషి ఎలాంటి వాడో చెప్పేస్తారు, బొమ్మను చూసి కూడా చెప్పగలరు, తలుపు తీసిన చప్పుడుకి మా నాయనగారు లేచారు.

గాడిదకొడుకు వేణుమాధవ్ రెండో సినిమాకి వెళ్ళాడు నాకు తెలుసు. చీకట్లో నాకు కనబడకుండా వెళదామనుకుంటున్నాడు, గాడిద కొడుకు. అలేయ్! ఇటురా!

అని పిలిచారు. తప్పించుకుని వెళ్ళి ప్రయత్నించాను. ఆయన చేతికర్ర తీసుకుని యాభి కొట్టారు. అది గోడకు తగిలింది. నాకు తగల్గేదు దెబ్బ, మరీ ఆగ్రహోదగ్రుడై ఆయన గాడిద కొడకా - యిందుల్నే బతుకుతావుసో! యిందుల్నే బతుకుతావు! అని అనగానే నేనన్నాను నాన్నగారు దాన్ని అలాగే పుండనీయండి. ఇంకేమనకండి. దయచేసి ఇంకేమనకండి అని అప్పుడాయన వెంటనే చూశానా చూశావా గాడిదా కొడుకు అని పూరు కున్నాడు. అదే మనదాశీర్వచనంగా ఆనాడినుండి ఈనాటివరకూ భావిస్తున్నాను.

నా కళాశాల జీవితము

1950లో మెట్రిక్యులేషన్ (మోచ్.యస్.సి) లెక్కల్లోపోయింది. అయితే మా నాన్నగారు నాకు పెళ్ళి చేయాలనే తలంపుతో మా బంధువుల అమాయని చూపించి నన్నడగకుండా విడిది నగైరాల్ని మాట్లాడేస్తున్నారు. ఆ విషయాన్ని నేను ప్రతిఘటించాను. మా నాయనగారు తదాది సంవత్సరం వరకు పాకెట్ మనీ అదీ యివ్వకుండా నానా యిబ్బందులు పెట్టారు. నేను సంవత్సరంలో ఆర్థిక యిబ్బందులవల్ల చాలా చిక్కిపోయాను. జీవితంమీద నిరర్థి కలిగింది. మా నాయనగారు శ్రీ తంయ్యాల సీతయ్యగారితో నీడు నేను నిప్పుల్లో చూకమంటే చూకతాడు. ఎంతో సేవాభావం ఉన్నవాడు ఈ ఒక్కమాట నినడేమిటయ్యా అన్నాడు. సీతయ్యగారు నన్ను చౌరస్తాలో మా మిత్రుల మధ్య పట్టుకుని నినయ్యా శ్రీరామచంద్రుడు దశరథుడి మాట వినలేదా? ఆ భూమిలో పుట్టిన నీవు తండ్రిమాట నినకపోవడం మంచిదికాదు అని మందలించాడు. అంటే వెంటనే నేనన్నాను ఇదే భూమిలో ప్రహ్లాదుడు హిరణ్యాక్షుడి మాట విన్నేదు అన్నాను. అక్కడ పున్నాళ్ళంతా నవ్వారు. ఇది వెళ్ళి మా నాన్నగారికి ఆ సీతయ్యగారు చెప్పారు. చెబితే మా నాన్నగారు కోపగించలేదు. నవ్వి నాడి సమయస్ఫూర్తి ఎంత బావుంది అని అభినందించి ఆనందబాష్పాలు రాల్చారు. అప్పటినుంచి నాడిష్టం అని ఆయన నన్ను పెళ్ళి చేసుకోమని అనలేదు.

1951లో మెట్రిక్యులేషన్ పాసయ్యాను అత్రేసరు మార్కులతో మళ్ళీ నాగయ్య సినిమాలూ - నాటకాలూ.... 1952లో కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్ ఫస్టియరులో జాయినయాను. నేను చేరిన ఆర్మెల్లకు మా నాయనగారికి పక్షవాతం వచ్చింది. నాకిష్టం వచ్చిన గ్రూపు సబ్జెక్టు యిక్కడ లేకపోవడం వలన హైదరాబాద్ వెళతానన్నాను. వెళతావా అని ఏడ్చారాయన. హైదరాబాద్ వెళ్ళడం మానుకున్నాను. వరంగల్ ఆర్ట్స్ అండ్

పైన్స్ కాలేజీలోనే వుండిపోయాను. మా కాలేజీ (ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ బారు వెంకటరామనర్సు గారు ఆయన ఛోక్తులు విసరడంలో ఆయనకు ఆయనేసాటి. ఆజానుబాహుడు స్ఫురద్రూపి కాకినాడ పిఠాపురం రాజావారి కళాశాలలో పనిచేసి, పైదరాబాద్ నిజామ్ కాలేజీలో పనిచేసి తర్వాత మా కాలేజీకి (ప్రిన్సిపాల్ గా వచ్చారు. వారివద్ద చదువుకునే భాగ్యం నాకు కలిగింది. పైదరాబాద్ లో నారి దగ్గర చదువుకున్న వారందరూ చాలామంది ప్రాఫెసర్లు, ఐ.ఏ.యస్. ఆఫీసర్లు, భారతదేశంలో అనేక పదవులను అలంకరించినవారున్నారు. సదసద్వివేక విసుర్చునాశక్తి గలవారు, హాస్యప్రియుడు. లలిత కళల పట్ల అత్యంత ఆసక్తి చూపించేవారు. ఎవరిలోనైనా ఏదైనా స్పార్క్ కనబడితే ఆ గుణాన్ని ప్రోత్సహించి అతనిలోని శక్తికి దోహదం చేసే వారు. కులమత విచక్షణ లేదు వారికి. గుణమే ప్రధానం. వారు అర్థశాస్త్రాన్ని కూడా ఎంతో చాకచక్యంగా ప్రపంచంలోని అనేక దేశాల రాజకీయాలకు సంబంధించిన ఆర్థిక విధానాలను జోడించి ప్రత్యక్షంగా కళ్ళకు కట్టినట్లు పాఠం చెప్పేవారు.

ప్రముఖ పత్రికా రచయిత శ్రీ జి. కృష్ణ వారి శిష్యుడే. ప్రణాళికా మండలి సభ్యుడు శ్రీ ఎ.ఎం. ఖుస్రో నిజాం కాలేజీలో రామనర్సుగారి వద్ద ఎకనామిక్స్ చదువుకున్నాడు. విద్యార్థులు ఆయన్ని చూసి భయపడేవారు. చదువులలో గట్టివాళ్ళయిన ప్రతిభావంతులైన విద్యార్థులకేకాక, తదితర లలిత కళలు, క్రీడలలో ప్రజ్ఞ కనబర్చిన విద్యార్థులను కూడా ప్రేమగా ప్రోత్సహించేవారు. సమదృష్టి ఆయన గొప్పతనం.

నేను ఒకరోజు విచారంగా వుండి ఉదాసీనంగా మాట్లాడుతున్నాను. ఏమయ్యా విచారంగా వున్నావేం? ఏమి ఇబ్బందులు? అంటే నేనన్నాను మా నాయనగారు సినిమాలు చూడడానికి డబ్బులివ్వడంలేదు. నేను అనేక ఇంగ్లీషు చిత్రాలు మిస్సువుతున్నాను అని అనగానే నాకు వారు అరవై రూపాయల (బర్బరీ) ఇచ్చారు. ఇతర లెక్చరర్స్ అడ్డుపడి యే బోస్ మీద యిస్తున్నారు. అతనేమీ అంత బ్రిలియంట్ స్టూడెంట్ కాదు అన్నారు. అంటే ఆయన అన్నారు గుడ్ కాండక్టు కింద యిస్తున్నాను. మాట్లాడకండి, పొమ్మన్నారు. ఆ అరవై రూపాయలు పెట్టి ముప్పయి ఇంగ్లీషు చిత్రాల్ని తనివితీరా చూశాను. అందులోంచి ఆర్టిస్టు గొంతులు, ముఖమైన సన్నివేశాలు, బ్యాక్ గ్రౌండ్ మ్యూజిక్ నోట్సుతోసహా వినిపించాను. ఆయన పరమానందభరితుడై కళ్ళు చెమర్చారు. ఆయన వెంటనే నన్ను వీపుతట్టి యు విల్ బికమ్ ఎ గ్రేట్ ఆర్టిస్ట్ ఇన్ ది వరల్డ్ అని ఆశీర్వదించి ఎవ్వరూ ఇవ్వజాలని ధైర్యాన్ని ఇచ్చారు. నీకే అవసరం వున్నా నన్నడుగు మీ నాన్నగార్ని

అడక్కు: మై ఓస్లీ సన్ యూజ్ బి.పి.ఆర్. విఠల్, ఐ.ఏ.యస్., అండ్ యు ఆర్ మై సెకండ్ సన్ అని అప్రాయతను నామై వర్షించారు. నాకు కొండంత ధైర్యం ఇచ్చారు. అవసరమయితే ఈ మెకాలే చదువుల్ని విడిచిపెట్టి నీ కళనే బాగా అభ్యసించు. నా అండదండలు నీకున్నాయి. యూ డోంట్ వర్రీ అన్నారు. అంతకన్నా ఎవరు ఏమిచ్చి దీవించగలరు? ఇంటికి పిలిచి హ్యూమర్ గురించి, నాటకాల గురించి జానపద కళారూపాల గురించి గంటల తరబడి చెప్పేవారు నవ్విస్తూ. నన్ను కనిపించి పోషించిన మా నాయనగారికి ఈ కళలు నేను అభ్యసిస్తున్నవి కూడా విద్యలే అని తెలియదు. మా ప్రిన్సిపాలు రామనర్సు గారికి యీ మెకాలే గుమాస్తా విద్యలు విద్యలుకావు. అవే విద్యలు అని తెలుసు - ఇది మా నాయనగారి దృక్పథానికి మా ప్రిన్సిపాలుగారి దృక్పథానికి వున్న తేడా. ఈ తేడాలో నలిగిపోతున్న నన్ను మా ప్రిన్సిపాలుగారు ఉద్ధరించి పుణ్యం గట్టుకున్నారు.

మా నాన్నగారు బలవంతపెట్టి ఒక సంబంధాన్ని నిశ్చయించి నన్ను పెళ్ళి చేసుకోమని ఎందుకు పోరాలో ఆయన నాకు ఓ సందర్భంలో వివరంగా చెప్పారు. అదియేమంటే చిన్నప్పుడే తల్లి చనిపోయింది. ఆలనా పాలనా లేదు. నాకు డబ్బు సంపాదించాలనే దృష్టిగాని ఆకాంక్ష గానీ లేదు. నీకు అండగా వుంటారని (అత్తగారు చూసుకుంటారని) ఆ సంబంధం మాట్లాడానుగాని నీకు ఇష్టంలేని సంబంధాన్ని అనాగరికంగా చెయ్యాలని నాకు వుంటుందా అని కంటతడి పెట్టారు. ఈ మాటల మధ్యలో దేవులపల్లి రామానుజరావుగారి తండ్రి చలసతిరావుగారు వచ్చారు. వారింటి తగాదా పరిష్కారాలు మా నాయనగారే చేసేవారు. వారు వచ్చిన కాసేపటికి రామానుజరావుగారు కూడా వచ్చారు. ఇంతలో నా గురించిన సై లాసిక్ ఆగిపోయింది.

ఆ రోజుల్లో నేను మా కళాశాల కల్చరల్ గ్రూప్ సెక్రటరీగా ఎన్నికయ్యాను. స్పోర్ట్స్ జనరల్ కెప్టెన్ గా మా ప్రిన్సిపాల్ రామనర్సుగారు నన్ను నామినేట్ చేశారు. నాకు స్పోర్ట్స్ అన్నింటిలో అభిలాష వుండేది. అన్నీ ఆడేవాణ్ణి. అది చూసి వారు నాకే అవకాశం ఇచ్చారు. నేను తెలుగులో నాటకం వేస్తానని మా ప్రిన్సిపాలుగారితో అన్నాను. తెలంగాణావాళ్ళు ఉర్దూ మీడియంలో చదువుకున్నారు. మీకు తెలుగేం వచ్చయ్యా? ఉర్దూ నాటకం వెయ్యండి అన్నారు.

తెలుగంటే నాకు అపరిమితమైన ప్రేమ. మీరు సరిగా వేస్తారో లేదోననే నా శంక అని రెండు రోజులు చలంగారి సాహిత్యం గురించి నూరిపోసారు. వారు చలంగారి

అభిమాని. తెలుగు నాటకం వేసి, ప్రదర్శించి మెప్పిస్తాను చూడండి అని అన్నాను. అంటే వారు అన్నారు వేయగలిగితే సంతోషమే. మన కాలేజీలోపున్న బీద విద్యార్థుల సహాయార్థం వెయ్యి మని ప్రోత్సహించారు. మహాకవి కాళ్ళకూరి నారాయణరావు కాలేజీగర్ల్ నేనే సూచించాను. సరేనన్నారు. ఈ నాటకాన్ని ఎంచుకుని తీర్చిదిద్ది తెలుగువాచకం అభినయం అన్నీ సరిగా వుండేలా నాకు దోహదం చేసినవారు చలమస్వర్ణ రంగాచార్యులవారు, లెక్చరర్. ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణము అని సంస్కృతం నుంచి తెనిగించారు. ఈ నాటకం నాకొక ఛాలెంజిగా వచ్చింది. దీనితో నా చదువు అంతా పాడయిపోయింది. ఆరు నెలలు దీనిమీద దృష్టి నిలిపేసరికి చదువు దెబ్బతింది. దీంట్లో నటించిన ముచ్చెర్ల సత్యనారాయణగారు తెలుగుదేశం సుంత్రివర్గంలో రవాణాశాఖామంత్రి అయ్యారు. దీంట్లో నటించిన మరొక నటుడు కె. జయశంకర్ కాకతీయ యూనివర్సిటీ విసీ అయినారు. ఈలోగా మా నాన్నగారికి పక్షవాతం రావడంవల్ల రాత్రంతా వారికి నానా సేవలు చేయవలసి వచ్చేది. రాత్రంతా మేల్కొని సగలు నాటకాల హడావిడి. ఇలా సాగింది నా చదువు. నాటకం విజయవంతంగా జరిగింది, పదిహేను వందలు వచ్చింది. కలెక్షన్ కి కూడా నేనే. ప్రిన్సిపాల్ గారు నా వీపుతట్టి యు ఆర్ నాట్ ఓన్లీ యాన్ ఆర్టిస్ట్, యూ ఆర్ ఎ గుడ్ అడ్మినిస్ట్రేటర్ టూ అని స్టేజీ మీదనే అభినందిస్తూ 1947 నుంచీ యీ మిమిక్రీ కార్యక్రమాలలో నిమగ్నుడయివుండి ఆంధ్ర దేశమంతా కార్యక్రమాలు యివ్వడమేగాక విద్యార్థిగా చదువుకుంటూ కళకే అంకితమైన యీ తెలంగాణా విద్యార్థి యాజ్ యాన్ అంబాసిడర్ టూ ఆంధ్రా ప్రామ్ తెలంగాణా అని శాలువ తెప్పించి నన్ను స్వయంగా సత్కరించారు. నా జన్మ ధన్యమనిపించింది.

ఈ నాటకం అనంతరం మా విద్యార్థి సోదరులు నాకు సన్మానం చేసినప్పుడుకూడా పైన చెప్పిన రీతిలోనే మా ప్రిన్సిపాలుగారు ఉపన్యసించారు. నాకు ఆయన వేరేగా ఒక టెస్టిమోనియల్ ఇచ్చారు. ఆ టెస్టిమోనియల్ చివరలో యిలా అన్నారు. హి క్రియేట్స్ ది ఫీలింగ్ ఆఫ్ ఎ గురూ, ఇన్ ది మైండ్స్ ఆఫ్ ఈవెన్ సవ్ టీచర్స్ దోస్ హు డు నాట్ డిజర్వ్ దట్ డిగ్నిఫైడ్ అప్పలేషన్ (తన సృజనాత్మక శక్తితో యితను గురువులాంటివాడనే భావాన్ని కలిగిస్తాడు. ఎవరిలో? గురువు అనే శబ్దం నాడడానికి కూడా అన్వయించిపించుకునే ఆధ్యాపక వర్గంలో కూడా అని తాత్పర్యం).

పక్షవాతంతో నలిగి తీసుకుని మా నాయనగారు 1953 లో జూన్ నెల 9వ తేదీ మధ్యాహ్నం కాలధర్మం చెందారు. ఆ తెల్లవారే నేను ఇంటర్మీడియేట్ ఫీలయినట్లు రిజల్టు వచ్చింది.

శ్రీమాన్ కోనెల రంగార్యులుగారు అర్చరాది మరియు గరుడ పురాణం మా తండ్రిగారు చనిపోయినపుడు చెప్పారు. అది యథాతథంగా స్నేహితులకి వినిపించేవాణ్ణి. ఊళ్ళో పురాణాలు హరికథలు చెబితే అది మొత్తం నచ్చి యింట్లో తిలిగి చేప్పేవాణ్ణి. తరవాత బజారులో వున్నటువంటి న్యాయసభలందరినీ అనుకరించాను.

అప్పుడు మా యింట్లో మా అన్నయ్య శేషచలంగారు మా వదిన గారు విజయలక్ష్మిగారు నేనూ వుండేవాళ్ళు. మా అమ్మగారు గతించి నప్పటినుంచి మా వదినగారు నన్ను తల్లిలా చూసుకుంది. వరంగల్లుకు ఏ కళాకారుడు వచ్చినా మా యింట్లో నేను ఆతిథ్యం యిచ్చేవాణ్ణి. అందులో స్థానం సరసింహారావుగారు, బి.వి. సరసింహారావుగారు, బూర్గుల రామమూర్తి అనే గాయకుడు వీరు నాకు చాలా సన్నిహితులైనారు. అర్ధిక యిబ్బందుల వలన మా రైస్ మిల్లును అమ్మేశాం. ఆ డబ్బుతోనే మా వీధిలో మా యింటి కెదురుగుండా ఓ చిన్న యిల్లు కొనుక్కున్నాను. ఆ ఇంటిమీద ముప్పయిమూడు రూపాయలు అద్దెలు నచ్చేవి. ఆ అద్దె డబ్బులు ఆతిథ్యాలకు సరిపోయేవి. రాను రాను నాకు రోజులు గడనడం కష్టమయింది. మా రామనర్సుగారి దగ్గరకు వెళ్ళాను. ఇబ్బందులన్నీ చెప్పుకున్నాను. డి.టి.ఓ. ఆఫీసులో గుమాస్తా ఉద్యోగం యిప్పించగలను కలెక్టరు రజిస్ట్రేషన్ చేప్పి. ఆయన నీ ప్రోగ్రాములు చూశాడు. నువ్వంటే కూడా ఇష్టం. నీకు సాయం చేస్తానని మూటల సందర్భంలో ఎప్పుడో నాతోకూడా అన్నాడు. నువ్వు యిందులో చేరితే అంచెలంచెలుగా పై పదవుల్లోకి తానీలారు, డిప్టీ కలెక్టర్, డి.టి.ఓ. లకు ఎదగవచ్చు అన్నారు.

నా స్వభావానికి అది సూట్ కాదు. సరిపడదు. నేను టీచర్ గా పనిచేస్తాను పిల్లలకు చదువు చెప్పుకుంటూ ప్రయివేటుగా పరీక్షలకు కట్టి బి.ఏ. చదవచ్చు. నా కిష్టమైన మిమిక్రీ ప్రోగ్రాములు కూడా యిస్తూ జీవించవచ్చు నని చెప్పారు. (నాకు నాగయ్యగారి పోబియూ పట్టిన 1947 నుంచి మిమిక్రీ ప్రోగ్రాంలు మా వరంగల్ లో యిస్తూ వచ్చాను. తర్వాత తెలంగాణా, ఆంధ్రాలోకూడా అనేక చోట్ల ప్రదర్శనలు ఇచ్చేవాణ్ణి).

డి.యి.ఓ. జి. సత్యనారాయణ మూర్తిగారు కూడా నా కార్యక్రమాలు చూశారు. వారిని వెళ్ళి అడుగుతానేను మూర్తిగారి యిప్పించమని. వారు యివ్వకపోతే మీకు శ్రమ యిస్తాను అని మా సెనినిపాల్ గారిలో అన్నాను. సరేనన్నారు. డి.ఇ.ఓ. గారు నేను వెళ్ళి అడగగానే వుద్యోగం యిచ్చి పల్లెటూరులో వేశారు. అప్పుడు నేను పల్లెటూళ్ళో కొస్తే

నా కార్యక్రమాలు ఏం సాగుతాయి? నాకు వరంగల్‌లోనే యిమ్మని అడిగాను. నాకు డిప్యూటీవేషన్ మీద యిచ్చారు. ములుగులో ఉద్యోగం వరంగల్లులో హనుమకొండ గవర్నమెంటు సెంట్రల్ స్కూల్లో డిప్యూటీవేషన్ మీద యిచ్చారు. అక్కడ ఉండగానే ఇంటర్మీడియట్ పాసయ్యాను. ఆ స్కూల్లో సాంస్కృతిక కార్యకలాపాలు ఎక్కువగా జరుగుతూ వుంటాయి. అక్కడ నా యాక్టివిటీలు దొండపాదులా విస్తరిల్లాయి. పిల్లలకు నాటకాలు, మిమిక్రీ ఆటలు పాటలు అన్నీ నేర్పేవాణ్ణి. బయటకు వెళ్ళి కార్యక్రమాలు యిచ్చేవాణ్ణి. అంతా వింతగ చూసి పరమానంద భరితులయేవారు.

కాలేజీలో కల్చరల్ గ్రూపు సెక్రటరీగా నేను పోటీ చేస్తున్నాను. ఓట్ల కోసమని ఓ రోజు మా కాలేజీకి వెళ్ళి బస్సులో విద్యార్థుల్ని నా మిమిక్రీ కార్యక్రమంతో వినోద పరుస్తున్నాను. ఆ బస్సులో నా శ్రేయోభిలాషి బ్రహ్మాండమైన ఆంగ్లేషన్యాసకులు పిఠాపురం రాజావారి కాలేజీలో పనిచేసి రిజైన్ చేసి వరంగల్ కాలేజీలో చేరిన రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడు గారి శిష్యులు వున్నారు. వారి పాఠం వినడం ఒక అనుభూతి. వారి పేరు పి.ఎల్.ఎన్. శర్మగారు. వారు నేను విద్యార్థుల్ని ఎంటర్టేయిన్ చేస్తుంటే చూసి పరమానందభరితులయినారు. వారు అందులో వున్నట్టు నాకు తెలియదు. బస్సు మహా కిక్కిరిసి వుంది. తరవాత వారు నన్ను కళాశాలలో ప్రత్యేకంగా పిలిచి నాయనా నువ్వు చాలా గొప్పవాడివవుతావు. కాని బస్సులో, చౌరస్తాల్లో ఎక్కడ బడితే అక్కడ నీ కళ ప్రదర్శించ కూడదు. మేకిట్ ఎ డిగ్నిఫైడ్ వన్ - అని ఆదేశించారు. అలా వారు చెప్పినపుడు నాకు కించిత్తు కష్టం వేసినా ఆ ఉపదేశం నాకు ముందు ముందు చాలా మంచికి దోహదకారి అయింది.

ఒకరోజు రామనర్సుగారు ఆంగ్లంలో విద్యార్థులను సంబోధించి ఉపన్యసిస్తూ తను ఆంగ్లంలో ఉపన్యాసం చేస్తానని పి.ఎల్.ఎన్. శర్మగారిని తెలుగులోకి అనువదించ మని ఆదేశించారు. సరేనన్నారు. రామ నర్సుగారు యిలా ప్రారంభించారు.

డియర్ బోయ్స్! డోంట్ కాపీ ఇన్వి ఎగ్జామినేషన్ హాల్! కాపీయింగ్ ఈజ్ క్రైం... ఇఫ్ యు హావ్ నాట్ ప్రాడీడ్ వెల్ - యు కమ్ టు మి, ఐ విల్ ప్రమోట్ యు.

శర్మగారి తర్జుమా -

(ప్రియమైన విద్యార్థులారా! పరీక్షల్లో చూచి వ్రాయకూడదు. పరీక్షల్లో చూచి వ్రాయడం నేరం. మీరు చక్కగా చదవని పక్షంలో నా దగ్గరికి రండి (అనగా వారి దగ్గరకు వెళ్ళండి. వారు మిమ్మల్ని పరీక్షల్లో ఉత్తీర్ణులను చేస్తారట).)

ఇది విని రామనర్సుగారు యిలా అన్నారు.

మిస్టర్ శర్మా! యువర్ తెలుగు యీజ్ హార్డర్ డేన్ మై ఇంగ్లీష్.

ఆ ఉపన్యాసానంతరం ఆ రాత్రి నన్ను ఉద్యోగ విజయాల నాటకానికి తీసుకెళ్ళారు. నాటకం చూశాక మరుసటి రోజు ఆయన నన్ను కూర్చో బెట్టుకుని ఆంధ్ర నాటక రంగం గురించి అనేక సూక్ష్మమైన విమర్శలు చెప్పారు.

ఏవయ్యా వేణు మాధవ్! నిన్నటి నాటకంలో ఎవరయినా పాత్రోచితంగా వున్నారా? ఒక మాధవపెద్ది వెంకట్రామయ్య గారు తప్ప? అసలు పౌరాణిక పాత్రలకు సరిపడేటట్లు వున్నారా? అని పౌరాణిక పాత్రకల గురించి చెబుతూ ఆయన బాహుడు ఉన్నత వక్షస్థలుండు అన్నమాటకు ఒక్క మాధవ పెద్దివారు తప్ప మిగతా వాళ్ళందరూ పొట్టిగా పెద్ద బొజ్జలతో నప్పకుండా వున్నారు. వాళ్ళెవరూ ఆయా పాత్రలకు సరిపోరు. పంజాబీవాడ్ని పిలిపించి గడ్డం మీసాలు గొరిగించి తెలుగు నేర్పించి నాటకం వేయించాలోయ్ అన్నారు. అప్పుడు ఆయన బాహుడు వున్నత వక్షస్థలుండు అని పౌరాణిక పాత్రల గురించి చెప్పిన వర్ణన సరిపోతుంది. నేను నవ్వి వెంటనే ఈ స్టోర్స్ గ్రూప్ ఫోటోలో ఒక కరస్పాండెంటు అనవసరంగా వచ్చి నిలబడ్డాడండీ. అతన్ని ఏమని రాయమంటారు అని అడిగితే ఆయన అన్నారు యీజ్ హి ఎనీవే డైరెక్ట్ లీ ఆర్ ఇన్ డైరెక్ట్ లీ కన్సర్వేడ్ విత్ దిస్ ఫోటోగ్రాఫ్ అని అడిగారు. లేదన్నాను. వెంటనే ఆయన అన్నారు - పూన్ అని రాయమన్నారు. సంబంధం లేనివాడు ఎవడయినా సరే ఎప్పుడు ఫోటోలోకి గబుక్కునొచ్చి నిలబడితే వాణ్ని పూన్ అని రాయ అన్నారు. ఇలాంటి చమత్కారాలు హాస్యాలు విసుర్లూ వారి నిత్య జీవితంలో కోకొల్లలు.

ఉద్యోగంలో ప్రవేశించినా మా గురువుగారు రామనర్సు గారితో నాకు పరమ సన్నిహిత పరిచయం వుండేది. కలుస్తూ వుండేవాడ్ని. వారికి పక్షవాతం వచ్చింది. రిడైరయాక రాజమండ్రిలో కొంతకాలం తరువాత వారి అబ్బాయి విఠల్గారి దగ్గర హైదరాబాద్ లో వచ్చి వుండే వారు. వారు ఎక్కడున్నా కార్యక్రమాలకు వెళ్ళినపుడు కలిసి నమస్కారాలు చెప్పి వచ్చేవాడ్ని.

ఒకరోజు రాజమండ్రిలో నేను ఎలా నడుస్తానో మాట్లాడతానో చేసి చూపించమన్నారు. విని చూసి చాలా సంతోషించి ఆయనగత వైభవాన్ని తలుచుకుని దుఃఖించారు.

(ప్రక్కనున్న మిత్రులతో యింకా యిలా జ్ఞాపిస్తూ -

వేణుమాధవ్ ఇంటర్ ఫస్టియర్ లో పున్నప్పుడు, నరంగల్ కాలేజీ డే లో శ్రీ పెద్దాడ రామస్వామి గారి అధ్యక్షతన సభలో నన్ను అందరూ లెక్చరర్స్ నీ అనుకరించి నవ్వించాడు. ఇంటర్ సెకండియర్ కాలేజీ డే లో అందరికీ ఫ్యాన్సీ షో ప్రైజ్స్ యిచ్చి గురు శిష్య సంబంధాలలో ఒక నూతనాధ్యాయాన్ని సృష్టించాడు అని ఉదాహరణకు కాలేజీలో ఒక లెక్చరర్ తలకు నూనె పెట్టాడు - అతనికి మోబిలయత్ హేరాయిత్ అనే డబ్బా యిచ్చాడు. ఒక లెక్చరర్ గారికి హ్యాండ్ రైటింగ్ బాగుండదు. అతనికి ఎర్జర్ హ్యాండ్ రైటింగ్ కాపీ యిచ్చాడు. ఇలాగే అందరికీ - కాలేజీలో ఏ ప్రముఖుడు వచ్చి ప్రసంగించినా అతనికి పరిచయం చేసేవాణ్ణి. నా ఫౌబర్లో ఆ ప్రముఖనిముందు అతనిని అనుకరించమనే వాణ్ణి. వేణుమాధవ్ అనుకరించేవాడు. వచ్చిన అతిథి పరమానందభరితుడయ్యేవాడు. అని నన్ను మనసారా మెచ్చుకున్నారు.

ఉద్యోగ వ్యాసంగం

1953 లో విద్యార్థి దశనుంచి మారి ఉద్యోగ దశలోకి మారిన తొలి రోజులలో (బి.సి.యస్. స్కూల్, హనుమకొండలో వుండగా) రాజమండ్రిలో థియేటర్స్ ఫెడరేషన్ కాన్ఫరెన్స్ లో బల్ రాజ్ సహానీ గారి అధ్యక్షతన మహాసభలు జరిగాయి. శ్రీ గరికిపాటి రాజారావుగారు ఆ సభలో బల్ రాజ్ సహానీ, దాడి గోవిందరాజులు కూర్చో వేణుగోపాలస్వామిగారు సమక్షంలో నా కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేశారు. ఆనాటి సభలో ఆంధ్రనాటక రంగంలోని ప్రముఖులంతా వున్నారు. (కొప్పరపు సుబ్బారావుగారు, స్థానం నరసింహారావు గారు, చాగంటి సన్యాసిరాజు యిత్యాది దిగ్గజాలు అంతా వున్నారు). హిందీలో, ఇంగ్లీషులో, తెలుగులో త్రిభాషా కార్యక్రమం యిచ్చాను. సభ దద్దరిల్లిపోయింది. ప్రేక్షకుల ఆనందానికి అవధులు లేవు. దేవత రామ మోహనరావుగారు ఆ సభలకు డబ్బు తక్కువ పడితే డాక్టర్ రాజారావు గారికి డబ్బిచ్చి ఆంధ్రుల పరువు నిలబెట్టారు. నా బస రాజమండ్రిలో బుచ్చిబబ్బాయి సత్రం. దేవత రామ మోహనరావుగారు ఆ సభకు విచ్చేసిన అయిదారుగురు ప్రముఖులను విందుకు వారింటికి ఆహ్వానించారు. సత్రానికి వారు స్వయంగా వచ్చి నన్ను కూడా పిలిచారు. ఆ విందు అనంతరం వారందరి సమక్షంలో ఒక వెండికప్పు పరమానందభరితుడై కూర్చో వేణుగోపాల స్వామిచేత నాకు బహూకరింపజేశారు. వెంటనే బల్ రాజ్ సహానీగారు మీరు

హాలీవుడ్ లో కాని ఇంగ్లీషు చిత్రాల్లో కాని హిందీ చిత్రరంగంలో కాని ఎందుకు ప్రవేశించకూడదు అని అడిగాడు. అంటే నేనన్నాను. చిత్రరంగంలో ప్రవేశిస్తే మిమిక్రీ కళకు న్యాయం చేయలేను. ఎవరు ఏ రంగంలో పనిచేస్తే, ఆ రంగంలోనే వుండాలని నా అభిమతం. ఈ కళకు నేను సిలబస్ వ్రాస్తున్నాను. అయినా యింకా విద్యార్థినే. ఈ కళకు నృత్యానికి గానానికి నాటకానికి సమానమైన ప్రతి పత్తి తేవడమే నా ధ్యేయం. మీ సహృదయతకు నా ధన్యవాదాలు - అని వివరించాను. ఇది విని అందరు ఆశ్చర్యపడి సంతోషించారు. రామ మోహనరావుగారన్నారు. ఇదే యింకో కళాకారుడయితే వెంటనే ఆయనతో సినిమాల్లోకి నటించాలని వెళ్ళిపోయేవాడు (ఆయన బొంబాయి రండి అని నన్ను పిలిచారు.) అని మిమిక్రీ కళకే అంకితం కావాలి అది నా కోరిక అన్నాను! నా కమెంట్లకు వారంతా ముగ్ధులయ్యారు. తర్వాత ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయానికి, అనేకసార్లు గోపాలస్వామిగారు విద్యార్థి సంఘాలు నన్ను ఆహ్వానించి సత్కరించాయి. 1978లో ఢిల్లీలో రామలీలా గ్రవుండ్సులో జరుగుతున్న ఇండియన్ పీపుల్స్ థియేటర్ అసోసియేషన్ వారి ఉత్సవాలకు గరికిపాటి రాజారావు గారు నన్ను తీసుకెళ్ళారు. అక్కడ నన్ను మళ్ళీ మళ్ళీ అడిగి నా ప్రదర్శనలను వివరీతంగా మెచ్చుకున్నారు. బల్ రాజ్ సహానీ, డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ గారు ఉపన్యాసాలు చేసి వెళ్ళాక వారి ప్రసంగాలను అప్పటికప్పుడు అక్కడే రిపీట్ చేశాను. ప్రేక్షకుల కరతాళధ్వనులు మారుమ్రోగాయి. ఆ పరిచయంతో బల్ రాజ్ సహానీ గారు బొంబాయి వచ్చినప్పుడల్లా మా యింటికి తప్పకుండా రండి అని నన్ను ఆహ్వానించారు. బొంబాయి వెళ్ళినపుడల్లా వారితో గడిపేవాడిని. అది ఒక చక్కని అనుభూతి. వారి అబ్బాయి అజయ సహానీ పెళ్ళికి నన్ను ఆహ్వానించారు. వెళ్ళాను. ఇంగ్లీషులో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు అప్పట్నుంచీ మా మధ్య జరిగేవి. నాకు వారు రాసిన ఒక కితాబులో -

మిస్టర్. వేణుమాధవ్ నన్ను ఆనందపరుస్తాడు. ఎలాగ అంటే భారతదేశంలోని అందరు ప్రేక్షకుల్నీ ఎలా అలరిస్తాడో అలాగ అన్నమాట. ఇంకొక ఉత్తరంలో మీరు సహజమైన ప్రతిభగల కళాకారులు. తక్కువ సామర్థ్యం గల వారు వారికి చేజిక్కిన విద్యతో సంపాదించడానికి ఎలాగో చెలామణీ కావడానికి ప్రయత్నిస్తారు. అలా ఎక్కడవుండే వారు అక్కడే వచ్చిన దానితో తృప్తి చెందుతారు. ఒక కళాకారుడు అభివృద్ధి సాధించి పైకి వెళ్ళాడు లేదా అధోగతికి దిగజారుతాడు. కాని వున్నచోట స్థిరభవ వరదోభవ అని వుండడు. నిజమైన కళాకారుడు అభిమానుల ఆదరణ కీర్తితో సంతృప్తి చెందడు. పరాజయాలూ రానీ విజయాలను చూరగొననీ కళాకారుడనేవాడు వీటిని

లెక్కచేయకుండా వుంటాడు. బహుశా మీరు అటువంటి కళాకారులకోవకు చెందుతారని రాశారు.

రాజారావుగారి సాంగత్యంలో నేను అనేక పర్యాలయాలు వారు ఎక్కడవున్నా కలుసుకుని సత్కాలక్షేపం చేసే వాళ్లం. వారు యెక్కడ వుంటే ఆ వూరికి నేను వెళితే నన్నెక్కడా దిగనిచ్చేవారు కారు. వారు వున్నచోట నేను వుండి తీరాలి. అది మా బాంధవ్యం.

1953లో వరంగల్లులో ప్రముఖ కవులంతా ఒక నాటకం వెయ్యడానికి వచ్చారు. (సర్వశ్రీ దాశరథి, సి. నారాయణరెడ్డి, వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి, ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి యిత్యాదులు). కాకతీయ కళాసమితివారు ఆ కవులందరికీ రాత్రి విందు రామావిలాస్ హూటల్లో ఇచ్చారు. శ్రీరామా చంద్రమౌళి నన్ను కవులందరికీ పరిచయం చేశారు. అంతకుముందే దాశరథిగారు అనేకసార్లు సి. నారాయణరెడ్డి గారి ప్రతిభ గురించి మంచితనం గురించి నాకు పదేపదే చెబుతూవుండేవారు. శ్రీరామా చంద్రమౌళిగారు పరిచయం చేయగానే సి. నారాయణరెడ్డి గారు వేణుమాధవ్గారి గురించి అనేకసార్లు పత్రికలలో చదివాను. మిత్రుల ద్వారా ఆయన ప్రతిభ ప్రజ్ఞాపాటవాల గురించి విని ఉప్పొంగిపోయాను. ఎన్నడూ ఆయన కార్యక్రమం చూడలేదే అన్న కొరత మిగిలిపోయింది అని అనంగానే నేను ప్రోగ్రాం ప్రారంభించాను. అందరూ భోజనాలు చేస్తూ ఆనందిస్తున్నారు. కవి నారాయణరెడ్డిగారు మూడు ముద్దలు తిన్నారు. భోజనం కూడా మానేసి పరవశుడై నా కార్యక్రమం వింటున్నారు! ఆయన మిత్రులన్నారు రెడ్డిగారూ మీరు భోంచేయడంలేదేంటి? అని. అంటే నారాయణరెడ్డిగారు అన్నారు ఆనందాశ్రువులతో రోజూ యీ భోజనం చేస్తూనే వున్నాం. ఈ సాంస్కృతిక విందు భోజనం ఎప్పుడు లభిస్తుంది? భోజనానిదేవుంది? అని చమత్కరించారు. వారు అప్పటికే హైదరాబాద్లో ఒక సాయం కళాశాలలో లెక్చరరుగా చేరారు. ఆనాటి విందులో పాల్గొన్న వారందరిలో ఆయన ఒక్కడే మీ రెప్పుడు హైదరాబాద్ వచ్చినా మా ఇంట్లో దిగాలి - మా ఇంట్లో భోంచేయాలి అని ఆదేశించారు. ఆ మాట నేనూ నిలబెట్టుకున్నాను.

వరంగల్లులో అదే స్కూలులో (జి.సి.యస్. స్కూలు, హనుమకొండ) ఉపాధ్యాయ వృత్తి సాగిస్తూండగా (ఇంగ్లీషు, హిందీ, తెలుగు, చరిత్ర, భూగోళం చిన్న ఫారాల విద్యార్థులకు చెప్పేవాణ్ణి) దర్మసాగరం స్కూలుకి బదిలీ వచ్చింది. అక్కడా

యిదే వ్యాసంగం. అక్కడ్నుంచి హనుమకొండలోని ప్రాక్టీసింగ్ మిడిల్ స్కూలుకు ట్రాన్స్ఫరయ్యాను. హనుమకొండ స్కూల్లో అక్కడి ప్రధానోపాధ్యాయుడు నన్ను పెట్టిన ఇబ్బందులు నాకు కలిగించిన అసౌకర్యాలు అన్నీ ఇన్నీ కావు; కోకోల్లలు.

ఉదాహరణకి - ఆ స్కూల్లో ప్రతివారం వూళ్ళోవున్న ఒక పండితుణ్ణి ఒక టీచర్ని లేదా కళాకారుణ్ణి లేదా ఎవరినైనా పిలిచి ఉపన్యాసం ఏర్పాటు చేసేవాడు. కార్యక్రమం మధ్యలో వాళ్ళను పొగుడుతూ నా గురించి అన్యపదేశంగా నన్ను చూసి నా పేరు చెప్పకుండా కించపరుస్తూ ప్రసంగించేవాడు. ఆయన ఉద్యేశం అర్హతలేని వాళ్ళంతా పైకి వస్తున్నారనీ, పత్రికలలో వారి గురించి రాస్తున్నారనీ కడుపుమంట, మా సహ ఉద్యోగులు అంతా నన్ను ప్రేమించి అభిమానించేవారు. నేను అందరితో మంచిగా చక్కగా వుండేవాణ్ణి. ఒకరోజు మా ఉపాధ్యాయులలో లక్ష్మీనారాయణగారు (విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లుగారి అల్లుడు), వినియకరావుగారు యిద్దరూ నాతో యిలా అన్నారు.

మీరు తల్చుకుంటే యీ హెడాజ్జుస్త్రి ఏమయినా చేయగలరు. మీకంత పలుకుబడి వుంది. మీ పట్ల అతని ప్రవర్తన మాకు చాలా దుస్సహంగా వుంది. ఎందుకు వూరుకుంటున్నారు అని అంటే నేనన్నాను. నా లక్ష్యం యీయనతో లడాయిలాంటి చిన్నచిన్న తగాదాలు గిల్లికజ్జులతో కాలక్షేపం కాదు - అది వేరుగా వుంది. మచ్చుకి ఒక సద్ర్యాహ్మణుడు పూజ చేసుకుంటున్నాడు. ఎవడో ఒక కొంటె తుంటరి కుర్రవాడు అతని వీపు మీద గీకితే అతను తీసి రూపాయి యిచ్చాడట. ఈ వ్యాపారం బాగుందని ఆ కుర్రవాడు ఒక అరబ్ నమాజు చేసుకుంటూ వుంటే వీపు మీద గీకాడట రూపాయివస్తుందని. ఆ అరబ్ యీడ్చి పెట్టి గూబ పగిలేలాగ ఒకటిచ్చుకుని తన్నాడు. అలాగే ఎవరో మహానుభావుడొస్తాడు. తగిన గుణపాఠం ఆయనికి చెప్తాడు అన్నాను. నా లక్ష్యసాధనకు యీ తగాదాలు అంతరాయం అవుతాయని వూరుకున్నాను అని చెప్పాను. అక్కడ్నుంచి గవర్నమెంటు ప్రయిమరీ స్కూలు (హైస్కూలుకి అనుబంధంగా వుండేది) మల్ట్యాడకి బదిలీ అయ్యాను. ఆ హైస్కూలుకి యస్. లక్ష్మీనారాయణగారు ప్రధానోపాధ్యాయులు. వీరికి కళలన్నా, లలితకళలన్నా అపారమైన అభిమానం. అప్పుడు డి.ఇ.ఓ.. పోలం కృష్ణారెడ్డి గారని ఉండేవారు. వారు నాకు ఆరో తరగతిలో లెక్కలు చెప్పారు. అదే వారితో నాకు గల అనుబంధం. ఆ కాలంలో డిప్టీ మినిస్టర్ ఫర్ ఎడ్యుకేషన్ సంగం లక్ష్మీబాయమ్మగారు. యస్. లక్ష్మీనారాయణగారు హెడాజ్జుస్త్రు, డి.ఇ.ఓ. పోలం కృష్ణారెడ్డిగారు కలిసి ఆ హైస్కూలు ఇన్స్పెక్షన్కి వచ్చి డిప్టీ మినిస్టర్ ఫర్ ఎడ్యుకేషన్

సంగం లక్ష్మీబాయమ్మగారికి నన్ను పరిచయం చేసి హెడ్క్వార్టర్ గారి రూంలో నా ప్రదర్శన ఆమెకు చూపించారు. ఆమె పరమానందభరితులై వున్న సమనయంలో పోలం కృష్ణారెడ్డి గారు లక్ష్మీనారాయణగారు వీకిరి ప్రమోషన్ యిస్తే బావుంటుంది అని సూచించారు. ఆమె వెంటనే ఆర్డరు ప్లాస్ చేసింది. తనతోపాటు నన్ను వరంగల్ టూరికి అంతా తీసుకెళ్ళింది. కారులోనే నా కార్యక్రమం అంతా వినిపించేవాణ్ణి. ప్రమోషన్ రాగానే జనగామ ట్రాన్స్ఫర్ అయింది. అలా బదిలీచ ప్రమోషన్ నాకు యివ్వడం అనుచితమని అధ్యాపక వర్గాలనుంచి దుమారం చెలరేగింది. వాటన్నింటినీ డి.ఇ.ఓ. పోలం కృష్ణారెడ్డిగారు తట్టుకున్నారు. అక్కడనుంచి సాటర్ మహెల్లా ప్రైమరీ స్కూలు, వరంగల్ కు ట్రాన్స్ఫర్ అయ్యాను. అక్కడ నుంచి మళ్ళీ జి.సి.యస్. (గవర్నమెంట్ సెంట్రల్ స్కూలు) నా తొలి పుద్యోగం వచ్చిన చోటకే బదిలీ అయి వెళ్ళాను. జి.సి.యస్. నుంచి చదువుకొనడం కోసం శంభునిపేట ప్రైమరీ స్కూలుకి ట్రాన్స్ఫర్ చేయించుకున్నాను. మూడవ తరగతికి పాఠం చెప్పేవాణ్ణి. అక్కడ బి.ఏ., బి.కాం. (తెలుగు, ఎకనామిక్స్, పాలిటికల్ సైన్స్) పాస్ అయ్యాను. ప్రైమరీ స్కూలు నుంచి బి.ఏ. చేశాక మిడిల్ స్కూలుకి బదిలీ అయ్యాను. సైకిలు కొనుక్కోవాలని, సూట్ కుట్టించుకోవాలని చిరకాలంగా ఉండేది. ర్యాలీ సైకిలు ఇన్స్టాలమెంట్ బోన్స్ మీద ఓ ఫిట్ ఫండ్ కంపెనీలో కొన్నాను. డబ్బు లేక చాలక సూట్ కుట్టించుకోలేకపోయాను. ఇదే స్కూలులో వుండగా 3-2-1957న నా పెళ్ళి జరిగినది.

1958లో మద్రాసులో బి.యన్. రెడ్డిగారిని, డి.వి. నరసరాజుగారిని డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారు నాకు పరిచయం చేశారు. బి.యన్. రెడ్డి గారు విజయా గార్డెన్స్ లో టు మీట్ డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి అండ్ వేణుమాధవ్ అని ఆహ్వానాలు వేసి ఇండస్ట్రీలోని ప్రముఖ కళాకారులందరినీ పిలిపించారు. సి. నారాయణరెడ్డిగారు కావ్యగానం, నా ప్రదర్శన అందర్నీ విశేషంగా అలరించాయి. ఆ రోజు నుండి గుమ్మడి గారితో ఆత్మీయతా బంధం ఏర్పడింది. దాని తరువాత నాగయ్యగారు నన్ను, నా శ్రీమతిని వారింటికి విందుకి ఆహ్వానించారు.

ఆ కార్యక్రమం తర్వాత జగ్గయ్యగారు, నారాయణరెడ్డి గారికి నాకు అక్కినేని వారి అధ్యక్షతలో మా యిరువురికీ వారి సంప్రదించిన కళా ప్రభాస పక్షాన ప్లేట్స్ హోటల్ లో సన్మానించారు. తద్వారా సినీ కళాకారులందరితో నాకు మంచి పరిచయం వచ్చింది. పల్లి సీతీ కూడా విపరీతంగా అన్ని పత్రికలద్వారా జరిగింది. ఆ తరువాత

బి.యస్. రెడ్డి గారు మరుసటి రోజు కృష్ణమీనన్ గారికి సన్మానం జరుగుతుంటే ఆ సభలో నా కార్యక్రమం యింగ్లీషులో ఏర్పాటు చేశారు. అందులో ఆంగ్ల నటులందరినీ అనుకరించాను. అది దిగ్విజయంగా సాగింది. ఇష్టా ఉత్సవాలవల్ల ఉత్తర దేశమంతా మద్రాసులో జరిగిన కార్యక్రమాల వలన దక్షిణ దేశంలో నా పేరు మారుమ్రోగి పోయింది. అప్పటి నుంచి మద్రాసులో కార్యక్రమానికి వెళ్ళినపుడల్లా మిత్రుల బలవంతంతో కొన్ని సినిమాల్లో అతిథి నటుడిగా నటించి తరవాత మానుకున్నాను.

తరవాత నారాయణరెడ్డిగారు నాల్గవారికి నన్ను పరిచయం చేశారు. అప్పుడు వారు ఆంధ్రప్రభ ఎడిటర్ గా మద్రాసులోనే వున్నారు. నాల్గవారు నా గురించి మొదటిసారిగా ప్రభ పీక్స్ లో వ్యాసం ఫోటోలతో సహా ప్రచురించారు. అది నాకు చాలా సహాయపడింది. 1977 లో మా ఆత్మీయతా చిహ్నంగా నారాయణరెడ్డి నాటికలు వారు నాకు అంకితం ఇచ్చారు. మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తిగారు కూడా శ్రద్ధ తీసుకుని అనేక పర్యాయాలు ప్రభపీక్స్ కి నా గురించి రాశారు నా కళకు ప్రచార మిచ్చి నాకు చాలా సహాయం చేసినవారు - సర్వశ్రీ శివలెంక రాధాకృష్ణ మెయిల్ రామారావు, ఎల్లోరా, కె.వి. భాస్కరరావు, కపిల కాశీపతి గుడిపూడి శ్రీహరి, కపిల పార్థసారథి, ఇంటూరి వెంకటేశ్వరరావు, సికరాజు, పి.యస్. స్వామి, బి.యస్.ఆర్. కృష్ణ, విద్వాన్ విశ్వం, డా॥ పి.వి. రమణ, పాత్తూరి వెంకటేశ్వరరావు, తుమ్మల వెంకట్రామయ్య, నండూరి రామ్మోహన్ రావు, పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ, పి.వి. రమణయ్య రాజా (రాజాలక్ష్మీ అవార్డు ఇచ్చి గౌరవించారు) కూచిమంచి సత్యసుబ్రహ్మణ్యం, గోరాశాస్త్రి, జి.యస్. వరదాచారి, దేవిప్రియ, రావికొండలరావు, జ్యోతి రాఘవయ్య, బి.సి. కామరాజు, స్థానం నర్సింహరావు, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, యం.యస్. రావ్, బి.వి. నరసింహారావు, పోతిన బెనర్జీ, డూండీ, సదాశివ బ్రహ్మం మాధవపెద్ది గోఖలే, పింగళి నాగేంద్రరావు మధుసూధనరావు, తహసీన్, యన్.యం. శాస్త్రి, గోపాల చక్రవర్తి, ఇద్రీస్ దహల్వీ, యం.యస్. ఆచార్య, యం. విశ్వేశ్వరరావు దంపతులు, జి.లక్ష్మీనారాయణ, చాట్ల శ్రీరాములు, జీ.వి.జి. రాజారాంధాస్, మేకా రంగయ్యప్పారావు, దీనదయాళ్, పాండే, బి. జనార్దన్, కె. జగదీశ్వర్, కె. శంకరావ్, పి. లక్ష్మీనారాయణ, రామకృష్ణయ్య చౌదరి, జి. మాల కొండారెడ్డి (ఆంధ్రా బ్యాంక్), యన్.టి.ఆర్., జె. వెంగళరావు, జీ.వి.జీ. కృష్ణమూర్తి, జి.పి. రావు (ఐ.ఏ.యస్) బి.పి.ఆర్ విఠల్, (ఐ.ఏ.యస్) మిద్దెల వెంకటనరసింహాచారి, జయంతి చంద్రబాబు, మరియు భారతదేశంలోని అనేక విద్యార్థి సంఘాలు యిత్యాదులు.

హిందీ పిక్చర్ మిలన్ దీస్తున్నారు దర్శకులు ఆదుర్తి సుబ్బారావుగారు, ఎడిటర్ అసోసియేట్ డైరెక్టర్, టి. కృష్ణగారు వరంగల్ వాస్తవ్యులు. వారు ఆదుర్తి సుబ్బారావుగారితో చెప్పి వేణుమాధవ్ ను ఎట్టి పరిస్థితుల్లో ఒక మంచి వేషం హిందీలో వేయించాలి అని పట్టుపట్టారు. అప్పుడు వరంగల్లునుంచి నన్ను పిలిపించారు. హిందీ నటుడు ప్రాణ్ థో నేను ఒక నాటువైద్యుడి పాత్రలో నటించాలి. నటిస్తున్నాను. ఒకరోజు కరెంట్ రెండు గంటలు ఆగిపోయింది. అప్పుడు టి. కృష్ణగారు ఆ నటీ నటులందర్నీ కూర్చోపెట్టి నా కార్యక్రమం ఏర్పాటుచేశారు హిందీలో. ఆ చిత్రంలో సురేంద్ర (అన్మోల్ ఘడి ఫేమ్) నా కార్యక్రమం చూసి పరమానందభరితుడై నన్ను తాను ఆప్టేలియా, ఫిజీతో యివ్వవలసి వున్న కార్యక్రమాలలో పాల్గొనవలసినదిగా పిల్చారు, ప్రోగ్రాములిచ్చి వచ్చాను. దీనితో విదేశీ పర్యటనలకు నాంది జరిగింది.

పెళ్ళయ్యాక, శంభునిపేట మిడిల్ స్కూలునుండి హనుమకొండ మచిలీబజార్ మిడిల్ స్కూలుకి అసిస్టెంటుగా ట్రాన్స్ ఫరయ్యాను. అక్కడ కొన్నాళ్ళున్నాక హెడ్ మాస్టరయ్యాను. రెండేళ్ళు ప్రధానోపాధ్యాయుడిగా పనిచేశాను. ప్రధానోపాధ్యాయుడుగా వుండడం నా కళారాధనకు అంతరాయం గుదిబండగా తయారయి కూచుంది. నేను నా కార్యక్రమాలలో నిమగ్నమైవుండగా కొందరు మేస్టర్లు నాకు యిబ్బందులు కలిగించినందున విసిగి నేను మళ్ళీ మల్వాడా గవర్నమెంటు హైస్కూలుకి బదిలీ చేయించుకున్నాను. ఈ స్కూల్లో నేను పదేళ్ళు పనిచేశాను. అంటే మళ్ళీ అసిస్టెంటుగా యస్. లక్ష్మీనారాయణగారి వద్ద చేరాను. ఇక్కడకు వచ్చాక యీ స్కూల్లో బి.ఇడి. చేశాను. నేను పెద్ద ఫారాలకు బ్రిటిష్ హిస్టరీ చెప్పేవాణ్ణి. నాకు లలిత కళలపట్ల వున్న ఆసక్తి గమనించి మా ప్రధానోపాధ్యాయులు శ్రీ యస్. లక్ష్మీనారాయణగారు నా పట్ల మహా ఉదారంగా ప్రవర్తించేవారు. నేను బి.ఇడి. ఈ స్కూల్లో పనిచేస్తూ గవర్నమెంట్ సెలక్షన్ లో వెళ్ళి బి.ఇడి. ప్యాసయ్యాను.

ఉపాధ్యాయవృత్తి కేవలం శుష్కపన్యాసాలకు పరిమితం కాదని అది ఒక ఆసక్తికరమైన ప్రదర్శనాత్మక కళ అని నేను పాఠాలు చెబుతూ గ్రహించాను. నా బి.ఇడి. విద్య నాకు కొంత సహాయపడింది. నేను ఇండియన్ హిస్టరీ, బ్రిటిష్ హిస్టరీ (ఆప్షనల్) జాగ్రఫీ చెప్పేవాణ్ణి. చరిత్ర పాఠాలకు జీవం వచ్చేట్లు చరిత్రలో వ్యక్తుల గురించి దృశ్య కావ్యంలా చేసి చూపించి బోధించేవాడిని. తెలుగులోనూ ఇంగ్లీషులోనూ పాత్రలను యాక్ట్ చేసి చెప్పేవాడిని. (హెన్రీ 2, ఎన్. బొలిన్, థామస్ బెకెట్, జూలియస్ సీజర్,

అక్బర్, శివాజీ, ఔరంగజేబ్‌ల గురించి) బికటన్‌ని ఎలా హత్య చేశారో చేసి చూపించేవాడిని. జాన్ విక్లిఫ్ బైబిల్‌ని ఎలా బోధించేవాడో, సెయింట్ అగ్స్టిన్ బానిసలను కొనే దృశ్యం నటించి కళ్ళముందు ఆడేట్లు చేసి చూపించేవాడ్ని. పిల్లలు నోళ్ళు వెళ్ళబెట్టుకొని ముగ్గులయి చూసేవాళ్ళు. పుదరన్ హైట్స్, ఆలివర్ ట్విస్ట్, ఎ.జి. గార్డినర్ వ్యాసాలు, వేనిటీ ఫెయిర్ యీ విశ్వ విఖ్యాత రచనలనుంచి కొన్ని కొన్ని దృశ్యాలను ఏర్పికూర్చి నటించి నా విద్యార్థుల ముందర రక్తి కట్టించి వారి మనసులను జయించేవాడ్ని. అంతమంది పిల్లలు ఒక్కరుకూడా క్లాసు విడవకుండా నా పాఠాలు శ్రద్ధగా విని తన్నయ్యలై పోయేవారు. నా జన్మ సార్థకమయిందని సంతోషించేవాణ్ణి.

జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్ నా ఆదర్శమూర్తి. ఆమె దేశభక్తి నన్ను మిలువెల్ల కంపింప చేస్తుంది. అశ్వారూఢయై ఆమె దేశ ప్రజలలో దేశ భక్తిని ఎలా రేకెత్తించింది పాఠం చెప్పే సమయంలో నేను వివశుడనై నటించి చూపించేవాడ్ని. ఇంగ్లీషులో, తెలుగులో నా పాఠం పూర్తయిన అయిదు నిమిషాలదాకా పిల్లలు ఆ తన్నయ్యావస్థనుంచి బయటకు రాలేకపోయేవారు. జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్ దేశభక్తి ఆమె త్యాగశీలాన్ని గురించి చెప్పేప్పుడు నా కళ్ళవెంట కన్నీరు ధారలు కట్టి ప్రవహించేది. తరువాత నేను పేరిస్ వెళ్ళినపుడు జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్ శిలావిగ్రహం చెంత నిమీలిత నేత్రుడనై ధ్యానముద్రలో నిలిచిపోయాను.

1971లో మల్వాడా హైస్కూల్లో ఉద్యోగం చేస్తూండగా మా పూరికి పద్దెనిమిది మైళ్ళలో వున్న వంగరలో వున్న శ్రీ పి.వి. నరసింహారావుగారు విద్వాంసులు, బహుభాషా కోవిదులు, విమర్శకులు, రాజకీయ దురంధరులు వారు వరంగల్‌లో కాకతీయ అనే పత్రికకు సంపాదకులుగా వున్నప్పటినుంచి నా ప్రతిభను అనేక సభలలో గమనించి గుర్తించి ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి అయిన తరువాత కళారంగం తరపున నన్ను యం.ఎల్.సి.గా నామినేట్ చేశారు. అంతటితో ఉద్యోగానికి (1972)లో స్వస్తి చెప్పాను. నన్ను అభినందిస్తూ నాగయ్యగారు ఘంటసాల, బి.యన్. రెడ్డి, అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, గుమ్మడి, నారాయణ రెడ్డి వావిలాల గార్లతో తదితరులు ఉత్తరాలు రాశారు.

కళ్యాణ కింకిణి

మా వరంగల్లులో వైశ్య కుటుంబాలలో కనీసం మెట్రిక్ ప్యాసయిన అమ్మాయి - కొంచెం అభ్యుదయ భావాలు అందుకోగల వ్యక్తి కనిపించలేదు. అనేక చోట్ల సంబంధాలు చూశాను. ఇస్తామని వచ్చారు. కాని ఏదీ కుదరలేదు. ఒక రోజు మా యింటి

పక్కనవున్న గుడిమళ్ళ వెంకటనారాయణగారి అల్లుడు జె.బి.యన్ రావు గుంటూరులో కాస్మో పాలిటన్ కాలేజీ అని ప్రయివేటు కాలేజీని పెట్టి నడుపుతూ వుండేవాడు. వారికి తెనాలి వాస్తవ్యులు స్వాతంత్ర్య సమర యోధులయిన కొల్లా కాశీవిశ్వనాథం, తాయారమ్మ దంపతులు సన్నిహితులు.

1932లో మహాత్మాగాంధీ చేత శ్రద్ధానంద హరిజన కాలనీకి హైస్కూలికి పునాది రాయి వేయించారు. హరిజనులకు సేవచేసిన మొదటి ఆర్యసమాజవాది శ్రద్ధానందుడు వారి పేరిట యీ గిరిజన కాలనీకి మహాత్మునిచేత పునాదిరాయి వేయించారు కొల్లా కాశీ విశ్వనాథం దంపతులు. 1932లో కొల్లా కాశీవిశ్వనాథంగారుతాయారమ్మగారు సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో పాల్గొని ఒక ఏడాది జైలులో వున్నారు. 1932లో తాయారమ్మగారు జైలులో మగ బిడ్డను ప్రసవించారు. 1940లో తాయారమ్మగారు జైలులో మగ బిడ్డను ప్రసవించారు. 1940లో తాయారమ్మగారు ఆరునెలలు సత్యాగ్రహోద్యమంలో రాయవెల్లూరు జైలుకి వెళ్ళారు.

వారియింట్లో హరిజనులను పనివాళ్లుగా పెట్టుకుని యింటిపనులు చేయించుకొనే వారు. అక్కడివైశ్యులు వీరిని కులంలోంచి వెలివేశారు. కొల్లాకాశీవిశ్వనాథంగారు దక్షిణభారతవైశ్య సంఘానికి అధ్యక్షులు. సాహస వంతులు ధైర్యవంతులు. ఆకాలంలో త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు తెనాలి పురపాలక సంఘానికి చైర్మన్ గా వున్నప్పుడు కాశీ విశ్వనాథంగారు వైస్ చైర్మన్ గా వున్నారు. వితంతు పునర్వివాహాలు చేయించారు. వారు స్వయంగా వారి పెద్ద కుమారునికి (కృష్ణమూర్తి) విశాఖపట్నం వైశ్యుల వితంతువు ఆడపడమ సరస్వతిని యిచ్చి వివాహం చేయించారు. అది ఆ రోజుల్లో ఒక పెద్ద సంచలనాన్ని మా వర్గాలలో సృష్టించింది. అదే సందర్భంలో డాక్టర్ కె.వి. స్వామి (మద్రాస్ డిప్యూటీ మేయర్) వారు లింగధారి వైశ్యులు. వారికి వారి పెద్దమ్మాయి తులసి నిచ్చి వివాహం చేశారు. (శైవులలో లింగధారులు వైష్ణవుల మధ్య శాఖాంతరం వివాహం లాంటిది) దీనితో వారి చినమామ గారైన గుంటూరి వాస్తవ్యులు మద్ది వెంకట సుబ్బయ్యగారికి వీరికి సయోధ్య చెడి చాలా గందరగోళం నడిచింది. కానీ, కాశీ విశ్వనాథంగారు తాయారమ్మగారు గట్టిగా నిలబడి ఆ గందరగోళానికి తట్టుకున్నారు. కాశీవిశ్వనాథంగారు నాస్తికులు. మా అత్తగారు ఆస్తికులు. త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారికి సన్నిహితులు. (స్వర్గీయ గోపీ చంద్ గారు వారిని బాబాయిగారని పిలిచేవారు, నన్ను చూసినపుడు బావగారనేవారు) జె.బి.యన్ రావుగారు వీరి నాలుగో అమ్మాయిని

శోభావతిని నాకు యివ్వ సూచించారు. (వీరి రెండవ అమ్మాయి మేఘమాలను నెల్లూరు పెనుబోలు రాధాకృష్ణమూర్తికి అడ్వకేట్ కి యిచ్చారు. మూడవ అమ్మాయి రూపాన్తి హిందీ లెక్చరర్ డెహరాడూన్ లో చదివింది. ఆమెను హిందీ లెక్చరర్, పండిట్ పి. రాజకుమార్ కి యిచ్చారు. జైల్లో ప్రసవించిన కుమారుడటు శరత్ చంద్రసిన్ పారిస్ లో ఫ్రెంచి ఎయిర్ లైన్స్ లో పైలట్ గా వున్నారు.

తాయారమ్మగారి అక్కయ్య కుమారుడు శ్రీ జి.సి ఆర్య డైరెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ సివిల్ ఏవియేషన్ ఆఫ్ ఇండియా, ఢిల్లీలో చేశారు. హైదరాబాద్ బేగంపేట విమానాశ్రయం వారి ఆధ్వర్యంలో ఆధునికంగా నిర్మించారు. సత్యకుమార్, ధర్మకుమార్, శాంతికుమార్, జ్యోతికుమార్ వీరంతా నా బావమరుదులు.

ఈ సంబంధం పుట్టుపూర్వోత్తరాలన్నీ గుంటూరుకు చెందిన జె.బి.యన్. రావుగారు నాకు చెప్పారు. సంబంధం చూడటానికి నేనూ జె.బి.యన్ రావుగారు బయల్దేరాము. మార్గమధ్యంలో బెజవాడలో మద్ది సుదర్శనంగారు కనిపించారు స్టేషన్ లో. సుదర్శనంగారూ నేనూ అనేక సభలలో యిదివరకే పాల్గొనడం వలన నాకు వారితో సాన్నిహిత్యం బాగావుంది. ఏవయ్యా పెళ్ళిప్పుడు చేసుకుంటావ్ అన్నారు వారు. అంటే యీ పైన చెప్పిన సంబంధం చూడటానికి వెళ్తున్నానని చెప్పాను. అంటే ఆయన అన్నారు మీకు కాబోయే అత్తగారు మా పెదనాన్నగారి కూతురేనయ్యా, తప్పకుండా చూడండి, చేసుకోండి అని హెచ్చరించారు. తెనాలి వెళ్లాము. వెళ్ళాక ముందు స్థానం నరసింహారావు గారింటికి వెళ్ళాము. స్థానం వారు నన్ను కుశల ప్రశ్నలు వేశారు. వేణుమాధవ్ గారూ మీరు పెళ్ళిప్పుడు చేసుకుంటారు అన్నారు. మీ దృష్టిలో ఏదన్నా మంచి సంబంధం వుంటే చెప్పండి అన్నాను. వచ్చిన సంగతి చెప్పకుండా. అంటే ఆయన కొల్లా కాశీవిశ్వనాథం తాయరమ్మ గార్ల గొప్ప దనాలు చెప్పి వీళ్ళ సంబంధం అయితే మీకు బావుంటుంది అని చెప్పారు. అందుకే వారి సమ్మంధం చూడ్డానికే వచ్చామండి అన్నాను. అనగానే సంతోషంతో లేచి పంచాంగం తీసి మంచి సమయం చూసి నన్ను వారింట్లో కూచోబెట్టి యిద్దరు నరసింహారావులు వారింటికి వెళ్ళారు. అప్పుడు మా మామగారు యింట్లోలేరు. నా గురించి తాయారమ్మ గారితో ప్రస్తావించారు.

దానికి తాయారమ్మగారు యిలా జవాబిచ్చారు. మాకు కట్నాలు యిచ్చే అలవాటు లేదు. పుచ్చుకునే అలవాటులేదు. సంప్రదాయాలు ఇంప్రదాయాలు మాకులేవు.

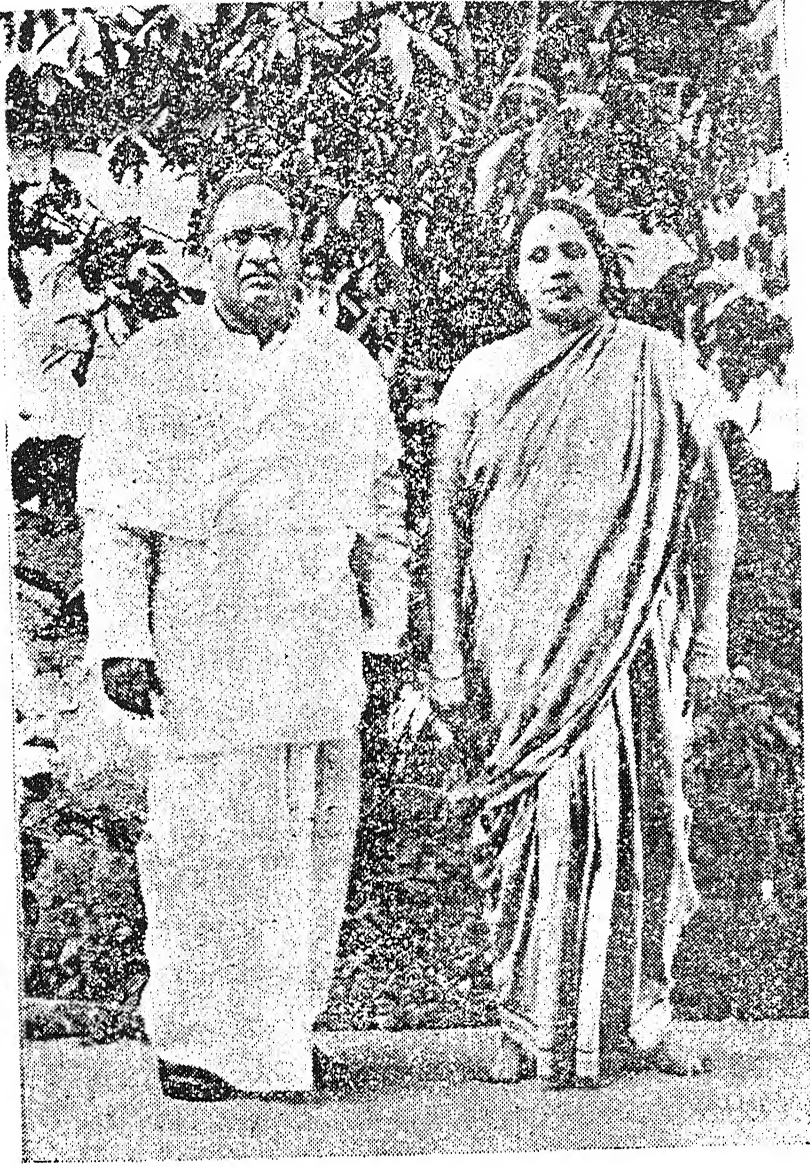
ఇలాంటివన్నీ వారిష్టపడితే వచ్చి చూడవచ్చు. లేకపోతే మా గుమ్మం తొక్కక్కర్లేదు. మా భావాలతో ఏకీభవించే వారయితేనే మా గుమ్మం ఎక్కవచ్చు. వారీ షరతులకు అంగీకరిస్తే మా అమ్మాయిని చూడవచ్చు అని నిష్కర్షగా చెప్పారు.

స్థానంవారూ, జె.బి.యస్. రావుగారు నేనున్న వారింటికి వచ్చి ఈ విషయాలన్నీ నాకు చెబుతూ స్థానం వారన్నారు. ఇప్పుడు పెళ్ళికి వున్న అమ్మాయిగోవావిమోచనోద్యమం సందర్భంగా 1955లో ఫ్రైయిక్ చేస్తూంటే వి.యస్.ఆర్. కళాశాల విద్యార్థులందర్నీ ఢీకొన్నది చేవపుంటే గోవా వెళ్ళి చెయ్యాల్సిగాని యిక్కడెందుకు అని. ఇవన్నీ చెప్పిన తరువాత నేనన్నాను వారితో చెప్పండి. నేను కల్నాలకు వ్యతిరేకినని. ఇచ్చినా పుచ్చుకోనని చెప్పండి. అనగానే స్థానంవారు భేష్ అన్నారు. మళ్ళీ యీ మాటల్ను రాయబారం చేసి వారికి చెప్పారు. ఆమెగారు సంతోషించి తీసుకు రమన్నారు. ముగ్గురం వెళ్ళాం. వెళ్ళేముందు స్థానం వారు ముందు నడిచి మమ్మల్నిద్దర్నీ వెనక రమ్మన్నారు. వెళ్ళాక వారింట్లో అంతా కూచున్నాము.

కాఫీ తీసుకుంటారా? టీ తీసుకుంటారా? అని అడిగారు మా అత్తగారు. నాకివేవి అలవాట్లు లేవన్నాను. మాకు కాబోయే బావమరుదులు నవ్వారు (కోస్తున్నాడులే అనుకున్నారట). (ద్రాక్ష (డింక్కు) తెప్పించారు. మాట్లాడుతున్నాము. కిటికీలోంచి ఆ అమ్మాయి అలా వెళ్ళడం కన్పించింది. ఈ అమ్మాయి అయితే బాగుండును అని నా కనిపించింది. ఆ అమ్మాయే పెండ్లికున్నది. తీసుకొచ్చి కూర్చోబెట్టారు. 'ఆ అమ్మాయికి సంగీతం రాదండీ' అని తాయారమ్మగారు అంది. వెంటనే స్థానం వారు నాగురించి విపులంగా (ప్రతిభా విశేషాలు) చెప్పారు. తరువాత నేనన్నాను.

రేడియో తిప్పుకుంటే కావలసినంత సంగీతం వస్తుంది. సంసారం చేసే అమ్మాయికి సంగీతం వస్తేనేమిటి? రాకపోతేనేమిటి? అన్నాను.

ఎంత చెప్పినా వినకుండా స్థానం నరసింహారావుగారు బలవంతాన నా చేత ప్రదర్శన ఇప్పించినారు. (ఇంగ్లీషు, తెలుగులో చేశాను) అందరూ సంతోషించారు. బయటకు వచ్చాము. యింటికి వచ్చేశాము. స్థానం వారడిగారు మీకు అమ్మాయి నచ్చిందా? అని నన్నడిగారు. నచ్చిందన్నాను. వెళ్ళి మళ్ళీ కబురు చెప్పారు. కొన్ని రోజులతర్వాత మా అన్నయ్య, మా పెద్దక్కయ్య, మా అక్కయ్య అల్లుడు కూతురు వెళ్ళి నిశ్చయ తాంబూలాలు పుచ్చుకున్నారు. అంతే 3-2-1957 తెనాలిలో వారు కట్టించిన హైస్కూల్లోని హరిజన కాలనీలో వున్న ప్రేంకుమార్ కళామందిరంలో పుర ప్రముఖుల

శ్రీ కొల్లా కాశీవిశ్వనాథం, తాయారమ్మ దంపతులు (నా అత్తామామలు)

సమక్షంలో వైభవంగా మా మామగారి యిష్టప్రకారం కొత్త సంప్రదాయంలో పెళ్ళి జరిగింది.

వధువుతో వరంగల్ వచ్చాక కార్లో ఊరేగింపు జరుగుతుండగా మా యింటి మూల మలుపు తిరుగుతుండగా అదిగో మా యిల్లు అని మొదటిసారి మా ఆవిడను పలకరించాను. అంటే మా ఆవిడ అంది మా యిల్లు అంటాలేమిటి? మనిల్లు అనండి అని సవరించింది.

మూడుసార్లు యం. ఏ (తెలుగులో) ప్రయివేటుగా ఉస్మానియాకి కట్టి రాసి ఫెయిలయాను (అన్నింటల్లో మంచి మార్కులు వచ్చినా గ్రామరులో సున్నావచ్చేది.) ఫైలాలజీ, గ్రామరు కలిసి ఒక పేపరువుండేది. ఫైలాలజీతోమంచి మార్కులు వచ్చి నేను బి. ఏ. కూడా ఉస్మానియాలో ప్రయివేటుగా కట్టి మొదటి ఛాన్సులో ప్యాసయ్యాను. 1972లో హైద్రాబాద్ నిజామ్ కళాశాల ఈవెనింగ్ కాలేజీలో యం. ఏ. (ప్రీవియస్ లో జాయినయాను. ఓ యిరవై రోజులు చదివి కార్యక్రమాల వత్తిడిల వలన చదువు సాగక మానేశాను.

నా మాట

నా జీవిత కథ ప్రారంభం నుంచి వివాహనంతరం దశవరకు చెప్పవలసినది చెప్పాను. తరువాత సభలు, సమావేశాలు, సన్మానాలు, ప్రోగ్రాములు, ఫోటోలు, అభినందనలు - ఇది ఒక మహా ప్రవాహం. కొన్ని ఫోటోలు, కొన్ని వార్తా పత్రికల కటింగులూ, వ్యాసాలూ యిందులో చేర్చాను. అవి నా తదనంతర జీవిత స్థితిని తెలియజేస్తాయి. నేనెప్పుడు నా అమూల్యమైన సమయాన్ని వ్యర్థ వివాదాలతోనూ తగవులతోనూ తంపులాటలతోనూ ధ్వంసం చేసుకోలేదు. నా లక్ష్యం నా కళ.

1957లో వరంగల్ లో శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిగారి అధ్యక్షతన వరంగల్ పురపాలక సంఘంవారు నాకు పౌర సన్మానం చేసి బంగారు కడియం తొడిగారు. మిమిక్రీ కళకు గౌరవం తేవడం కోసం పడిన శ్రమలు కొక్కొల్లలు. అయినా నేను నా కళ కోసం కష్ట పడినందుకు ఆ కళామతల్లి నా గౌరవానికి ఎప్పుడులోటు చెయ్యలేదు.

నా కుటుంబం గురించి నాలుగు మాటలు చెప్పాలనుకుంటున్నాను. నేను ప్రపంచమంతా మూడు సార్లు పర్యటించాను. నేను నా కార్యక్రమాల్లో మునిగి యిల్లు

పట్టించుకోలేక పోయినా మా ఆవిడ శోభావతి పిల్లల్ని క్రమశిక్షణతో పెంచి చదివించి అన్నీ చూసుకుంది. అలా నాకు సంసార పర్యవేక్షణ భారం తగ్గింది. నాకు ఇద్దరు కొడుకులు, ఇద్దరు కూతుళ్లు. పెద్దబబ్బాయి చిరంజీవి శ్రీనాథ్, ఎల్.ఎమ్.ఇ. విశాఖపట్నంలో ఫస్ట్ క్లాస్ లో పాసయ్యాడు. (దాన్ని ఎల్.ఎమ్.ఇ శాండ్విచ్ అంటారు) ఇంటర్మీడియట్ బెజవాడ లయోలా కాలేజీలో చదివాడు. వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. ఇతనికి ఏలూరు వాస్తవ్యులు పోలిశెట్టి మాధవరావుగారి పెద్ద అమ్మాయి చి||ల||సౌ|| అనూరాధ, బి.యస్.సి., ఎల్.ఎల్.బి. (యూనివర్సిటీ ర్యాంక్ హోల్డర్) సి.ఏ.ఐ.ఐ.బి తో వివాహం అయింది. ట్రేడ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో ఆఫీసర్ (హైదరాబాద్). తరువాత అమ్మాయి చి||ల||సౌ|| లక్ష్మీతులసి, బి.ఏ.యం.యస్ ఫస్ట్ క్లాస్ లో ప్యాసయింది. పాండిచేరిలో ఉద్యోగం చేస్తున్నది. మంచి మిమిక్రీ ఆర్టిస్టు, రోటరీ క్లబ్ వారు ఆమెరికాకు నాలుగువారాలు పంపించారు. అక్కడ ప్రదర్శనలిచ్చి మంచిపేరు సంపాదించుకొచ్చింది. బొమ్మతో వెంట్రీలాక్విజం కూడా చేస్తుంది. ఆమెకు పాండిచేరి వాస్తవ్యులైన ప్రముఖ వ్యాపారస్తులు శ్రీ కే. కాశీవిశ్వనాథన్ గారి పుత్రుడు డాక్టర్ కే. నందకుమార్ (ఆర్థోపెడిక్ సర్జన్) గవర్నమెంట్ జనరల్ హాస్పిటల్, పాండిచేరి నివాసం 1984 వివాహం అయింది. మా యిద్దరు అమ్మాయిలకు ఒకేరోజు వివాహం చేశాను. రెండవ అమ్మాయి చి||ల||సౌ|| వాసంతి, బి.కాం., యూనివర్సిటీ థర్డ్ ర్యాంక్ వచ్చింది. తర్వాత ఎం.కాం., బి.ఇడి ప్యాసయింది. ఆమె భర్త, సికింద్రాబాద్ వాస్తవ్యులు ప్రముఖ వ్యాపారస్తులు శ్రీ కట్టా నారాయణరావు గారి పుత్రుడు శ్రీ కే. శ్రీధర్, యం.యస్.సి., ఫస్ట్ క్లాస్ లో ప్యాసయ్యారు. బొంబాయిలో ఓ.యన్.జీ.సిలో ఆఫీసర్ వారి భార్య కరాంజిమా స్కూల్లో టీచర్. మా రెండవ అబ్బాయి చి|| రాధాకృష్ణ ఎం.బి.ఏ ప్యాసయ్యాడు. వరంగల్లో యల్.ఐ.సీ డెవలప్ మెంట్ ఆఫీసరుగా పనిచేస్తున్నాడు. హైద్రాబాద్ వాస్తవ్యులు డా|| పార్వి సుదర్శనం గారు ఉస్మానియాలో సివిల్ సర్జన్ గా పనిచేసి రిటైర్ అయినారు. వారి అమ్మాయి చి||ల||సౌ|| శ్రీలత బి.యస్.సి వివాహం అయింది. పిల్లలందరికి సంతానం సుఖంగా వున్నారు.

పెద్దబబ్బాయికి ఇద్దరు కుమారులు. పేర్లు చి|| తేజస్వీవేణుమాధవ్, చి|| యశస్వి వెంకట్ హైద్రాబాద్ పబ్లిక్ స్కూల్లో చదువుతున్నారు.

పెద్దమ్మాయికి ఒక కొడుకు చి|| రవి పాండిచేరిలో చదువుతున్నాడు. రెండవ అమ్మాయికి ఒక కొడుకు చి|| భగీరథ్, చి|| విశాలపద్మ బొంబాయిలో చదువుతున్నారు.

రెండవ అబ్బాయి కొక అబ్బాయి, ఒక అమ్మాయి చి॥ వంశీకృష్ణ చి॥ శ్రీలక్ష్మి శ్రావణి.

ఈ మిమిక్రీ కళకు అంకితమై నేటికి 54 సంవత్సరాలయిన శుభ సమయంలో అత్యంత శ్రద్ధతో అభిమానంతో ప్రముఖ న్యాయపరవేత్త, వణిక్ ప్రముఖులు సాహిత్యాభిమాని, నీరక్షీర న్యాయమెరిగిన సహృదయులు శ్రీ కోడూరు వరప్రసాద రెడ్డిగారు నాతో మిమిక్రీ వ్రాయించి ఋణగ్రస్తుణ్ణి చేశారు.

ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రించే సవయాన వదాన్యులు శ్రీ కోడూరు వరప్రసాద్ రెడ్డి గారు (శాంతా బయోటెక్నిక్ అధినేతలు).

ఈ గ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించినందుకు ఆ పరమేశ్వరుడు సర్వదా శతథా ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలతో అభివృద్ధి చేయాలని నా అభిలాష.

నా కుటుంబ సభ్యులు.

ఎడమనుండి : డా॥ కె. నందకుమార్ పెద్ద అల్లుడు, మనుమడు రవి, నేరెళ్ళవేణు మాధవ్, తేజస్వి వేణుమాధవ్ మనుమడు, శోభావేణుమాధవ్, విశాలవద్ద మనుమరాలు, రెండవ అల్లుడు శ్రీ కె. శ్రీధర్, నిల్చున్న వారు ఎడమనుండి డా॥ లక్ష్మీతులసి పెద్దమ్మాయి ఎన్. శ్రీనాథ్ (పెద్దబ్బాయి) కొడలు. అనూరాధ, రాధాకృష్ణ (రెండవకుమారుడు) వాసంతి (రెండవ అమ్మాయి) భగీరథ్ (మనుమడు)

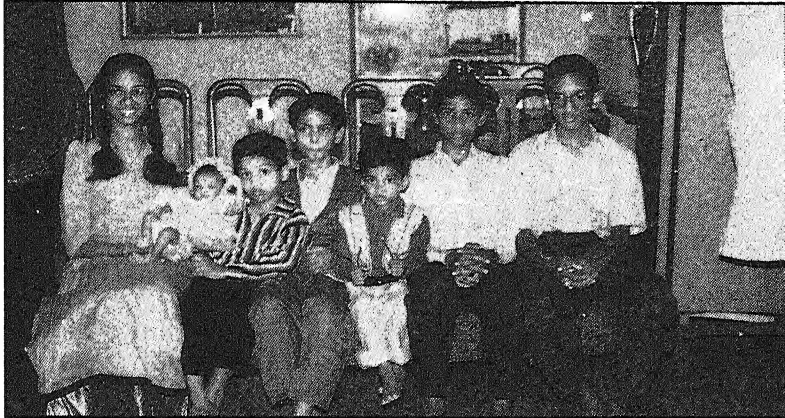

మధ్యలో కూర్చున్నవారు : పెద్దల్లుడు డా॥ కె. నందకుమార్, నేరెళ్ళ వేణు మాధవ్, శ్రీమతి నేరెళ్ళ
శోభావతి వేణుమాధవ్, పెద్దమ్మాయి డా॥ శ్రీమతి లక్ష్మీతులసి నందకుమార్.

నించున్నవారు : శ్రీనాథ్ పెద్దబ్బాయి, విశాలపద్మ రెండవ అల్లుడి కుమార్తె, వాసంతి శ్రీధర్ రెండవ
అమ్మాయి. రెండవ కోడలు చెల్లెలు స్వేత, రెండవ కోడలు, శ్రీమతి శ్రీలత వారి అమ్మాయి

శ్రీలక్ష్మి, రెండవ అబ్బాయి రాధా కృష్ణ.

కిందకూర్చున్నవారు :- యశస్వీ వెంకట్ పెద్దబ్బాయి రెండవ కొడుకు, రవి పెద్దల్లుడి కొడుకు,
తేజస్వీ వేణుమాధవ్ పెద్ద అబ్బాయి కొడుకు, భగీరథ్ రెండవ అమ్మాయి కొడుకు,
ఒక్కో వంశీకృష్ణ రెండవ అబ్బాయి కొడుకు.

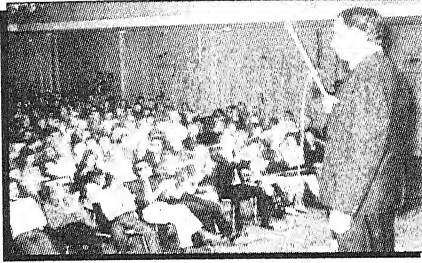

ఎడమనుండి : విశాల పద్మ రెండవ అమ్మాయి కూతురు, చంటిపాప శ్రీలక్ష్మి, రెండవ అబ్బాయి
కూతురు, యశస్వీ వెంకట్ పెద్దబ్బాయి రెండవ కొడుకు, భగీరథ్, రెండవ అమ్మాయి కొడుకు,
వంశీకృష్ణ రెండవ అబ్బాయి కొడుకు, తేజస్వీ వేణుమాధవ్ పెద్దబ్బాయి పెద్ద కొడుకు, రవి
పెద్దమ్మాయి కొడుకు

శ్రీ & శ్రీమతి అతడెలామారే (బ్రిటిష్
హైకమీషనర్) సింగపూర్‌లో
దంపతులతో శ్రీ వేణుమాధవ్

టెంట్‌యత్ సంచరి
ఫాక్స్ ఫిల్మ్ స్పెషల్ ఎఫ్‌ఎఫ్‌ఎస్ డైరెక్టర్
శ్రీ పాత్‌పులిట్టర్‌తో శ్రీ వేణుమాధవ్

గోటింగ్స్ యూనివర్సిటీ (జర్మనీ)లో
ప్రదర్శన నిస్తున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

మలేషియా కోల్‌హెరాక్స్‌తో స్వాగతం పొందుతున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

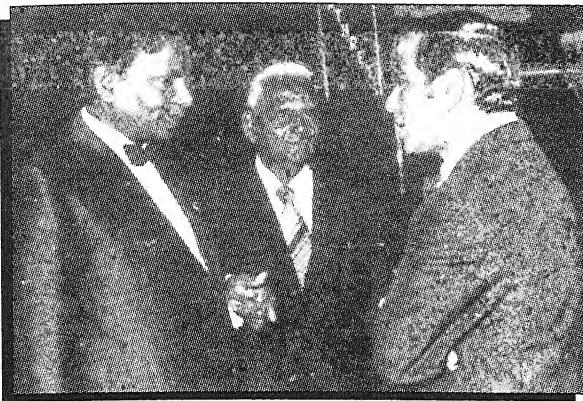
శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య గారి నుండి
మెమెంట్ అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

విజయవాడ రోటరీ హాల్ లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆస్థాన కవి
జ్ఞానపీఠ అవార్డ్ గ్రహీత పద్మభూషణ్ డా॥ విశ్వనాథ నారాయణగారి నుండి
“శివార్పణం” కృతిని అంకితం అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

పద్మ భూషణ్, జ్ఞానపీఠ అవార్డ్ గ్రహీత డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి గారి నుండి
నారాయణ రెడ్డి నాటికలు కృతిని అంకితం అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్.
రవీంద్రభారతి (హైదరాబాద్) లో జరిగిన ఈ సభలో శ్రీ మిక్కిలినేని,
ప్రా.జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం పాల్గొన్నారు. వేదికపై వారిని చూడవచ్చును.

ఇసిపింగ్
(దక్షిణ ఆఫ్రికా) మేయర్
శ్రీ జాడ్వెడ్తో
శ్రీ వేణుమాధవ్

ఫిజీ రేడియో
ఇంటర్వ్యూ చేస్తున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

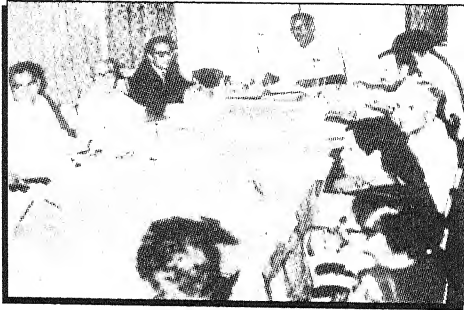

మారిషస్
విద్యామంత్రితో
శ్రీ వేణుమాధవ్

ముఖ్యమంత్రి శ్రీ జలగం వెంగళరావు
విద్యాశాఖా మంత్రి శ్రీ యం. వి. కృష్ణారావు నుండి
మొదటి ప్రపంచ తెలుగు మహా సభల సందర్భంగా సన్మానాన్ని అందుకుంటున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

సంగీత నాటక అకాడమీ చైర్మన్
శ్రీ కె.యు. గోపాలస్వామితో
శ్రీ వేణుమాధవ్ (మెంబర్
సంగీత నాటక అకాడమీ)

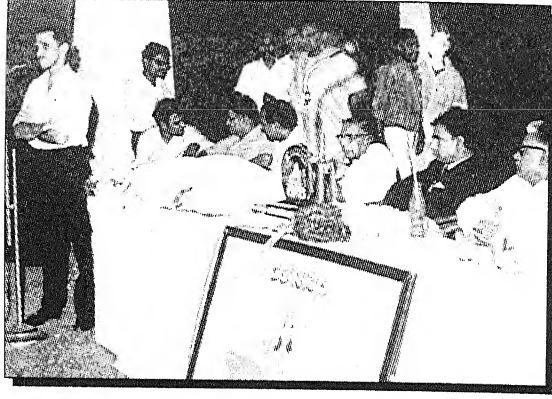
శ్రీ పి. పుల్లయ్య, శ్రీ రాజారాందాస్ (మేనేజింగ్ డైరెక్టర్)
శ్రీ మాణిక్రావు (మంత్రి, చైర్మన్) శ్రీ శ్యాంబెనెగల్, శ్రీ ఎల్.యు. ప్రసాద్
శ్రీమతి జమున, శ్రీమతి రాజ్యం సిద్ధా (డైరెక్టర్, ఫీల్డ్ డెవలప్ మెంట్ కార్పొరేషన్)
మున్నగు వారితో శ్రీ వేణుమాధవ్ (మెంబర్ ఎఫ్.డి.సి)

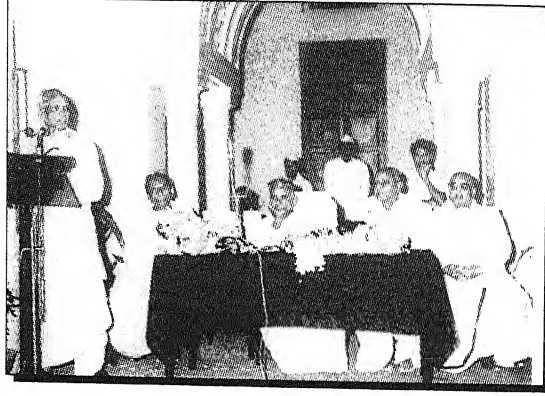
వరంగల్లులో 50వ జన్మదిన సన్మాన సభలో శ్రీ వేణుమాధవ్ దంపతులు శ్రీ పొత్తూరి వేంకటేశ్వరరావు, డా॥ మిక్కిలినేని, డా॥ గుమ్మడి, శ్రీ ధూళిపాల మొదలైన వారిని చిత్రంలో చూడవచ్చును.

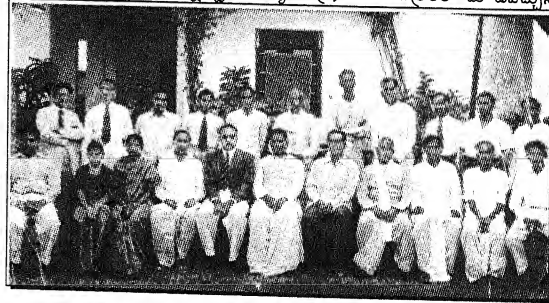
రవీంద్రభారతి (హైదరాబాదు)లో జరిగిన 60వ జన్మదిన (షష్ఠిపూర్తి) సన్మాన సభలో శ్రీ వేణుమాధవ్ దంపతులు, డా॥ గుమ్మడి, శ్రీ బి.పి.ఆర్. విరల్, జస్టిస్ భాస్కరరావు, శ్రీ కె. రోశయ్య, డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, డా॥ అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, శ్రీ యం. ఎస్. రెడ్డి, ప్రొ॥ ఐ.వి. చలపతిరావు, శ్రీ రాయపాటి సాంబశివరావు, శ్రీ బి.వి. పట్టాభిరాం మొదలైన వారిని చిత్రంలో చూడవచ్చును.

కలాహాసిని వారు నిర్వహించిన శ్రీ వేణుమాధవ్ రజతోత్సవ సభ (మద్రాస్) వేదికపై
డా॥ గుమ్మడి, మిక్కిలినేని, వి. నాగయ్య, విద్వాన్ విశ్వం (అధ్యక్షులు) శ్రీ బియ్యన్ రెడ్డి

30 సంవత్సరాల నిరంతర కలాసేవకు గుర్తింపుగా
అంధ్రప్రదేశ్ శాసన పాఠ్యులు ఏర్పాటు చేసిన సన్మాన సభలో
శ్రీ వేణుమాధవ్, శ్రీ వెన్నారెడ్డి (ముఖ్యమంత్రి) గారిని చిత్రంలో చూడవచ్చును.

విజయ కలా సమితి వార్షికోత్సవ సభలో సర్వ శ్రీ కపిల కాశీనతి
డా॥ మర్రివెన్నారెడ్డి, రాయప్రోలు సుబ్బారావు, దినాకర్ల వేంకటాచార్యుని
సన్నిధానం సూర్యనారాయణ శాస్త్రి మొదలైన వారితో శ్రీ వేణుమాధవ్

మిమిక్రీ ప్రదర్శన స్వర్ణోత్సవాల సందర్భంగా సన్మానాన్ని అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్ రవీంద్రభారతిలో (హైద్రాబాదు) కలాభారతీ వారు ఏర్పాటు చేసినారు.
డా॥ సర్వశ్రీ పి.వి. రంగారావు, డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, ఎ. మాధవరెడ్డి (హోంశాఖామాత్యులు)
సి. హెచ్. విద్యాసాగరరావు మొదలైన వారు చిత్రంలో ఉన్నారు

రాజ్యలక్ష్మీ అవార్డ్స్ను అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్, సర్వశ్రీ వి.జె. రావు
డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, శ్రీ కె. జగ్గయ్య, డా॥ యం. బాలమురళీకృష్ణ, డా॥ శాంతిపు, గుమ్మడి,
వెంపటి చిన సత్యం చిత్రంలో ఉన్నారు

తెలుగు అత్తగౌరవం అవార్డును ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నారా చంద్రబాబునాయుడు
శ్రీ వేణుమాధవ్ కు అందుచేస్తున్న ఛాయాచిత్రం.
మంత్రి శ్రీ తమ్మినేని సీతారాం, డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారు

ఎ.పి. ప్లేట్ మిమిక్రీ ఉత్సవంలో సన్మానాన్ని అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్.
సర్వ శ్రీ డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, గుమ్మడి, మిమిక్రీ శ్రీనివాస్
అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, టి.ఎల్. కాంతారావు చిత్రంలో ఉన్నారు.

కర్నూల్లో సంప్రదాయ బద్ధమైన స్వాగతాన్ని పొందుతున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

వరంగల్ కాకతీయ థియేటర్స్ ఇంటర్నేషనల్ వారిచే గ్రేట్ మేస్ట్రో అవార్డ్ని
అందుకుంటున్న శ్రీ వేణుమాధవ్. సర్వ శ్రీ యస్. పి. బాలసుబ్రహ్మణ్యం
కాళోజీ, డా॥ సి నారాయణరెడ్డి చిత్రంలో ఉన్నారు

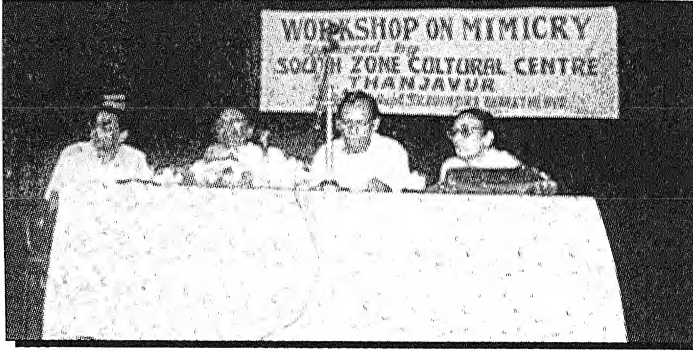
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో 40 రోజుల మిమిక్రీ వర్క్‌షాప్ సందర్భాన
డైరెక్టర్‌గానున్న శ్రీ వేణుమాధవ్.
సర్వ శ్రీ ఐ.వి. చలపతిరావు, దొణప్ప, బి.వి. పట్టాభిరాం చిత్రంలో ఉన్నారు.

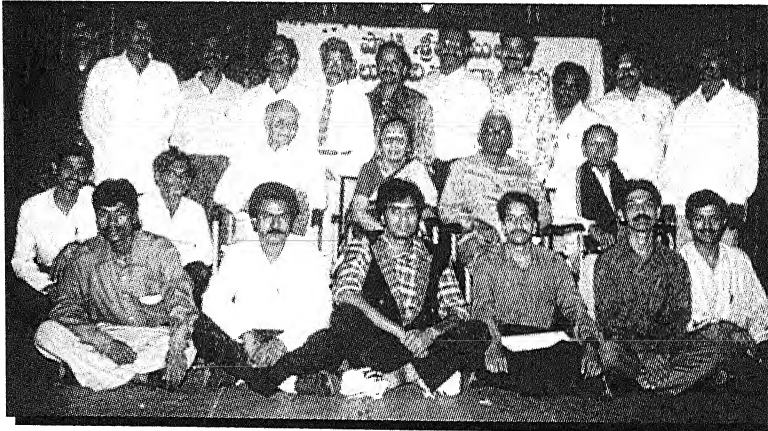
మానవ వనరుల మంత్రిత్వశాఖ వారిచే కాకతీయ యూనివర్సిటీలో మిమిక్రీ
వర్క్‌షాప్‌కి డైరెక్టర్‌గా నున్న శ్రీ వేణుమాధవ్.
ప్రేక్షక సభ - వరంగల్ సహాయోగంతో వర్క్‌షాప్ నిర్వహింపబడింది.

కాకాతీయ యూనివర్సిటీ సెనేట్ మెంబర్స్ గా శ్రీ వేణుమాధవ్

సౌత్ జోన్ కల్చరల్ సెంటర్, తంజావూర్ వారిచే హైదరాబాదు రవీంద్రభారతిలో నిర్వహించబడిన మిమిక్రీ వర్క్ షాప్ సందర్భంగా సర్వశ్రీ కిషన్ రావు, డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, శ్రీమతి ఆచార్య నాయని కృష్ణకుమారి గారితో శ్రీ వేణుమాధవ్

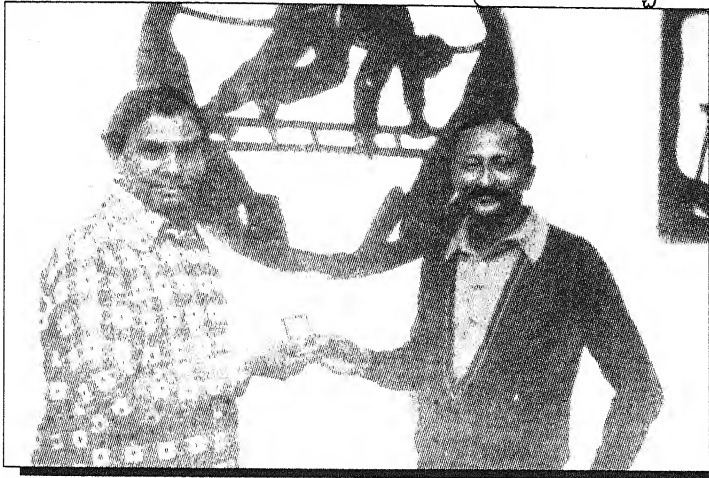
పాట్ల శ్రీరాములు తెలుగు యూనివర్సిటీలో నిర్వహించబడిన మిమిక్రీ వర్క్ షాప్ సందర్భంగా శ్రీ టి. కృష్ణ ఆచార్య (శ్రీమతి) నాయని కృష్ణకుమారి (వైస్ చాన్సలర్) డా॥ వి. రామకృష్ణయ్య (వైస్ చాన్సలర్, ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ) మిమిక్రీ శ్రీనివాస్, శ్రీ చారికిషన్, శ్రీ జి.వి.యస్. రాజు, శ్రీ చిట్టూరి గోపీచంద్ మున్నగు వారితో శ్రీ వేణుమాధవ్ (డైరెక్టర్)

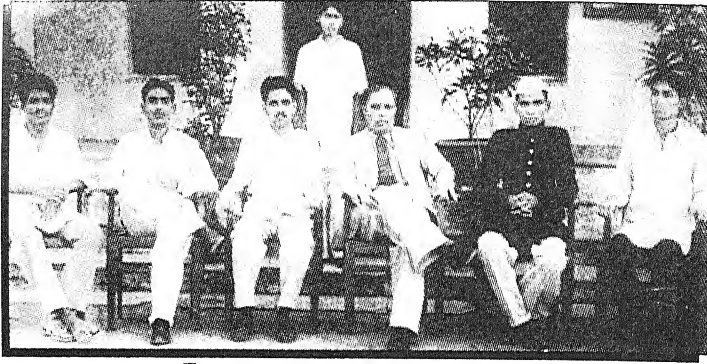
కుమారో వర్చత శ్రేణిపై జవాన్లకు వినోదం కల్పిస్తూ శ్రీ వేణుమాధవ్

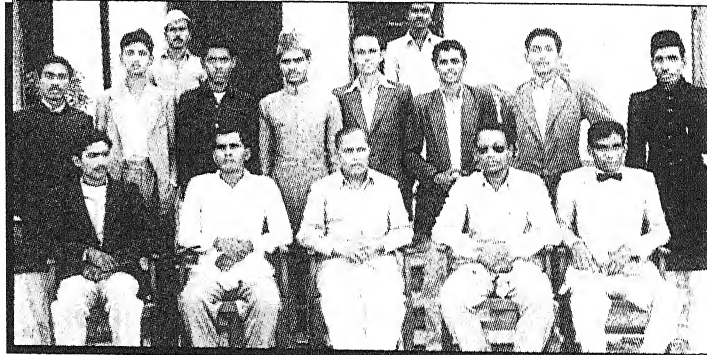
నేషనల్ డిఫెన్స్ ఫండ్ విరాళాల
సేకరణకై నిజాంకాలేజ్ గ్రౌండ్స్‌లో
నిర్వహింపబడిన ప్రదర్శనలో డా॥
సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్‌గా
శ్రీ వేణుమాధవ్, జవాన్‌గా
శ్రీ యన్.టి. రామారావు,
శ్రీ సత్యనారాయణ (సిని ఆర్టిస్ట్)
జనరల్ చౌదరిగా మున్నగు వారిని
చిత్రంలో చూడవచ్చు.

హిమాలయన్ మౌంటెనీరింగ్ ఇన్స్టిట్యూట్ ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ చౌదరి నుండి
వి.ఐ.పి. మెమెంటోను స్వీకరిస్తున్న శ్రీ వేణుమాధవ్

(ఆర్ట్స్ మరియు సైన్స్ కళాశాల వరంగల్లు
కల్చరల్ గ్రూప్ సెక్రటరీగా - స్టూడెంట్స్ యూనియన్ 1952) నల్ల పేర్వానీలో
శ్రీ వేణుమాధవ్, ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ బి.వి. రామనర్సు గారిని చిత్రంలో చూడవచ్చు

స్పోర్ట్స్ మరియు గేమ్స్ జనరల్ కౌన్సిల్ గా శ్రీ వేణుమాధవ్
(బొట్టె ధరించి ఉన్నవారు) ఆర్ట్స్ మరియు సైన్స్ కాలేజ్, వరంగల్ - 1953 లో

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి,
శ్రీ దాశరథి గారలతో
శ్రీ వేణుమాధవ్ - 1955 లో

కుటుంబ సభ్యులతో శ్రీ వేణుమాధవ్

యూనివర్సిటీ స్టూడెంట్ (యు.ఎస్.ఎ.) తో
శ్రీ వేణుమాధవ్, శ్రీమతి శోభా వేణుమాధవ్

కుటుంబ సభ్యులతో
శ్రీ వేణుమాధవ్

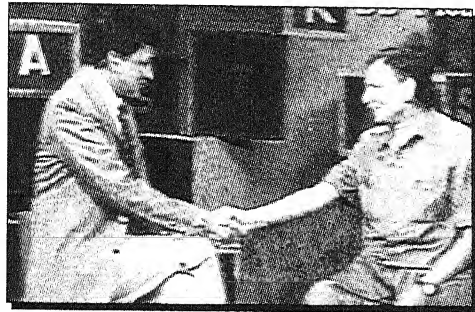
ట్రోఫీలు, అవార్డులు

‘సురభి’ టి.వి. ప్రోగ్రాంవారు
ఇంటర్వ్యూ చేస్తున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

‘సురభి’ టి.వి. ప్రోగ్రాం వారు
ఇంటర్వ్యూ చేస్తున్న శ్రీ
వేణుమాధవ్.
‘సురభి’ ప్రోగ్రాంలో
విజేతను ఎంపిక చేస్తున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్.

‘బ్రేక్ ఫాస్ట్ షో’ డిల్లీ టి.వి.
శ్రీ దీపక్ ఓరా ఇంటర్వ్యూ చేస్తున్న
శ్రీ వేణుమాధవ్

మరికొన్ని ట్రోఫీలు, అవార్డులు, సన్మాన పత్రాలు

అనుభవాలు

నా విదేశ పర్యటనల్లో కొన్ని అనుభవాలు

ఆస్ట్రేలియా, ఫిజీ (1964లో) వెళ్ళి వచ్చాక తిరిగి నా విదేశ యానం సింగపూరుతో మొదలైంది. అక్కడ కార్యక్రమానికి తమిళులు, హిందీవారు, చైనీయులు ఎక్కువ వచ్చారు. ముందు హిందీలో చెప్తే ప్రేక్షకులలో సంచలనం కలగలేదు. ఒక రెండు నిమిషాల తరువాత నేననుకున్నాను యిక్కడ తమిళ సోదరులే ఎక్కువ అని. వెంటనే తమిళంలో ఇంగ్లీషులో కార్యక్రమం యిస్తే చప్పట్లు మిన్నుముట్టినాయి. ఈ సందర్భంలో సిడ్నీ సంగతి కూడా జ్ఞాపకం వచ్చి చెబుతున్నాను - సిడ్నీలో ఒకచోట ఒక బ్రిడ్జి వుంది. నేను ఆరవతరగతిలో వున్నప్పుడు సిడ్నీ వంతెన గురించి చదువుకున్నాను. ఆ బ్రిడ్జిని చూడగానే మనం యిక్కడకు రాగలుగుతామా అని అనుకున్నాను. బ్రిడ్జిలోకి ప్రవేశించేముందు టోల్ గేటు వద్ద వారి సంభాషణ అంతా జాగ్రత్తగా విన్నాను. సిడ్నీ విమానాశ్రయంలో దిగంగానే మమ్మల్ని ఆహ్వానించడానికి వచ్చిన యిద్దరి సంభాషణ విన్నాను. ఈ సంభాషణ అంతా జ్ఞాపకం పెట్టుకుని రాత్రి కార్యక్రమంలో ఈ విన్న సంభాషణను అనుకరించడంతో ప్రోగ్రాం మొదలుపెట్టాను. ప్రేక్షకులు పరమానంద భరితులై కరతాళధ్వనులు చేశారు. ఫిజీలో రకీ రకీ అనే వూళ్ళో మమ్మల్ని కార్గో తీసికెళ్తున్న డ్రయివరు కారును ఒకచోట ఆపాడు. ఆపి అక్కడ ఒక సమాధిని చూపించి అతనెవరో తెలుసా? (అంటే యీ సమాధి ఎవరిదో తెలుసా అని ఫిజీ ప్రాంతం వారి వుచ్చారణలో) అని అన్నారు. నే నీ వూరు యివ్వాలే వచ్చాను. నాకేం తెలుసు. నువ్వు చూపిస్తుంటే చూశాను అన్నాను. అంటే వాడన్నాడు వూండ్రి వూండ్రి అనే వ్యక్తిదది. వాడు తొంభైతొమ్మిది మంది మనుషులను తిన్నాడు అని వాడి గురించి చెప్పాడు. ఆ రాత్రి రకీ రకీ ప్రదర్శనలో యీ డ్రైవరు ఎలా మాట్లాడాడో అలా మాట్లాడుతూ ఆ వూండ్రి వూండ్రి అనేవాడు. మనిషిని తినడానికి ఎలా వుద్యుక్తు డయ్యేవాడో చనిపోతూ వున్న వాడి ముఖ కవళికలు చేప్తలు భావాలను వాడికి ఆహారమై పోతున్న వారి భావాలను వూహించి ఇంప్రొవైజు చేసి డైలాగుల్తో సహా నటించాను ఇంగ్లీషులో. దానో ప్రేక్షకుల కరతాళ ధ్వనులు మిన్నుముట్టాయి.

రెండవసారి సింగపూరు పోయినపుడు టూరిస్ట్ బస్సులో వూరు చూడ్డానికి వెళ్ళాను. ఆ బస్సులో అందరూ తెల్లవారే. నే నొక్కణ్ణి భారతీయుణ్ణి. నా పక్కన

ఒక యూరోపియన్ దంపతులు పాపను ఎత్తుకుని కూచున్నారు. ఆ చిన్నారి బాబును చూడగానే మా రెండవ అబ్బాయి రాధాకృష్ణ జ్ఞాపకం వచ్చి ఆ పాపడ్ని ఎత్తుకోవాలని పించింది. బస్సులు వెళ్ళేటప్పుడు కొన్ని చోట్ల చూడవలసిన వేవీ (మాన్యుమెంటుస్) ఏవీ వుండవు. అప్పుడు ఆ అనౌన్సర్ను బస్సులో పరిచయం చేసుకొని యింగ్లీషులో వివోదింప చేస్తానని అన్నాను. ఆవిడ సరేనని మైకు నా చేతికి యిచ్చింది. వెంటనే హాల్లివుడ్ నటీనటులను అనుకరించాను. బస్సులోని వారంతా అమందానంద కందళిత హృదయారవిందులైనారు. ఆడా, మగా అంతా వరస వెంబడి కరచాలనాలు చేశారు. నాపక్కన కూచున్న దంపతులు కరచాలనం చేస్తూ ఆ పాపడు చేత కూడా షేక్ హాండ్ యిప్పించారు. అప్పుడు ఆ పాపడ్ని ఎత్తుకున్నాను. ఇంతలో టైగర్ బాంబ్ గార్డెన్స్ వచ్చాయి. అంతా దిగారు. ఆ పాపడ్ని యెత్తుకొని ఆ గార్డెనంతా ఆ పాపడితో తిరిగాను. ఆ విధంగా మా అబ్బాయిని ఎత్తుకున్నట్లుగా తృప్తిపడ్డాను.

I. నేను లండన్లో Taxi లో Belsizegrove వెళ్తున్నాను. త్రోవలో Totanhome courtలో Odean Theatre లో Maconossgold సినిమా ఆడుతున్నది. Signalingలో అక్కడ (Stop light) వుండడంవల్ల Taxi ఆగింది. నన్ను నేను పరిచయంచేసుకొని Maconossgold లో నుండి చిన్న సీన్ వినిపించాను. అతను చాలా సంతోషించి మీరు Belsizegroveకు ప్రోగ్రాం వెళ్తున్నారా? అని అడిగాడు. అవును అన్నాను. వెంటనే అతను నాతో టాక్సీ తిప్పి underground Train వైపు టాక్సీ తిప్పి ఇలా అన్నాడు మీరు London కొత్తగా వచ్చినట్లున్నారు. Belsizegrove చాలా దూరం వుంది. టాక్సీలో వెళ్తే మీ audience వెళ్ళిపోతారు. మీరు tubetrainలో వెళ్ళండి అని underground Train దగ్గరకెళ్ళి ఎక్కించేముందు మీ టాక్సీ ఫేర్ ఎంతయిందని అడిగాను. అంటే అతనన్నాడు మీ రిచ్చిన ప్రోగ్రాంకు నేనేమివ్వాలి you are a great artiste అన్నాడు. నాకది మరపురాని సంఘటన.

II. నాకెప్పటినుండో Trefaegorsequaneలో వున్న SADDLERS WELLS OPERA THEATRE చూడాలని వుండేది. ఒక రోజు లండన్లో ఆ Theatre లో కు సరాసరి లోపలికెళ్ళి Theatre అంతా చూచి బయటకొద్దామని ప్రయత్నించాను. రాలేక పోయాను. అక్కడ బయటకు రావడానికి అక్కడవున్న ఒకవ్యక్తిని ఎలా బయటకి వెళ్ళాలి అని అన్నాను. అంటే అతనన్నాడు మీరెలా లోపలికి వచ్చారు. ఈ హాల్కు ఒక కమిటీ వుంది. వాళ్ళు ఒకగైడ్ ద్వారా చూపిస్తారు. మీరు ఇలా రాకూడదు? అన్నాడు.

నన్ను నేను పరిచయం చేసుకొని నాకు లండన్ కొత్త. నేను మిమిక్రీ ఆర్టిస్టునని మిమిక్రీ సర్వకళల సమ్మేళనం. అందులో చిన్న చిన్న సీన్లు ఒకరు పాత్రాభినయం చెయ్యవచ్చు. Othello or Hamlet a play కాని అని అన్నాను. Othello లో నుండి Desdemona othello సంభాషణ వినిపించాను. అతను చాలా ఆనందించి తానే స్వయంగా Theatre అంతా చూపించి బయటకొచ్చి carలో పంపించాడు.

PARIS

Parisలో నాకు Eighphil చూడాలని వుండేది. Parisలో underground Train లో నేనున్న Hotel నుండి Trocodaroలో దిగి Eighphil చూచివచ్చేప్పుడు Trocodaroఅనే పేరు మరచిపోయాను. అక్కడ ఇంగ్లీషులో ఎవ్వరూ మాట్లాడరు. ఇంగ్లీషు భాషపట్ల ద్వేషం. అందువల్ల నేను ఎవ్వరితో ఇంగ్లీషులో మాట్లాడిన ఎట్లాగో మొహం పెట్టి ఫ్రెంచ్లో జవాబు చెప్పేవారు. ఒకరి request చేసి Electric Train ఎట్లా పోతుందో అనుకరించి, ఆ Train తలుపులు ఎలా మూసుకుంటాయో అలాగా అనుకరించి వినిపించగానే ఎక్కడుందది అని సౌంజ్జతో అడిగాను. వెంటనే అతను నవ్వి Trocodaro అన్నాడు. అప్పుడు అమృత్యు అని జ్ఞాపకం వచ్చింది.

దుబాయ్

అబూదాబీ నుండి దుబాయ్కి మా స్పాన్సర్తో టాక్సీలో వస్తున్నాను. నేను మా స్పాన్సర్తో chaste ఉర్దూ భాషలో మాట్లాడుతున్నాను. ఆ టాక్సీ డ్రైవరు మధ్యమధ్య నన్ను చూస్తున్నాడు. నా ఉర్దూ సంభాషణ విని ఆనందిస్తున్నాడు. నేను ఆ డ్రైవరును అడిగాను “మీరెక్కడి వారు? మీరు ఉర్దూ సంభాషణవిని ఆనందిస్తున్నారు?” అని అడిగాను. వెంటనే ఆ డ్రైవరు అన్నాడు “నేను పాకిస్తాన్ వాస్తవ్యుణ్ణి. చాలా కాలంతర్వాత మంచి ఉర్దూ వింటున్నాను అని అన్నాడు”. నేను వెంటనే అతనితో “నేను మిమిక్రీ ఆర్టిస్టును”. “లతామంగేషర్ పాటవింటావా? అమితాబ్చన్, శత్రుఘ్నసిన్నా వాయిస్ వింటావా అని అడిగాను”? అతను వెంటనే నాకెవరి వాయిస్ వినాలని లేదు. “మీ వాయిస్ బాగుంది. మీరు మాట్లాడుతుంటే వినాలని వుంది” అని అన్నాడు. నేనే వెంటనే నీకిష్టమైన వారి వాయిస్ మీ కిష్టమొచ్చిన సినిమా యాక్టర్ ది అడగండి చెప్తాను అని అన్నాను. వెంటనే అతను మొగలే ఆజం నుండి పు థీర్వాజ్ కపూర్, దిలీప్ కుమార్ మాట్లాడిన సంభాషణ వినిపించండి అని అన్నాడు.

నేను వెంటనే వినిపించాను. అతను పరమానందభరితుడై టాక్సీ ఫేర్ నా దగ్గర తీసుకోలేదు. తాను కవినని తాను వ్రాసిన ఉర్దూ షేర్ నన్ను వ్రాసుకొమ్మన్నాడు. ఆషేర్ ఇది.

రోనాహై ఉసీకే సామ్మే

జోమనానే వాలా భీవో

మొహబత్ ఉసీసే కర్నా జో

మొహబత్ కర్నే వాలాభిహో

తెలుగులో దీని అర్థం : ఎవరిముందు పడితే వారి ముందు ఏడవబోక నిన్ను ఆదరించే వారి ముందు ఏడవండి. ఎవరిని బడితే వారిని ప్రేమించబోక నిన్ను ప్రేమించువారిని ప్రేమించు.

ప్రముఖ గాయని సుమన్ కళ్యాణ్ పూర్తో కలిసి Canada, U.S.A. వెళ్ళినప్పుడు, Montreal to Newyork వచ్చాము. Newyork లో atrandam checking చేస్తారు. నా సూట్ కేసు తీసుకొని we have to check అని suitcase తీసుకెళ్ళిపోతున్నారు. సుమన్ కళ్యాణ్ పూర్ గారితో త్వరలో అతనితో నడిచి ఆయన ఆఫీస్ కెళ్ళి నాతో ఇంకొకరినను కూడా సూట్ కేస్ చూడాలని తీసుకొని వెళ్ళాడు. నా సూట్ కేస్ ఓపెన్ చెయ్యగానే నా ఇంగ్లీషులో ప్రింట్ అయిన బుక్ చూచి ఓ యు ఆర్ యన్ ఆర్టిస్ట్ , అతను పుస్తకంతెరవాగానే అతనికి ఒక చిన్న రైటప్ లో Tencomandmends ను యిమిటేట్ చేసిన సన్నివేశం కనిపించింది. వెంటనే అడిగాడు ఇప్పుడు ఆ సినిమా బాగా నడుస్తున్నది. మీరు అందులోంచి యిమిటేట్ చేస్తారా? అని అడిగాడు. వెంటనే చిన్న సీను Tencomandmends లో నుండి వినిపించాను. అతను ఆగండని పక్కనున్న వారందరి పిలిచి వినండన్నాడు. ఇంకా కొంత Tencomandmends లో నుండి వినిపించాను. అతను చాలా ఆనందించి I need not check please take your suitcase అన్నాడు.

1982 లో నాకూ వెంపటి చిన సత్యంగారికి రాజ్యలక్ష్మి అవార్డ్ వచ్చింది. మా కింకా వీసా రాలేదు. Consulate లో Madras లో wait చేశాము చాలా సేపు. అప్పుడు బి.ఎస్.ఆర్ కృష్ణాగారు, అనంతరామన్ గారలు ఎల్లుండి మీరు U.S.A. లో Boston చేరాలి. ఇట్లా లైన్ లో అంటే కాదు. రండని నన్ను Chief of the consulate దగ్గరకు తీసుకెళ్ళి

నాగురించి పరిచయంచేసి నా ఇంగ్లీషు బుక్ అతని కిచ్చి పరిచయం చేస్తూ మీరు Hollywood artistes నందర్ని imitate చేస్తాడు అని అన్నారు. వారికి ఇంగ్లీషులో ప్రదర్శన చేశాను. మూడు నిమిషాలు కాగానే ఆయన స్టాప్ నంతా పిలిచి వాళ్ళకు కూడా వినిపించాడాయన. దాదాపు 30 నిమిషాలు ఆంగ్లంలో Samson Delilan, Benhur, Ten Cammadments hollywood artistes లో కొందరు వాళ్ళు హామ్లెట్ చేస్తే ఎలా చేస్తారో చెప్పాను. అతను ఆనందించి you are flying tommorrow. You donot worry అని visiting card ఇచ్చారు. అంతే అమెరికా వెళ్ళిపోయాం.

1982లో U.S.A. వెళ్ళినప్పుడు నేను నా వైఫ్ ఇంటికి కావలసిన సామాన్లు, T.V., Tape recorder ఇతరవి U.S.A. లో ప్రెజెంట్ చేస్తే ఆసామన్లతో Bombay Airport లో దిగాక checking మొదలుపెట్టారు customs. నా వైఫ్ పదండి ముందుకు అంటే వద్దన్నాను. ఎందుకన్నది వుండమన్నాను. అందరు అయిపోయ్యాక వెళ్ళాంఅంటే నా వైఫ్ చిరాకుపడి ఎంత తొందరగా వెళ్తే ముందు వెళ్ళిపోతాంకదా అన్నది. లేదు చివరికి అన్నాను. దాదాపు 8 కౌంటర్స్ వున్నాయి. అందరు ప్రయాణీకులైపోయారు. మేమిరువురమే వున్నాము. ఆ కౌంటర్స్లో sobre గా వున్న వ్యక్తి counter కెళ్ళాను. అందరూ suits లో ఉంటే ఏ ప్రాంతంవారో ఎలా తెలుస్తుంది. ఆ sobre గా ఉన్న వ్యక్తి counter లో కెళ్ళి నా గురించి పరిచయం చేసుకొని నా గురించిన English Book చూపించి ఏ Singer నైనా imitate చేస్తానన్నాను. Oh అన్నాడు. Can you imitate the voice of M.S. Subhulaxmi and srikaligovinda rejan, O.S. అని వినిపించాను. మిగతా కౌంటర్స్ వారంతా ఖాళీగా వున్నారు వాళ్ళంతావచ్చారు. ఒకరు లాల్ బహద్దూర్ శాస్త్రి గార్ని వినిపించమని ఒకరు గాంధీని వినిపించమని, ఒకరు సుబాష్, ఒకరు అమితాబ్ చౌన్ డైలాగ్స్ వినిపించమని అడిగినవన్ని వినిపించాను. వాళ్ళు చాలా సంతోషించి ఈ సూట్ కేసులు విప్పితే మీరు మళ్ళీ కట్టలేరు. విప్పఖద్దేదు. టి.వి. కి మాత్రం మీకు లాక్స్ వేస్తాం లేకపోతే మీ కిబ్బంది అవుతుందని అన్నారు, కట్టాను.

రైలో ఎక్కాక సామాన్లన్ని పై బెర్త్ మీద మెట్టి కింది బెర్త్లో నా వైఫ్ ను పడుకోమన్నాను. నేను మేలుకవతో వున్నాను. ఎందుకంటే నిద్రపోతే అందులో ఏసామను పోయినా ఎవడై నా ఎత్తుకుపోయినా నాలుగు రోజులు నిద్రరాదు. మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకాదు. ఏ ఆర్టిస్టుకైనా adjustment according to the situation సమయస్ఫూర్తి వుండాలి.

సాత్ ఆఫ్రికా :

సాత్ ఆఫ్రికాలో నేటాల్ రాజధానిలోని సిటీహాల్లో నా కార్యక్రమానికి అక్కడి మేయర్ లుండీ, ఆయన భార్య వచ్చారు. నా కార్యక్రమానంతరం శ్రీమతి లుండీ నా గొంతు ముట్టుకొని ఇంత ప్రోగ్రాం ఇచ్చారు. మామూలుగా వున్నారు. మీకు గొంతునొప్పి పెట్టదా? అంటే వెంటనే నేను నాకు ప్రోగ్రాం యివ్వకపోతే నొప్పి పెడుతుంది అన్నాను. ఆవిడ చాలా సంతోషించింది.

శ్రీలంక :

శ్రీలంక నుండి జోహన్నెస్ బర్గ్ వెళ్ళడానికి 9 గంటలు. శ్రీలంక విమానాశ్రయంలో వేచివుండాలి. ఒక గంట తరువాత నా బ్రోచర్ తీసుకెళ్ళి విమానాశ్రయ అధికారికిచ్చి పరిచయం చేసుకున్నాను. మాకేమైనా వినిపిస్తారా? అని అడిగాడు. తప్పకుండా అన్నాను. వెంటనే అక్కడున్న అధికారులను ఆయన పిల్చారు. ఒక రూమ్ లో నా ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేశారు. 30 నిమిషాలు ఇంగ్లీషులో ప్రదర్శన ఇచ్చాను. వారందరూ పరమానంద భరితులైనారు. వాళ్ళు మామూలు విశ్రాంతి భవనంనుండి నన్ను ప్రముఖుల విడిది మందిరానికి మార్చారు.

ఇంకా అనేకమైన సంఘటనలున్నవి. వ్రాయడం మొదలు పెడితే పుస్తకమే అవుతుంది. కొన్ని సంఘటనలే వ్రాస్తున్నాను.

ఒక్కరే ప్రదర్శన ఇచ్చేటప్పుడు ఏం చెప్పాలి? ఎంత చెప్పాలి? ఎప్పుడు ఆపెయ్యాలి? అన్నది కూడా సమయస్ఫూర్తే.

అటువంటివారికి నిశిత పరిశీలన వుండాలి. పౌర సంబంధాలు అవసరం. సమయస్ఫూర్తి లేకపోతే ఈ కళ రాణించదు.

నాకు కొన్ని పద్ధతులున్నాయ్. అందులో ఎవరిముందు వార్ని అనుకరించను. ఎందుకనుకరించరు? అని ఎవ్వరైనా ప్రశ్నవేస్తే అందుకు సమాధానంగా ఒక పెద్దవ్యాసం వ్రాయవచ్చు.

డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారు, శ్రీ కృష్ణమీనన్, శ్రీలాల్ బహదూర్ శాస్త్రి, శ్రీ సాహరాం మోడీలముందు వార్ని అనుకరించాను. అందరూ పరవశులైనారు. ఉదాహరణకు సాహరాం మోడీగారితో నా అనుభవం వ్రాస్తున్నాను.

నాకు విద్యార్థి దశలో వున్నప్పటి నుండి తెలుగు, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, హిందీ చిత్రాలు చూచే అలవాటు. నాకు పృథ్వీరాజ్ గారు సాహలబ్ మోడీ గారి చిత్రాలంటే అభిమానం. నేను కార్యక్రమాలివ్వడం మొదలు పెట్టాక బొంబాయిలో సాహబ్ మోడీ గార్ని చూడాలని వుండేది. వారు ఏఫంక్షన్ కు వచ్చే వారు కారు. ఒకరోజు శ్రీ సురేంద్ర (అన్మోషుడీఫీం) గారితో సాహబ్ మోడీ గార్ని చూడాలని వుందన్నాను. వారు సాహబ్ మోడీ గారికి ఫోన్ చేసి అదేరోజు మధ్యాహ్నం 12 గంటలకు వారితో ఎపాయింట్ మెంట్ ఫిక్స్ చేశారు. ఈ రోజ్ థియేటర్ దగ్గర సాహబ్ మోడీ గారి ఆఫీసుకు నిర్ణీత సమయానికి చేరాను. ఆఫీస్ లోపలికి వెళ్ళాను. వారు కూర్చున్న హాలు చాలా పెద్దగా వుంది. బైరియే అని గంభీరమైన గొంతులోపలికారు. మాట్లాడుతూనేవున్నాను. మాటల మధ్యలో సాహబ్ మోడీ గారు అన్నారు హిందీలో ఇండస్ట్రీలో అందర్ని అందరూ అనుకరించారు. కానీ నన్నెవ్వరు అనుకరించలేదు. కొంచెం సేపయ్యాక మళ్ళీ పై వాక్యమే అన్నారు. మళ్ళీ కొంచెం అయ్యాక పై వాక్యమే మళ్ళీ రిపీట్ చేశారు. మూడు సార్లు అతను అన్నాక నేనన్నాను. మిమ్మల్ని నేను అనుకరించాను. CATO GORIES OF VOICES అని వుంది. మిమ్మల్ని అనుకరించడంవల్ల కొన్ని Voices వచ్చాయన్నాను. మిమ్మల్ని అనుకరించడం వల్ల శ్రీ మాధవ్ పెద్ది సత్యం, శ్రీ సూరిబాబు, శ్రీ కె.వి. శర్మ (కట్టబ్రహ్మనలో శివాజీకి డబ్బించేప్పిన తను) వీళ్ళు తెలుగువారు. హిందీ నటులు శ్రీ ప్రాణ్, అమరిష్ పూరి, శ్రీ శత్యం సునిష్టా ల Voices వచ్చినవి. మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకు ఆరోహణ అవరోహణ తెలియాలి అని ఆరోహణ అవరోహణ ప్రదర్శించి పైనటులందర్ని అనుకరించాను. ఇప్పుడు మీ Voice చేస్తాను వినండన్నాను. రూన్సీకిరాణి మరియు షీష్ మహల్ సినిమాలో నుండి ఆయన డై లాగులు చెప్పేను. ఇవ్వన్నీ వినగానే కొంచెం డౌనయ్యారు. ఆనందించారు. ఇంగ్లీషులో అన్నారు సాహబ్ మోడీ గారు మీరు నాట్రూపులో వర్క్ చేస్తారా? అన్నారు. వెంటనే నేనన్నాను ఇంగ్లీషులో నేనెవ్వరినాట్రూపులో పనిచేసే అలవాటులేదు. నేను soloarliste ను అని లేచి గుడ్ బై అన్నాను. ఆయన సురేందర్ గారింటికి ఫోన్ చేసి హిందీలో అన్నారట మంచి దిట్టమైన ఆర్టిస్టును పంపారు. నామత్తు వదిలించాడు అని అన్నారట. సురేంద్ర గారు నాతో చెప్పి బాగా నవ్వారు.

1964లో నాకు రాజమండ్రి Arts College సన్మానంలో డా॥ గరికిపాటి రాజారావు గారు నా గురించి మాట్లాడుతూ ఎవ్వరైనా నా Voice చాలా గొప్పది అని

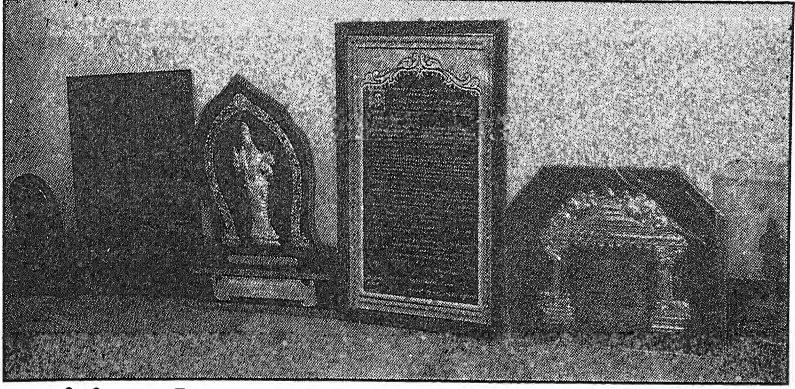
విప్రవీగుతోంటే వేణుమాధవ్ గారు వింటే మరల imitate చేస్తే అతని పాగరు అణుగుతుంది. ఆయనది చాలా Rich Voice అని అనంగానే అదే సభలో కరళాతాళధ్వనుల మధ్యలో నా ప్రదర్శన చూడడానికి వచ్చిన బుర్రకథ నాజర్ గారు లేచి నేను అందరిపక్షాన బలపరుస్తున్నాను అని అన్నారు.

అదే సభలో డా॥ చాగంటి సన్యాసి రాజు గారు చాలా అహంకారంతో othello Desdemono act చేశారు. రాజారావుగారు నన్ను అదే సీను చెయ్యమని బలవంత పెట్టారు. నాజర్ గారు తప్పుదన్నారు. నేను గొంతులు మార్చి నాదెన విధానంలో London accent లో Othello Desdemono act చేశాను. సభంతా కళతాళధ్వనులతో మిన్నుముట్టిపోయింది.

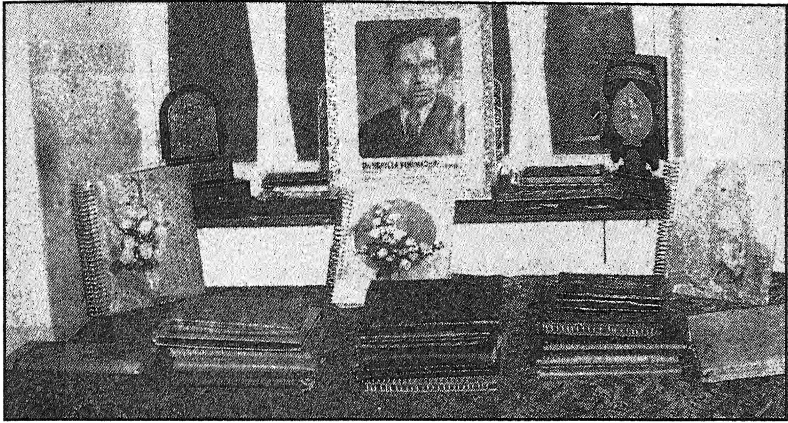
సినీ నటి సావిత్రి రేపల్లె దగ్గర వడ్డివారి పాలెంలో హైస్కూల్ కట్టించారు. నా కార్యక్రమం ఏర్పాటుచేశారు. తెనాలి నుండి కార్లో బయల్దేరాను. మార్గ మధ్యంలో ఆరుగురు సాముకర్రలు పట్టుకొని మార్గమధ్యంలో నిలబడ్డారు. 'ఇందులో వేణుమాధవ్ గారున్నారా?' అన్నారు. డ్రైవర్ 'వున్నారండి' అన్నారు. వారంతా కార్ ఆపమన్నారు. 'వేణుమాధవ్ గారు మేము మీ అభిమానులం. మీరు మాసోడాలు తాగి వెళ్ళాలండి' అన్నారు. 'థాంక్స్' అని సోడాలు తాగాను. రెండింటికన్నా ఎక్కువగా తాగలేనన్నాను. 'అలాగేనండి మా అదృష్టమండి మీ అభిమానులము థాంక్స్' అన్నారు.

ఒక రోజు గోల్కొండ ట్రైన్లో వస్తున్నాను. నాముందు తండ్రి కూతురు కూర్చున్నారు. అమ్మాయి తండ్రినడిగింది. 'నాన్నగారు యం.ఎస్ సుబ్బలక్ష్మిలాగా ఎవరైనా పాడగలరా' అన్నదా అమ్మాయి. వెంటనే తండ్రి అన్నారు. 'యం.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మిలా ఏమిటమ్మా యం.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మిగాను, భానుమతిగానూ, సుశీలలాగా వేణుమాధవ్ గారు పాడుతారమ్మ' అన్నాడు. అమ్మాయి 'మగవారు పాడుతారా?' అన్నది. ఇవ్వాళ రవీంద్రభారతిలో సాయంత్రం వేణుమాధవ్ గారి ప్రోగ్రాం వుంది. నిన్ను తీసుకెళ్తానన్నాడు. నేను ఆనందంతో పరిచయం చేసుకున్నాను. వారు నివ్వెరపాయ్యారు. ఇలా అనేక సంఘటనలు. కొన్నింటిని మాత్రమే చెప్తున్నాను.

శ్రీ వేణుమాధవ్ కు సుహృద్విత్తాలు అందించిన కొన్ని జ్ఞాపికలు - ప్రశంసా పత్రములు

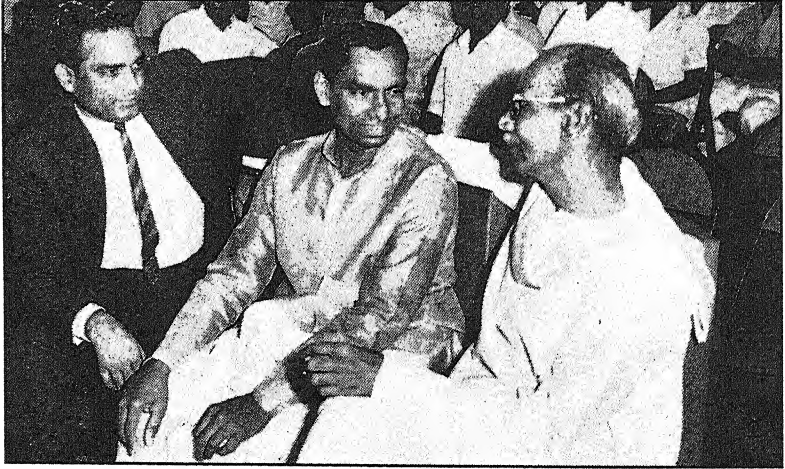
శ్రీ వేణుమాధవ్ అత్యంత ప్రేమతో పదిలపరచుకున్న కొన్ని బహుమతులు - ఆల్బంలు

రవీంద్రభారతిలో డా॥ వేణుమాధవ్ స్వర్ణోత్సవ సందర్భంలో వేదికవలంకరించిన ఆశ్చీయులు - కుడినుంచి డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, శ్రీ వేణుమాధవ్, శ్రీమతి శోభా వేణుమాధవ్, డా॥ గుమ్మడి, శ్రీ కె.వి. రమణాచారి, శ్రీ గోటేటి రామచంద్రరావు.

కీ॥శే॥ శ్రీ రాజబాబు జన్మదినోత్సవ సందర్భంలో వేదికపై :
డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి, డా॥ నరేళ్ళ వేణుమాధవ్, శ్రీ జంధ్యాల, శ్రీ బ్రహ్మానందం,
శ్రీ కోట శ్రీనివాసరావు, శ్రీ భరణి, శ్రీబాబూమోహన్ - తదితరులు.

ప్రముఖ పాత్రికేయులు శ్రీ నార్ల వెంకటేశ్వరావు గారితో
(విజయవాడ లో)

ప్రశంసలు

శ్రీ పృథ్వీరాజ్ కపూర్ తో శ్రీ వేణుమాధవ్

Phone : 574580
Grams : NATYARATNA

PRITHVIRAJ KAPOOR

తం. 9. 70.

PRITHVI JHONPRA. 26, JANKI KUTIR, JUHU, BOMBAY 54 AS

*It has Always been a pleasure
meeting Veni Madhav ji and watching
him perform his different presentations
is a rare experience*

*His keen observation of his love
for the minute details show the immense
respect he has for his Subjects.*

*His love of his art borders on worship.
God bless the art and the Artist in him
y my sincere forever.*

Prithviraj Kapoor

కళాప్రపూర్ణ ధ్వన్యనుకరణ విద్వాంసులు శ్రీ నేరేళ్ళవేణుమాధవ్ షష్ఠి పూర్తి మహోత్సవ సందర్భంలో ఆయనకు నా కళాభినందనలు, ఆశీస్సులు.

శ్రీ నేరేళ్ళ వృత్తి రీత్యా ఉపాధ్యాయులు. ప్రకృతి రీత్యా ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్. ధ్వని అనుకరణేవాచకానికి పునాది. దానికి తన నిమగ్నతతోని బద్ధతతో ఒక శాస్త్రీయమైన అవధాన ప్రక్రియా, రూపం దిద్ది, దేశ, విదేశాల్లో ప్రాచుర్యాన్ని సాధించిన ఘనత ఆయనదే. ఈ విశిష్ట ప్రక్రియ ఆయనకు ప్రపంచదేశాల్లో ఏకలవ్య శిష్య ప్రశిష్య సంతతిని పెంపొందించింది. ఆయన ఇంటా, బయటా పొందిన సత్కారాలన్న స్వీయ ప్రతిభతో సాధించుకున్నవే.

ప్రపంచంలో ధ్వన్యనుకరణా ప్రక్రియకు శ్రీ నేరేళ్ళ ఒక విశిష్టమైన సర్వోత్కృష్టమైన శ్లేషాలంకారం. సమకాలీన ప్రపంచంలో ఆయన శేషముషిని శ్లాఘించని రాజ్యాధినేతగానీ, కళాకారుడుగానీ, సగటు శ్రోతగాని లేడనడం అత్యుక్తిగాదు. తనకంఠంలో శతాధిక ప్రముఖుల గళాలను నింపుకుని పండితులను, పామరులను సైతం అలరిస్తూవున్న అనుకరణా సార్వభౌముడు శ్రీ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ ఆయురారోగ్య సౌభాగ్యాలతో చిరకాలం వర్ధిల్లాలని మనః పూర్వకంగా కాంక్షిస్తూవున్నాను.

ఈ సందర్భంలో

శుభం భూయాత్

ఎన్. టి. రామారావు.

1974లో కవిసమ్రాట్ జ్ఞాపపీఠ అవార్డు గ్రహీత విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు డా॥ నేరల్ వేణుమాధవ్ కు శివార్పణం అంకితమిచ్చారు విజయవాడలో. అందులోనుండి కొన్ని వేణుమాధవ్ గురించి వ్రాసిన పద్యములు.

అనుకృతి పరమేశ్వరుడం
చనిపించుకొనెన్ సమస్తమగు దేశములం
దున, నాకీరితి చాలక
యనితర కృతిపతి యటన్న యశమునుగోర్కిన్

వాగ్దానంబులు సేతమున్ మరియునా
వాగ్దానముల్ తీర్చగా
ద్విగంతుల్ కదలాడునంత పనిమైధీశాంతి
నూగాడుచున్
వాగ్దానంబుల నింకజేయననుచున్
వాగ్దానముల్ చేయుచున్
వాదేవీ కృప దానితోడ ముగియున్
వార్తాయశోమాత్రమై

ఎవని యద్భుష్టము వానిది
తవిలి శివాజీయు నంకితంబునకైనా
నవు శ్రీహరిలక్ష్మి తనూ
భవుడగు శ్రీవేణుమాధవంబగు కృతకై

నేనున్నానోలేదో
తానెవ్వడోలోననుండి తైత్త్కాదున్
తాను శివాజీ కృతిపతి
పూనుత శ్రీ వేణు మాధవుని నామెవడో!

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డిగారు 1978లో 'నారాయణరెడ్డి నాటికలు' డా॥ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ కి అంకితమిచ్చిన దానిలో నుంచి కొంతభాగం

నిన్నెక్కడ విసిరేసిన
నిలిచిపోవు జనవాహిని
ఏమి స్వరమొ? రూపందా
లించి వచ్చెనా మోహిని?

వట్టి నవ్వులాటగ క
నృట్టిన ధ్వన్యనుకరణం
కళగా రూపొందె; నీది
గళమా; మరి పరుసవేది.

కరుణకు హాస్యానికసలు
సరిపడదంటారు గాని;
నీపలుకో నవ్వుల నిధి
నీ మనసే కరుణానిధి

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి

A. Nageswar Rao
Movie artists

ANNAPURNA
Road No. 1, Banjara Hills
Hyderabad (AP) INDIA

Date : 19th July, 72

Sri Venumadhav, Artiste
Vivekanandaroad
Warangal

Dear Sri Venumadhav,

Please accept my hearty congratulations on your nomination to the Legislative council of Andhra Pradesh. Myself being an artists I am so happy that a member of our family has been chosen to serve in that responsible position.

I wish and sincerely be ^{live}have that you would strive your best in ^{way}grounding the interests of your working community and the country itself.

With regards and best wishes.

Yours sincerely
Sri A. Nageswararao

వేణుముద్ర

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి

అవస్థను కృతి ర్నాట్యమ్ అన్నారు. మానసిక శారీరక అవస్థల అనుకరణం నాట్యంలో మనం చూస్తాం. అనుకరణం ఆనందం అందిస్తుంది అని అభిజ్ఞప్రవచనం. అయితే సృష్టి ఉంటేనే కదా అనుకరణం పుట్టేది. అంటే ముందు సృజనం తర్వాతే అనుకరణం. ఇలా ద్వితీయ స్థానంలో వున్న అనుకరణాన్ని ప్రథమస్థానానికి తీసుకెళ్లడంతో అది కళగా రూపొందింది. ధ్వన్యనుకరణం అలాంటి కళ.

తెలుగునాట ధ్వన్యనుకరణ పదం వినగానే కంటికి కనిపించే చెవికి వినిపించే మూర్తి డా॥ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్. ఏదోలే ఇమిటేషన్ అతను కుక్కలనూ, పిల్లలనూ తమాషాగా అనుకరిస్తాడు అంటూ జనం అలవోకగా చేసే వ్యాఖ్యల పరిధిలోంచి ధ్వన్యనుకరణ కళను తప్పించి దాన్ని అందలమెక్కించి అంతర్జాతీయ సభాంతరాళాల్లో ఊరేగించిన విశిష్టగరిమ డా॥ వేణుమాధవ్ కు దక్కింది. జాతీయస్థాయిలో అటు రాధాకృష్ణన్, వి.వి. గిరి లాంటి రాష్ట్ర పతులనూ, పుద్గీరాజ్ కపూర్, నాగయ్య లాంటి సమున్నత నటనా వ్రతులనూ శిరఃకంపం చేయించిన అనితర కళాప్రతిభ వేణుమాధవ్ కు వెన్నతో పుట్టిన విద్య.

వేణుమాధవ్ ప్రతిభా విలసనానికి అతని బహు భాషా పరిచిత బాగా తోడ్పడింది. తెలుగుతో ఆంధ్రప్రదేశ్ నూ, హిందీ, ఉర్దూభాషలతో భారతావనినీ, ఇంగ్లీషుతో విదేశాల్నీ చల్ల చిలికినట్లు చిలికి యశోనవనీతాన్ని కొల్లగొట్టిన కుశలమతి డా॥ వేణుమాధవ్, అంతేకాదు, చతుష్స్థి కళల్లో స్వరవంచన (Voice manipulation) అనే ప్రక్రియ కూడా వుందని పరిశోధించి ప్రకటించిన జిజ్ఞాసువు వేణుమాధవ్. తిరిగిన ప్రదేశాలు, పొందిన సత్కారాలు, అందుకున్న అవార్డులు బయోడెటాలో కొల్లలుగా కనిపిస్తాయి. వాటి పట్టిక ఇవ్వడం కంటే ఆ సత్కృలన్నిటికీ తలమానికంగా ఉన్న ఒక విశేషాంశం చెబుతాను. అదేమిటంటే -

డా॥ వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ రంగంలోకి అడుగు పెట్టేనాటికి ఈ ప్రక్రియను ఒకరకంగా చౌకాచూసేవారు. కాసిన్ని హాహాలో, మరికొన్ని చప్పట్లతో దీన్ని ముచ్చటగా మెచ్చుకునేవారు. పేలపిండిగా ఎగిరిపోయే ఈ ప్రక్రియను చేరదీసి ముద్దచేసి దాన్నొక ముద్దమోహన కళాగుళికా తయారుచేసి అసంఖ్యాక సహృదయులకు అందించిన ప్రత్యేకత వేణుమాధవ్ ది.

ధ్వన్యనుకరణను కళగా రూపొందించడంతో పాటు, ఆ కళాసాధన చేస్తున్న యువ కళాకారులకు దాన్నిక ఉపాధిగా రూపొందించిన ఆద్యుడు కూడా వేణుమాధవే. హాబీగా మిమిక్రీ ధ్వన్యనుకరణ యువకళాకారులెందరూ దాన్ని ఆదరణీయ వృత్తిగా మార్చుకుని పరువుగా శిరసెత్తి జీవిస్తున్నారంటే అది వేణుమాధవ్ పెట్టిన ఒరవడే. వేణుమాధవ్ వ్యక్తిత్వాన్ని శిఖరాయమానం చేసిన మౌలికాంశం ఇది.

అప్పుడే నాతమ్ముడు వేణుమాధవ్ కు అరవైయేళ్ళా? ఔనట - అప్పుడప్పుడు కాలం అలా చమత్కారాలు చేస్తూంటుంది. అంతటి వేణుమాధవ్ నాకింకా తొలిప్రాయంలోని వేణులాగే కనిపిస్తాడు. నలభైయేళ్ళగా నా ఊపిరిని అనువదిస్తూ నాజీవితంలోని అన్నిమలుపుల్లో సన్నిహితసాక్షిగా, సహోదరుడుగా, అన్నిటిని మించి ఆత్మహాసిగా వున నా వేణుకు, అతని సహధర్మచారిణి శ్రీమతి శోభకు, కుటుంబ సభ్యులందరికీ ఈ పట్టిపూర్తి సందర్భంగా శుభాకాంక్షలందిస్తున్నాము.

తేది : 07.08.1972

ఉత్తరాలు :

మిత్రులు శ్రీ వేణుమాధవ్ గార్ని ఘంటసాల నమస్కరించి వ్రాయునది, ఉభయ కుశలోపరి.

మీరు ఆంధ్రప్రభుత్వము శాసన మండలి సభ్యులుగా నామినేట్ అయినారని, పేపర్లో చూచి, విని, సంతోషించానాము. మీరు ఇంకా అనేకమైన మంచి పదవులు అలంకరించాలని భగవంతుని కోరుకుంటున్నాను. మీరు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములతో సుఖంగా జీవించాలని కోరుకుంటున్నాను.

మనం కలుసుకుని చాలా రోజులైనది. నేను 15 వ తారీకునకు హైదరాబాదు వచ్చుచున్నాను. మీరుకూడ వస్తారనుకుంటున్నాను. వస్తే కలుసుకొని విశేషములు ముఖస్తంగా మాట్లాడు కొందాము.

శైలపు

మీ ప్రియమిత్రుడు

ఘంటసాల

తేది : 02.07.1972

Dear Sri Venumadhav

ఇప్పుడే హిందూ పత్రికలో చదివాను, మిమ్ములను M.L.C. గా గవర్నర్ నామినేట్ చేసినట్లు నన్ను నామినేట్ చేసినంత ఆనందం కలిగింది.

చదువు, సంస్కారం, సభ్యతగల ఒక ఉత్తమ కళాకారుని గుర్తించి గౌరవించిన మన ప్రభుత్వాన్ని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తున్నాను.

మీ భావాలు, మీ కళాత్మకత మీ అభిరుచులు నేనేరుగదును. ఈ సదవకాశాన్ని, మీ పలుకుబడిని కళకు, కళాకారులకు తోడ్పడేందుకు వినియోగించండి. రాజకీయాలకు దూరంగా వుండండి.

మీ యశస్సును, శ్రేయస్సును యెల్లప్పుడూ కోరే

మీ స్నేహితుడు

B.N. REDDY

PADMA BHUSHAN

Kalāvāchaspathi

K. JAGGAIAH, B.A., D. (Lit)

MOVIE ARTISTE ■ CHAIRMAN T.C.A. PUBLIC CHARITY TRUST,

MANAGING TRUSTEE: MANASWINI ■ FORMER MEMBER OF PARLIAMENT

"SUSHAMAA" A.C. 5, 11th AVENUE, ANNA NAGAR, MADRAS - 600 040. PHONE 621 20 21

Dear Shri Pattabhiram,

I am extremely happy to know that you are all felicitating Dr. Nersila Vennumadhar on the eve of his 'shashti poorthi'.

In the world of Ventriloquism, Dr. Vennumadhar stands unique and strides like a Colossus. He is a learned man, imbued with humane and noble qualities. And above all, he is a true friend.

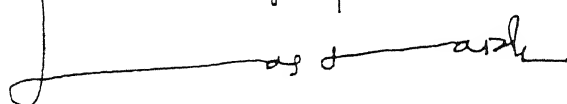
The bond of friendship between us both, is well over three decades old and it never lost its strength or sheen with the passing of time.

Clad physically in sixty springs, Dr. Vennumadhar today joins the ranks of the Wise Men in the

Society, whose intellect, experience and service contribute to render it - a richer, worthier and ~~happier~~ happier place to live in.

I wish that, in this stupendous task, Dr. Venumadhav ~~may~~ take sixty more springs in his stride to become the beacon for others.

May his sublime self be blessed for ever.

Sincerely yours,

(K. JAGGAIAH)

December, 20 - 1992.

Dr. Nerella Venumadhav an Appreciation

Dr. Nerella Venumadhav was a student of the Warangal College when my father, the late Prof. B.V. Ram Narsu, was the Principal. It was my father who told me first about his discovery. The encouragement that my father gave to him was something that I later learnt from Dr. Venumadhav himself. These recollections of Dr. Venumadhav were a source of joy and nostalgia for me because he used to relate them while imitating my father. That Dr. Venumadhav is a genius in mimicry needs neither confirmation nor repetition by me. But it does need to be added that, in addition to having this genius, he also has used it to raise the stature of Mimicry itself to that of one of the recognised performing arts. Dr. Venumadhav has done for mimicry what Marcel Marceau did for the Mime.

The mimicry of Dr. Venumadhav is not mere imitation, just as a good cartoon is not the same as a comic. Dr. Venumadhav's talent for imitation is merely the form of his mimicry; there is a content to it which is provided by his deep insight and his sharp analysis. He has the genius to identify that characteristic, whether of mannerism or of speech, which would immediately bring to our

mind the character he is portraying. However, the content he uses is such that it strikes a deeper chord in us and we immediately recognise not only the outer person he is imitating but his entire personality. And all this is done with admiration for the character, in some cases, and generosity, in all cases, but, never ridicule.

He is willing to strike at the masks we all wear but will never wound the person behind the mask. That is what makes his mimicry an art form and not a mere entertainment.

Dr. Venumadhav's ebullience and zest have not diminished and so I was surprised to find that he is due to celebrate Shastipoorthi. He has been amply recognised in his own field, but there is a goodness and humanity in him that need to be used in other and wider fields, particularly now that he has matured with his Shastipoorthi. I, therefore, not only wish him many more decades of creative expression but also many opportunities for his services being used in fields other than his own art form.

B.P.R. VITHAL

స్నేహానికి నిర్వచనం

డా॥ గుమ్మడి వెంకటేశ్వరావు

సాధారణంగా ప్రతి మనిషికి పరిచయస్థులు వందల సంఖ్యలోనూ - స్నేహితులు పదుల సంఖ్యలోనూ వుంటే - ఆత్మీయులు అనబడే వారు ఇద్దరో - ముగ్గురో వుంటారు. ఆత్మీయత అంటే కట్టుకున్న భార్యకూ - కన్నబిడ్డలకు కూడ చెప్పుకోలేని కొన్ని విషయాలు చెప్పుకోగలిగిన మిత్రులు.

అలాంటి ఆత్మీయులలో నాకు వేణుమాధవ్ గారు ఒకరు. స్నేహంలోని మాధుర్యాన్ని రుచి చూపించిన కమ్మని మనిషి.

మాపరిచయం మూడు దశాబ్దాల క్రితం నాటిది. స్నేహం ముప్పై ఏళ్ళనుంచి. మా స్నేహాన్ని గురించి ఒక సంఘటన చెబుతాను.

ఒకరోజు మద్రాసులో మాయింటివద్ద లోకాభిరామాయణ మాట్లాడుకుంటూ, ఏవేవో కబుర్లు చెప్పుకుంటూ, కడుపుబ్బ నవ్వుకుంటున్నాం. ఆ నవ్వుల మధ్యలో వారి శ్రీమతి గారు లోపలకు వచ్చారు. మమ్మల్ని చూచి అయ్యయ్యా మీ ఆనందానికి అంతరాయం కలిగిస్తున్నా నేమో! నే వెళ్లి పోతాలెండి అన్నారు. అదీ మా ఆత్మీయత.

1958లో అనుకుంటాను - డా॥ నారాయణరెడ్డిగారికి వేణుమాధవ్ గారికి మిత్రులం ఒక సన్మాన సభ ఏర్పాటుచేశాం - ఆ సందర్భంలోనే చెప్పాను. 'వేణుమాధవ్ గారి ప్రతిభా ప్రదర్శనకు ఆంధ్రదేశపు ఎల్లలు సరిపోవు. ఆయన యీ విశాల విశ్వమున వివిధ దేశాలకు వెళ్లాల్సి, మన ప్రతిభా పాటవాలు ప్రపంచానికి తెలియచెప్పాలి' అని ఆ మాటలను ఆయన అక్షరాల ఋజువుచేశారు. ఒక్క చైనా దేశం తప్ప అన్ని దేశాలలో పర్యటించారు, కొన్ని వందల ప్రఖ్యాత వ్యక్తుల కంఠాలను, కొన్ని వేల ప్రకృతిలోని పశుపక్ష్యాదుల ధ్వనులను అనుకరించి, అన్ని దేశాల ప్రజలను సమ్మోహితులను చేశారు. రష్యన్ భాషకాని రష్యన్ - తమిళంకాని తమిళం - పెళ్లి మంత్రంకాని మంత్రం - ఆయన చెప్తుంటే - కడుపు చెక్కులు కావలసిందేకదా, సమాజంలోని వీరికి తారసిల్లిన

కొన్నివందల వ్యక్తులను, వారి అలవాట్లను ఆయన పరిశీలించి అనుకరించే విధానం అందులోని వైవిధ్యం అనన్యసాధ్యం.

ఒక మంచి కళాకారునికి ప్రతిభతోపాటు మంచి మనసుకూడ వుంటే - బంగారానికి సువాసనలు జతకూరినట్లే! ఆహ్లాదకరమైన పరిమళంలో ప్రకాశించే సువర్ణ సమానులు మన వేణుమాధవ్ గారు.

ఆయన్ని తలచుకున్నప్పుడల్లా ఒక ఊహాచిత్రం నామసులో రూపుదిద్దుకుంటుంది. అది ఒక శిఖరాగ్రాన వేణుమాధవ్ నిలబడివున్నారు, క్రిందకి చూస్తున్నారు, కొండ క్రిందినుంచి, వందలాది శిష్యులు, అనేక దారులగుండా, తనవద్దకు చేరుకోవటానికి నేనంటే నేనని పైకివస్తున్నారు. వారందరి ఉరుకులు, పరుగులు చూస్తు, పులకించిపోయి ఆనందపారవశ్యంలో చేతులు చాచి వాళ్లందరినీ పిలుస్తున్నారు, తన కాగిలిలో చేర్చుకోవటానికి బాపుగారికి భావం చెప్పి, ఒక చిత్రంగీయించి వారి సప్తతికో, అసేతికో, బహూకరించాలని వుంది.

మాలాంటి నటులు నూటికి ఒకరి కంటే ఎక్కువ వుండవచ్చు, కాని వేణుమాధవ్ గారి వంటి అసాధారణ కళాకారులు కోటి కొక్కరుంటారు.

ఇలాంటి అరుదైన అపురూపమైన వ్యక్తి నిండు నూరేళ్ళు, ఆయురారోగ్యాలతో జీవించి కళాప్రియులను ఆనందపరస్తూ వుండాలని నాఆకాంక్ష.

ధ్వన్యనుకరణ సామ్రాట్ డా॥ నేరేశ్వ వేణుమాధవ్

కళాప్రపూర్ణ

డా॥ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి

నటనకి కొన్ని యోగ్యతలు కావాలి. అవికోరితెచ్చుకుంటే వచ్చేవి కావు. అవి పుట్టుకతో రావాలి. భావప్రకటన చేయగలిగే మూర్తిత్వం. రసానుభూతిని ప్రకటించే వాక్చటిమ, వీటన్నింటినీ మించి, పాత్ర అవగాహన నటుణ్ణి తీర్చిదిద్దుతాయి.

కళ ఒక సాధన, ఇది ఒకరిద్వారా అభివ్యక్తమౌతుంది. మరొకరికి అనుభూతి కలిగిస్తుంది. అభివ్యక్తమైన పరిణామమే, కళాకారుని గమ్యం. ఈ గమ్యంవైపు పురోగమించి తన జీవితాన్నే కళకు అంకితంచేసుకున్న మహోన్నత నటుడు వేణుమాధవ్.

వచనానికంటే పద్యంలో ఒక విలక్షణమైన శక్తివుంది. పద్యం రసప్రధానమైంది పద్యరచనలో పున్న భావాన్నీ ఆ భావాన్ని ఎంతవరకు వ్యక్తంచేయాలో అంతవరకే రాగాన్ని వినిపిస్తూ పద్యంలోని భావానికి సార్థకతను కలిగించిన మరో నటుడు చిత్తూరు వి. నాగయ్యగారు. అలాంటి నాగయ్యగారి భక్తపోతన చలనచిత్రం చూసి నాగయ్యగారి పద్యపఠనానికి ముగ్ధుడై, ఆయనను తొలిసారిగా అనుకరించారు. అలాగే స్వర్గసీమలో భానుమతి పాటను తలవని తలంపుగా అనుకరించారు, వేణుమాధవ్ గారు.

ఆ అనుకరణను పదిమందికీ వినిపించి, వారితో సేహభాష్ అనిపించుకుని అన్నూర్తితో బహుముఖాల విజృంభించి ధ్వన్యనుకరణానికి ఒక మన్నన కలిగించి దానిని ఉన్నత శిఖరాలకు ఎక్కించి దేశవిదేశాలలో పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించి, మహోన్నత కళాకారుల మన్ననలందుకని, ఆంధ్రదేశంలో ఆ కళకు ఆద్యుడై వేలాది ప్రదర్శనాల నిచ్చి, దానికొక ప్రాచుర్యాన్ని తెచ్చిపెట్టి దానినొక ఉన్నత కళారూపంగా తీర్చిదిద్ది ఎందరినో శిష్యులుగా తయారు చేసి ధ్వన్యనుకరణ కళారూపాన్ని అందలమెక్కించారు డా॥ వేణుమాధవ్ గారు.

ధ్వన్యనుకరణం ఏకపాత్రాభినయం బహుపాత్రాభినయం, వెంట్రీలాక్విజం, మిమిక్రీ మొదలైన భిన్నరీతుల ద్వారా అఖిలాంధ్రదేశాన్ని ఉజ్జ్వలతలూగించిన అత్యున్నత కళాకారుడు వేణుమాధవ్.

వరంగల్లు వాస్తవ్యుడైన వేణుమాధవ్ తండ్రి పేరు శ్రీహరిగారు తల్లి శ్రీ లక్ష్మిగారు వేణుమాధవ్ బాల్యంలోనే స్కూలు నాటక ప్రదర్శనల్లో వివిధ పాత్రలు ధరించారు. ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ పట్ట భద్రులు, తెలుగు, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు, హిందీ భాషల్లో ఆయనకు బాగా పరిచయంవుంది.

బహుపాత్రాభినయం : - బహుపాత్రాభినయంలో సిద్ధహస్తులు వేణుమాధవే, శ్రీ పురుష పాత్రలకు పాత్రోచితమైన కంఠాలు, వాటి సహజమైన స్వరాలతో వినిపించటం ఒక గొప్ప సాధన. వేషధారణ, ముఖాలంకారాలు లేకుండా కేవలం కంఠస్వరం మార్పులతో సాత్త్విక వాచిక, ఆంగికాభినయాలతో నవరసాలను తాణికిసలాడించడం ఒక అసామాన్యమైన ప్రజ్ఞ. ఈ సాధన ఆయన స్వయంకృషి.

బహుముఖాల అభినయం : బహుపాత్రాభినయంలో, హేమెట్, హేమెట్ తల్లి పోలినే, ఆలివర్ ట్విస్టులో, బిల్ సైక్స్, నాన్ సే జూలియన్ సీజర్ లో, సీజరు, కల్ ఫర్నియా, బ్రూటస్, కాషియస్, స్కూల్ ఫర్ స్కాండల్ లో టిజర్, లోడి టిజర్, మొదలైన ఆంగ్లనాటకాల్లోని పాత్రలనూ, తెలుగు నాటకాల్లో ప్రహ్లాదుడు, హిరణ్యకశిపుడు, సారంగధరుడు, చిత్రాంగి, గిరీశం, మధురవాణి, శివాజి, రోషనారా, మొదలైన విభిన్న మనస్తత్వాలు గల ఆయా పాత్రల సంభాషణలను అతి సహజంగా ఏకకాలంలో అనునయంచేస్తారు వేణుమాధవ్.

మిమిక్రీ :- మిమిక్రీ అంటే అనుకరించి నవ్వించటం అని నిఘంటువు నిర్వచనం. ఆయన ఊహించి ప్రత్యేక రూప కల్పన చేసిన ప్రజల విభిన్న మనస్తత్వాలను. యథాతథంగా ప్రదర్శిస్తారు. ఉదాహరణకు ఇంగ్లీషు లెక్చరర్ ధోరణి, ఫోటోలో కూర్చున్న వివిధ వ్యక్తుల రూపు రేఖా విలాసాలు. వివిధ భంగిమలు, వీధుల్లో వివిధ వ్యక్తుల నడకల సరళి. పాఠశాలల్లో ఉపాధ్యాయుల బోధనా పద్ధతులు, అనుకరించటంలో ఆయనకు ఆయనేసాటి.

ధ్వన్యనుకరణ :- ధ్వన్యనుకరణంలో వేణుమాధవ్ విశేషమైన కృషిచేశారు. ప్రఖ్యాతి చెందిన నాయకులను నటులను, రచయితలను అనుకరిస్తారు. మహాత్మాగాంధీ,

జవహర్‌లాల్‌నెహ్రూ, రాధాకృష్ణన్, సుభాష్‌చంద్రబోస్, కెనడి, లాల్‌బహదూరుశాస్త్రి ప్రభుత్వ ఉపన్యాసాలు యాథాతథంగా వారి కంఠ స్వరాలతో, ఉచ్చారణలపైలినీ ఆయన వినిపిస్తారు.

అలాగే హిందీనటులైన పృథ్వీరాజ్, రాజకపూర్, హరీంద్రనాథ చటోపాధ్యాయ, బలరాజ సహానీ, సాహరాబ్‌మోడి, రాధాకిషన్, జానీవాకర్, చంద్రమోహన్, అశోక కుమార్, సునీల్‌దత్, నర్సిందత్ మొదలైనవారిని అలాగే ఆంగ్లనటులైన నర్‌లారెన్స్ అలీవర్ షార్లేబన్ హెస్లన్, డానికే, నోన్‌డికార్లో, పాల్‌ముని పీటర్ ఊటోల్, జెరిలూయీస్, యూల్‌బ్రెన్నర్, చార్లెస్ బోయర్, గ్రెగరీపెక్, కిర్క్‌డగ్లస్, జేమ్స్ మేసన్, ఇంగ్రిడ్‌బెర్గ్‌మన్, గ్రేటూగార్బీ, హేడిలామర్ల సంభాషణా విధానాలను తెలుగునటులైన పద్మశ్రీ నాగయ్య, పద్మశ్రీ యన్.టి.ఆర్., పద్మభూషణ్ నాగేశ్వరరావు, పద్మశ్రీ రేలంగి, ఎస్.వి. రంగారావు, గుమ్మడి పద్మ విభూషణ్ డా॥ జగ్గయ్య ముక్కామల, రమణారెడ్డి, పద్మనాభం, బాలకృష్ణ, భానుమతి, సంధ్య, ఎమ్.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మి, మాధవపెద్ది, బాలమురళి మొదలైనవారి కంఠస్వరాలనూ, శైలినీ అద్భుతంగా అనుకరిస్తారు.

రచయితలైన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, జాషువ, పురాణం, దాశరథి, సి.నారాయణరెడ్డి, వేదాంతకవి, కరుణశ్రీ, దేవులపల్లి, దివాకర్లవెంకట అవధాని, పల్లా దుర్గయ్య, బి.రామరాజు, మొదలైన రచయితలను, కవులను, సహజకంఠస్వరాలతో, ముఖభంగిమలతో చక్కగా వినిపిస్తారు.

వెంట్రీలాక్ష్మిజం :- వేణుమాధవ్ తొలిసారిగా దీనిని ఆంధ్రదేశంలో ప్రవేశపెట్టారు. దూరం నుంచి వినిపిస్తున్న గుఱ్ఱపుడెక్కల చప్పుడు, క్లారిన్ట్ బిగుల్, ట్రంపెట్, ఫిడేలు, మొదలైన వాయిద్యాల ధ్వనులను నేపథ్య సంగీతంగా వినిపింపజేస్తూ ఆయా ఘట్టాలను అభినయిస్తారు. కళ్లు మూసుకుని ప్రేక్షకులు వింటే వారు ఒక చిత్రం చూస్తున్న అనుభూతి పొందుతారు.

రేడియో కార్యక్రమాలు :- వేణుమాధవ్ రేడియోలో చాలా కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. వివిధ రకాల పగటి వేషాలు, ఒధెల్లో, డెస్టిమోనాల సన్నివేశం, బుడబుక్కలవాడు, తోలుబొమ్మలాటలో రావణుడు-సీత- జుట్టుపోలిగాడు- బంగారక్క- హాస్యసంవాదం, గంగిరెద్దులవాళ్ల భాష, ఆట, రెలుపెట్టెలో ఇరవైమంది ప్రయాణీకుల సంభాషణలు, ఏకకాలంలో ఒకరి తరువాత మరొకరు మాట్లాడినట్లు వివిధ మనస్తత్వాలు, చిత్రిస్తూ ఇరవైమంది మాట్లాడినట్లు భ్రమ కలిగిస్తారు.

అలాగే విశాలాంధ్ర ఏర్పడిన తరువాత, హైదరాబాదులో ఒక వీధిలో వివిధ వ్యక్తుల సంభాషణల విధానాలు, రేడియోలో ప్రతిభావంతుంగా వినిపించారు.

అనుకరణలో ఇమాజినేషన్ :- ఈ శీర్షికలో ఒక పద్యం తీసుకుని, నాగయ్యగారైతే ఎలా పాడతారో అలాగే ఘంటసాల, సూరిబాబు, మాధవపెద్ది అలాగే బాలమురళీకృష్ణ, భానుమతి మొదలైన వారు ఎలా పాడతారో ఊహిస్తూ వేణుమాధవ్ వినిపిస్తారు.

ఏకపాత్రాభినయంలో ఆయన ప్రత్యేకమైన కృషి చేశారు. ఎన్నుకున్న ప్రతిఘట్టాన్ని, అప్లోదకరంగా ప్రదర్శిస్తారు. స్త్రీల గొంతులు, వయస్సులను బట్టి మార్చడం, ఆయన ప్రత్యేకత. సంగీతం, అభినయం, హాస్యం ఈ మూడురసాల కలయిక వారి ప్రదర్శన.

ప్రముఖుల ప్రశంసలు :- వరంగల్లో వేణుమాధవ్ ప్రదర్శన చూసి పుధీర్రాజ్ కపూర్ మిమిక్రీ, మోన్ ఏక్టింగ్, వెంట్రీలాక్విజమ్లు నటనకు ఎలా తోడ్పడతాయో వేణుమాధవ్ గారి ప్రదర్శన ద్వారా తెలుసుకున్నానన్నారు.

విజయవాడలో ఇలాంటి ప్రదర్శన నేను ఇంతవరకు చూడలేదు. వండర్ ఫుల్, చాలా గొప్పగా వుంది. అని అన్నారు రాజ్ కపూర్.

కృష్ణమీనన్, మద్రాసు విజయాగార్డెన్సులో ప్రదర్శనం తిలకించి నన్ను గొప్పగా ఇమితేట్ చేశావయ్యా ఎలా నేర్చుకున్నావ్ అని వేణుమాధవ్ ను కాగలించుకున్నారు.

ఆంగ్లంలో మీరు చూపించిన ఈ అద్భుత ప్రదర్శన అమోఘమైందన్నారు ఎస్. ఎస్. వాసన్ విడిగా. మీరు ప్రదర్శనం ఇస్తున్నంతసేపూ ముగ్ధుడనై మహదానందం పొందాను అని అన్నారు డి. సంజీవయ్య తిరుపతి యూత్ కాంగ్రెస్ సభల సందర్భంలో.

నీవొక కారణజన్ముడవు, ఈ కళాప్రచారం చేయడం కోసమే నిన్ను దేవుడు పుట్టించాడేమో, నటులు అనేకులు వున్నారు. కాని నీలాంటి కళాకారుడు, లక్షకొకడు కూడా దొరకడు అని శ్రీ నాగయ్యగారన్నారు.

మిమిక్రీ, మోన్ యాక్టింగ్, బహుపాత్రాభినయంలో ప్రతిభావంతుడైన వేణుమాధవ్ మంచిక్యారెక్టర్ ఆర్టిస్టు అని అన్నారు బి.యన్.రెడ్డిగారు.

మీ కళారూపం, మీ ప్రదర్శన, అద్భుత ప్రమాణాల్లో వున్నాయన్నారు ఎన్.టి.రామారావుగారు.

ఈ కళ అభ్యసిస్తే వచ్చేది కాదు. ఇది అందరికీ సాధ్యమయ్యేది కాదు. ఇది ఒక గొప్ప కళ అన్నారు అక్కినేని, శాలువ కప్పి సత్కరించారు.

ఇవి వేణుమాధవ్ గారి సొత్తు అన్నారు రేలంగి, వండర్ ఫుల్ అన్నారు ఎస్వీ రంగారావు, వేణుమాధవ్ అభినవ, లాంషేని అన్నారు కపిలకాశీపతి లాంషేనీఅనే ప్రసిద్ధ ఆంగ్ల నటుడితో పోలుస్తూ. నటులూ, మహానటులు, ప్రపంచంలో చాలా మంది వున్నారు. కాని బహుపాత్రాభినయం ఇమిటేషన్ చేసేవారు నూటికి కోటికి ఒకరుంటారు అందులో మీరొకరు, అన్నారు గుమ్మడి.

దిసీజ్ యే వండర్, చాలా గొప్పగా వుంది. మరువలేను, ముగ్గుడనయ్యాను, మళ్ళీ నాకు దగ్గరలో ప్రదర్శనం వుంటే ఉత్తరం వ్రాయండన్నారు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు. వేణుమాధవ్ గొంతు గొప్ప సౌండుబాక్సు అన్నారు డా॥ చంద్రశేఖరం.

వీరి గాత్రంతో అనంతమైన గాత్రాలు ఇమడగలవన్నారు పద్మశ్రీ స్థానం నరసింహారావుగారు.

ప్రముఖుల సమక్షంలో :- వేణుమాధవ్ రాష్ట్రంలోనే కాక రాష్ట్రేతర ప్రాంతాల్లోనూ ప్రముఖుల సమక్షంలోనూ ప్రదర్శనలనిచ్చి ప్రశంసలందుకున్నారు.

మైసూర్ స్పీకరు శ్రీకాంతి అధ్యక్షతన మద్రాసులో కాంగ్రెస్ అధ్యక్షతలు శ్రీ కామరాజ్ గవర్నరు విష్ణు రాంమేధీ సమక్షంలో కేరళ గవర్నరు బూర్గుల రామకృష్ణారావు, సంబూద్రిపాద్, మధ్యప్రదేశ్ గవర్నరు పటాస్కర్, శ్రీరాధాకృష్ణన్ సమక్షంలోనూ.

1956 హైదరాబాదు ఆంధ్ర నాటక కళా పరిషత్తులో ఆల్ ఇండియా టూరిస్టు కాన్ఫరెన్సులో తిరుపతి యూత్ కాంగ్రెస్ సభల్లో విజయవాడ ఆల్ ఇండియా కమ్యూనిస్టు మహాసభలో ఢిల్లీ ఆల్ ఇండియా పీపుల్స్ థియేటర్ కాన్ఫరెన్సులో.

ఆంధ్రప్రభుత్వ డెలిగేటుగా లక్నో, కాన్పూర్, బిలాస్ పూర్, భిలాయ్, రాయపూర్, భోపాల్ ప్రాంతాల్లో, ఢిల్లీ, బొంబాయి, గౌహతి, రాంచీ, మద్రాసు, త్రివేండ్రం, బెంగుళూరు, ఒక్కటేమిటి అనీ, పెనుగొండ ఆర్యవైశ్య మహాసభలో, 'కళాప్రవీణ' అనీ బిరుదులు అందుకున్నారు. జవహర్ లాల్ నెహ్రూ టెక్నలాజికల్ యూనివర్సిటీ 'కళాప్రవీణ' డిగ్రీ ఇచ్చింది. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం కాకతీయ యూనివర్సిటీ 'డాక్టరేట్' అవార్డుల నిచ్చి సత్కరించారు.

ఆంధ్రదేశంలో వున్న అన్ని విశ్వవిద్యాలయాల్లోనూ, ఆయా జిల్లాల్లో జరిగే అనేక సాంస్కృతిక సభలలోనూ, నాటక కళాపరిషత్తులలోనూ, కాలేజీల వార్షికోత్సవాలలోనూ, అనుబంధ కళాశాలలలోనూ, తెలుగు చలన చిత్రాల శతదినోత్సవ సందర్భాలలోనూ భారతదేశ సరిహద్దులు కాపాడే భద్రతాదళాల సమక్షంలోనూ ప్రదర్శనలిచ్చి ప్రేక్షకులను రంజింపచేశారు.

పాకిస్తాన్ భారతదేశం మీద దాడి చేసినప్పుడూ రాయలసీమ జ్ఞామనివారణ సందర్భంలోనూ, దివితాలూకా తుఫాను బాధితుల సహాయకార్యక్రమాలలోనూ, ప్రపంచ తెలుగుమహాసభల నిర్వహణ సందర్భంలోను, నిధులను చేకూర్చే సేవా కార్యక్రమాలలో పాల్గొని వారి సేవానిరతిని నిరూపించుకున్నారు. ఎన్నో సంస్థల పోషణార్థం నిధులకోసం ప్రదర్శనలిచ్చారు.

ఐక్యరాజ్యసమితిలో :- అమెరికా వెళ్ళినప్పుడు, ఐక్యరాజ్యసమితిలో, ప్రపంచదేశాల ప్రతినిధులముందు, ఇంగ్లీషులో ఆయా పాత్రలనూ ఆయానాయకులు కెనడి, నెహ్రూ, రాధాకృష్ణన్ లాంటివారి ఉపన్యాసాలను అనుకరించి వారి ప్రశంసలందుకోవడమే కాక వారినుండి ఒక ప్రశంసాపత్రాన్ని అందుకున్నారు. విదేశీ పత్రికలు ప్రధాన శీర్షికలతో ప్రశంసించాయి. వీరు ఇంగ్లీషులో, ఉర్దూ, హిందీ, తెలుగులో ప్రదర్శనలిచ్చి మూడుసార్లు ఆహ్వానాలపై ప్రపంచపర్యటనలు విజయవంతంగా చేసి భారతదేశానికి అఖండ ఖ్యాతి తెచ్చారు.

భారతదేశంలో టైప్స్ మన్, టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా, అనేక ఆంగ్ల దినపత్రికలలో తెలుగులో వున్న అన్ని దినవారపత్రికలూ ఆయన ప్రదర్శనా విశిష్టతను వోనోళ్ళ పొగిడాయి.

విశ్వనాథమెచ్చాడు :- కవి సమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ వారి శివార్చనం కావ్యాన్ని అంకితమిస్తే ఒక గేయంలో ప్రశంసించారు. అలాగే పద్మభూషణ్ సీ. నారాయణరెడ్డిగారు వారి నాటికల సంపుటిని అంకితమిస్తూ ప్రశంసాపూర్వకగేయాన్ని వ్రాశారు.

హరీంద్రనాథఘటోపాధ్యాయ, ముల్కరాజ్ ఆనంద్ లాంటి మహామహులు వేణుమాధవ్ ప్రదర్శన చూసి ఆనందపడిపోయి బ్రహ్మాండంగా వుందని ప్రశంసించారు.

వేణుమాధవ్ ఒక్క తెలుగులోనే కాదు, ఇంగ్లీషులో, హిందీలో, ఉర్దూలో ప్రదర్శనలిచ్చారు. అదే ఆయన ప్రత్యేకత అందువల్లనే అశేష ప్రేక్షకుల ఆదరాభిమానాలను చూరగొనినారు.

వేణుమాధవ్ ధ్వన్యనుకరణ కళారూపానికి మన్నన తెచ్చిన మహోన్నత కళాకారుడు. ఈ కళకు ఆయనే ఆద్యుడు. ఆంధ్రదేశంలో వేణుమాధవ్ లాంటి కళాకారుడు, ఈ కళలో మరొకరు లేరని సగర్వంగా చెప్పవచ్చును.

వేణుమాధవ్ నిరాడంబరుడు, నిగర్వి, చూడటానికి మామూలుమనిషి, రంగస్థలం ఎక్కితే సింహం, ఆయన కార్యక్రమం జరిగినంతసేపూ, సామాన్యుడు మొదలు మహానాయకులవరకూ ముక్కుమీద వేలేసుక కూర్చుంటారు.

అందుకే శ్రీమతి డా॥ భానుమతీ రామకృష్ణగారు వేణుమాధవ్ ప్రదర్శనం చూసి, 'ముఖే ముఖే సరస్వతి ఎందరో మహానుభావులు అని త్యాగరాజుగారు అన్నట్లు వేణుమాధవ్ ప్రతిభ మరువరానిది' అన్నారు.

‘మీ గురించి చెప్పడమంటే సూర్యుడు వేడిగాను, చంద్రుడు చల్లగాను ఉంటాడని చెప్పినట్లుంటుంది’ అని అన్నారు శ్రీమతి జి.వరలక్ష్మిగారు.

‘మీతో మాట్లాడాలంటేనే భయం, ఎందుకంటారా? ఇమిటేట్ చేస్తారనే భయం’ అన్నారు శ్రీమతి శంకరమంచి జానకిగారు.

ఇలా ఎన్నో ప్రదర్శనలు, ప్రశంసలు, ఎన్నో రివార్డులు, ఎన్నో బిరుదులు, నూరు సన్మానాలకు పైగా అందుకున్నారు. వేలాది ప్రదర్శనలనిచ్చారు. వేనోళ్ళ ప్రశంసలందుకున్నారు. చూస్తుండగానే అరవై వసంతాలు నిండాయి. అందుకే మిత్రులు ఈనాడు అపూర్వంగా షష్టిపూర్తిని నిర్వహిస్తున్నారు. అది జయప్రదం కావాలని మనసారా కోరుకుంటున్నాను.

కళాప్రపూర్ణ డా॥ మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తి

ఎ - 2, స్వాగత్ అపార్ట్మెంట్స్

3, వసుమర్తి స్ట్రీటు,

మద్రాసు - 25

వేణుమాధవ్ షష్టిపూర్తి సంచిక

Dr. Nerella Venumadhav
Shastipoorti Celebrations
28-12-1992

Date : 16-12-1992

I.V. Chalapati Rao
Co-Ordinator
Association of Indian Universities
Regional Centre, Hyderabad
Registrar, C.I.E.F.L. (Retd.)

VENUMADHAV is a class by himself being a pioneer in the twin arts of Mimicry and Mono Acting and in popularising these arts by performing in various countries of the world. It is indeed a matter of pride for Indian artistes that he was extended the rare privilege of entertaining a truly international audience in the Dag Hammarskjold Auditorium of the United Nations.

Besides, he has formulated a syllabus and curriculum for these hitherto neglected arts so that innovative universities may introduce them in their courses for the benefit of students. By virtue of his proficiency in several Indian languages, he criss crossed the Indian sub continent making an impact on the audiences of different linguistic groups.

Venumadhav's distinctive contribution to arts lies in satisfying the people with diverse tastes in the literary and the elitist audience who relished listening to the scenes from the classics like Shakespear's plays and the popular audience who took a liking for imitation of matinee idols like Hollywood stars and Indian film personalities. This versatility is something unmatched by any other artiste.

I am sure his timeless art will continue to delight the audiences relieving their tensions and psychological pressures particularly in this volatile political atmosphere.

May God bless him and his family with long life and prosperity.

Sd/

I.V. CHALAPATI RAO

Shastipoorti Celebration

చిరంజీవి వేణుమాధవ్

అబ్బూరి వరదరాజేశ్వరరావు

ఓ పదిహేను సంవత్సరాల కిందటి మాట. ఢిల్లీలో మేము జవహర్లాల్ నెహ్రూ విశ్వవిద్యాలయాలవరణంలో ఉంటున్నప్పుడు వేణుమాధవ్ మా యింటికిచ్చాడు. మాతో పాటు భోంచేశాడు. భోంచేస్తున్నప్పుడు చూసి మా మేనల్లుడు అందరూ అన్నంతో ఆవకాయ కలపటం చూస్తాం, యాయన ఆవకాయలో అన్నం కలుపుతున్నాడేమిటి మావయ్య! అన్నారు. వేణుమాధవునికి ఆవకాయంటే ఆవ్యాజ్యానురాగం. మావాణ్ణి కొంటెతనంగా చూసి బాబూ, యీ రోజుల్లో కడుపుమండితే కానీ లోకంలో దేన్నీ జయించలేం అన్నారు. అలాగ వేణుమాధవ్ కి ఆజన్మతః ఓ అంతర్గతమయిన తపన ఉండేదనుకుంటాను. ఈ ప్రపంచంలో ఎవరూ సాధించలేనిది తాను సాధించగలిగితే జీవితం సార్థకమైనట్లేననుకుని ఉంటారు. అందుచేత తరతరాల నుంచి వస్తున్న యితర వృత్తుల్నీ, నైసర్గిక రేఖల్నీ, హావ విన్యాసాల్నీ, వాచాక వైవిధ్యాల్నీ అతినిశితంగా పరిశీలించటం ప్రారంభించి, వాటిని యథాతథంగా అనుకరిస్తూ విభిన్న వ్యక్తుల లక్షణాల్నీ, అవలక్షణాల్నీ ప్రదర్శిస్తూ ఓ అపురూప కళా విశేషంగా ఆవిష్కరించాడు.

వేణుమాధవ్ తలపెట్టిన కళారూపానికి ఓ పురాణ గ్రంథం కానీ, శాస్త్రం కానీ, ప్రామాణిక మార్గం కానీ లేదు. కానీ స్వయంకృషితో, స్వయంప్రతిభతో, స్వయం పాటవంతో, సర్వజనామోదకంగా, అత్యంత విశిష్ట కళాస్వరూపంగా తాను మలచిన నటనా కౌశల్యాన్ని వేణుమాధవ్ ప్రవర్తమానం చేశాడు.

అంతేకాదు యావద్భారతంలోనూ తన నటనా వైచిత్రీ వల్ల తెలుగుదేశానికి గర్వకారణమయ్యాడు. అతని ప్రతిభ ఖండంతరాల్లో కూడా ప్రదర్శితమవటం చూశాం. నిజానికి తెలుగుజాతి చరిత్రలో వేణుమాధవ్ చరిత్రాత్మక పాత్ర ఎందుచేతనంటే తెలుగువాళ్ళు చూసి చూసి నవ్వలేరు. వాళ్లని వాళ్ల మొహాలతో బహిరంగంగా నవ్వించే శక్తి వేణుమాధవ్ సంపాదించాడు. నవ్వితే నాలుగు కాలాల పాటు ఆరోగ్యంగా వుంటారు మనుషులు. కోటానుకోట్ల జనానికి ఆనందం పంచి ఆరోగ్యాన్ని పంచిన సార్థక జన్మ వేణుమాధవ్ ది. అతనెప్పుడూ యవ్వనంలో ఉంటాడు. అతనికి పంచాంగం లేదు, నిత్యం జనం మధ్య ఉంటారు. నవ్విస్తుంటారు, అజాతశత్రువతడు అతనికి షష్టపూర్తి!! నేను నమ్మను.

షష్టిపూర్తి సంచిక

వేణుమాధవ్ సెల్ఫ్ మేడ్మాన్ అండ్ ఆర్టిస్ట్

- చాట్ల శ్రీరాములు

చరిత్రపుటలు తిరిగేసి నలభైయేళ్ళు దాటి వెనక్కి వెళ్తే అది 1952వ సంవత్సరం. విజయవాడలో అప్పటికున్న ఒకే ఒక డిగ్రీ కాలేజీ SRR & CVR College. ఆ కాలేజీలో R4 అంటే పెద్దహాలు. అక్కడ పృథ్వీరాజ్ కపూర్, స్థానం నరసింహారావు, బందా కనకలింగేశ్వరరావు లాంటి అతిరథ మహారథులు నాటకరంగం గురించి ఉపన్యాసాలిచ్చి నాలాంటి వాళ్ళను ప్రభావితమవు చేస్తున్న రోజులు. ఆ రోజుల్లోనే వరంగల్ నుండి వచ్చిన వేణుమాధవ్ అనే ఇరవైయేళ్ళ నవ యువకుడు మిమిక్రీ ప్రదర్శన ఇచ్చి వెయ్యిమందికి పైగా ఉన్న విద్యార్థి లోకం నుండి అధ్యాపక బృందం నుండి ప్రతి Item కీ చప్పట్లందుకోవడమే గాకుండా కార్యక్రమం చివర్న Standing Ovation ని అందుకున్న ఆ రోజు నేను యీనాటికీ మరువలేను. ఆ రోజున ప్రారంభమైన మా పరిచయం నేటికీ నలభై యేళ్ళ ఆప్యాయం, అనురాగాలతో కూడిన మైత్రీ బంధం. నాటినుండి నేటి వరకూ మిమిక్రీ కళకు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా, కాదు, దేశవ్యాప్తంగా, కాదు అంతర్జాతీయంగా కూడా ఎనలేని కీర్తి ప్రతిష్ఠలను సంపాదించి పెట్టినవాడు వేణుమాధవ్.

కొద్ది మాత్రం పరిచయమున్న వ్యక్తి గురించి మనం ఓ గంట సేపు అనర్గళంగా ఉపన్యసించి జనం చేత చప్పట్లు కొట్టించుకోగలం. అలాంటి వ్యక్తి గురించి ఒక వ్యాసం రాసి పాఠకులచేత “శభాష్” అనిపించుకోగలం. కాని నాలుగు దశాబ్దాల సన్నిహితుడి గురించి రాయాలంటే ఏం రాయాలి? అతనిలోని కళాకారుడి గురించా? మిత్రుడి గురించా? ఆప్తుడి గురించా? తండ్రి, భర్త, కొడుకు, తాత, గురువు వెరసి మనిషి గురించా? కష్టం, అతి కష్టం, మిత్రుడు ప్రొఫెసర్ పట్టాభిరామ్ భాషలేని నా భావాల్ని అర్థం చేసుకోగలడని ఆశిస్తాను.

ఆదిభట్ల నారాయణ దాసుగారు హరికథా గానం చెయ్యాలంటే ఆయనకు కనీసం చేతిలో చిడతలుండాలి కాని వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ ప్రోగ్రాం ఇవ్వాలంటే అవి కూడా అవసరం లేదు అని ఓ పాత్రకేయ మిత్రుడు వ్యాఖ్యానించినట్లు వేణుమాధవ్ చెప్పాడు. అది విన్న జనం ఆహా వేణుమాధవ్ ఎంత అద్భుతవంతుడు! అనుకున్నారట. కాని నా దృష్టిలో వేణుమాధవ్ ఎంతో దురదృష్టవంతుడు నాటకంలోగాని, టి.వి.లో గాని, సినిమాలో గాని నటించే ఓ నటుడికి Light, Camera, Scenic environment,

ఆంగికాభినయ సహాయం Physical, Social and regional identity ని సూచించగల ఆహార్యం ఇలాంటి అనేకమైన external aids ఉన్నాయి. ఆఖరికి రేడియో నాటకంలో నటించే నటుడికి కూడా సంగీత, శబ్ద సహకారాలున్నాయి. మరి వేణుమాధవ్ లాంటి మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకి వీటన్నిటికీ ప్రాతినిధ్యం వహించగల ఒకే ఒక ఆయుధం, అది అతని గళం. ఎంత కష్టం? ఒక పాత్రలో పరకాయ ప్రవేశం చేసిన నటుడు ఆ పాత్రలో సెటిల్ కావడానికి, రాణించడానికి గంట నుండి మూడు గంటల వ్యవధి వుంటుంది. Test Cricket లో ఓ బ్యాట్స్మన్ నిలదొక్కుకోవడానికి సెంచరీ చెయ్యడానికి 2 innings + 5 days వున్నట్లు. మరి వేణుమాధవ్ సంగతి అలా కాదే? నిమిష నిమిషానికి పాత్రల్లో Switch కావాలి. తను అనుకరిస్తున్న నటుడి హావభావ ప్రకటనలు, చేష్టలు ఎంతగా ఔపోసన పట్టకపోతే ఒక్క నిమిషంలో అతని పాత్రను సృష్టించగలడు?

అలనాటి మహారాజులు తమ తైలవర్ణ చిత్రాలు గీయడానికి చిత్రకారుల్ని ఆదేశించినప్పుడు ఆ చిత్రకారులు ఆయా మహారాజులతో నెలల తరబడి సన్నిహితంగా తిరిగితే తప్ప వారి చిత్రాలు గీయలేమని అశక్తత వెల్లబుచ్చేవారట. అప్పుడు గాని వారు గీసే చిత్రాలలో ఆయా రాజుల రూపు రేఖా విలాసాలలోని Nuances నీ, true character నీ చిత్రించడం కష్టం అనేవారట. మరి ఒక ఇలా చూసో అలా వినో యథాతథంగా అతణ్ణి ప్రేక్షకులకి అందించడం ఎంత కష్టం! వేణుమాధవ్ ని “a great entertainer” అని అందరూ స్తుతిస్తారు తప్ప అతనిలో వున్న “researcher” నీ, సృజనాత్మక శక్తినీ, భావనా పటిమనీ, పరిశీలనా శక్తినీ పోల్చుకోలేరు.

వేణుమాధవ్ పుస్తకాలు చదవడు. అతనిది academic approach కానేకాదు. మనుష్యుల్ని చదువుతాడు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, నారాయణరెడ్డి, హరీంద్రనాథ్ ఛటోపాధ్యాయ లాంటి కవులూ, మేధాశక్తి సంపన్నలూ మాట్లాడుతుండగా గంటల తరబడి వింటాడు. Notes తీసుకుంటాడు. ఆవి తనకు కావలసిన రీతిలో reorganise చేసుకుంటాడు. తనకి ఆప్తమిత్రులైన గుమ్మడి వారి వంటి నలుల అనుభవాలు తన mental diary లో note చేసేసుకుంటాడు. తను యీ రంగంలో అడుగిడడానికి తనని మొదటిసారిగా ప్రభావితుణ్ణి చేసిన చిత్తూరు వి. నాగయ్య గారికి మాత్రమే ఏకలవ్య శిష్యుడంటే నేనంగీకరించను. నాగయ్యగారు ఆయనకు ప్రథమ గురువు గారు - పరోక్షంగా నాటినుండి నేటివరకూ తనకు తారసపడ్డ ప్రతివ్యక్తి చెల్వూ చేమా, వాతావరణం, మనుషుల తప్ప మాటలు నేర్వలేని పశుపక్ష్యాదులూ వీటన్నిటికీ శిష్యుడే

వేణుమాధవ్. తను పుట్టి పెరిగిన ప్రపంచాన్ని అధ్యయనం చేసిన వాడు గనుక యింతటి వాడయ్యాడు. ఇంకెందుకు చదవాలి అతను పుస్తకాలు - వాటిలోని సిద్ధాంతాలు వక్రభాష్యలు చెప్పాలనే కార్యక్రమాన్ని చేపట్టితే తప్ప?

కేవలం వేణుమాధవ్ ను చదివి యీ రోజు ప్రతి రెండో మిమిక్రీ కళాకారుడూ వేణుమాధవ్ ను గురువుగా అతని ఏకలవ్య శిష్యులుగా కీర్తిప్రతిష్టలార్జిస్తున్నాడూ అంటే “Venumadhav is the richest billionaire in the art world of Mimicry, Mono action and Ventriloquism.”

ఇహ వేణుమాధవ్ లోని మిథ్యణ్ణి చూద్దాం. మనకి సన్నిహితుడైన ఒక మిత్రుడి గురించి మనకి అప్పుడే పరిచయమైన వ్యక్తి తూస్త్విభావంతో మాట్లాడుతుంటే మనం నిమ్రోహితాం. అలా మాట్లాడేవాణ్ణి మనసులో తిట్టుకుంటాం. భవిష్యత్తులో అలాంటి వాడితో పాత్తు పెట్టుకోలేం. కాని వేణుమాధవ్ అలాకాదు. నా మిత్రుడి గురించి మీరలా మాట్లాడటం భావ్యం కాదు. దయచేసి మాట్లాడకండి. (నోరు మూసుకోండి అనే అర్థం స్ఫురించేట్టుగా) అనగలిగిన ధైర్యస్తుడు. మాలాంటి వాళ్ళు ఎప్పుడు నాటకం వేసినా ఆ నాటకంలో వున్న మంచి మాత్రమే అతనికి కనిపిస్తుంది. దాన్ని magnify చేసి మాతో, మేం లేనప్పుడు ఇతరులతో మాట్లాడతాడు. అంతేకాని మాలోటుపాట్లు కానరావు. అవతలివాడిలో ఏమాత్రం Spark కనిపించినా అభినందించగల హృదయవైశాల్యం అతనిది.

రాష్ట్రపతి భవన్ లోకి రాష్ట్రపతిని కలుసుకోవడానికి చుట్టూ వున్న Security ని దాటుకుని వెళ్ళగలిగిన dashing nature, ఎదుటివాణ్ణి సమ్మోహితుడై చెయ్యగల charm ఉన్న మన్మధుడు వేణుమాధవ్. పండితులకిచ్చే ప్రదర్శనకీ పామరులకిచ్చే ప్రదర్శనకీ తేడా తెలియక కార్యక్రమం యిచ్చి అభాసుపాలైన అనేకమంది కళాకారులు నాకు తెలుసు, వేణుమాధవ్ అలాకాదు. Performance should vary from audience to audience, place to place, playhouse to playhouse, language to language అన్న Philosophy ని అర్థం చేసుకున్న వాడు వేణుమాధవ్ ఒక్కడే. ప్రతి ప్రదర్శనకీ ముందూ అతని BP 230 దాకా వెళ్తుంది 120 డిగ్రీల టెంపరేచర్ వుంటుంది అతని శరీరంలో. These are the symbols of “killer instinct”, ప్రేక్షకుల నాడిని పోల్చి ప్రదర్శన యిస్తాడు వేణుమాధవ్. ఇంకాసేపు ప్రదర్శన వుంటే బావుణ్ణి అని ప్రేక్షకులు అనుకునే లోపలే అతని కార్యక్రమం ముగుస్తుంది. కరతాళధ్వనులతో ప్రేక్షకాగారం మార్మోగుతున్నప్పుడుగాని అతని BP, temperature normal కి రావు.

ఈ రోజు వేణుమాధవ్ కార్యక్రమం తిలకించిన ప్రేక్షకుడు మర్నాడు మళ్ళీ అతని కార్యక్రమం చూడడానికి వస్తే మరో వేణుమాధవ్ అతనికి తారసీల్లుతాడు. Because Venumadhav does not repeat himself. మారుతున్న కాలంలో మారుతున్న విలువల్లో ప్రతిరోజూ కాదు, ప్రతిగంటా కాదు, ప్రతీ క్షణంలోని milli-micro second లో మార్పు గురించి ఆలోచిస్తున్న కళాకారుడు అతను. అందుకే నాలుగు దశాబ్దాల తర్వాత కూడా ప్రేక్షకులకి అతనంటే అంత craze. He knows how to get himself seasoned with times.

తెలుగు, హిందీ, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు వెరసి నాలుగు భాషల్లో ప్రజల్ని మంత్రముగ్ధుల్ని చెయ్యగల అనన్య, అద్వితీయ ప్రతిభాశాలి వేణుమాధవ్. మిమిక్రీ కళకి ఇంత గౌరవాన్ని, యిన్ని డాక్టరేట్లనీ సంపాదించి పెట్టిన మకుటంలేని మిమిక్రీ సమ్రాట్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ కి యీ కళాసేవలో నూరేళ్ళు నిండాలని కోరుకుంటున్నాను. ఈ శుభ సమయంలో మితృడిగా నా హార్దికాభినందనలు అందజేస్తున్నాను.

1974లో డా॥ పి.వి. రమణ గారు రచించిన దేవతలెత్తిన పడగ నాటకాన్ని అంకితమిచ్చారు. అందులో నుండి వేణుమాధవ్ గారి గురించి వ్రాసిన పద్యం.

సకలగళానుకరణ కళానిధి
నిఖిల మానవాళికి ప్రేమాస్పద అతిధి
మానవతకు రూపెత్తిన మహోదధి
అంతరంగం లలిత కళారంగానికే విడిది

పశ్చిమూర్తి సంచిక

ప్రపంచానికి పరమాత్ముడిచ్చిన గొప్ప వరం వేణుమాధవ్

గోపాల చక్రవర్తి

వేణుమాధవ్ గారితో నా పరిచయం ఎప్పటిది? ఆయన నాకు సుమారు మూడు దశాబ్దాలుగా తెలుసును. సమాచారశాఖలో అరవైలలో నేను సహాయ సంచాలకుడిగా వున్నప్పుటి నుంచీ మేం మిత్రులం. మా డిపార్టుమెంటు తరపున ఆయన ఎన్నో కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్నాడు. ఆ రోజుల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాంస్కృతిక బృందంలో సభ్యుడిగా ఆయన ఉత్తరాది రాష్ట్రాలలో పర్యటించడం జరిగింది.

తర్వాత రోజుల్లో ఆయన ఎన్నో విదేశాలలో పర్యటించి తన వెంట్రీలాక్విజం (ధ్వని అనుకరణ) కళ ద్వారా ప్రజలను మెప్పించారు. ఆయన ఏ దేశం వెళ్ళినా అక్కడి జనం ఆయనకు జేజేలు పలికారు. వేణుమాధవ్ గారితో మనం కూర్చుంటే ఒకే ఒక వ్యక్తితో కూర్చున్నట్లుగా వుండదు. ఆయన గొంతుకు నుంచి రాజకీయవేత్తలు, కళాకారులు, రచయితలు బయటకు వచ్చి మనలను పలకరిస్తారు. కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథవారు ఇప్పుడు లేరు కాని వేణుమాధవ్ గారు సత్యనారాయణగారితో మాట్లాడితే మా మేస్త్రేలు గుర్తుకు వచ్చి కళ్ళు చెమరుస్తాయి. ఆయన ఒక క్షణంలో చిత్తూరు వి. నాగయ్య, మరుక్షణంలో మా సమాచారశాఖ మంత్రి స్వర్గీయ శ్రీ గురుమూర్తి. నాగయ్య గొంతుకు లోని ఆర్తత, భానుమతి గారి కంఠంలోని సొంపులు గురుమూర్తిగారి లానే హాలో అని టెలిఫోన్లో అనడం - అహో! వేణుమాధవ్ గారి ప్రతిభను కొనియాడడానికి ఆదిశేషువే దిగి రావాలి. ఆయన గదిలో వుంటే మనతో పదిమంది వున్నట్లుగా వుంటుంది.

మాజీ రాష్ట్రపతి రాధాకృష్ణన్ గారిలా శ్రీ వేణుమాధవ్ శ్లోకం చదవగలరు. ఆస్ట్రేలియాలో రోడ్డుమీద నలుగురు ఎలా మాట్లాడుకుంటారో అదే యాసతో చెప్పగలరు. టెన్కమాండ్ మెంట్స్ సంగీతంతో సహా మొత్తం సంభాషణలు ఆయన చెప్పగలడు. ఆయనతో మాట్లాడడమే ఒక ఎడ్యుకేషన్.

శ్రీ వేణుమాధవ్ గొప్ప కొంటేవాడు. ఓసారి హైదరాబాదు రేడియో స్టేషన్ కు వెళ్ళి స్వర్గీయ పన్యాలవారితో అచ్చం నాలానే మాట్లాడారట. పన్యాల గదిముందున్న మెట్లు నేను ఎలా ఎక్కివాడినో అలానే అధిరోహించారట. తర్వాత అనేకసార్లు ఆయనను

నన్ను ఇమిటేట్ చేయమని కోరితే ఆయన ఆ పని చేయలేదు. ఎవరితో గోష్టిలో వుంటే అక్కడివారిని అనుకరించకూడదని ఆయనకో సిద్ధాంతం వున్నట్లువుంది.

ధ్వన్యనుకరణ రంగంలో ఆయన సమాఖ్య. తన కంఠంతో లోకాన్ని జయించిన మహానుభావుడు. ప్రపంచంలో ఆయనకు తారసిల్లిన ప్రతివ్యక్తినీ ఆయన నిశితంగా పరీక్షించి తన నోట్స్ తయారు చేసుకుంటాడు. అంతే ఆయన విశాలమైన వలలోకి ఆ వ్యక్తి వెళ్లిపోయాడన్నమాట. శ్రీ వేణుమాధవ్ ఏ విషయాన్నీ మర్చిపోడు. ముప్పయ్యేళ్ళ క్రితం మేము మిత్రులమయినపుడు చెప్పుకున్న ప్రైవేట్ జోక్స్ ఆయనకు ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం.

ధ్వన్యనుకరణ రంగంలో ఆయన బ్రహ్మ. ఆయనకు ఆయనే సాటి. దేశం నలుచెరుగులలో ఆయన శిష్యులు ప్రశిష్యులు తామరతంపరగా వున్నారు. ధ్వన్యనుకరణకు ఒక కళారూపంగా సాంస్కృతిక రంగంలో మహోన్నత స్థానాన్ని కల్పించిన ఘనత నేరెళ్ళ వారిదే. ఇవాళ ధ్వన్యనుకరణ బోధించడానికి ఒక సిలబస్ ఏర్పడుతున్నా ఆ విషయానికి సంబంధించి వాచకాలు తయారవుతున్నా ఆ కీర్తి వేణుమాధవ్ గారిది.

వేణుమాధవ్ గారికి జరుగుతున్న షష్టిపూర్తి మహోత్సవం నిజానికి ఒక వ్యక్తి పరంగా జరుగుతున్నట్లుగా నేను భావించడం లేదు. అది తెలుగు కళాసరస్వతికి మనం చేస్తున్న సన్మానం. మనకు తెలిసిన భూఖండాలను అన్ని ఆయన జయించాడు కాబట్టి మరో అరవై ఏళ్ళు బ్రతికి కొత్త గోళాలకు తన కళను విస్తరిస్తారని ఆశిస్తున్నాను. నా కంటే చిన్నవాడు కాబట్టి మరో ఆరు దశాబ్దాలు తన విశాల సామ్రాజ్యాన్ని సుస్థిరంగా పరిపాలించాలని మనసారా దీవిస్తున్నాను. విజయీభవ! దిగ్విజయీభవ!

వేణుమాధవ్ ఉత్తమ కళాకారుడే కాదు

ఉత్తమ మానవుడూ కూడా

- నవీన్

దాదాపు నలభై సంవత్సరాల క్రితం (1959లో) నేను ఆర్ట్స్ అండ్ సైన్స్ కాలేజీ, వరంగల్‌లో పి.యు.సి. చదువుతున్నప్పుడు మొదటిసారిగా నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ స్ట్రేజిమీద మిమిక్రీ కళను ప్రదర్శిస్తోంటే చూశాను. అంతకు ముందు నాకు మిమిక్రీ లేక ధ్వన్యనుకరణం అంటే పెద్ద గౌరవం లేదు. కుక్క, లాగానో, పందిలాగానో అరవడంలో పెద్ద గొప్పేముంది అనుకునేవాడిని. మిమిక్రీని గురించి ఆరోజుల్లో చాలామంది నాలాగే అనుకునేవాళ్ళు. కానీ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ ఆరోజు ప్రదర్శించిన మిమిక్రీని చూశాక నా అభిప్రాయం పూర్తిగా మారిపోయింది. నిజం చెప్పాలంటే ఆరోజు వేణుమాధవ్ ను స్ట్రేజిమీద చూడటం ఒక అద్భుతమైన అనుభవం. మిమిక్రీ కళను వేణుమాధవ్ ప్రదర్శిస్తోంటే నేను పొందిన థ్రిల్ ని ఈ నాటి వరకు మరచిపోలేదు.

ఆరోజు కళాశాలలో స్టూడెంట్స్ యూనియన్ జరుపుకుంటున్న వార్షికోత్సవానికి సి. నారాయణరెడ్డినీ, వేణుమాధవ్ నీ ఆహ్వానించారు. నేను నారాయణరెడ్డిని చూడటం కూడా అదే మొదటిసారి. ఆయనారోజు నాగార్జునసాగర్‌లోని కొన్ని ముఖ్యఘట్టాల్ని గానం చేసారు. ఆ తర్వాత వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ చేశారు. సి. నారాయణరెడ్డి చేత నాగార్జునసాగర్ ని వినడం, వేణుమాధవ్ చేత మిమిక్రీ ని వినడం ఈనాటికి నా గుండెల్లో నిలిచిపోయిన మధురాలిమధురమైన జ్ఞాపకం. వాళ్ళిద్దర్నీ వింటూ కవిత్యం ఇంత మధురంగా ఉంటుందా? మిమిక్రీ ఇంత అద్భుతంగా ఉంటుందా? అనుకున్నాను.

ఆరోజు వేణుమాధవ్ ను గూర్చి నారాయణరెడ్డి అన్న ఒకమాట వేణుమాధవ్ ను చూసినప్పుడల్లా నాకు గుర్తొస్తుంటుంది. మనింటి పెరట్లో మొలిచిన కల్పవృక్షం వేణుమాధవ్! అన్నాడు నారాయణరెడ్డి. వేణుమాధవ్ నిజంగా కల్పవృక్షమే - అనేక కళల్ని ఏకబిగిన కేవలం గొంతుతో మన హృదయాల్లో ఆవిష్కరించగల్గే వేణుమాధవ్ ను కల్పవృక్షం అనడంలో అతిశయోక్తి ఏమాత్రం కూడా లేదు. మిమిక్రీ అనేక కళల సమాహార రూపం.

మిమిక్రీ కళాకారుడుగా నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ సాధించిన ఒక మహత్తర విజయమేమిటంటే తక్కువతరగతికి చెందిన కళ అని పలువురు మేధావులు భావిస్తున్న

తరుణంలో మిమిక్రీ కళనొక అత్యున్నతమైన కళగా రూపొందించడం - వేణుమాధవ్ కంటే ముందు మిమిక్రీ కళను పోషించిన కళాకారులెవరూ ఈ పని చెయ్యలేకపోయారు. వేణుమాధవ్ మిమిక్రీనొక కళగా మాత్రమే పోషించడం కాకుండా దాన్నొక శాస్త్రంగా (Science) కూడా అభివృద్ధి చేశాడు - మిమిక్రీ కళలోని వివిధ భాగాలేమిటో సోదాహరణంగా చెప్పాడు. మిమిక్రీ అంటే కేవలం ధ్వనుల్ని అనుకరించడం మాత్రమే కాదని, దాంట్లో వెంట్రీలాక్విజమ్ (Ventriloquism), జిబ్రిష్, స్పీచ్ మెకానిజమ్, పోస్చర్ అండ్ గెజ్చర్, మిమిక్రీ లాంటి ఎన్నో అంశాలుంటాయనే వేణుమాధవ్ వాటిలోని వైవిధ్యాలను స్టేజిమీద ప్రదర్శించి చూపించాడు.

ఇలా ఆయన మిమిక్రీ కొక వ్యాకరణాన్నీ, సిలబస్ నూ నిర్ణయించి మిమిక్రీనొక శాస్త్రంగా మలచాడు. ఇవాళ ఆయన రూపొందించిన సిలబస్ ను స్వీకరించి పాట్టి శ్రీరాములు తెలుగు యూనివర్సిటీ మిమిక్రీ నొక కోర్సుగా రూపొందించి అనేకమంది మిమిక్రీ కళాకారులను తయారు చేస్తున్నది. మిమిక్రీని యూనివర్సిటీలు గుర్తించి దాన్నొక కోర్సుగా ప్రవేశపెట్టే స్థాయికి తీసికెళ్ళినవారు నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్. అలా వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ కళాకారులను తయారుచెయ్య గల్గాడు. అలా మిమిక్రీకొక శాస్త్రప్రతిపత్తిని కల్పించాడు.

యే కళాకారుడి గొప్పతనమైనా తన తర్వాత తరం వాళ్ళను అతడెంతవరకు ప్రభావితం చెయ్యగల్గడన్న అంశం మీద ఆధారపడుతుంది. - ఈ కొలతబద్ధతో చూసినప్పుడు నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ ఒక మహాకళాకారుడని నిస్సందేహంగా చెప్పొచ్చు. ఆయన ఎందరో తన తర్వాతి తరం మిమిక్రీ కళాకారుల్ని ప్రభావితం చేసారు. ఆయనకెందరో ఏకలవ్య శిష్యులున్నారు - ఆయన తర్వాత ఆయన శిష్యులు ఈ కళనికా అభివృద్ధి చేసి ఎంతో ముందుకు తీసికెళ్తున్నారు. ఇవాళ మిమిక్రీ కళ ఇంత బహుళ ప్రచారాన్ని పొందిందంటే అందుకు వేణుమాధవ్ ఒక్కడే కారణం. ప్రపంచవ్యాప్తంగా మిమిక్రీ కళకొక గౌరవప్రదమైన గుర్తింపును తీసుకొచ్చి దాన్నెంతో విస్తృతపరచినవాడు వేణుమాధవ్. మిమిక్రీ కళకు పర్యాయపదంగా మారినవాడు వేణుమాధవ్.

దాదాపు అర్థశతాబ్దం పాటు మిమిక్రీ కళతో అసంఖ్యాకమైన శ్రోతల్ని అలరించిన వేణుమాధవ్ సందర్శించని దేశం లేదు - పొందని గౌరవం లేదు. ఐక్యరాజ్యసమితి జనరల్ అసెంబ్లీలో మిమిక్రీ కళను ప్రదర్శించిన మొట్టమొదటి కళాకారుడాయన. మహాత్మాగాంధీ, జవహర్లాల్ నెహ్రూ, సుభాష్ చంద్రబోస్, సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్,

ప్రెసిడెంట్ కెన్నెడిలాంటి మహానాయకులనూ, పుధ్వీరాజ్ కపూర్, బలరాజ్ సహానీ, దిలీప్ కుమార్, రాజ్ కపూర్, జానీవాకర్, చిత్తూరు నాగయ్య, భానుమతి, ఎన్.టి. రామారావు, ఏ. నాగేశ్వరరావు లాంటి మహా నటీనటుల్ని అద్భుతంగా అనుకరించి మెప్పించిన ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్ వేణుమాధవ్. టెన్ కమాండ్ మెంట్స్, బెన్ హర్, మెకనాస్ గోల్డ్, ఒథెల్లో, హామెట్ లాంటి చిత్రాల్లోని ఎన్నో సన్నివేశాల్ని ప్రేక్షకుల ముందుంచగలే మహా కళాకారుడు వేణుమాధవ్. వీటితోపాటు రకరకాలైన జోక్స్ చెబుతూ శ్రోతల్ని నవ్వుల్తో ముంచెత్తగలే హాస్య చక్రవర్తి వేణుమాధవ్.

అనుకరించడం అన్నది మానవుడికి అత్యంత సహజమైన గుణం - పుట్టినప్పట్నుంచే శిశువు తన చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళను అనుకరించడం మొదలెట్టుంది. ధ్వనుల్ని అనుకరించడం ద్వారానే శిశువులు భాష నేర్చుకుంటారు. అనుకరించడం ద్వారానే అనేక విషయాలు నేర్చుకుంటారు. మనకు తెలియకుండానే మనం మనకు నచ్చిన వాళ్ళను అనుకరిస్తాం. మానవుడికి అత్యంత సహజమైన ఈ ప్రక్రియనొక కళగా అభివృద్ధి చేసినవాడు వేణుమాధవ్. అనేకసార్లు అనుకరణ హాస్యాన్ని సృష్టిస్తుంది. ప్రేక్షకుల్ని నవ్విస్తూ వాళ్ళ హృదయాల్ని రంజింపజేయటమే మిమిక్రీ కళ లక్ష్యం. దైనందిన జీవితంలో మానవులు ఎదురుకుంటున్న అనేక సమస్యల్ని కాసేపు మరచిపోయేలా చేసి వాళ్ళ హృదయాల్ని తేలికపరచడమే మిమిక్రీ కళద్వారా వేణుమాధవ్ సాధిస్తున్న సాంఘిక ప్రయోజనం మన ఆరోగ్యాలు బావుండాంటే నవ్వుకంటే దివ్యోషధం మరొకటి లేదని ఇవాళ డాక్టర్లు చెబుతున్నారు. తను చుట్టూవున్న తన జాతి జనులకు అలాంటి దివ్యోషధాన్ని ప్రసాదిస్తున్న వైద్యుడు నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్.

మిమిక్రీ లేక ధ్వన్యనుకరణ కళ ఎప్పుడు పుట్టిందంటే వేణుమాధవ్ ఒక ఆసక్తికరమైన సమాధానం చెబుతాడు. రామాయణంలో బంగారు లేడిని చూసిన సీత ఆ లేడిని తెమ్మని రాముణ్ణి పంపించే కథ మనందరకూ తెలిసిందే. రాముడు ఆ మాయలేడిని వెంటాడి, బాణం వేసినప్పుడు ఆ లేడిరూపంలో వచ్చిన మారీచుడనే రాక్షసుడు రాముడి గొంతును అనుకరిస్తూ హా! సీతా!, హా! లక్ష్మణా! అంటూ ప్రాణం విడుస్తాడు. అది విన్న సీత రాముడికే ఏదో ప్రమాదం వాటిల్లిందని లక్ష్మణున్ని పర్లశాలనుండి పంపిస్తుంది. అనుకరణ కళ అప్పుడు అంటే రామాయణ కాలంలోనే పుట్టిందంటాడు వేణుమాధవ్. కాబట్టి మొట్టమొదటి మిమిక్రీ ఆర్టిస్టు నేను కాదు, మారీచుడు అంటాడు ఎంతో వినయంగా వేణుమాధవ్.

ఒక కళాకారుడుగా మాత్రమే కాకుండా, ఒక మానవుడిగా కూడా వేణుమాధవ్ గొప్పవాడు. గొప్ప కళాకారుడు అయినవాడు గొప్ప మానవుడుగా కూడా తనను తాను రూపొందించుకోవాలి. అందుకు అనుక్షణం తనను తాను సంస్కరించుకుంటూ ఒక ఉత్తమ మానవుడిగా ఎదగాలి. వేణుమాధవ్ కు సన్నిహితులైనవారికి అతడెంత సంస్కారవంతుడో అర్థమౌతుంది. వేణుమాధవ్ తనను తాను అనుక్షణం విశ్లేషించుకుంటాడు. తనేమైనా పొరపాట్లు చేస్తే వాటిని సవరించుకుంటాడు. ఆయనలోని స్వయంనియంత్రణ, సంయమనం, క్రమశిక్షణ, స్వయంవిశ్లేషణ ఆయననొక ఉన్నతుడైన వ్యక్తిగా తీర్చిదిద్దాయి. చాలామంది గొప్పకళాకారులు గొప్పమానవులుగా ఎదగలేకపోవడం నేను చూశాను. కానీ వేణుమాధవ్ గొప్ప కళాకారుడుగా మాత్రమే కాకుండా గొప్ప వ్యక్తిగా కూడా ఎదగడాన్ని నేను చూశాను. ఆయననెంతో సన్నిహితంగా చూసే అవకాశం నాకు కల్గినందుకు నేను నిజంగా గర్విస్తున్నాను.

వేణుమాధవ్ గురించి కాళోజీ రామేశ్వర్రావు

వేణు ఉసే హాథ్ మే థీ
కంత్ తేరే బసీ ప్హై
ఉస్ జనమ్ మే థీ అలగ్ అబ్
వేణుమాధవ్ బన్ గయీ ప్హై
వహ్ బజీ గోకుల్ మె ఇస్కీ
జగ్ మే తూతీ బోలీ ప్హై
ఛేడ్తీ థీ తార్ వహ్ యహ్
ద్వార్ దిలే ఖోలీ ప్హై
సారె జగ్ కో జీత్ ఆయీ
ఇస్ మే ఐసీ మోహినీ ప్హై
వేణుమాధవ్ వేణు తేరీ
వేణు భీ ప్హై శంఖ్ భీ ప్హై
తూ జహ్ పహుచా వరంగభీ
దు ఆమేలేకె పహుంచా
బజ్ రహే ప్హై తేరే డంకే
ఆన్ చాన్ ఇస్కీ బడీ ప్హై

కంత్ పర్ అధికార్ తేరా
కంత్ బస్ మే సాంస్ బస్ మే
బుద్ధి తేరీ బన్ గయీ ప్హై
సిద్ధి తుర్ముక్ మిల్ గయీ ప్హై
నిత్ నమకీ ఖోజ్ తుర్ముక్
సాధనా తేరీ నిరంతర్
హా ఇసీ కారణ్ కలామే
తేరే ఇత్ని తా జగీ ప్హై
జిస్కీ సేచా తూనే అప్ నా
స్వేద్ దేకర్ రక్త దేకర్
వహ్ చమలీ తేరా సౌరభ్
చౌ తర్ఫ్ పైలా రహా ప్హై
శాద్ సబ్ కో కర్ రహీ
తేరీ కలాపై సుప్రసన్నా
గమ్, దుఖ్ దునియా కె కమ్
కర్నేకి కోషిష్ కర్ రహి ప్హై

G. Ramachandra Rao

Secretary

Andhra Pradesh State Cultural Council

GOVT. OF A.P.

KALA BHAVAN
Hyderabad-500 004.
Phone : 3297100

When I write about my highly valued friend and very distinguished artiste Par-excellence of an extremely subtle and exquisitely innovative art of Mimicry, Imitation and Ventriloquism - Padmasri, Kalaprapoorna Dr.Nerella Venumadhav - the marvellous lines in Hamlet by the greatest Playwright of all time William Shakespeare come to my mind:

What Piece of work is man! how
Noble in reason! how infinite in faculty!
In form and moving how express and admirable!
In action how like an angel! in apprehension
How like a God!

I very humbly and earnestly pray to the Almighty to bestow on him many more commendable laurels to his credit in the years to come and wish him the best of the best and godspeed in Dr.Venumadhav's creative and ennobling endeavours.

(GOTITI RAMACHANDRA RAO)

Dr. NERELLA VENUMADHAV

Shastipoorti Celebrations

28.12.1992

'Chupa Rustam' is the title I would like to give to Shri Venumadhav, the Mono Actor and Mimic. He is surely one of the most brilliant mimics in the world. And I hope his talents will prevail and he will give us the gift of laughing at ourselves.

Sd/-

Mulk Raj Anand

venu MADHAV (a few lines to and for you) Venu! You'll surely be remembered after you have departed from this moful earth - (You're going to live for quite a hundred years !!!) You who have lent the world a world of laughter, and flooded with fine merriment and mirth men's hollow lives of tragedy and tears.

Sd/-

Harindranath Chattopadhyay

It has always been a pleasure meeting Venu Madhavji and watching him perform his different impersonations is a rare experience. His keen observation & his love for the minutest details show the immense respect he has for his subjects. His love of his Art borders on Worship. God bless the Art and the Artist in him is my sincere prayer.

Sd/-

Prithviraj Kapoor

All my adjectives will fall very short to judge Venu Madhav histrionics. As a characteristic study presence of mind + vocal command. To me & my experience of so many years - I can proudly call him a national property. God may give him long life to recreate his people his country and the whole humanity.

Sd/-

Nana Palsikar

30 BELESIZE GROVE, LONDON N.W.S.

Oct. 12th, 1971

It has been a great pleasure for me to meet Dr. Venumadhav. His talent was obvious in the short enjoyable performance he gave in my home, and I am sure he will give great delight to many audiences.

CATHERINE LAMBERT

I was very happy to meet Sri Venumadhav and listen to some of his Mimicry items and Soliloquies from English classics and films brilliantly reproduced.

I was particularly impressed by his excellent rendering of speeches from famous personalities of the world in their own style.

I wish him success

ASHOK KUMAR

BALARAJ SAHNI, IKRAAM

6-6-71

Juhu, Bombay - 54

My Dear Venumadhav,

You are an artiste with genuine talent, but every artiste gets struck at a particular stage. He doesn't know the way to proceed further from where he is, although he knows the wishes of his heart. He has to make a breakthrough.

The small-statured ones then try to cash in on whatever they have achieved and are satisfied to be where they are. They don't realise that an artiste either moves up or moves down, he can't stay in one place.

The real artiste doesn't want the fanfares or the glory. He is bent on moving upwards, no matter what the heart-breaks and whatever the defeats.

I hope you prove to be the latter sort. That is why I have not come up to your expectations this time. I want you to be unhappy what you cannot do, rather than be happy with what you can. Life is too short for artists to throw away time in empty sociabilities. I hope you will understand.

Yours sincerely

BALARAJ SAHANI

I have had the opportunity to have a glimpse of Shri Venumadhav's performance in Ventriloquism and Mono Acting and was very much impressed by it.

Shri Madhav's talent in accurately capturing the voices and behaviours patterns of not only Indian Leaders and artists but of foreign celebrities as well, is really praiseworthy.

I wish him success in brilliant career

DILIP KUMAR, Bombay

I had an opportunity of seeing and hearing Sri Venumadhav one evening. He is a great artiste and his impersonation of famous people and artists of stage and cinema from all over the World is remarkable. I wish him all the best in future and pray for success all over the World. A talent like his will have to shine with all brightness.

Mrs. NARGIS SUNIL DUTT

Venumadhav acts like Ingrid Bergman and sings like Bhanumathi

KAPILA KASIPATHI

I had the privilege of meeting Sri Venumadhav at Prasad Productions Studios, Madras, where I was shooting in the film 'Milan'. Shri Venumadhav delighted all of us with his extempore Mono acting and Mimicry. I also watched him execute a comedy role in the film, I was amazed at the display of the talents by this born artiste, I was at that time contemplating to go to Fiji Islands with a small troupe of mine. On my request Sri Venumadhav at once agreed to accompany me. I found him to be a gentleman of excellent character and very dependable artiste. His appearances were a delight to the vast Fijian crowds whom he delighted both in English as well as in Urdu & Hindi, mimics, Gags and Poetry. I remember his execution of Othello's role before a packed European audience of Rotarians where he played the dual role of Othello and Desdemona in his inimitable way. He reminded them of that great artiste Sir Laurence Olivier of Great Britain. In India he is invited throughout the land both North and South with great acclaim.

I wish him the best of luck and success.

SURENDRANATH, Bombay

JAI RAJ

Sri Venumadhav widely Travelled at home and abroad. To see him on the stage is an experience.

Bombay

JAI RAJ

R.S. Kalyanpur
Suman Kalyanpur

Mr. Venumadhav as a man is most simple and worthy.

As mimicry artiste he is worthiest and on the stage he is wigard.

R.S. KALYANPUR
SUMANKALYANPUR

వివిధ పత్రికల్లో
నా వ్యాసాలు

శ్రీ చిత్తూరి నాగయ్యగారి గురించి

ఆదిభట్ల నారాయణదాసు గారికి ముందు హరికథ చెప్పిన వారుండవచ్చు.

బుర్రకథ నాజీర్ గారికి ముందు బుర్రకథ చెప్పిన వారుండవచ్చు.

ద్వారం వెంకటస్వామి గారికి ముందు వాయులీనం వాయించిన వారుండవచ్చు.

బళ్ళారి రాఘవాచారి గారికి ముందు నటించినవారు ఉండవచ్చు. ఇలా చెప్పుకుంటూ వెళ్తే అనేకులు పేర్లు వస్తాయి. ఉదాహరణకు నాలుగు పేర్లు మాత్రమే ఉటంకించాను.

వీళ్ళ పేర్లే ప్రముఖంగా ఎందుకు వినపడతాయంటే అనేక విషయాల్లో వీళ్ళు నూతనత్వాలు చూపించి, ఎన్నో నూతన ప్రక్రియలు చేసి, మంచి పండితులు కావడమేకాకుండా పర్సనాలిటీ (టైట్స్) పాటించినవారు. పర్సనాలిటీ (టైట్స్)లో, Pronunciation, Humour , Tact, Dress, సమస్పూర్తి, పాండిత్యము, Modern Trends ను adopt చేస్తూ, Dress, Adjustment according to the environment Talent, Time punctuality, వినయసంపత్తి, అహంకారం లేకపోవడం. ఇంకా అనేక విషయాలు తెలిసి వుండడంవల్ల, భూత, భవిష్యత్తు, వర్తమానకాలాలకు సరిపడే శక్తి యుక్తులు, ముందున్న వాళ్ళలోలేనివి ఎన్నో వీళ్ళలో వుండడంవల్ల performances పండితపామరులను ఆకట్టుకోవడం వల్ల Trendsetters అయినారు.

పై పనులన్నీ నాగయ్యగారు సినీ చరిత్రలో తన పాండితీ ప్రకర్షవల్ల నూతనమైన నటనా విధానంలోని లోతుపాతులు అధ్యయనంచేసి సినీవినిలకాశంలో ఆద్యులై, సినీనటులకు పెద్దలై ఆదర్శపాత్రయ్యులైయ్యారు. సినీచరిత్రలో పద్మశ్రీ లభించిన ప్రథమ నటులు. వీరి సాత్వికాభినయము, పద్య పఠనము చాలా మహోన్నత ప్రమాణాల్లోవుంది. వీరు నటించిన పోతన, వేమన, త్యాగయ్య, రామదాసు, సర్వాధికారి, అభిమానం, అనార్కులి, బీదలపాట్లు, నా యిల్లు ఇంకా అనేక సినిమాలలో అరవంలో, తెలుగులో వీరి వైవిధ్యమైన నటన సినీచరిత్రలోని నటులకు సినీచరిత్రకు పెద్దబాలశిక్ష. He is a trend setter.

వీరు చేసిన దానాలు, గుప్తదానాలు అసంఖ్యాకమైనవి. ఆరోజుల్లో త్యాగరాయ భాగవతార్ గారికి ఒక లక్ష రూపాయల పారితోషికం ఇస్తే, నాగయ్యగారికి ఒక లక్ష

వెయ్యినూటల పదహార్లిచ్చారు. ఆరోజుల్లో వారికిచ్చిన పారితోషకాలన్నింటిని సినిమాలుతీసి, దానాలు చేసి, గుప్తదానాలుచేసి, అనేక బీదవారిని ఆయన ఆదుకొన్న దానాల వివరణ కనీసం ఇరవై పేజీలు వ్రాయవచ్చు. స్నేహశీలి, మృదుభాషి, మహాపండితుడు, అహంకారంలేని వారు, మహానటుడు, గాయకుడు, సంగీత దర్శకుడు, నిర్మాత సినీస్కీల్లో అన్ని శాఖలను ఔపోసనంపట్టిన గొప్ప హృదయమున్న వ్యక్తి. సినీచరిత్రలో మొదటి Trendsetter. ఆయన గొప్పదనం గురించి ప్రముఖ సినీపాత్రకేయుడు శ్రీ బాబూరావు పటేల్ వ్రాస్తూ Saigal has got melody. Nagaiah has got melody and devotion అని నాగయ్యగార్ని paulmuni of India అన్నారు. సాత్వికాభినయానికిలో ఎంత నూతనత్వం చూపించారో పద్యపఠనానికి, త్యాగరాజకీర్తనలకు ఆయన చూపించిన నూతనత్వము, సంప్రదాయబద్ధము. సినీప్రేక్షకలోకం మరియు పండిత పామరులు మరువరానిది. ఈ రోజుల్లో సినీమ్యూజిక్ దర్శకులు వంద వాద్యాలను వాడుతున్నారు. నాగయ్యగారు అతికొద్ది వాద్యాలతో వంద వాద్యాలు చూపలేని effect చూపించేవారు. వారి సినీమాల్లో ఎంతోశృంగారంచూపించే అవకాశంవున్నా సభ్యత చెడకుండా, భారతీయతలోపించకుండా family తో చూడదగ్గవి. నాగయ్యగారు నూతన నటులెవ్వరైనా మద్రాసువస్తే వారందరికీ ఒక మెస్ ఏర్పాటుచేశారని ఆ మెస్లో అనేకమైన నటులు భోజనాలు చేశేవారని, ఒక్కొక్కరి ట్వో ప్రకారం ఒక్కొక్కరోజు వాళ్ళకు వంటలు చేయించేవారని లబ్ధిప్రతిష్ఠలైన నటులు జెప్పగావిన్నాను. నాగయ్యగారు ఇలా అన్నారట. ఘంటసాలగార్ని శృతి సరిచేసుకో అని తంబూరా ఇచ్చి ఆరు నెలలు అన్నంపెట్టారట.

నాగయ్యగారి గానం గురించి నటన గురించి ముగ్ధులై పోతన సినిమా చూచి ప్రముఖ హాస్యనటుడు శ్రీ ఎన్.ఎస్ కృష్ణన్ (వీరి స్టాచ్యు వాణిమహల్ దగ్గర మద్రాసులో వుంది) ముగ్ధుడై ఒకరోజు వెండినాణాలతో, వెండి పళ్ళెంలో నాగయ్యగారి దగ్గర కొచ్చి నాగయ్య గారికి దండం పెట్టి ఇలా అన్నారు. 'I am an ethiest. But I see god in your rendering అన్నారు. నాగయ్యగారికి జరిగిన సన్మానాలు వ్రాయాలంటే కనీసం 30 పేజీలవుతాయి. ఉదాహరణకు నాలుగు మాత్రమే వ్రాస్తాను. పితాపురం మహారాజాగారు వీరి పోతన సినిమాచూచి లక్షరూపాయల చెక్కు ఇచ్చారు ముగ్ధుడై.

తిరుపతిలో మహంతు Red carpet reception ఇచ్చారు.

మైసూరు మహారాజాగారు బంగారు పళ్ళెంలో నాగయ్యగారి కాళ్ళు కడిగి నెత్తిన చల్లకొని సన్మానంచేశారు.

ముమ్మడినరం బాలయోగి వారి పోతన చూచి సమాధిలోకి వెళ్ళారు. నేను నాగయ్యగారి పోతన చూచి వార్ని ప్రధమంగా అనుకరించి మిమిక్రీ కళాకారుణ్య్యాను. మేమిరువురం నాగయ్యగారి పోతన చూడకుండా వుంటే ఏమయ్యేవారమో.

గుమ్మడి గారి పోతన చిత్రం తర్వాత గుమ్మడిగారు బాధపడుతూవుంటే నాగయ్యగారు నవ్వలేదు. వారు గుమ్మడిగార్ని ఓదార్చిన విధానంలో దైవత్వంవుంది.

గుమ్మడిగారు నాగయ్యగారికి ఫోన్ చేసి నాన్నగారూ మీకొచ్చిన పద్మశ్రీ చూడాలని వుంది. మీ యింటికొస్తాను అని అంటే నాగయ్యగారు గుమ్మడిగారూ నేనే మీ యింటికొస్తాను అని గుమ్మడిగారింటికి వెళ్ళి పద్మశ్రీ పతకం తీసికొచ్చి పతకంచూపించి గుమ్మడిగారూ ఇది మనందరిది. వయస్సులో పెద్దవాణ్ణి కాబట్టి నా కిచ్చారు అని అన్న విషయం ఆత్మీయులు గుమ్మడిగారు నాకు చెప్తువుంటే నా కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. వారి హృదయంలో కల్మషంలేదు. ఎవ్వరు పై కొచ్చిన సంతోషించేవారు మనసారా వారి హృదయం ద్రవీభూతమయ్యే హృదయం. ఈర్ష్య ద్వేషాలెక్కడుంటాయో ఎరుగని వ్యక్తి. వారికీ నాకు కలిపి అనేక సన్మానాలు, పౌరసన్మానాలు జరిగాయి. వారితో వున్నంత సేపు నాకు ఆత్మానందం కలిగేది.

నాగయ్యగారి గొప్పదనం గురించి డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణతో జరిగిన సన్నివేశంతో ఈ వ్యాసం పూర్తి చేస్తాను.

నేషనల్ డిఫెన్స్ ఫండ్ కోసం ఎన్. టి. రామారావుగారు జయం మనదే నాటకంలో నాచేత సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ వేషం వేయించి, తను సైనికుడుగా, సత్యనారాయణగారిచే జె.ఎన్. చౌదరి వేషం వేయించారు. నేను డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారి ఆంగ్లోపన్యాసం మరియు తెలుగులో మూడు పేజీల వుపన్యాసం చెప్పేను. అందరూ రాధాకృష్ణన్ గారే స్వయంగా వచ్చారనుకుని నిలబడేవారు.

U.N.O. నా కార్యక్రమం ఏర్పాటుచేసిన సందర్భంలో ఒక సభ్యుడు రిక్వెస్ట్ చేసి నన్ను కెనడీ మరియు రాధాకృష్ణన్ గార్ని అనుకరించమన్నారు. నేను కెనడీ మరియు రాధాకృష్ణన్ గార్ని అనుకరించాను. నాపై ప్రేక్షకులు చూపిన ఆనందానికి చిహ్నంగా స్టాండింగ్ ఒవేషన్ మరువరానిది. ఈ పై విషయాలు సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారికి తెలిసి తనకు అత్యంత సన్నిహితులైన నాగయ్యగారితో వేణుమాధవ్ గారు నామాదిరిగ వేషం వేసి, అచ్చునామాదిరిగా ఉపన్యాసం చేశారని విన్నాను. అతన్ని చూడాలని వుంది. అని

నాగయ్యగారితో అన్నారట. నేను మద్రాసులోనే వున్నానని తీసుకొస్తానని మరుసటి రోజే మీ యింట్లో ప్రోగ్రాం పెట్టిస్తానని చెప్పారట. నాగయ్యగారు నాకు ఫోన్ చేసి వారు నిర్ణీతసమయానికి స్వయంగా వారేవచ్చి నేనున్న హోటల్ కొచ్చి కార్లో ఎడ్వర్డ్ ఇలియడ్స్ రోడ్ లో వున్న డా॥ రాధాకృష్ణగారింటికి తీసుకెళ్ళారు. రాధాకృష్ణగారి ఇంటిముందు ఇంటి పేరు గిరిజ అని తెలుగులో, ఇంగ్లీషులో వ్రాసి వున్నది. ముందు వారి పి.ఏ. దగ్గర కెళ్ళాం. ఆ పి.ఏ. ఎంతో మర్యాదగా రిసీవ్ చేసుకొని ఆయన రూంలో కూర్చోపెట్టాడు. అరవంలో నాగయ్యగారు వేణుమాధమ్మారొచ్చారు అని చెప్పారు. అరవ వారు నాగయ్యగార్ని దైవంతో సమానంగా చూస్తారు. నా మనస్సులో డా॥ రాధాకృష్ణగార్ని చూడాలనే తపా తపా తమాయించుకున్నాను. సరాసరి రాధాకృష్ణగారు పి.ఏ. రూంలోకొచ్చారు. నాగయ్యగారు నన్ను పరిచయం చేశారు. రాధాకృష్ణన్ గారికి నేను పూలమాల వేసి పండ్లు చేతికిస్తూ మీ దర్శనం చెయ్యడానికి వచ్చాను అని అన్నాను. వెంటనే రాధాకృష్ణగారు చిత్తూరి నాగయ్యగారి రెండుచేతులు పట్టుకొని వంగి ఆయన చేతులకు మ్రొక్కి ఇలా అన్నారు. నాదర్శనం చేస్తే ఏముంది నాగయ్యగారి దర్శనంచేస్తే పుణ్యం వస్తుంది అని అన్నారు. నాగయ్యగారు కుంచించుకు పోతూ రామరామ అన్నారు. ఒక మహోన్నత కళాకారుడికి ఆయన ఇచ్చిన గౌరవం నన్ను పరవశుణ్ణి చేసింది. మా ఇరువురితో రాధాకృష్ణగారిలా అన్నారు. వున్నంతసేపు తెలుగులో మాట్లాడండి. ఇంగ్లీషు వినివిని నాచెప్పు చిక్కావుంది అంటే వెంటనే నేనన్నాను వారితో మీగురించి మా మాతృ భాషకింత నాదమాధుర్యం వుందని మీ ఉపన్యాసం ద్వారా తెలిసింది అని (ప్రిన్స్ ఫిలిప్ బ్రిటీష్ ప్రీమియర్ తమగురించి అన్నారు. “మీరు సముద్రమైతే మేము కాలువ” అని “మేమేం మీ ముందు ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతాం” అని అన్నాను. నేను అనగానే ఓ! యు రిమెంబర్ దట్ అని అన్నారు. లోపలికి వెళ్ళి కూర్చున్నాం. రాధాకృష్ణగారు నాగయ్యగార్ని అనుకరించగలరా? భానుమతిగార్ని అనుకరించగలరా అని వారు అడిగిన వన్నీ వినిపించాను. పరమానంద భరితులైనారు. చివరకు వార్ని అనుకరించమన్నారు. వారి ఉపన్యాసాన్ని నేను వినిపించగానే పరమానందభరితులై Oh! it's wonderful. This is a rare and difficult art and you have mastered. God bless you అన్నారు. ఇంతటి సన్నివేశాన్ని నాగయ్యగారివల్ల చూడగలిగాను.

నాగయ్యగారు ఎవ్వరేదడిగినా కాదు అనే మనస్తత్వంకాదు. సుహృద్భిక్షులు అల్లు రామలింగయ్యగారు వారి గురించి చెప్పిన గొప్ప విషయాలు మరువరానివి.

మల్లెమాలగారు (యం.ఎస్. రెడ్డి)గారు నాగయ్యగారి గురించి వ్రాసిన పద్యాలు అక్షరలక్షలు.

పోతన, వేమన, త్యాగయ్య, రామదాసు స్వర్గంలో మళ్ళీ మనం భూలోకానికేం వెళ్తాం అని. అందరం కలిసి నాగయ్యగార్ని పంపిద్దాం అన్నభావనతో కలసిన పద్యాలు గొప్పవి.

వేదసారము ఆటవెలది పాదములందు
చిందింపచేసిన సిద్ధుడొకడు
వాకిట చిల్చున్న వాగ్దేవి కాటుక
కన్నీరు తుడిచిన ఘనుడొకడు
తనగాన లహరిలో జననమూహము నెల్ల
ముంచితేల్చిన పుణ్యమూర్తి ఒకడు
అభయమియ్యక ఒక్కఅడుగైన దాటనీ
ననిన రాము డొడ్డిన అనఘడొకడు
అట్టివేమన, పోతన, త్యాగరాజు,
రామదాసు మరల ఈ భూమిపైన
ఒక్క రూపున నీవొచ్చు ఉద్భవించె
నాదుమాట కాదనువారులేరు.
చలనచిత్ర జగత్తులో అలుపెరుగని
ముఖ్యమౌ పెక్కుశాఖల ముప్పదేండ్లు
కోతికొమ్మచ్చలాడిన కుర్రవాడా!
లేడు నీవంటి మొనగాడు లేడులేడు.
అని వ్రాసిన పద్యాలు ఆచంద్రతారార్కముండేవి.

పృథ్వీరాజ్ తో కొన్ని మధురక్షణాలు

విజయవాడలో కీ.శే. పోతిన బెనర్జీ సహృదయులు, ఉత్సాహవంతులు, అందరితోకలిసి పోయేవారు. ఎవరిలో ప్రతిభకనబడినా ఆ వ్యక్తిని, ఆ ప్రతిభను చాలా గౌరవించేవారు. ప్రముఖ నిర్మాత డూండ్సేగారి అన్నగారు. ఆయన రోజులు మారాయి, హరిశ్చంద్ర ఇత్యాది శత దినోత్సవాలలో నన్ను ఆహ్వానించి కళాకారుల, ఆహ్వానితుల సమక్షంలో నా మిమిక్రీ, కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేసేవారు. ఆ కార్యక్రమానికి బ్రహ్మాండంగా కరతాళధ్వనులు వినపడేవి.

1958లో ఒకరోజు బెనర్జీగారు నాకు ఫోన్ చేశారు. రాజ్ కపూర్ నటించిన జాగ్ తే రహో చిత్రం రివ్యూలో విశేషంగా పేరు సంపాదించుకుంది. ఆ సందర్భంలో విజయవాడలో శ్రీ రాజ్ కపూర్ కు బహిరంగ సభలో సన్మానం చేస్తున్నాము, శ్రీ ఎస్వీరంగారావు గారి అధ్యక్షతలో. ఆ సన్మానానికి ముందు మీ కార్యక్రమం ఏర్పాటు చేస్తున్నాము. మీరు తప్పకుండా వచ్చి కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించాలి. ఫలానా తేదీ, ఫలానా రైల్వే రండి. ఫలానా హోటల్లో మీ బస. ఒక స్నేహితుణ్ణి పంపుతున్నాము. తప్పకుండా రావాలి అన్నారు. ఒప్పుకున్నాను.

వెంటనే నా బుర్రకు వచ్చిన అలోచనేమిటంటే వచ్చే ప్రజలంతా తెలుగువారు. రాజ్ కపూర్ కు తెలుగురాదు. తెలుగు, హిందీలలో చెప్పాలనుకున్నాను. ముందు తెలుగులో చెప్తే ప్రేక్షకులు దారిలోకి వస్తారు. ఆ తరువాత హిందీలో చెప్పవచ్చునుకున్నాను. ఎలా ప్రారంభించాలి? ఏం చెప్పాలి? ఎప్పుడు ఆపాలి? ఈ ఆలోచన ఉన్నంతకాలం మిమిక్రీ కళాకారుడికి ఇబ్బంది ఉండదు.

నృత్యానికి, సంగీతానికి, నటనకూ, ఇతర కళలకూ సిలబస్ ఉంది. కాని, మిమిక్రీ సిలబస్ లేకపోవటంవల్ల, నా అనుభవంతో నేను సిలబస్ రాసుకున్నాను. ఆ సిలబస్ అందరి మన్ననలనూ అందుకోవడం వల్ల నాకు ఇబ్బంది కలగలేదు.

నిర్ణీతమైన రోజుకు విజయవాడకు వెళ్ళాను. రాజ్ కపూర్ కు సన్మానం గాంధీజీ మున్సిపల్ హైస్కూల్లో. ఆ ఆవరణ చాలా పెద్దది. ఆ కాంపౌండ్ లో మూడు వీధులలో మేడలమీద, చెట్లమీద, ఇంకా చాలా చోట్లలో దాదాపు లక్ష మందికి పైగా ప్రేక్షకులు క్రిక్కిరిసి ఉన్నారు. రాజ్ కపూర్ ను ముందు శ్రీయుతులు అమృతయ్య, ఏసుదాసుల డప్పుల వాద్యాలతో పూలు చల్లుకుంటూ వేదికమీదకు తీసుకొచ్చారు. ఎస్వీ రంగారావు

గారు అధ్యక్షులు. రాజ్‌కపూర్ కూర్చున్న తరువాత నా కార్యక్రమం ప్రకటించారు. వెంటనే తెలుగులో కార్యక్రమం ప్రారంభించాను. మూడునిమిషాల తరువాత అంతా నిశ్శబ్దం అయిపోయింది, తెలుగులో ప్రేక్షకులకు ఆనందాన్ని కలిగించేవి చెప్పాను. తరువాత కార్యక్రమం చివరలో పుట్వీరాజ్ కపూర్, రాజ్‌కపూర్‌ల సంభాషణలను అనుకరించాను. రాజ్‌కపూర్ పరవశులైనారు. ఆ సమయంలో రాజ్‌కపూర్ లేచి - వండర్ ఫుల్ అంటూ నన్ను గాఢాలింగనం చేసుకున్నారు. ప్రేక్షకుల ఆనందానికీ, కరతాళధ్వనులకూ అంతులేదు.

తరువాత రాజ్‌కపూర్‌కు నవయుగ ఫిలిమ్స్ పక్షాన సన్మానం. తన సన్మాన ప్రసంగంలో రాజ్ కపూర్ నా గురించి పొగడుతూ తన కిచ్చిన ట్రోఫీని నా కిచ్చారు. ఎస్వీరంగారావు గారు వెంటనే తెలుగు వాళ్ళ గౌరవం నిలబెట్టారండీ అని అభిమానం ప్రకటించారు. అదే రాత్రి రాజ్‌కపూర్ బసకు వెళ్ళి వారితో మీ ప్రేమానురాగాలకు కృతజ్ఞతలు. మీరీ ట్రోఫీని తీసుకోండి, అది మీ కిచ్చినది అని దాన్ని ఇచ్చేశాను.

ఆయన చాలా సంతోషించారు.

బొంబాయి వచ్చినపుడు తప్పక కలవండి. మీరే ఊళ్ళో ఉంటారు? అని అడగారు. వరంగల్లు అని చెప్పి సెలవు తీసుకున్నాను.

★ ★ ★ ★ ★

బెంగళూరు దసరా ఉత్సవాలకు వెళ్ళాను. పుట్వీరాజ్‌గారి కళాకార్, గడ్డార్ నాటకాలు చూశాను. దసరా ఉత్సవాల కారణంగా నాటకాలకు చాలా తక్కువమంది ప్రేక్షకు లొచ్చారు. అయినా ఆ నాటకాలను యథాతథంగా ఇతరచోట్ల క్రిక్కిరిసిన ప్రేక్షకుల మధ్య ఆడినట్లే ఆడారు. వసూళ్ళు తక్కువవుతాయనే చింత నలుల ముఖాల్లో కనపడలేదు.

నాకు వారితో పరిచయం లేదు. నేను పరిచయం చేసుకోలేదు. నాకు మొదటి నుంచి లాంఛనంగా పరిచయం జరగందే కలిసే అలవాటులేదు. వరంగల్లులో పుట్వీరాజ్‌గారు నాటకాలు ప్రదర్శిస్తున్నప్పుడు మా ఇంటికి ఫోన్ చేశారట. అప్పుడు నేను ఊళ్ళో లేను. రాగానే విషయం విని ఆశ్చర్యపడ్డాను. బహుశా రాజ్‌కపూర్ చెప్పి ఉంటారేమో అని ఊహించాను.

ఆరోజు వారి ఆఖరి నాటకం గద్దార్. చూడటానికి తప్పక వెళ్ళి, వారిని కలుద్దామనుకుంటున్నాను. అప్పుడే వరంగల్ మున్సిపల్ ఛైర్మన్ గారి దగ్గర్నుంచి నాకు ఫోన్ వచ్చింది. రెండు రోజుల నుంచి మీ కోసం ఎదురు చూస్తున్నాము. మీరు ఊళ్ళో లేరనీ, ఈ రోజు వస్తారనీ తెలిసింది. పుథీరాజ్ గారికి టాన్ హాల్లో పౌర సన్మానం చేస్తున్నాము. మీరు కార్యక్రమం ఇవ్వాలి. సాయంత్రం అయిదున్నర గంటలకు కారు పంపిస్తున్నాము అని. వెంటనే సరే అన్నాను.

హిందీ నటులలో శ్రీ పుథీరాజ్, శ్రీ సామ్రాట్ మోడీ అంటే నాకు ఎనలేని గౌరవం. వాళ్ళిద్దరూ మహానటులు. పుథీరాజ్ గారి నటన నాకెంతో ఇష్టం. పాత్రలలోని సూక్ష్మమైన వివరాలను చూపించడంలో ఆయనకు ఆయనే సాటి. ఆయన పర్వనాళిటీ రోమన్ ఫిగర్ లా ఉంటుంది. ఆజానుబాహుడు. ఫ్లెజెంట్ గా ఉంటారు. స్ఫురద్రూపి. అందంగా ఉంటారు.

సికిందర్ నుంచి మొగలే ఆజమ్ వరకు ఆయన నటించిన సినిమాలన్నీ విడిచిపెట్టకుండా చూసేవాణ్ణి. ఆయన నాటకాల్లోనూ అనేక నూతన ప్రక్రియలను ప్రవేశ పెట్టారు. ముఖ్యంగా కళాకార్ నాటకంలో ఆయన చూపిన ప్రక్రియలు ఆ కాలానికే చాలా గొప్పవి. ఆయన రాణాప్రతాప్ గా నటించే రోజుల్లో ఒకరోజు గడ్డితో చేసిన రొట్టె తిన్నారట. ఇదేమిటని మిత్రులడిగితే అంతటి మహానుభావుడు గడ్డిరొట్టె తినవలసివచ్చింది. అతని అనుభూతి ఎలా వుంటుందో చూడాలని అనిపించింది అన్నారట.

ఆయన అనేక సంస్థల సహాయార్థం, దేశంకోసం నాటకానంతరం జోలె పట్టుకొని మెయిన్ గేటు దగ్గర తల వంచుకొని నిలబడేవారట. ప్రేక్షకులు వారిజేబుల్లో ఎంత ఉంటే అంతా వేసేవారట. విజయవాడలో ఒకసారి ఒక మిత్రుడు చెప్పాడు - నాటకం జరుగుతున్నప్పుడు ప్రేక్షకులెవరన్నా మాట్లాడుతూ ఉంటే, ఆయన నాటకం ఆపి దయచేసి మాట్లాడకండి. మీ టికెట్లు డబ్బు ఇచ్చేస్తాను. మీరు వెళ్ళిపోవచ్చు అని ఇంగ్లీషులో ప్రకటిస్తే వెంటనే థియేటరు సద్దుమణిగేది.

ఆ సాయంకాలం పుథీరాజ్ గారి సన్మానానికి వారు పంపిన కారులో నిర్ణీత సమయానికి చేరుకున్నాను. ఛైర్మన్ గారు పుథీరాజ్ గారికి నన్ను పరిచయం చేశారు. వెంటనే పుథీరాజ్ గారు హిందీలో మీ గురించి రాజ్ కపూర్ అంతా చెప్పాడు. మీరు వరంగల్లు రాగానే ఫోన్ చేశాను. మీరు ఊళ్ళో లేరట. మిమ్మల్ని కలుసుకోవడం చాలా

సంతోషంగా ఉంది. ఈ నాటకానికి మీ కుటుంబ సభ్యులంతా రండి అని ఆహ్వానించి, తన పి.ఎ.తో మా కుటుంబమంతా ముందు వరుసలో కూర్చోవడానికి ఏర్పాట్లు చేయమన్నారు.

తరువాత ఇవాళ మీ సమక్షంలో నా ప్రదర్శన ఉంది అని చెప్పాను.

ఆయన సంతోషం ప్రకటించి, మీరు నన్ను తప్పకుండా అనుకరించండి అన్నారు.

వెంటనే నేను ఈ రోజు రాత్రి మీ నాటకంలోని ఒక ఘట్టాన్ని విసిపిస్తాను అన్నాను.

మీరు నాటకం ఎక్కడ చూశారు? అని అడిగారు. బెంగళూరులో అంటే నవ్వారు.

పుట్టిరాజ్‌గారి సన్నానానంతరం నా కార్యక్రమం. అందులో చివరి ఐటమ్ గద్దార్ నాటకంలోని ఒక ముఖ్యమైన ఘట్టాన్ని అనుకరించాను. పుట్టిరాజ్‌గారూ; ప్రేక్షకులూ పరమానందభరితులై చప్పట్లు కొట్టారు. తరువాత పుట్టిరాజ్‌గారు నాకు శాలువకప్పుతూ బొంబాయికి వచ్చినప్పుడు తప్పకుండా మా ఇంటికి రండి అన్నారు. నేను అంగీకరించాను. ఆ తరువాత నాటకం చూడటానికి వెళ్ళాము. పుట్టిరాజ్‌గారి పి.ఎ. మా కోసం ఎదురుచూస్తున్నాడు. మేము వెళ్ళి ముందు వరుసలో కూర్చున్న తరువాత పి.ఎ. వెళ్ళాడు. అదీ ఆయన క్రమశిక్షణ.

తరువాత బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడల్లా పుట్టిరాజ్‌గారిని కలిసేవాడిని. చాలా సంతోషించేవారు. ఆయన చుట్టూ ఎప్పుడూ ఇద్దరు, ముగ్గురు ఉండేవారు. ఒకరోజు ఆయన నాతో మనం ఇద్దరం మాట్లాడుకోవాలి. వాయిస్ గురించి మీ అభిప్రాయాలు తెలుసుకోవాలి అన్నారు. తమరే తేదీ నిర్ణయించండి అన్నాను. లేదు, మీరే నిర్ణయించండి అన్నారు. పెద్దవారు మీరే తేదీ నిర్ణయిస్తే ఆనాడు నేను వస్తాను అన్నాను. ఎల్లుండి ఉదయం పదకొండు గంటలకు కూర్చుందాం అన్నారు. ఆనాడు వారింటి కెళ్ళాను. మేమిద్దరం ప్రపంచ మహానటుల కంఠస్వరాల తీరుతెన్నులు, ప్లెన్స్‌పియర్ నాటకాలను గురించి మాట్లాడుకున్నాము. అవన్నీ రాయాలంటే చిన్నపుస్తకం అవుతుంది. రెండు, మూడు అంశాలు మాత్రం ఇస్తున్నాను.

మాటల్లో ఆయన నాతో మీరీ మిమిక్రీ రంగంలోకి రావడానికి ప్రేరణ కలిగించిందేమిటి? కళారంగంలోకి ఎలా ప్రవేశించారు? అని ప్రశ్నించారు. నేను చిత్తూరు నాగయ్యగారి సినిమాలు, ఇక్బాల్‌గారి రెండు ఉర్దూ పంక్తులు అన్నాను. ఇక్బాల్ రాసిన ఏ చరణాలు? అని అడిగారు.

ఖుదీకో కర్బులంద్, ఇత్నాకె,
హర్ తక్దీర్ సే పహలే ఖుదా
బందే సే ఖుద్ పూఛ్కె
బతా తేరీ రజా క్యాహై

దీనికి నీవెంత కష్టపడి పని చెయ్యాలంటే దేవుడే నీ దగ్గరకొచ్చి నీకేం కావాలి అని అడిగేటంత అని అర్థం. ఇవి విని వాహ్ అన్నారు పుథ్తీరాజ్ గారు. వాటికి ఆయన రాసిన పాఠడీలు వినిపించారు సహజధోరణిలో.

ఏక్కరీకో కర్ బులంద్, ఇత్నాకె
హర్ షాట్ సే పెహలే, డైరెక్టర్,
ఏక్కర్ సే పూఛ్ కే
బతా తేరీ రజా క్యాహై

అంటే నటుడిగా ఎదగాలంటే, డైరెక్టరే వచ్చి నటుణ్ణి ప్రతిషాట్ లోనూ అయ్యా, తమ అభిప్రాయమేమిటి? అని అడగాలి అని అర్థం. తరవాత పై షేర్ నే ఇంకొరకంగా మార్చి నటుడుగా ఎంత ఎదిగిపోవాలంటే ప్రతిచిత్రం ముందు ప్రొడ్యూసర్ అయ్యా, తమ అభిప్రాయమేమిటి? అని అడిగే రోజులొచ్చాయని.

మాటలలో కరూజూ ఇటాలియన్ పాప్ సింగర్ ను గురించి చెప్పాను. చాలా శ్రద్ధగా విన్నారు పుథ్తీరాజ్. కరూజూ ప్రదర్శన ఇస్తుంటే ఆ వాయిస్ కు షాండిలియన్స్ వణకిపోయేవట! ఆడవాళ్ళు స్పృహతప్పి పడిపోయేవారట. ఆ కళాకారుడు ప్రదర్శనకు ముందు సైడ్ వింగ్ లో టెన్షన్ తో చెమట లొస్తుంటే జేబురుమాలుతో ముఖం తుడుచుకుంటూ ఉంటే అతని ముఖ్య స్నేహితు డన్నాడట - ఏమయ్యా, నీవు నూరు శాతం ప్రోగ్రామ్ ఇస్తావు. నీ కెందుకు టెన్షన్? అని. అంటే కరూజూ నాకు వచ్చిన చిక్కె అది. ప్రేక్షకులు నా నుంచి నూట ఏభై శాతం ఆశిస్తారు అన్నారు. పక్కనున్న మిత్రులంతా నివ్వెరపోయారట. ప్రతి ప్రదర్శనా యుద్ధం లాంటిదే అన్నాను. పుథ్తీరాజ్ చాలా సంతోషించారు. వారి కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి.

అలా అనేక విషయాలు మాట్లాడుకున్న తరువాత రెండుగంటలు అయిపోయాయండీ. మీ రిచ్చిన సమయం గడిచింది. వస్తానండీ అన్నాను. వెంటనే ఎటువైపు వెళుతున్నారు? అన్నారు. శాంతాక్రుజ్ అన్నాను. నేనూ శాంతాక్రుజ్

విమానాశ్రయానికి వెళ్తున్నాను. మిత్రులు వస్తున్నారు. రిసీవ్ చేసుకోవాలి. మిమ్మల్ని దింపుతాను. నాతో కారులోరండి అన్నారు. తోవలో శాంతాక్రుజ్‌లో నేను చెప్పిన స్థలంలో నన్ను ఆపారు. నేను కృతజ్ఞతలు చెప్పి, టాక్సీ పిలిచాను. ఆయన డబ్బు వు థా చెయ్యకండి. ఎలక్ట్రిక్ ట్రైనులో వెళ్ళండి. నేనూ, రాజ్‌పూర్ ఎలక్ట్రిక్ ట్రైనులో, బస్సులో కూడా వెళ్ళేవాళ్ళం. టాక్సీలకు చాలా ఖర్చు అవుతుంది అన్నారు. నేను థాంక్స్ చెప్పాను.

ఈ విధంగా ఆ మహావ్యక్తిని కలిసే అవకాశం నాకు దేవుడిచ్చిన కళ అనే గిట్టెవల్లనే కదా అనుకున్నాను. బ్రతికున్నంతకాలం కళాకారుడిగానే బ్రతకాలని అనిపించింది.

తరువాత బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడల్లా వారితో గడిపేవాణ్ణి. మరువరాని రోజు లవి.

ఐ.వి. చలపతిరావుగారు నా గురించి ఇంగ్లీషులో పుస్తకం రాస్తున్నారు. పృ థీరాజ్‌గారి అభిప్రాయం కోసం ఉత్తరం రాయమన్నారు. వారికి రాశాను. వారు నా గురించి రాసి పోస్టులో పంపించారు. దాన్ని కింద ఉదహరిస్తున్నాను.

వేణుమాధవ్‌ను కలుసుకోవడం నా కెప్పుడూ ఆహ్లాదకరమైందే. విభిన్న వ్యక్తులను అనుకరిస్తూ ఆయన ఇచ్చే ప్రదర్శనలను తిలకించడం ఒక అరుదైన అనుభవం.

ఆయన నిశిత పరిశీలనాశక్తి, సూక్ష్మమైన వివరాలపట్ల ఆయన శ్రద్ధాసక్తులు. తాను అనుకరించడానికి ఎంచుకొన్న వ్యక్తులపట్ల ఆయనకు కల గౌరవాభిమానాలను వెల్లడిచేస్తాయి.

తన కళపట్ల ఆయనకు కల ఆరాధనాభావం అపారమైనది. భగవంతుడు ఆయన కళను, ఆయనలోని కళాకారుని ప్రవర్తనానామ చేయాలని హృద్దికంగా ప్రార్థిస్తున్నాను.

పేణుమాధవ్ జ్ఞాపకాల్లో హరీన్ కి చెందిన ఎన్ని విశేషాల్లో !

అరవిందుడు శ్రీ హరింద్రనాథ్ గురించి ఒక సందర్భంలో హరీన్ ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతూ వుంటే, హరీన్ మాతృభాష ఇంగ్లీషా అని అనిపిస్తుందన్నారు. శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ ను మీ వారసుడెవరూ అని అడిగితే వెంటనే శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ "My mantle falls on Hareendranath" అని అన్నారు. శ్రీ హరీన్, నటుడు, గాయకుడు, ప్రయోక్త, పెయింటరు, వేదాంతి, హార్మోనిస్టు, విప్లవకారుడు, స్వాతంత్ర్య సమర యోధుడు, దేశభక్తుడు, శ్రీమతి సరోజినీనాయుడుకి సోదరుడు, సంభాషణా చతురుడు! ఆయనతో ఒక గంట సేపు మాట్లాడితే చాలు సమ్మోహితులైపోతారు. గంటలు, రోజులు ఆయనతో గడిపినా క్షణాల్లో గడిచిపోతాయని అనేకమంది మిత్రులు చెప్పగా విన్నాను. ఆయన్ను చూడాలని ఉండేది. నా తోడల్లుడు మద్రాసు డిప్యూటీ మేయర్ డా. కె.వి. స్వామిగారికి శ్రీ హరీన్ మంచి మిత్రుడు. ఒకరోజు డా. స్వామిగారు మద్రాసులో శ్రీ హరీన్ చంద్రలేఖతో ఉంటున్న రోజుల్లో పరిచయం చేశారు. ఇల్లంతా కళాత్మకంగా ఉంది. ఎటుచూసినా ఇల్లంతా మంచి కళాఖండాలతో అలంకరించారు. శ్రీ హరీన్ మంచి సిల్కు చొక్కా, సిల్కు లుంగీ కట్టుకుని ఉన్నారు. నన్ను స్వామిగారు శ్రీ హరీన్ గారికి పరిచయం చేశారు. ఈ సంఘటన 31 సంవత్సరాలకింది మాట. శ్రీ హరీన్ గారికి స్వామిగారు పరిచయం చేయగానే చాలా సంతోషించారు. నా గురించి అనేకమంది మిత్రులు ఇదివరకే శ్రీ హరీన్ కు చెప్పారట. ఆరోజు వారితో రెండు గంటలు గడిపాను. ఆయన అమృతహృదయుడు, సహృదయుడు, నిగర్వి.

తర్వాత చాలా సంవత్సరాలతర్వాత ఆయన్ను బొంబాయిలోని బాంద్రాలో సముద్రతీరంలో ఉన్న వారి ఫ్లాట్ లో కలిశాను. ఆయన బొంబాయిలో స్థిరపడ్డారు. బొంబాయిలో అనేకసార్లు వారిని కలిశాను. నాకు బాగా పరిచయం ఏర్పడ్డది. బొంబాయిలో నా కార్యక్రమాలకు అనేకసార్లు వచ్చారు. నా ప్రదర్శనలు చూసి చాలా సంతోషపడేవారు. వారితో ఉన్న గొప్ప గుణమేమిటంటే ఎక్కడ ప్రతిభ కనపడినా ఆయన ఎంతగానో గౌరవించేవారు.

అనేకమంది మిత్రులు ఆయనగురించి చెప్పిన గుణాలను వారితో స్వయంగా చూశాను. మహామనీషి. నామీద హరీన్ గారికి బాగా ప్రేమ, గౌరవము ఏర్పడ్డది.

ఆయన పుట్టినరోజు నేనూ, సుప్రసిద్ధ గిటారిస్ట్ శ్రీ వాన్ షిక్లీ, ఇరువురం ప్రదర్శనలిచ్చాము. శ్రీ హరీన్ చాలా ఆనందపడ్డారు. ఆయన్ను నేను మళ్ళీ కొన్ని రోజులతర్వాత వారి ఇంట్లో కలిశాను. ఆయన నాతో ఉర్దూలో అన్న మాటల అర్థం తెలుగులో వ్రాస్తున్నాను. డియర్ వేణూ పూలదండలోని పూలు రెండు రోజులకు వాడిపోతాయ్. కాని వాడిపోని ఒక గేయం మీ గురించి వ్రాసి వుంచాను. స్వీకరించండి. అని నా గురించి ఆయన ఆంగ్లంలో వ్రాసిన కవిత నా చేతికిచ్చారు. పరమానందభరితుడనయ్యాను. ఆ మహాకవికి శతధా కృతజ్ఞతలు తెలియజేసుకున్నాను.

శ్రీ హరీన్ తో ఒకరోజు వాకింగ్ కు వెళ్ళాను. త్రోవలో ఒక అందమైన అమ్మాయి కనిపించింది. ఆ అమ్మాయి శ్రీ హరీన్ తో "Sir, you have attended our college day" అని అన్నది. వెంటనే శ్రీ హరీన్ "I don't remember your college day. I remeber you" అని అన్నారు ఆ అమ్మాయి భుజం తట్టా. ఇంకా కొంతదూరం వెళ్ళాక ఒక కుర్రాడన్నాడు శ్రీ హరీన్ తో "How do you do Dada" వెంటనే శ్రీ హరీన్ "You are a criminal. Only criminals won't came to my house. Kabhi ana baba makan ko" అని అన్నారు. ఆయన వాకింగ్ చాలా వేగంగా ఉండేది.

1973లో నేను న్యూకాండ్లాలోని కార్యక్రమానంతరం బొంబాయి శ్రీ హరీన్ గారింటికి వెళ్ళాను. ఆయన మిత్రులతో కూర్చున్నారు. అందులో ఇద్దరు మిత్రులు నన్ను అభినందించారు. వెంటనే శ్రీ హరీన్ కిస్సీయే (ఎందుకొరకు) అని అన్నారు. వెంటనే ఆ ఇద్దరు వేణుమాధవ్ గార్ని, ఆంధ్ర శాసనమండలికి నామినేట్ చేశారు అని ఉర్దూలో చెప్పారు. వెంటనే శ్రీ హరీన్ "that is nothing. I have nominated him amongst angles" అనగానే అందరూ చప్పట్లు కొట్టారు. వెంటనే ఆయన ఉర్దూలో నేను ఇంకొక విధంగా చెప్తాను వినండి అన్నారు. "I have nominated him in the council of ~~silence~~ ^{అవగాహన} out of which all speech emerges" అని "How do you do, Venu Kaisa hai" అని అన్నారు. ఆ రోజంతా ఆయనతో మధురమైన సంభాషణంతో గడిచింది. చివరకు "Venu entertine me" అని అన్నారు. వారు వ్రాసిన అనేక ఐటమ్స్ వినిపించాను. ప్రతి చిన్న అంశాన్ని ఆనందించారు. ఆయన ఆనందంలో కృత్రిమత్వం లేదు.

ఆయన జీవితంలో ఎంత ఆనందాన్ని అనుభవించాడో అన్ని ఇబ్బందులతో కూడా గడిపేవారు. ఒకరోజు ఆయన ఇంటికి రాత్రి 8 గంటలకు వెళ్ళాను. ఫిల్మ్ వరల్డ్ పత్రిక

సంపాదకుడు శ్రీ రామచంద్రన్ కూతురు మాట్లాడుతున్నారు. నన్ను ఆ అమ్మాయికి పరిచయం చేశారు. ఒక గంటసేపు మాట్లాడాం అనేక విషయలు తర్వాత నేను శ్రీ హరీన్ గారితో అన్నాను. నాకొకసారి మీరు హార్మోనియం వాయిస్తే వినాలని ఉందన్నాను. ఆయన లోపలకెళ్ళి హార్మోనియం తీసుకొచ్చి తొడమీద పెట్టుకొని దాదాపు రెండున్నర గంటలు వాయించారు. ఆ రెండున్నర గంటల్లో గగన్ మస్త్ హోగయా, రాగజగత్ కా రూపూటానే భాయ్ తదితర అనేక సాంగ్స్ పాడారు. రెండున్నర గంటలు రెండు నిమిషాల్లో గడిచిపోయాయి. అలా హార్మోనియం వాయించిన వార్ని నేను చూడలేదు. అదొక అనుభూతి వినవలసిందేగాని వ్రాయలేం. అంత గొప్పగా వాయించారు. సడన్ గా హార్మోనియం వాయిస్తూ వేణూ టైమ్ ఎంతయ్యింది? అని అన్నారు ఉర్దూలో. పదకొండు గంటల నలభై అయిదు నిమిషాలైందన్నాను. ఇంత రాత్రి ఈ అమ్మాయి ఇంటికెలా వెళ్తుంది అన్నారు. ఈ ప్రాంతం అంత మంచిది కాదే అన్నారు. నేను తీసుకెళ్ళి దిగబెడతానన్నాను. నేను వారింటిదగ్గర హోటల్లో దిగాను. జేబులో డబ్బు ఎక్కువగా పేసుకెళ్ళలేదు. నేను శ్రీ హరీన్ను లోపలకు తీసుకెళ్ళి జేబులో ఎక్కువ డబ్బు పేసుకురాలేదు. నాకొక ముప్పై రూపాయలివ్వండి రేపు మళ్ళీ ఇస్తాను అని అన్నాను. ఆయన వెంటనే బీరువా తలుపులు తెరచి ఏడుస్తూ “*Venu the great poet of India is having only two rupees*” అని అన్నారు. నా మనస్సు కకావికలైంది. ఆయనతో అమ్మాయిని తీసుకెళ్ళి వారింట్లో దిగబెడ్తాను అని ఆంగ్లంలో అన్నాను. ఆ అమ్మాయిని టాక్సీలో వారింటికి తీసుకెళ్ళి దిగబెట్టాను. ఆ అమ్మాయి తండ్రి మద్రాసులో నేను క్లబ్బింగ్ హాలుగారి సమక్షంలో ఇచ్చిన ప్రదర్శన చూశారట. ఆయన నన్ను ప్రశంసిస్తూ భోజనం చెయ్యండి వెళ్ళనివ్వలేదు. భోజనం చేసి నేనున్న హోటల్ కొచ్చేసరికి రాత్రి ఒంటిగంటన్నరయింది. హోటల్ కెళ్ళి ఆ టాక్సీ అతనికి డబ్బిచ్చి పంపించాను.

1976లో శ్రీ హరీన్ గార్ని నన్ను బొంబాయి యూనివర్సిటీ డ్రామటర్స్ డిపార్ట్ మెంట్ మెంట్ వారు నటన గురించి ఉపన్యాసాలివ్వమని పిల్చారు. ఆయన ఉపన్యాసం మొదలుపెడ్తూ “I don’t know about any thing. When I don’t know about any thing, I can speak on anything about anything” అని మొదలుపెట్టి acting గురించి poetry లో ఉపన్యాసం చేశారు. వారి ఉపన్యాసం తర్వాత now Venu will speak about curriculum and syllabus..... నా ఉపన్యాసం కాగానే శ్రీ హరీన్ “Ten

commandments item" వినిపించమన్నారు. అందరూ పరమానందభరితులైనారు. తర్వాత మా ఇరువురి ఉపన్యాసాలనంతరం కేమెరామెన్తో "We pose, you expose" అన్నారు నవ్వులమధ్య.

1977లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంవారు స్వర్ణోత్సవాల సందర్భంగా శ్రీ పి.వి. నర్సింహారావుగారికి, డా. నారాయణరెడ్డి గారికి, ఎన్.టి. రామారావుగారికి, తెన్నేటి విశ్వనాథంగారికి, శ్రీ హరీన్గారికి, నాకూ తదితరులకూ గౌరవ డాక్టరేట్లు ఇచ్చారు. శ్రీ హరీన్గారి పక్కనే నా సీటు. నా గురించి ఐ.వి. చలపతిరావుగారు ఇంగ్లీషులో వ్రాసిన పుస్తకాన్ని శ్రీ హరీన్ గారికిస్తూ వారు నా గురించి వ్రాసిన poems లో with బదులుగా with అని డబుల్ 't' ప్రింట్ అయిందన్నాను. I am sorry మరల print చెయ్యమని చెప్పతాను అన్నాను. వెంటనే ఆయన "Venu don't worry release the book no one will think that Hareen will comit a blunder" అని అన్నారు. ఆయన నాతో తర్వాత మాట్లాడుతూ తాను హైదరాబాద్ వాస్తవ్యుణ్ణివడం వల్ల ఎవరైనా ఉర్దూలో మాట్లాడితే చాలా సంతోషం కలుగుతుందని, నన్ను ఉర్దూలో మాట్లాడమని అనేవారు. అప్పటినుంచి నేను వారితో ఉర్దూలో మాట్లాడేవాణ్ణి. ఆయన చాలా సంతోషించేవారు.

1979లో హైదరాబాద్లో వంశీసంస్థవారు నాకు సన్మానం చేశారు. సన్మానానంతరం నేను అన్నపూర్ణ హోటల్లో గుమ్మడిగారు, డా. సి. నారాయణరెడ్డిన్నగారితో మాట్లాడుకుంటున్నాం. గుమ్మడిగారు నాతో పక్కరూంలో శ్రీ హరీన్ ఉన్నారని వారికి పరిచయం లేదని చెప్పారు. వెంటనే శ్రీ హరీన్ గారి రూంలోకెళ్ళాను. కుశలప్రశ్నలనంతరం నా సన్మాన విశేషాలు తెలుసుకున్నతర్వాత తాను ఉళ్ళో ఉన్నానని తెలిస్తే తాము వచ్చేవాణ్ణి అన్నారు ఉర్దూలో. వారి సహృదయతకు నా మనస్సు ఆనందంతో నిండిపోయింది. పక్కరూంలో నా ఆత్మయులిద్దరున్నారు. మీకభ్యంతరం లేకపోతే పక్కరూంకొస్తే మా ఆత్మీయులు శ్రీ గుమ్మడి, శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డిన్నగార్ని పరిచయం చేస్తాను. మీకభ్యంతరం అయితే నేను వారిద్దర్ని మీ రూంకు తీసుకొస్తానన్నాను. వెంటనే శ్రీ హరీన్ నేనే వారి రూంకొస్తాను అని ఉర్దూలో అన్నారు. రూమ్కొచ్చాక నేను గుమ్మడిగార్ని, నారాయణరెడ్డిన్నగార్ని పరిచయం చేశాను. రెండగుంటలు శ్రీ హరీన్ తాను వ్రాసిన ఇంగ్లీషులోని కవితల్ని వినిపించి మమ్ముల్నందర్ని ముగ్ధులను చేశారు. అనంతరం వేణు ఎంటర్టైన్ మి అన్నారు. ఆయన వ్రాసిన ఐటమ్స్ వినిపించారు. అందరూ పరమానంద భరితులైనారు.

బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడల్లా నేను శ్రీ హరీన్ను కలవకుండా వచ్చేవాణ్ణి కాదు. నేను శ్రీ హరీన్తో మీరు మంచి పెయింటర్ అని విన్నాను. అని ఉర్దూలో అన్నాను. ఆరోజుల్లో ఆయన ఒక తమిళ వనితతో ఉండేవారు. ఆమెను రాణీ అని పిల్చేవారు. ఆమె ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ, అరవం మాట్లాడేవారు. ఆమెను పిలిచి తన పెయింటింగ్స్ తెమ్మన్నారు. ఆవిడ పెయింటింగ్స్ అన్నీ చాలా బాగా ఉన్నాయి. అంత గొప్పగా ఉన్నాయని నేను చాలా ఆనందిస్తూ చెప్తే ఆయన వెంటనే మానా అనేవాడెవ్వడో తనలో ఎన్నడో ఉన్నాడని వాడు వేస్తుంటాడు. తాను కాదని అన్నారు. తన కొడుకు లక్ష్మణ్ 15 ఏళ్ళ కుర్రవాడు వేసిన పెయింటింగ్స్ చూపించారు. ఆ పెయింటింగ్స్ కూడా చాలా బాగున్నాయి. శ్రీ హరీన్ చెప్తూ సత్యజిత్‌రాయ్ మంచి పెయింటరని తన పెయింటింగ్స్ చూసి సత్యజిత్‌రాయ్ ముగ్గుడైనాడని చెప్పారు.

నేను బెంగళూర్‌లో ఉండగా హిందూ పత్రికలో శ్రీ హరీన్‌కు పద్యభూషణ్ ఇచ్చారని చదివి వెంటనే టెలిగ్రాం ఇచ్చాను. నేను ఒకసారి బొంబాయిలో వారింటికెళ్తే "Venu received your telegram" అన్నారు. ఎంతమాట అన్నాను ఉర్దూలో. వారి quartrains కావాలి ఒక కాపీ తీసుకున్నాను. హోటల్‌గదిలో కూర్చుని అన్నీ వ్రాసుకొని మరునాడు వారింటికెళ్ళి ఇచ్చాను ఆ కాపీ. చాలా సంతోషించారు. కొంతమంది అందరిదగ్గర బుక్స్ తీసుకుని సొంత లైబ్రరీ చేసుకుంటారు మీరల్లాకాదు, చాలా సంతోషం అన్నారు.

ఆయన ఒకసారి బొంబాయి షణ్ముకానంద హాల్లో తన కార్యక్రమంతో కొంతమంది ఇతర ఆర్టిస్టుల కార్యక్రమం పెట్టుకున్నారు. నా కార్యక్రమం కూడా పెట్టారు. అందులో ఒక పెద్ద ఆర్టిస్టు తాను డబ్బివ్వలేదని కార్యక్రమానికి రాలేదని నాతో చెప్పి బాధపడ్డారు. ఉన్నవాళ్ళం ఇస్తాం ప్రదర్శనలు అన్నాను చాలా సంతోషించారు.

బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడల్లా నేను శ్రీ హరీన్‌గార్ని కలవకుండా వచ్చేవాణ్ణి కాదు. ఆయన హృదయం ద్రవీభూత హృదయం. ఆయన నిజమైన కళాకారుడు. ఈర్ష్యాద్వేషాలెరుగని వాడు. ఒకరి అభ్యున్నతిని, సంపదను చూసి ఈర్ష్యపడేవారుకాదు. నిగర్వి, ఆయనతో మాట్లాడుతున్నంతసేపు డా. రాధాకృష్ణన్‌గారి దగ్గర్నుండి రిక్షావాడివరకు ముగ్గులై వింటారు. మళ్ళీ అట్లాంటి వ్యక్తి భారతదేశంలో, ప్రపంచంలో ఎన్నాళ్ళకు పుడతారో తెలియదు. ఆయన మరణం ప్రపంచానికి తీరని లోటు.

BIO - DATA

I	Name	:	Padmasri Kalaprapoorna
Dr. Nerella Venumadhav
Exponent, Innovator & Pioneering
Mimicry Artiste
II	Date of Birth	:	28-12-1932
III	Place of Birth	:	Warangal - 506 002
Andhra Pradesh, India.
IV	Present Permanent Address	:	“Padmasri”, “Kalaprapoorna”
Dr. Nerella Venumadhav, Ex-MLC
Mimicry Artiste
H.No. 11-25-45, Vasavi Colony
Warangal - 506 002, A.P, India
Phone : 08712-561388

V Academic Qualifications :

- Shown Signs of Budding Talent at the age of ten.
- First Public performance 1947
- Academic qualification attained B.A., B.Com, B.Ed.

VI. Positions and Responsibilities held :

- 1) MLC, nominated by the Govt. of Andhra Pradesh 1972-1978.
- 2) Director, Film Development Corporation, A.P. 1976-1977.
- 3) Secretary, Film festival world - Telugu Conference, Hyderabad 1975.
- 4) Member, Sangeetha Nataka Academy, Govt. of AP 1974-1978.
- 5) Member, Senate Kakateeya University, Warangal, A.P. 1976-1978.
- 6) Member, South Zone Cultural Centre (Thanjavur) Govt. of Inida (Presently holding)
- 7) Member, Programme Advisory Committee, Doordarshan, Hyderabad 1993-1994.
- 8) Member, Telecom Advisory Committee of A.P. 1993-1996.
- 9) Member, Zonal Railway users Committee 1993-1996.
- 10) Member, A.P. Legislative Library Committee 1972-1975.
- 11) Member, Ravindrabharathi Committee 1974-1978.
- 12) Member, Academies Review Committee, Govt. of A.P. 1975-1976.
- 13) Honorary Rotarian, Rotary Club of Warangal, A.P. 1973-1975.

VII Biographies of the Incumbent :

- 1) "World Renowned Venumadhav" (English)
by Shri I.V. Chalapathi Rao, Retired Director of Higher Education,
Andhra Pradesh - 1978.
- 2) "Viswa Vikhyatha Mimicry Samrat Nerella Venumadhav Jeevitha
Katha" (Telugu)
by Dr. Puranam Subrahmanyam Sarma, Editor, Andhra Jyothi
Weekly - 1987.
- 3) Souveneior on the life and work of Dr. Nerella Venumadhav,
Published on the occasion of the Silver Jubilee Celebrations of his
artiste career at Madras Abbotsbury - 1973.
- 4) Souvenir on the life and work of Dr. Nerella Venumadhav published
on the occasion of his Shashti Poorthi celebrations,
Ravindrabharathi, Hyderabad - 1992.

VIII Books dedicated to the incumbent by renowned authors :

- 1) "Sivarpanam" by 'Kavisamrat', 'Padmabhushan' reciepiant of
Jnanapeeth Award and Poet Laureate of A.P. Dr. Viswanatha
Sathyanarayana - 1975.
- 2) "Narayan Reddy Natikalu" by Dr. C. Narayan Reddy,
'Padmabhushan' reciepiant of Jnanapeeth Award and MP - 1977.
- 3) "Jathi Ratnalu" by "Jaduratna" Prof. B.V. Pattabhi Ram, Famous
Magician, Hypnotist and writer, Hyderabad - 1985.
- 4) "Devathalethina Padaga" (a Telugu Play) by Dr. P.V. Ramana,
writer, research scholar and literary critic - 1974.
- 5) "Raktha Sambandhalu" (A Telugu Play) by Kodali GopalaRao, A
noted writer - 1956.
- 6) "Biographical Video Cassettes" by E.TV 'Sopanalalu', Hyderabad
- 1996.
- 7) Biographical Video Cassette by Gemini T.V., Hyderabad - 1995.
- 8) Biographical Video Cassette by Dooradarshan, Hyderabad - 1995.
- 9) 'Surabhi' National (Delhi) - 1994.
- 10) "Breakfast show" National (Delhi), Interview cassette by Deepak
Vohra - 1995.

IX Press : Essays on life & work of the artiste :

- 1) The Statesman - 1972
- 2) The Times of India - 1973, 1992.
- 3) The Hindu - 1988.

- 4) The Khaleeja Times - 1989.
- 5) Gulf News - 1989.
- 6) The Khaleeja Times - 1989.
- 7) The American Reporter - 1972 in 10 languages.
- 8) Sunday Mid-Day - 1983.
- 9) Milap - 1973, Hyderabad.
- 10) Shama - 1972, Urdu, New Delhi
- 11) Andhra Patrika - 1966.
- 12) Andhra Jyothi - 1981, 1990, 1992.
- 13) Andhra Prabha - 1973, 1987, 1992.
- 14) Eenadu - 1989.
- 15) Andhra Bhoomi - 1980.
- 16) Cine Janatha- 1971.
- 17) Udayam - 1985, 1989, 1991.
- 18) Australia & Singapore - 1999.

X Major Performances Abroad :

- 1) Australia and Fiji Islands - 1965.
- 2) Singapore and Malasia - 1968.
- 3) West Germany, U.K., France, U.S.A. (many important cities including hollywood), Canada, Lebenon - 1971.
- 4) U.N.O. (New Yourk), Dag Hammarkshold Auditorium at the Invitation of the U.N.O. - 1971.
- 5) Singapore and Malasia - 1975.
- 6) U.S.A. and Canada - 1976.
- 7) South Africa, Maritius, Seycheles - 1976.
- 8) Singapore and Malasia - 1977.
- 9) U.S.A. and Canada - 1982.
- 10) U.A.E. - 1987.
- 11) Maritius - 1990.

XI Major Performances at home by special invitation :

- 1) In the August presence of Sir S. Radhakrishnan, Formerly President of India at Madras - 1954.
- 2) In the August presence of H.E. Sri V.V. Giri, President of India, 1972 - Rashtrapathi Bhavan, New Delhi.
- 3) In the August presence of H.E. Sri Gyani Zail Singh, President of India, New Delhi.

- 4) In the presence of Sri Fakruddin Ali Ahmed, President of India, Sri J. Vengal Rao, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1975.
- 5) In the August presence of Sri B.D. Jatti, Vice-President of India, New Delhi - 1973.
- 6) In the August presence of Sri Lal Bahadur Sastri, Hon'ble Prime Minister of India at Hyderabad - 1964.
- 7) In the August presence of 'Bharata Ratna" Smt. Indira Gandhi, at New Delhi - 1977.
- 8) In the August presence of Sri Krishnamenon, Defence Minister of India, at Madras - 1958.
- 9) In the presence of Sri Neelam Sanjeeva Reddy, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1958.
- 10) In the presence of Sri N. Sanjeevaiah, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1962.
- 11) In the presence of Sri K. Brahmananda Reddy, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1964.
- 12) In the presence of Sri P.V. Narsimha Rao, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1972.
- 13) In the presence of Sri T. Anjaiah, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1983.
- 14) In the presence of Sri N.T. Rama Rao, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1985.
- 15) In the presence of Sri N. Chandra Babu Naidu, Hon'ble Chief Minister of A.P. - 1998.
- 16) In the presence of Sri Namboodripad, Hon'ble Chief Minister of Kerala at Trivendrum - 1958.
- 17) In the presence of Sri Boorgula Ramakrishna Rao, H.E. Governor of Keral, Trivendrum - 1958.
- 18) At Rajbhavan, Madras in the presence of H.E. Governor, Bishnuram Mehti, and Sri Kamaraj Nadar, Hon'ble Chief Minister, Madras - 1958.
- 19) At Rajbhavan, Bhopal in the presence of H.E. the Governor Sri H.V. Pataskar - 1963.
- 20) At Rajbhavan, Hyderabad in the presece of H.E. Governor Smt. Sharada Mukherjee - 1977.
- 21) At JNTUC, Hyderabad in the presence of H.E. Governor Smt. Kumudben Joshi - 1987.
- 22) At Rajbhavan, Hyderabad in the presence of H.E. Governor Sri Krishnakanth - 1991.

- 23) At nephrology Conference, Hyderabad in the presence of H.E. Governor Sri Rangarajan - 1997.

24) Performance at some of the important institutions :

- 1) Punjab University, Chandigarh
- 2) Andhra University, Waltair
- 3) Osmania University, Hyderabad
- 4) J.N.T.U., Hyderabad
- 5) Kakatiya University, Warangal
- 6) P.S. Telugu University, Hyderabad
- 7) Krishnadevaraya University, Ananthapur
- 8) Bombay University
- 9) A.I.R. - New Delhi, Bhopal, Baroda, Trivendrum, Bombay, Hyderabad & Gowhati etc..... etc....
- 10) Lions Club - Hoshiarpur, Punjab
- 11) World Telugu conference at Hyderabad, Mauritius, Kaulalampur and Bangalore.
- 12) Military School at Baroda
- 13) I.I.T. Kharagpur
- 14) I.I.T. Bangalore
- 15) I.I.T. Kanpur
- 16) Himalayan Mountineering Institute, Darjeeling
- 17) Joshimut for Jawans at Kumoan Hills
- 18) Goorkha Regiment Almorah, for wounded soldiers at military hospital, Jorhat and Secunderabad.
- 19) Defence Accounts Dept., Calcutta and thousands of state performances all over the country.

XII Degrees and titles conferred :

- 1) Honoray Doctorate Degree by J.N.T.U.C., Hyderabad - 1987.
- 2) Honorary Doctorate Degree or 'Kalaprapoorna', Andhra University, Visakhapatnam - 1977.
- 3) Honaay Doctorate by Kakatiy University, Warangal - 1992.

Titles :

- 1) Dhwanyanukarana Samrat
- 2) Mimicry Samrat
- 3) Chupe Rustum

- 4) Nominated amongst angels
- 5) Dhwanyanukarana Chakravarthi
- 6) Kalasaraswathi
- 7) Swar Ke Raja
- 8) Dhwanyanukarana Praveena
- 9) Dhwanyanukarana Nidhi
- 10) Mimicry Ratna
- 11) Viswavikhyatha Dhwanyanjukarana Sarwabhowma
- 12) Padmasri

XIII Awards and Felicitations :

- 1) Rajalaxmi Foundation Award, Madras - 1982
- 2) T. Subbiram Reddy Lifetime Achievement Award - 1997
- 3) Govt. of A.P. Athmagowrava Lifetime Achievement Award - 1998, Hyderabad
- 4) 'Kalaradhana' Lifetime Achievement Award, Hyderabad - 1998
- 5) Civic Reception at Warangal and presentation of Swarna Kankanam by Neelam Sanjeeva Reddy, Hon'ble C.M. - 1958.
- 6) Civic reception at Ananthapur - 1959
- 7) 'Kanakabhishekam' at Proddatur - 1997
- 8) Golden Showers at Bhimavaram - 1996
- 9) Golden Bracelet presentation at Mimicry Seminar at Hyderabad - 1996
- 10) Silver Jubilee (Artistic Career) celebrated by 'Kalavahini' Madras, Abbotsbury - 1973
- 11) Felicitatation at Warangal by Vamsee Arts International on the occasion of the artistes 50th birth day - 1982
- 12) Felicitatation by Andhra Associattions at Jamshedpur, Delhi, Nagpur, Bhilai, Madras & Calcutta etc....
- 13) Poornakumbham felicitatation at Kurnool by Raghava Kalasamithi 1975
- 14) Felicitatation by A.P. Legislators on completion of three decades of Artistic Career - 1977
- 15) Shasti Poorthi Celebrations by desciples, several artistes and cultural associations at Ravindrabharathi, Hyderabad - 1992
- 16) Felicitatation by 'Kalaradhana' on the occasion of completion of 50 years of artistes caeer at Ravindra Bharathi Hyderabad - 1998 and several other both at homeland and abroad

- 17) Felicitations by Orugallu Kala Peetam with Gandapenderam
- 18) Felicitations at Manuguru with Munjethi Kankanam
- 19) Kanakabhi Shekam at Vijayawada
- 20) Civic Reception at Anantapur

XIV Organisational Responsibilities :

- 1) Director, Seminar-cum-Workshop on Mimicry sponsored by Human Resources Development, Govt. of India, held at Kakatiya University, organised by A.P. Nataka Academy, Prekshaka Sabha - 1993
- 2) 40 days work shop on Mimicry at Hyderabad sponsored by the Potti Sriramulu Telugu University - 1986
- 3) Director, Seminar of Mimicry sponsored by South Zone Cultural Centre, Thanjavur at Ravindrabharathi, Hyderabad - 1997
- 4) 40 days work shop on Mimicry at Hyderabad sponsored by Sri Potti Sriramulu Telugu University - 1997
- 5) Acted as Resource Person, Judge and chairman of several selection committees
- 6) Director-cum-Visiting Professor, Diploma in Mimicry, Potti Sriramulu University, Hyderabad - 1998 onwards

XV Contribution to social welfare activities :

- 1) Andhra Cyclone Relief Fund Benefit shows throughout Andhra Pradesh - twice
- 2) National Defence Fund throughout Andhra Pradesh - 1964
- 3) Guiding seminars emphasising upon Social Awareness in Art Performances
- 4) Benefit performances in aid of several cultural literary organisations all the world over.

XVI Address for correspondence : Padmasri Kalaprapoorna

Dr. Nerella Venumadhav, Ex-MLC

B.A., B.Com., B.Ed.

Mimicry Artiste

H.No. 11-25-45, Vasavi Colony

Warangal - 506 002, A.P., India

Phone : 08712-561388

కొన్ని పత్రికలు

గోళే మాయావి కళా మథావి నేరెళ్ళ

మిమిక్రీ అనగానే స్ఫూరించే పేరు డాక్టర్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్. అనితరసాధ్యమైన రీతితో ఈ కళకు కొంగొత్త తళుకు లద్ది మెరిపించిన కృషివలుడాయన. ఎన్నో గొంతుకలను, ఎన్నో ముఖాలను ఒక్కటిగా చూపెట్టగల స్వర గాంధారం ఆయన సాత్తు. హాస్యం, లాస్యం బీభత్సం.... ఏ రసమైనా, ఏ రాగమైనా ఏకదల్లికైనా ఏ వాచికమైనా ఏ భాషైనా ఏ యాసైనా ఆయన గొంతులో ఒదిగిపోవలసిందే. ఆయనే అదుపాజ్ఞల్లో నర్తించవలసిందే. జాన్, ఎఫ్ కెనడీ, మహాత్ముడు, నెహ్రూజీ, నేతాజీ, ఇందిరమ్మ, రాజీవుడు, రఫీ, అన్నాదురై, రామారావు, భానుమతి ఎవరైనా సరే ఆయన పలువరించగానే ప్రత్యేకమై ఈ స్వర మాంత్రికుడిని ఆవహించవలసిందే.

చిన్నతనంలో చిత్తూరు వి. నాగయ్య నటించిన భక్తపోతన చిత్రం చూసిన వేణుమాధవ్ కదిలిపోయారు. నాగయ్య గొంతులో పోతన పద్యాలు పాటలు వల్లవేయడం మొదలెట్టారు. పోతన చిత్రం ఆయనపై బలమైన ముద్ర వేసింది. నిజమే మరి పోతన పుట్టిన ఓరుగల్లు వేణుమాధవ్ స్వంతగడ్డ కూడా, నాగయ్య పునాదా అన్నంతగా సమ్మోహనానికి గురయ్యారు.

అప్పటి నుంచి చింత తోపుల్లో, పొలాల గట్లమీద, హనుమంతుడి బండ దగ్గర తోటి పిల్లలను పొగేసుకొని సినిమా నటులను, గాయకులను మాస్టర్లను అనుకరించి చూపేవారు. ఏదో సరదాకి మొదలెట్టిన ఆట. తనను ఆకట్టుకొన్న కళ. తనను ఎన్నోవేల మైళ్ళు నడిపిస్తుందనీ, ఎన్నో ఎత్తయిన కీర్తి శిఖరాలు ఎక్కిస్తుందనీ ఆ రోజుల్లో ఆయనకు తెలియదు. ఈ రోజు ఆ స్వరగాంధర్వానికి ఆయనే చిరునామా అయ్యారు. ముందు వెనుకలు ఆయనే వుండి సరిహద్దుగా నిలబడ్డారు.

(ప్రతి గొప్ప కళాకారుడి గతంలాగే వేణుమాధవ్ కూడా కష్టాలు, ఆటంపోట్లు తప్పలేదు. అవమానాలను బహుమానాలుగా భావించారు. ఛీత్కారాలను సత్కారాలుగా స్వాగతించారు. అయినవాళ్ళే ఇబ్బందులకు గురిచేసినా మౌనంగా ముద్రవేసిన మునిలా నవ్వుతూ స్వీకరించారు. అయితే తను నమ్ముకొన్న కళ కోసం అహరహం తప్పస్సులా సాధన చేసారు. అందులో కొత్త తీరాలు శోధించారు. ధ్వన్యనుకరణలో ఏకభ్రాంతిపతిగా కొనసాగుతున్నారు. మిగతా వాళ్ళంతా ఆయన శిష్యుగణం, లేదా ఏకలవ్యులే.

అరవై నాలుగు కళలలో స్వరపంచన (మిమిక్రీ) కూడా వుందనీ, అయితే వంష కాకుండా నలుగురినీ వినోదింపచేయడానికీ, ప్రయోజనం కలిగించేలా మాత్రమే వాడుకోవాలని ఆయన అంటూంటారు.

డాక్టర్ గరికపాటి రాజారావు ఆధ్వర్యంలో రాజమండ్రిలో జరిగిన థియేటర్స్ ఫెడరేషన్ కాన్ఫ్రెన్స్ ఇష్టా డిల్లీ సమావేశాలలో వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ కార్యక్రమంతో ఆయన పేరు జాతీయ స్థాయిలో జగోల్మంది. తెలుగుదేశంలో పుట్టిన ఈ జాతి రత్నం పేరూ.... ఆయన యశస్సు జాతీయ అంతర్జాతీయ వేదికల్లో మార్మోగింది. ఐక్యరాజ్యసమితిలో తన మిమిక్రీతో దేశ విదేశాల ప్రముఖుల హృదయాలను చూరగొన్నారు. ఎందరో దేశాధినేతల అభిమానాన్ని గెలుచుకొన్నారు. రాష్ట్రపతులు, ఉపరాష్ట్రపతులు, ముఖ్యమంత్రులు ఎందరెందరో జాతీయ ప్రముఖుల సమక్షంలో ప్రదర్శనలు ఇచ్చి మెప్పు పొందారు. అప్పటి రాష్ట్రపతి డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ మద్రాసు నివాసంలో ప్రదర్శన ఇచ్చారు. ఆ సందర్భంగా సర్వేపల్లి నాగయ్యనూ, భానుమతినీ అనుకరించమని కోరారుట. ముమ్మూర్తులా ఆనాడాయన నటరత్నాల ఆభినయాన్ని దించేశారు. వేణుమాధవ్ దానికి రాధాకృష్ణ ముగ్ధుడైపోయారు. ఘంటసాల అనారోగ్యంతో ఆసుపత్రిలో వున్న చివరి రోజులో కలవడానికి వేణుమాధవ్ వెళ్ళగా శ్రీమతి ఘంటసాల ఆయనను భానుమతిలా పాడమని అడిగి మరీ పాడించుకొన్నారుట.

మరో సందర్భంలో టోలెన్ హెమ్కోర్ట్ నుంచి బెల్స్సైజ్గ్రోవ్కు వెళుతున్నారు. అక్కడ బ్రిటీష్ డ్రామా లీగ్లో వాచిక సంస్కారంపై నిష్ణాతురాలైన కాథరిన్ లేంబర్ట్ నివాసంలో వేణుమాధవ్ కార్యక్రమం ఇవ్వవలసి వుంది. దారిలో టాక్సీలో చిక్కుకుపోయారాయన. చేసేది లేక టాక్సీ వాడికి ఆంగ్ల నాటకాల్లోని సన్నివేశాలు అనుకరించి చూపారు. అంతే అతను అచ్చెరువొంది ఆయన ప్రయాణానికి సహకరించాడట. పైగా టాక్సీ డబ్బులు తీసుకోలేదుట. అదేమంటే మీరు నాకిచ్చిన కార్యక్రమానికి నేనింత ఇవ్వవలసి వుంటుందీ? అన్నాడట. అతగాడి కళా హృదయానికి. సంస్కారానికి వేణుమాధవ్ ఇప్పటికీ తలచుకొంటుంటారు.

జాతిరత్నాలైన ఎందరోకళాకారులు రచయితలు, మేధావులు, కొవిదులతో ఆయనకు సహవాసం. హరీంద్రనాథ్ ఛటోపాధ్యాయ, ముల్క్ రాజ్ ఆనంద్, పృథ్వీరాజ్ కపూర్, రాజ్ కపూర్, అశోక్ కుమార్, బలరాజ్ సహానీ, నర్గీస్, ఎన్.టి.ఆర్. డాక్టర్ సి.నారాయణరెడ్డి, ఇలా ఎందరో ఆయన సన్నిహితులు, స్నేహితులు.

కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి, వంటి ఎందరో తమ రచనలను ఆయనకు అంకితమిచ్చారు. మూడు విశ్వవిద్యాలయాలు ఆయనకు డాక్టరేట్లు ఇచ్చి గౌరవించుకొన్నాయి. సత్కారాలు, సన్మానాలకు లెక్కలేదు. దాదాపు ప్రపంచమంతా ఆయన తిరిగారు. 1972 నుండి ఆరేళ్ళు ఎమ్మెల్యేగా నామినేట్ చేసి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ కళా విరాల్సరూపానికి తమ గౌరవాలు తెలుపుతుంది.

ఎంతమంది అనుకరించినా ఎంతమంది అభిమానులను పోగేసుకొన్నా ఎం.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మి డాక్టర్ సర్వేపల్లి, చిత్తూరు నాగయ్యలను అనుకరించినప్పుడు మాత్రమే ఆయన స్వయంగా అద్దతకు లోనవుతారు. రసానుభూతిని అనుభవిస్తాడు. భగవదర్చనం వంటి దివ్యానుభాన్ని పొందుతారు. ఎక్కడో కుగ్రామంలో పుట్టిన వేణుమాధవ్ ప్రపంచంలోని అందరు హేమాహేమీల గొంతులను వారి భాషలో, వారి యాసలో అనుకరించి ప్రశంసలు పొందారు. మిమిక్రీ లొల్లాయి ఆట కాదంటూ దానికి సశాస్త్రీయతను ఆపాదిస్తూ సిలబస్ తయారు చేశారు. పాత తరం నాయకులు, తారలు, సంగీతకారుల గొంతులను భద్రపరిచి నేటికీ వినిపించే సజీవ స్వర బండాగారం నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్. మిమిక్రీని సజీవ కళగా ప్రపంచానికి చాటిన ఈయన కళామతల్లి ముద్దుబిడ్డల్లో అగ్రగణ్యుడు.

పి.వి. రామ్మోహన్ నాయుడు.

విశ్వవిఖ్యాత పదానికి అర్థం నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్

ఈ మధ్యకాలంలో ఏ వ్యక్తికి అభినందన పత్రం సమర్పిస్తున్నా నవరస నటన సార్వభౌమ; విశ్వవిఖ్యాత అన్న పదాలు వారి గోత్ర నామాలూగా చెప్పడం పరిపాటి అయింది - ప్రత్యేకించి సినిమా కళాకారులకు. బి, సి సెంటర్లకు వెడితే చాలామంది కళాకారుల పేర్లు అక్కడి ప్రేక్షకులకు తెలియదు. అయినా వారు విశ్వవిఖ్యాతులు! విశ్వవిఖ్యాత - అన్న విశేషం మన తెలుగువారిలో ఒక్క నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ గారికే సరిపోతుంది. ఇంకా చెప్పాలంటే విశ్వవిఖ్యాత అన్నది వేణుమాధవ్ గారి ఇంటిపేరుగా/ గోత్ర నామంగా చెప్పుకోవాలి. నవరస నటన సార్వభౌమ అనదగినవారు తెలుగులో వ్రేళ్ళ మీద లెక్కించదగిన సంఖ్యలో వున్నారు. ఆ కొద్దిమందిలో ఒకరు - వేణుమాధవ్ గారు. మిమిక్రీ/ధ్వన్యనుకరణ/స్వర వంచన - అన్న అంశానికి ఒక కళగా గుర్తింపు తెచ్చింది నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ గారే. సంఖ్యాపరంగా ఈ రోజున ఆంధ్ర దేశంలో వున్న మిమిక్రీ కళాకారులు ఏ ఇతర ప్రాంతాల్లోను లేకపోవడానికి కారణం - నేరెళ్ళవారు తెలుగువారు కావడమే? వారి ప్రేరణే ఈ రోజున మిమిక్రీ కళకు లభిస్తున్న ఆదరణ. నేరెళ్ళవారు ప్రపంచవ్యాప్తంగా చేసిన పర్యటనలు; ఇచ్చిన కార్యక్రమాలను గిన్నిస్ బుక్ ఆఫ్ వరల్డ్ రికార్డులో నమోదు చేయక తప్పదు. అయితే ఆయనకు ఆ రికార్డుల సరదా లేదు; ఆ కోరిక వుంటే ఆయనను రాజ్యసభ సభ్యత్వమే వరించేది. ప్రపంచ ప్రఖ్యాత గన్న ఎందరో కళాకారుల్ని, ప్రజా నాయకులను మెప్పించిన మహాకళాకారుడాయన. ఆయన అందుకోని గౌరవాలు, లభించని సత్కారాలు లేవు. భారత ప్రధాని ఒక తెలుగువాడు; భారత రాజకీయ రంగాన్ని ఓ కుదుపు కుదిపిన ఎన్టీఆర్ మనవాడు; ఆ రెండు పేర్ల సరసన పేర్కొనదగిన మూడో పేరు నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్. హఠాత్తుగా ఈవారం నేరెళ్ళవారి ప్రస్తావన తీసుకురావడానికి కారణం: రాజకీయాల రొచ్చుగుంట నుంచి వ్యాపిస్తున్న దుర్గంధం నుంచి పాఠకుల మనసుని మల్లెల సువాసన వైపు మళ్ళించడానికే! మిమిక్రీకి సిలబస్ లేదు అని ఎవరైనా అంటే పొరపాటు; ఆ సిలబస్ ఈ వారం లోపలి పేజీలలో ఇచ్చాం. నేరెళ్ళ వారు భావితరాలకు మార్గదర్శకులు; మరెందరో విశ్వవిఖ్యాతుల ఆవిర్భావానికి ఆయన ప్రతిభా సంపత్తులు ప్రేరణ కావాలి.

మిమిక్రీ ప్రపంచానికి ముఖద్వారం డా. నరేశ్వ వేణుమాధవ్

ధ్వన్యనుకరణ కళకు ఈనాడు ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఇంతటి ప్రసిద్ధి, ఆదరణ, గౌరవం, మన్నన తీసుకొచ్చిన మిమిక్రీ కళాబ్రహ్మ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ నాలుగుదశాబ్దాల పైబడి కఠోర దీక్షగా సాగిస్తూ వస్తున్న కళాతపస్సు సాధన అసామాన్యమైనవే కాదు; అనితర సాధ్యమైనవి కూడా 28 డిసెంబర్, 1932లో వరంగల్లో జన్మించిన వేణుమాధవ్ బాల్యం నుంచే ధ్వన్యనుకరణ కళ పట్ల అభిలాష చూపుతూవచ్చారు. నాగయ్యగారి అలనాటి సినిమాలు చూసిన తర్వాత వేణుమాధవ్ కు ఈ కళాధ్యయనం ఒక ఆరాధనగా పరిణిమించింది. చిత్తురి నాగయ్యగారి గృహలక్ష్మి వందేమాతరం, దేవత, స్వర్గసీమ, పోతన, వేమన సినిమాలను చూడడానికి ఇంట్లోంచి దొంగతనంగా డబ్బులు తీసుకెళ్ళి చూసేవారు. వేణుమాధవ్ బాల్యంలో ఓనాడు పట్టుబడి వాళ్ళనాన్న శ్రీ హరిగారిచేత చావుదెబ్బలు కూడాతిన్నారు. ఎందుకు తన్నులు తింటావు బిడ్డా, మంచిగా చదువుకో అంటూ తల్లి లక్ష్మి కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటూ ఊరడించేది అయినా గాని వేణుమాధవ్ గారిలో నాగయ్యగారి సినిమాలపట్ల ఆసక్తి ఆరాటం అధికమైందే కాని తగ్గలేదు. మనసులో నాగయ్యగారే అస్తమానం మెదలుతుండేవారు. ఆయన లాగే నడిచేవాణ్ణి. ఆయనలాగే మాట్లాడేవాణ్ణి, ఏనటుడూ ఆవహించనంతగా నాగయ్యగారు నన్ను ఆవహించారు అంటూ వాటి అనుభవాల మధురస్మృతులు వెల్లిడించారు వేణుమాధవ్ భక్తపోతన సినిమాలో నాగయ్యగారు పాడిన సర్వమంగళ నామాసీతా రామారామా అనే కీర్తన వేణుమాధవ్ ను ఆకట్టుకుంది. ఆకీర్తనే పదేపదే ఇంట్లో పాడడమేకాదు, ఆ చిత్రంలోని అన్నింటినీ డైలాగులు, బ్యాక్ గ్రౌండ్ మ్యూజిక్ తో సహా అన్నీ అనుకరించడం, స్వర్గసీమలో భానుమతి పాడిన ఒహోహో పావురమా పాటను మ్యూజిక్ నోట్స్ తో సహా అనుకరించేవారు. నాడియా సినిమా చూసి ఆమెలాగ ఒక మేడమీదనుంచి మరోమేడమీదికి (మ్యూజిక్ తో సహా) దూకేవారు వేణుమాధవ్. ఆదూకడంలో అనేకసార్లు దెబ్బలు తగిలినా, ఆ అనుకరణ విద్య మానలేదు వేణుమాధవ్ ఆనాడు. గగ్గయ్య, సూరిబాబు పద్యాలను కూడా వారిలాగే పాడడం, ఎస్.ఎస్. క్లిష్టన్, టి.ఎ. మధురం నటించిన భాగ్యలక్ష్మి సినిమా స్క్రిప్ట్ అంతా రాసుకుని కృష్ణన్ లాగా అభినయించడం.... ఇవన్నీ వేణుమాధవ్ పాఠశాల చదువులో వున్నప్పుడే సాగించిన

సాధనలు, పక్షతపనలు, చిన్ననాటినుంచే ఈ ధ్వన్యనుకరణ కళపట్ల వారిలో అంతటి ఉబలాటం, ఆరాటాలు పాదుకునిపోయి వున్నాయి. ఎదో ఆషామాషీగా వంట పట్టించుకున్న కళా కాక తపస్సుకు, చేసిన నిరంతర సాధనకు ప్రతిఫలమే నేటి సహస్రకళా కంఠుని సాధికారిక అపురూపస్థానం.

వేణుమాధవ్ 1947వ సంవత్సరం నుంచి తన ధ్వన్యనుకరణ కళాయాత్రను నిరంతరంగా సాగిస్తున్నారు. ఆయన కంఠంలో హాస్యం వుంది, గంభీరం వుంది, కోమలత్వం, కాఠీన్యం వుంది, వీలన్నిటినీ ఒక్కసారే మేళవించి ప్రదర్శించే అపూర్వ కళాకౌశలం వుంది. అందుకనే ఇటీవల డాక్టర్ వేణుమాధవ్ దుబాయి పర్యటించి నపుడు అక్కడి ప్రసిద్ధ దినపత్రిక ఖలీజ్ టైమ్స్ ప్రతినిధి, అసమాన ప్రఖ్యాతి పొందిన జోసీనియర్ ఇలా వ్యాఖ్యానిస్తాడు. భారతదేశం నుంచి వచ్చిన ఈ ధ్వన్యనుకరణ కళాకారుని ప్రతిభ సాటిలేనిది. ఒథెల్లో, హామెట్ నాటకాలలోని ఏదృశ్యాలనీ ప్రదర్శించడమేకాక, ఆయా పాత్రల వైవిధ్యమనోభావాల్ని అత్యంత సహజంగా, సజీవంగా అభినయించడం, విభిన్న కంఠ స్వరాలను అనుకరించడం, అపూర్వమేకాదు, అత్యద్భుతం, టెన్ కమాండ్ మెంట్స్, బెన్ హార్ సినిమాలలోని దృశ్యాలను ప్రదర్శించేటప్పుడు ఆయా పాత్రల అభినయంతో పాటు, నేపథ్యధ్వనుల్ని, రథచక్రాల హోరును, ఆయుధాల రాపిడి ధ్వనుల్ని వేణుమాధవ్ వినిపించిన తీరు అపూర్వం అనన్యసామాన్యం, భారతదేశ ప్రసిద్ధిగాయని లతామంగేష్కర్ పాటను వినిపించగలరా అని నేను కోరిందే తడవుగా, ఆ కోమల కంఠస్వరాన్ని అతి సహజంగా షనుకరించి డా॥ వేణుమాధవ్ పాడిన తీరు నన్ను పరవశింపజేసింది అని జోసీనియర్ బ్రహ్మరథం పట్టి అదే విషయాన్ని ఖలీజ్ టైమ్స్ లో ప్రముఖంగా వ్రాస్తాడు. యునైటెడ్ అరబ్ ఎమిరేట్స్ లో మరో ప్రసిద్ధ పత్రిక గల్ఫ్ న్యూస్ స్టాఫ్ రిపోర్టర్ ఒక సెకనుకు మించి ఈ ధ్వన్యనుకరణ మహాకళాకారుడికి ఎవరూ సమయం కేటాయించకండి,, కేటాయించి మిమ్మల్ని, మీ స్వరాన్ని డా॥ వేణుమాధవ్ కు అప్పగించే ప్రమాదంలో ఇరుక్కొందండి. ఈ అసాధారణ ప్రజ్ఞాశీలికి, సుకుమార ఆకుకదలిక సవ్వడి నుంచి ఒకేమారు పది టాంకులు నిప్పులు కత్తే కాల్పుల భయంకర ధ్వనులు, విధ్వంసంలో విలయతాండవం చేసే బాంబర్ల భీకర ధ్వనులు.... ఇవన్నీ ఆయన అసాధారణ అనుకరణ విద్యకుతోబడే వుంటాయి అని తన పత్రికలో వ్రాసి, డా॥ వేణుమాధవ్ ప్రజ్ఞాప్రాటవాలను అపురూపంగా కీర్తిస్తాడు. దుబాయి నంతా ఒక ఊపు ఊపి, సంతోషపారవశ్యాలలో మునకలు వేయించి వచ్చిన డా॥ వేణుమాధవ్ ను ఈ వ్యాసం

వ్రాసే సందర్భంలో ఈ రచయిత కలవడం జరిగింది. సహజ ఉర్దూ కవి అయిన టాక్సీ డ్రైవర్ నుంచి, అక్కడి సెనెట్ శాసన సభాపతి జనార్బ్-ఆల్ షేకి వరకు నన్ను ఆదరించిన తీరు నాకళ్లను చెమ్మగిల్లజేసింది. ఉర్దూలో ఎన్నో కవితలు వ్రాసిన టాక్సీ డ్రైవర్ కు నా ఉర్దూ ఉచ్చారణ ఎంతో స్వచ్ఛంగా వినిపించిందట, అతని కోరిక ప్రకారం మెగలే ఆజం లోని ఒక దృశ్యాన్ని వివిధ స్వరాలలో వినిపించాను. అతను పరమానంద భరితుడై మీవంటి గొప్ప కళాకారుడితో ప్రయాణించే సినందుకు నా జన్మధన్యమయిందన్నాడు, టాక్సీ డబ్బులు తీసుకోవడానికి తిరస్కరించాడు. షార్జా, అబూదాబి, కరమా, రసల్ ఖైమా మొదలైన పట్టణాల్లో ఇచ్చిన నా ప్రదర్శనలు చూసి అక్కడి ప్రజలు ఎంతో ఆనందించారు. కొందరైతే బట్టలు పెట్టి వెంటనే సూట్ కుట్టించుకోమన్నారు. ఈ ఆదరణ చూసి నా హృదయం ద్రవించింది అంటూ డాక్టర్ వేణుమాధవ్ ఇటీవలి తన దుబాయి పర్యటననుభవాల్ని చెప్పుకొచ్చారు. అవునుమరి, ఒక కళాకారుడు ఆదేశపు అనధికార రాయబారి, ప్రతిభ, ప్రతిష్ట వున్న కళాకారుడైతే ప్రపంచానికే సాంస్కృతిక రాయబారి ఒక ప్రాంత మనేమిటి? ఓదేశమనేమిటి? ఒక భాష అనేమిటి? విశ్వమంతా డాక్టర్ వేణు మాధవ్ కు కళావేదికే మరి. ప్రపంచంలో ఏ ప్రాంతానికెళ్ళినా ఆయనకు బ్రహ్మరథం పట్టారు. ఆయన ప్రదర్శనలను చూడాలని పరితపించారు చూసి పరవశించారు.

ఇప్పటివరకు ప్రపంచాన్ని మూడు సార్లు చుట్టివచ్చిన వేణుమాధవ్ యునైటెడ్ స్టేట్స్, కెనాడా, యునైటెడ్ కింగ్ డమ్, ఫ్రాన్స్, వెస్ట్ జర్మనీ, ఆస్ట్రేలియా, లెబనాన్, మలేషియా, ఫిజి, దక్షిణాఫ్రికా, మారిషస్, యునైటెడ్ అరబ్ ఎమిరేట్స్ మొదలగు అనేక దేశాల లోని వివిధ పట్టణాల్లో తన అపూర్వ ధ్వన్యనుకరణ కళా ప్రదర్శనలు చేశారు. ఆయా దేశాలలోని సామాన్యుడినుంచి సుహానీయుని వరకు, మన భారతదేశంలో అయితే సాధారణ రైతు నుంచి రాష్ట్రపతి వరకు పరవశించజేసినట్టే తన ప్రదర్శనల్తో మరపించజేసి వచ్చారు. ఆ వివరాలన్నీ శ్రీ ఐ.వి. చలసతిరావుగారు రాసిన గ్రంథంలోను, ఇటీవలనే శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు రాసిన విశ్వ నిఖ్యత మిమిక్రీ సామ్రాట్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ అన్న గ్రంథంలో వున్నాయి. చదివి డా॥ వేణుమాధవ్ విశ్వరూపాన్ని అమాహున చేసుకోవచ్చు.

దేశ విదేశాల్లో ఎన్నోరంగాల్లో ప్రసిద్ధులైన నందర్ ప్రముఖుల చేత కొనియాడబడ్డ ఈ సహస్రకళానిధికి ఆయా ప్రసిద్ధ కళాసంస్థలు, విశ్వవిద్యాలయాలు భక్తి గౌరవాలతో

ఇచ్చిన బిరుదులెన్నో వున్నాయి. ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్, ధ్వన్యనుకరణ చక్రవర్తి కళాసరస్వతి, మిమిక్రీ సమ్రాట్, ఛరుస్తుం, ధ్వన్యనుకరణ ప్రవీణ, ధ్వన్యనుకరణ నిధి, స్వర్గరాజ మొదలైనవి కొన్ని మాత్రమే ఇక్కడ ఉదహరించగలుగుతున్నాము.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం కళాప్రపూర్ణ పురస్కారాన్నిచ్చి సత్కరించింది. రాజాలక్ష్మీ పురస్కారం కూడా వేణుమాధవ్‌ను వరించింది.

జీవితంలో ఇంతటి ఆపూర్వ విజయాన్ని సాధనలో, శోధనలో చేజిక్కించుకున్న డా॥ వేణుమాధవ్ వ్యక్తిగా, భర్తగా, తండ్రిగా పరిపూర్ణుడు. విశ్వవ్యాప్త పేరు ప్రఖ్యాతులు సాధించుకున్నా, ఒక కళాకారుడిగా జీవితంలో వ్యక్తిగత సిద్ధాంతాలలో, వేదనలో, వ్యసనాలో మరేవో ముసురు కమ్ముకొని పోయి, అతని జీవితాన్ని క్రుంగదీయడం మనం చూస్తున్నదే. అయితే డా॥ వేణుమాధవ్ కళాజీవితం ఎంత విజయవంతమైందో, వ్యక్తిగత జీవితం అంత శాంతిపూరితమైంది. తన ప్రతి విజయం వెనుకా, చిరునవ్వుల స్వాగతాలతో వెన్నుదన్నుగా నిలిచే సహ ధర్మచారిణి శ్రీమతి శోభగారు వినయ విధేయతలు పుణికి పుచ్చుకున్న కుమారులు - డాక్టర్ వేణుమాధవ్ కలిసి వచ్చిన తపోవరాలు.

పి.వి రమణ

కొత్త కిరణాలు

నవ్వించేవారు నవ్వేవారూ అంతా ఒకే జాతి. నవ్వటానికి, నవ్వించటానికి ఏ భాషాభేదాలూ తెలియవు. చాలా మంది కమిడియన్స్ హాస్యం పేరిట ఆసభ్యమైన చేష్టలతో, ఆశ్చర్యమైన పదజాలంతో కుప్పిగంతులతో అటు తెరని, ఇటు తెరని జవాబు చేస్తున్నారు. మిమిక్రీసమ్రాట్ శ్రీ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్ ఆరోగ్యకరమైన హాస్యానికి ప్రతినిధి, వెకిలి చేష్టలతో వెర్రి మాటలతో వినోదాన్ని కటిగించటం పట్ల అతనికేమాత్రం గౌరవంలేదు, కన్నీళ్లతో కడగండ్రతో, బ్రతుకులోని అనేకానేక బాధలతో సతమతమయి హాయిగా నవ్వటానికైనా నోచుకోని మనుష్యులకు తనవికాని అనేకానేక గొంతులతో బహుముఖ ప్రజ్ఞతో, ధ్వన్యనుకరణతో నవ్వించి నవ్వించి కళ్ళవెంబడి నీళ్ళు, కడుపులోపొట్టు తెప్పించే సకల జన సన్నిత్రుడు శ్రీ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్.

తెలుగువారు ఉర్దూ, హిందీ, ఇంగ్లీషు భాషలలో కార్యక్రమాల్నిచ్చి భారతదేశంలోనే కాక అమెరికా, కెనాడా, యు.కె., ఫ్రాన్స్, ఫిలిప్పైన్స్, ఆస్ట్రేలియా, శెబనాన్, మలేసియా, సింగపూర్ దేశాలలో తన ప్రతిభను ప్రదర్శించి ఖండంతరఖ్యాతి నార్జించిన తెలుగుబిడ్డ బికాం., బియ్యే, ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో నున్న వరంగలువాసి, నిగర్వి, నిరాడంబరుడు వేణుమాధవ్. అతను వప్పులగని, అతను నిలబడ్డచోటే నవ్వు పువ్వులతోట. కొన్ని వందల చిత్రాలలో నటించి పాడి గడించిన నటీనటుల హావభావ విలాసచేష్టాదులను అడిగిన వెంటనే ఆశువుగా రెండుమూడు నిమిషాలలో అనుకరించి ప్రజలను అలరించటం నిజంగా వరమే.

ధ్వన్యనుకరణ సామ్రాజ్యాన్ని ఏక చిత్రాదిపత్యంగా పాతికేళ్లనుంచి పరి పాలిస్తున్న వేణుమాధవ్ మిమిక్రీ ఎక్కువ మంది నేర్చుకోవచ్చు. మెకానికల్ గా రిహార్సల్స్ అవసరం అశువుగా చెప్పటం విషయం అలా వుంచి ప్రోగ్రాముకి ఒక భూమిక కొంత స్క్రిప్ తప్పకుండా వుండాలి. అడిగారు కదా అని సరయిన ప్రయత్నం లేకుండా అనుకరణ చేస్తే అభాసపుతుంది అంటారు. పాతికేళ్ల క్రిందటే ధ్వన్యనుకరణ సామ్రాజ్యంలో చొరబడినందున ఇంటా - బయటా దండిగా చివాట్లు లభించాయని చెప్పారు.

రేలంగా ధుర్యోధనుడువేస్తే ఎలా వుంటుంది? హేమెట్ పాత్రను హాలీవుడ్ ఆర్టిస్టు ఎలాచేస్తాడు? జెఫ్రీ లూయిస్ తోనూ, సీన్ కనరీ తోనూ హేమెట్ చేయిస్తే ఎలా

వుంటుంది. నటీనటులు ఎంత వారయినా వారి నిత్యజీవితంలోని మేనరిజమ్స్ ఆయా పాత్రలలో ప్రతిఫలించకుండా వుండవు. అదే ధ్వన్యనుకరణకు కీటుకు. ప్రేక్షకుల ఎదుట లేని దానిని వున్నట్లు భ్రమించేసేవిద్య మిమిక్రీ పుధ్విరాజ్ కపూర్, రాజకపూర్ ఇద్దరు తుపాకీ, మర్చిపోయి వేటకు వెళ్ళినపుడు సింహం ఎదురయితే దానిని ఎలా తరిమినదీ పాట్టలు చెక్కలయేటట్లు చెబుతారు వేణుమాధవ్. ఆదిలో ఆయన ఏడువేలు ఖర్చు పెట్టి మిమిక్రీ ఎవరవరు ఎలాచేస్తున్నారో దేశమంతా తిరిగి పరిశీలించి వచ్చారు. ఈ కళ బొంబాయిలో ఎక్కువగా ప్రచారంలో వుందని వెల్లడించారు. కెనడీ, రాధాకృష్ణన్, నెహ్రూ, ఇందిరాగాంధీ ప్రసంగభాగాలను అనుకరించటమేగాక, తెలుగు, హిందీ సినిమానటులనూ, తెలుగుకవులనూ వారి మేనరిజమ్స్ తో కళ్ళకు కట్టినట్లు వేణుమాధవ్ అనుకరించి నవ్విస్తూంటే మనం మరో ప్రపంచంలోకి వెళ్ళిపోతాం. ఆ మరో ప్రపంచం వేణుమాధవ్ విశ్వామిత్ర సృష్టి, కోర్టుజెస్టర్స్, విదూషకులులేని ఈ కాలంలో నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్-కోర్టుజెస్టర్స్, విదూషకుడు, మొనోయాక్టర్, కమిడియన్ వాట్ నాట్ అన్నీనూ, బ్రహ్మాండమైన ఇంగ్లీషు చిత్రాల లోని సన్నివేశాలను నేపథ్యధ్వనులతో సంభాషణలతో యథాతథంగా వినిపిస్తారు. పేక్స్ పియర్ నాటకాలలోని కొన్ని ముఖ్య ఘట్టాలను అన్ని గొంతుకలతో పలికించుగలరు. ఆయన ప్రోగ్రాం ఒక సమ్మానాస్రం, హరింద్రనాథ్ ఛటో పాథ్యాయ్, కిషోర్ కుమార్, సునీల్ దత్, నర్గీస్, రాజ్ కపూర్, పుధ్విరాజ్ కపూర్, కె.కె.షా. డి. సంజీవయ్య, జగ్గయ్య, నాగేశ్వరరావు, రామారావ్, సంజీవరెడ్డి ఎందరో ప్రముఖులు మెచ్చుకున్న అద్భుతవంతుడు. ఆయన ఎవరిని అనుకరిస్తే వారి అవతారం అక్కడ దిగుతుంది. అయితే ఎవరిని వారి ఎదుటే అనుకరించటంవలన కొన్ని టెక్నికల్ యిబ్బందులు వుంటాయి కదా!

మిమిక్రీ విద్యలో యిప్పుడిప్పుడే పేరు సంపాదించు కొంటున్న వివేకం, నేరేళ్ళ లక్షణరావులను అడిగి వారు చేసే అయిటమ్స్ ను విని ఆనందించటం ఆయనకు హాబీ. ఈవిద్యలో ప్రావీణ్యం సంపాదిస్తున్న యువకళాకారులంటే ఆయనకు ప్రాణంతో సమానం.

ఆయన ఎక్కడకు కదిలినా ఒక నవ్వుల నౌక బయల్దేరినట్లే. మనం ఓపికగా వినేందుకు సిద్ధపడినట్లయితే చెప్పటానికి ఆయన వద్ద మెటీరీయల్ అనంతంగావుంది. భానుమతిలా పాడనూగలడు, బెర్గమన్ లా నటించగలడు అన్నారు కాశీ పతి కపిల.

ఆయన ఒథెల్లో డెస్టిమొనా చేసినపుడు చూసితీరవలసిందే, సరస్వతీ బాయి గిరిగారి

పద్యాలను వింటూ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు అభిప్రాయాన్ని తెలియచేయటం అనే కల్పితఘట్టాన్ని నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ చేస్తున్నప్పుడు చూసేవాళ్ళు సీట్లలో కుదురుగా కూర్చోటం అసంభవం.

నేలా నాలుగు చెరగులా ఎక్కడకు వెళ్ళినా ఆయన్ని అంతా ఆహ్వానించేవారే - మెకన్నాస్ గోర్డ్ చిత్రంలో కొన్ని దృశ్యాలను గుర్రపుడెక్కల చప్పుడుతో సహా అనుకరిస్తున్నప్పుడు ఆయన ప్రజలకు చప్పట్లుకొట్టకుండా చేతులు వూరుకోలేవు. అతను మైక్ ముందునిలబడి ప్రోగ్రాంయిస్తున్నప్పుడు ప్రేక్షకులు అన్నీ మరచి ఆనంద తరంగాలలో ఓలలాడుతారు. అమెరికాలో, బ్రిటన్లో, ఫ్రాన్స్లో పోలీసు కారులు ఎలా ధ్వనిచేస్తూ పరిగెడతాయో ఆయన చెప్పి నపుడు ఆయన సూక్ష్మ పరిశీలనా శక్తికి ఆశ్చర్యపోతాం.

నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ గురించి ఎంత చెప్పినా చెప్పవలసింది ఎంతో మిగిలిపోతూ వుంటుంది. ఆయన కార్యక్రమంలో పాల్గొని ఆనందించే అదృష్టం కలిగితేకాని ఆయన ప్రతిభ ఇతరత్రా ఎంత చెప్పినా తక్కువే అవుతుంది.

-పి.య.స్.

ఆంధ్రజ్యోతి సంచిక

అంతర్జాతీయ ప్రఖ్యాత ధ్వన్యనుకరణ గ్రంథ

శ్రీ ఎన్. వేణుమాధవ్

ఏకపాత్రాభినయంలో, ధ్వన్యనుకరణలో అసమాన ప్రతిభా విశేషాలు కల శ్రీ ఎన్, వేణుమాధవ్ తెలుగుకళారంగంలో ఒక విశిష్టస్థానం పొందినవారు.

ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్ గా పేరుపొందిన శ్రీ వేణుమాధవ్ బహుపాత్రాభినయంతో సిద్ధహస్తులనిపించుకొన్నారు.

మనదేశంలో విదేశాలలో కూడా అనేక వందల ప్రదర్శనలు ఇచ్చి పేరు ప్రఖ్యాతులు సాధించారు. ఆయన ప్రతిభా విశేషాలు అశేష ప్రేక్షకుల్లోగాక వివిధ రంగాలలో ప్రముఖులు ప్రశంసించారు.

శ్రీ వేణుమాధవ్ ప్రతిభా విశేషాలను వివరించే విధంగా కొందరు ప్రముఖులు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలు ఈ క్రింద పొందుపరుస్తున్నాము.

చైతన్యవంతమైన వినోదం శ్రీ ఎన్. వేణుమాధవ్ చేతన్య వంతమైన వినోదం తనలా నింపుకొన్న వ్యక్తి.

హాస్యపు నటనలో పలు విధములైన కళలలో అగ్రగణ్యుడు. వేయిముఖాల మనిషి గురించో, లేక వేయిగొంతుల వ్యక్తిని గురించో మనం వినివుంటాం. అయితే వేణుమాధవ్ లో మరి ఆ వేయి ముఖాల, ఆ వేయిగొంతుల వ్యక్తిని మన ఒక్కటిగా చూడగలం.

అనుకరణలో ప్రవీణుడు జన్మతోనే అభినవ ఏకపాత్రాభినయప్రతిభ ఎందరిముఖాలనో భావప్రకటన చేయగల్గిన కళాకారుడు. అతని మానసస్మృతిలో ఎదో విశిష్టమైన ఇంద్రజాలంవుంది. నేపథ్యగాయకుడు మొదలు పరుగులు తీసే గుజ్జుపుడెక్కుల చప్పుళ్ళవరకు శబ్దాలు వినిపించగల అసమానజ్ఞాపకశక్తి అతనిలోవుంది.

అటు కాశ్మీరునుండి, ఇటు కన్యాకుమారి వరకు, అటు బొంబాయి నుండి ఇటు భువనేశ్వరం వరకు భారత దేశంలో పలువురు ప్రముఖులైన ప్రేక్షకులను రంజింపచేయడమేకాక, ఆఫ్ఝ్రిలియా, ఫిజీదీవులలో మరియు మలేషియాలో వేలాదిమంది

ప్రేక్షకులను వినోదంతో ఆనందింపజేశారు. పలువురు సినీ నటులతో సినీగాయకులతో, విదేశ పర్యటనలో పాల్గొన్న సాంస్కృతిక బృందాల్లోగాని మూడు వేలు పైగా తాను ఒక్కరే ప్రదర్శన లిచ్చారు.

ఇర్వింగ్-లాంఛావి.

వివిధ రాష్ట్రాలలో ప్రముఖవ్యక్తులు రాయబారులు, వివిధ దేశాల్లో విశిష్టవ్యక్తులు వేణుమాధవ్ లో ప్రత్యేకమైన ప్రతిభలను, ఆనందంలో నిండిన వీరి వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రశంసించారు. శ్రీ వేణుమాధవ్ వేలాది మంది జనులను పొట్టచెక్కలయ్యేట్లు నవ్వించగలరు. శ్రీ పురుషులు సన్నివేశాల్లో నటించి పలువురు ప్రేక్షకులను విషాదంలో కళ్ల వెంబడి నీళ్ళు బొటబొట తెప్పించగలరు. అట్టి సన్నివేశాల్లో రంగ ఘటంపై ప్రాణంపోయగలరు. షేక్సపియర్ సన్నివేశాలు తీసుకొన్నప్పుడు ఇర్వింగ్ ను మనకు జ్ఞాపకంకెస్తారు. సినిమా సన్నివేశం తీసుకొన్నప్పుడు మూకీచిత్రాల ప్రముఖ నటుడు లాంఛానికి ప్రాణంతగలరు. బర్గమన్ లాగనటించగలరు. భానుమతిలా పాడగలరు.

శ్రీ కపిల కాళీపతి
(మాజీఫిల్మ్ సెన్సార్ ఆఫీసరు)

నవ్వులు పువ్వులు

వేణు! నీవు అందరి స్మృతిలోను వుంటావు. సంతాపముతో నిండినీ మర్త్య లోకాన్ని వీడాకనూ ప్రపంచానికో నవ్వుల ప్రపంచాన్ని అందించావు. మానవుల పవిత్రమైన విషాదపు కన్నీళ్ల జీవితాల్లో ఆనందం, ఉత్సాహంతో నింపివేశావు.

వేణుమాధవ్ చౌకబారు హాస్యనటుడుగాదు. ఆతని శైలి లోతైనది. ఇతర హాస్యనటుల్లా చౌకబారుహాస్యపు స్థాయికి, హేళనాచ్యవానికి తన శైలిని దిగజారనివ్వదు. వేణుమాధవ్ విశిష్టమైన హాస్యనటుడుగానే తన ప్రదర్శన గావిస్తారు. అది భారతదేశపు రంగస్థలంపై అపూర్వంగా చేస్తారు. హేయమైన సన్నివేశం కూడ వినోదం గా మార్చే అనుభవాన్ని ప్రదర్శించగలరు.

అతని కళలకు సంపూర్ణ విజయాన్ని కాంక్షిస్తూ

హరీంద్రనాథ్ ఛటోపాధ్యాయ

క్లిష్టమైన కళలు అగ్రస్థానం

చాల అద్భుతంగా వుంది. ఇది విశిష్టమైన క్లిష్టతరమైన కళ. ఆకళలో నీవు అగ్రస్థానాన్ని అందుకున్నావు. దైవం ఆశీర్వదించుగాక.

- డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్

ప్రతిభాశాలి

వేణుమాధవ్ ధ్వని అనుకరణ ఏక పాత్రాభినయం చూసే భాగ్యంకలిగింది. అందుకు చాల ముగ్ధుడనయ్యాను.

ఇతరుల గొంతుకల శబ్దాలను వారి ప్రవర్తన అనుకరించుటలోను, భారత నాయకుల్లోను, కళాకారుల్లోనేగాక విదేశ ప్రముఖులను అనుకరించి ప్రదర్శించుట కొనియాడదగినట్టిది.

అతని మేధావంతమైన కళాసేవలో దిగ్విజయాన్నికాంక్షిస్తూ.

- దిలీప్ కుమార్

మహత్తర అనుభవం

వేణుమాధవ్ ను కలుసుకొన్నందులకు సంతసం. వివిధ వ్యక్తులులాగా నటిస్తున్న నటన తిలకిస్తున్నంతసేపు నాకు మహత్తరమైన అనుభవం.

అతని సునిశితమైన పరిశీలనాశక్తి ఆప్రాముఖ్య విషయాలకు కూడ అతని ప్రేమ కథావస్తువులపై విపరీతమైన మక్కువ చూపిస్తారు.

అతని కళపై వారికున్న ప్రేమయుద్దనౌక సరిహద్దుల్లో వుంటుంది. దైవం అతనిలోనికళను, అతని లోని కళాకారుణ్ణి ఆశీర్వదించాలని ప్రార్థిస్తాను.

- శ్రీ పృథ్వీరాజ్ కపూర్

గొప్ప కళాకారుడు

ఒక సాయంత్రం శ్రీ వేణుమాధవ్ ను చూడడం వినడం జరిగింది. వారు గొప్ప కళాకారుడు. ప్రముఖ వ్యక్తులను, రంగస్థలంపై ప్రముఖ కళాకారులను, సినీ కళాకారులను, అనుకరించే కళ అద్భుతంగావుంది.

వారికి మంచి భవిష్యత్తును కాంక్షిస్తాను. ప్రపంచంలో అతని విజయానికి ప్రార్థిస్తాను. అతనిలో ప్రతిభ ఉజ్వలమైన కాంతితో ప్రకాశించాలని.

- విసెస్ నర్సన్ సునీల్ దత్

ధ్వనిశిఖరాలు

నేను శ్రీ వేణుమాధవ్ ను కలుసుకొన్నందులకు, అతని ధ్వన్యనుకరణ సన్నివేశాలు విన్నందులకు ఆంగ్ల సాహిత్యంలోని ఏకాంతంలో స్వగతాలు, సినిమానుండి సన్నివేశాలు అత్యుత్తమంగా నటించడం చూసి ఆనందించాను.

ప్రపంచంలో పలువురు ప్రసిద్ధి వ్యక్తుల ప్రసంగాలు వారివారి ప్రత్యేకశైలితో ఉపన్యసించుట చాలా మొచ్చాను.

అతని విజయాన్ని ఆశిస్తూ.

- శ్రీ అశోకుమార్

మేటి సాంస్కృతిక రాయబారి

అద్భుతమైన, అందరు ఎరిగిన శ్రీ వేణుమాధవ్ కళాప్రతిభ నామీద దాని ప్రభావం పడింది. నా బృందం సింగపూర్ వెళ్ళినపుడు వారు కూడ మాతో వున్నారు. అచ్చట అతను ప్రభావితంచేసింది. అపూర్వమైంది అక్కడ కళాకారులు, రాయబారులు సింగపూర్ లోని భారతీయులు వీరి కళను గుర్తించారు.

భారతదేశపు సనాతన అధునాతన సంస్కృతిలోని ఉన్నతమైన వాటిని విదేశాల్లో ప్రచారంచేయటానికి అర్హతగల్గిన మేటి కళాకారుడు శ్రీ వేణుమాధవ్, వారి ఆత్మీయులుగా వుండడం నా అదృష్టం. అతడు పెద్ద మనిషి గౌరవనీయులు. అందరి ప్రశంసలు చూరగొన్న వ్యక్తి.

వారికి సుదీర్ఘమైన, ఐశ్వర్యవంతమైన జీవితాన్ని కోరుతూ-

శ్రీ గోపీకృష్ణ

వేణుమాధవ్ భారతదేశంలో ప్రేక్షకులను ఏలా ఆనందింపజేశారో అలానే నన్ను ఆనందపరిచారు.

శ్రీ బాలరాజ్ సహాని

ఫలితం ఆశించేవి ప్రయత్నం విజయానికి మార్గం

ధ్వని అనుకరణ సామ్రాట్ నేరెళ్ళ మాధవ్

ధ్వన్యనుకరణ సామ్రాట్ శ్రీ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ ను కలుసుకునేందుకు వరంగల్ వెళ్ళాలని మేము అనుకుంటుండగా ఆయన హైదరాబాద్ లోనే ఉంటున్నారన్న సమాచారం అందింది. ఫోన్ చేసి వెళ్ళి ఆయనను కలుసుకున్నాం. జేగురు రంగు పంచె, అదే వర్ణం లాల్ బ్లూ భూజాన ఉత్తరీయంతో డాక్టర్ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ పదహారణాల ఆంధ్రునిలా గోచరించారు. మేం నమస్కరించాం. అనుకరణ అనేది కళగా రూపుదిద్దుకోని రోజుల నుంచి దానిపై అవ్యాజమైన ప్రేమను పెంచుకొని, దానినే శ్వాసించి, జీవితగమనంగా నిర్దేశించుకొని లక్షలాది అభిమానుల హృదయ పీఠాలపై సుస్థిర స్థానం పొందిన మహోన్నత వ్యక్తి సమక్షంలో మేం ఉన్నామన్న భావన మమ్మల్ని పులకరింపజేసింది. ఆయనతో సంభాషణలో పాలుపంచుకుంటుంటే జ్ఞాన సముద్రంలో ఓలలాడినట్టుంది. ఉన్నట్టుండి సంభాషణ మధ్యలో తనకు తారసెల్లిన పాత్రధారుల గాత్రాలను ఆయన అనుకరిస్తుంటే మాకు నవ్వాగింది కాదు. ఆసక్తి గల రంగాన్ని ఎంచుకొని దానికే జీవితం అంకితం చేసి దానికొక కళగా రూపాన్ని ఇచ్చి ధన్యమైన ధ్వనిఅనుకరణ సామ్రాట్ తో ఉద్యోగసోపానం ప్రతినిధులు ఎం. శ్రీనివాస్, ఆర్. అమరాధల సంభాషణ సారాంశం.

గొప్ప మేధస్సు నలిగిన దారిలో నడవదు. ఇంతవరకు ఆవిష్కరించని దారుల్ని వెతుకుతుంది. ధ్వన్యనుకరణ కళాస్రస్థ నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్ కు సరిగ్గా సరిపోయే వాక్యమిది. స్వరవంచన లేదా ధ్వన్యనుకరణ లేదా మిమిక్రీ అనే కళను తానే ప్రతిష్టించి ప్రాచుర్యాన్ని తెచ్చి ఆధునికి కాలపు సాంస్కృతిక రంగంలో మిమిక్రీకి ఒక మహోన్నత స్థానాన్ని కల్పించిన మేధావి వేణుమాధవ్. ఒక గొప్పనటుడు, చక్కని గాయకుడు, సృజనశీలుడు, పూర్వాచతురుడు, రచయిత, సమయోచిత ప్రజ్ఞాదక్షుడు, భావుకుడు అన్నింటినీ మించి ఒక అద్భుత అనుకరణ కారుడు వేణుమాధవ్ లో మనకు అగుపిస్తారు. అన్నీతానై, అంతాతానై స్వరవైవిధ్యాల్ని, భిన్న ప్రవృత్తులను, ప్రాక్టెబిలిటీ అభినయరీతుల్ని మక్కికి మక్కి అనుకరించగల దిట్ట ఆయన. గంభీరమైన కంఠస్వరంతో అమితాబ్ ను తలపించి అంతలోనే కోకిలలాంటి సన్నటి కంఠంతో సుశీలలా పాడగలరు. మార్గవంగా మంద్రంగా చిత్తూరు నాగయ్యకు తనగళంలో జీవంపోసిన మరుక్షణమే ఉరుములతో కూడిన నడిగర తిలకం శివాజీగణేష్ మాటల పిడుగుల్ని కంఠం ద్వారా కురిపించగలరు.

సహజసిద్ధంగా అభివృద్ధి చెందిన స్వయం సాధనజాతిచేసి మిమిక్రీని ప్రపంచవ్యాప్తంగా చేసిన ఈ శబ్ద బ్రహ్మకు నేల నాలుగు చెరగులా అద్భుత ఆదరణ లభించింది. ఇంటగెల్లి రచ్చగల్గిన నడిచే నవ్వుల రథం నేరెళ్ళ వేణుమాధవ్. ఆయన గళం నుండి జాలువారే మహోద్భుత మిమిక్రీ జలపాతంలో తడిసి ఆనందించడం ప్రపంచవ్యాప్త ప్రేక్షకులకు లభించిన అరుదైన వరం అనడం నిస్సందేహం.

1932లో వరంగల్ వాస్తవ్యులు శ్రీహరి, శ్రీలక్ష్మి దంపతులకు జన్మించారు వేణుమాధవ్. తండ్రి సబ్డివిజనల్ ఆఫీసర్, బహుభాషాకోవిదుడు. మనిషి మాట్లాడుతుండగానే మనస్తత్వాన్ని చెప్పేయగల మేధావి. ఆరు భాషలు అవలీలగా మాట్లాడే తండ్రి నుండే - తనకీ లక్షణాలు అబ్బాయని వేణుమాధవ్ అన్నారు. అయితే 1947లో తొలిసారిగా వేణుమాధవ్ ధ్వన్యనుకరణకు శ్రీకారం చుట్టడానికి కారణం మాత్రం “భక్త పోతన, స్వర్గసీమ” చిత్రంలోని నాగయ్యగారి నటనే. ఆయన ఆత్మ తనని ఆపహించిందేమో అన్నంతగా నాగయ్యగారి మాట, నడక, భాష, భావం అన్నీ ఉన్నదున్నట్లు అనుకరించేవారు. ఈ కళ నేర్చుకోవడానికి మీకు ఇన్స్పిరేషన్ ఏమిటి? అనే ప్రశ్న ఎవరడిగినా ఆయన ఒకటే సమాధానం చెబుతారు. నాగయ్యగారి నటనపట్ల తనకున్న పిచ్చి అభిమానమే తనను అనుకరణ విధ్య నేర్చుకునేలా చేసిందంటూ చిత్తురు నాగయ్య తనను చిత్తుచేసేవారని నవ్వుతూ చెప్పారు వేణుమాధవ్. వేణుమాధవ్ గళంలో విడిది చేస్తున్న రెండవ కంఠం భానుమతిది. అరవై ఏడేళ్ళ వయసులో ఇప్పటికీ నిత్యవిద్యార్థిగా ఉండే ఆయన కంఠంలో ఎప్పటికప్పుడు నూతన గళాలు ప్రాణం పోసుకుంటూనే ఉంటాయి. ఎస్టీయార్, ఎఎన్నార్, ఎస్వీయర్, జగ్గయ్య, పుద్గీరాజ్ కపూర్, దిలీప్ కుమార్, అశోక్ కుమార్, రాజ్ కపూర్, అమితాబ్ బచ్చన్, బలరాజ్ సహానీ వంటి స్వదేశీ నటులతో పాటు సీన్ కనారీ, యూల్ బ్రెస్నర్, పాల్ ముని, రిచర్డ్ బర్టన్, మార్లిన్ బ్రాండ్, గ్రెగరీ పెక్, స్టెవార్ట్ గ్రాంజర్, విక్టర్ మెమూర్ వంటి లెక్కకు మించిన ప్రముఖ హాలీవుడ్ నటులు ఈ స్వరమాంత్రికుని కంఠంలో చిక్కుకున్నవారే. లతా మంగేష్కర్, ఎం.ఎస్., సుబ్బలక్ష్మి, సుశీల, సైగల్, బాలమురళీకృష్ణ, భానుమతి వంటి గాయకులు సైతం తమ శృతిలయల విన్యాసాన్ని వేణుమాధవ్ కంఠంలో విని ఆనందించారు.

వేణుమాధవ్ తనకు తానే గురువు. మీరీ విద్య ఎవరి వద్ద నేర్చుకున్నారన్న ప్రశ్నకు ఆయనీ విధంగా సమాధానమిచ్చారు. పదిహేనేళ్ళ వయసులో తొలిసారి నాగయ్యగారిని అనుకరించిన నాటి నుండి నేటి వరకు అన్నీ నేనే నేర్చుకున్నాను. అప్పట్లో ఇంగ్లీషు

నటుల హావభావాలు పద్మపురణలు అర్థం చేసుకోవడానికి ఎక్కడ ఇంగ్లీష్ సినిమాల ఉంటే అక్కడికి వెళ్ళి చూసేవాడినన్నారు. విజయవాడ లీలామహల్లో రోజుకు మూడు షోలు చూసిన రోజులు ఎన్నో ఉన్నాయని నవ్వుతూ చెప్పారు. తెలుగు సినిమాల ముందు వేసే ఇంగ్లీష్ సినిమాల ట్రయలర్లు మాత్రం చూసి బయటకు వచ్చేసే వారు. దేశమంతా తిరిగి ఏయే ప్రాంతాల్లో ఎలా ఈ కళను ప్రదర్శిస్తున్నారో పరిశీలించి తెలుసుకున్నారు. అప్పట్లో బొంబాయిలో మిమిక్రీకి ఎక్కువగా ఆదరణ లభించేదని వేణుమాధవ్ వివరించారు. సునిశిత పరిశీలనాశక్తి, అద్భుత గ్రహణశక్తి తన సొంతమయ్యిందంటే నిరంతర సాధనే కారణమంటారాయన. రోజూ గంటల తరబడి రకరకాలుగా జంతువులు, పక్షులు, వస్తువుల శబ్దాలు, మనుషుల గొంతులు ప్రాక్టీసు చేసేవారాయన. ఇప్పటికీ రోజుకు కనీసం రెండు మూడు గంటలు ప్రాక్టీసు చేస్తుంటారు.

కళాకారుడు తనంతటతానే ఒక కొత్త ప్రపంచాన్ని సృష్టిస్తాడనే నానుడికి నిదర్శనంగా నిలిచారు వేణుమాధవ్. హిందూ పురాణాల్లో ప్రస్తావించిన ధ్వన్యనుకరణ ఆధునికి కాలంలో ఆయన చేసిన విశ్వామిత్ర సృష్టి దీనికి ప్రత్యక్ష సాక్ష్యం. నృత్యం, సంగీతం, నాటకం వంటి కళలకు వాయిద్యాల వంటి అదనపు హంగులు ఆర్భాటాన్నిస్తాయి. కానీ అవేమి లేని మిమిక్రీ కళ వన్మాన్ షో వంటిది. అన్నీ తానే అయి ప్రేక్షకులను రంజింపచేయాల్సిన బాధ్యత మిమిక్రీ కళాకారుడిపై ఉంది. వేణుమాధవ్ క్లిష్టమైన ఈ కళను ఇంత సునాయాసంగా ప్రదర్శించడం వెనుక సంవత్సరాల కృషి ఇమిడి ఉంది. ప్రతికళకు కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు ఉంటాయి. ఎవరయితే వాటిలో ప్రావీణ్యం సాధిస్తారో వారికి ఆ కళపై సాధికారికత ఏర్పడుతుంది. మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకుండాల్సిన లక్షణాల్లో నటన, గాత్రం, అనుకరణ, బహుప్రాతాభినయం, షార్ప్ హ్యాండ్స్, జ్ఞాపకశక్తి, నిశితపరిశీలన తదితరాలు అవసరమైనవి. అన్నిటికన్నా ముఖ్యమైనది భాషే పరిజ్ఞానం అంటారు వేణుమాధవ్. కళ విస్తృతికి తోడ్పడేది భాషేనని తెలుగు, హిందీ, ఇంగ్లీష్, ఉర్దూ భాషలపై తనకు గల పట్టే ప్రపంచ స్థాయిలో పేరొచ్చేలా చేయడానికి తోడ్పడిందని ఆయన ఉదహరించారు. ప్రతి భాషను మాండలిక, ప్రామాణిక, వ్యావహారిక రీతుల్లో అధ్యయనం చేస్తే భాష సులభంగా పట్టుబడుతుందన్నారు. అమెరికాలో అమెరికన్ ఇంగ్లీష్ మాట్లాడాలి. బ్రిటన్ లో బ్రిటన్ ఇంగ్లీష్ మాట్లాడాలి. అలాగే ఏ ప్రాంతంలో ఆ మాండలికంలోనే మాట్లాడితే మంచి ఆదరణ లభిస్తుంది. ఏం చెప్పాలి, ఎంత చెప్పాలి, ఎక్కడ ఆపాలి అన్నది కళాకారుడి కుండాల్సిన మరొక ముఖ్యలక్షణమని వేణుమాధవ్ వ్యాఖ్యానించారు.

కళ తిండి పెట్టదన్న నానుడి అసంబద్ధం అంటారాయన, ఆదాయాన్నిస్తుందో లేదో అన్న మీమాంసతో ఉండే వాడు అసలు కళాకారుడే కాడు. సిన్సియర్ గా కష్టపడే వాడు ఎప్పటికయినా సుఖపడతాడు. చిన్నతనంలో ఆర్థికంగా ఉన్నత స్థాయిలోనే ఉన్నప్పటికీ హఠాత్తుగా సంభవించిన తండ్రి మరణం తదితర విషాద సంఘటనలు వేణుమాధవ్ కుటుంబ పరిస్థితిని తారుమారు చేసాయి. ఇది మీపై ఎలాంటి ప్రభావం చూపిందన్న ప్రశ్నకు ఆయన పై విధంగా స్పందించారు. కడుపునిండిన వాడికీ, కష్టపడే వాడికీ తేడా ఉంటుంది. అసలు కళాకారుడన్న వాడు కష్టాల నెదుర్కొంటేనే రాణిస్తాడన్నది తన వ్యక్తిగత అభిప్రాయంగా చెప్పారాయన. తెలుగు సినీరంగ హాస్యనట చక్రవర్తి రేలంగా, వేణుమాధవ్ ఒకసారి కలిసి ప్రయాణం చేస్తున్నారు. ఇంతలో రేలంగి హఠాత్తుగా వేణుగారు మనం కళారంగంలోకి మన దురదకొద్దీ వచ్చాం. గొప్పొళ్ళమవుతామని వచ్చామా? వచ్చాక గొప్పొళ్ళమయ్యాం అన్నారు. ఇవి తాను అప్పటికీ, ఇప్పటికీ, ఎప్పటికీ గుర్తుంచుకునే మాటలనీ వేణుమాధవ్ పదేపదే అన్నారు. ఒక చిన్న గింజను నేలలో నాటితే మొక్క, మానై పళ్ళు, పూలు ఇచ్చే స్థాయికి పెరిగి పెద్దదవుతుంది. మనిషయినా అంతే. ఫలితాన్ని ఆశించకుండా, ఆసక్తి, అభిరుచి ఉన్న రంగం ఎంచుకుని పనిచేస్తే గుర్తింపు దానంతటదే వస్తుంది. ఒక్కో మెట్టు ఎక్కి గమ్యాన్ని చేరాలి కాని ఒకేసారి విజయఫలం పొందడం అసాధ్యం. రేలంగి గారు అన్నట్లుగానే వేణుమాధవ్ కేవలం కళను కలవరిస్తూ సాధన చేశారు. ఆ రోజుల్లో తామెవ్వరం తమకు ఇంత పేరొస్తుందనిగాని, దేశదేశాలు కీర్తిస్తాయని గాని ఎన్నడూ అనుకోలేదు. పేరు ప్రతిష్టలు, డబ్బు కన్నా మిమిక్రీ పట్ల ఆసక్తే తనను నడిపించిందంటారాయన. అనుకరణ కళకు అద్యుడయిన ఆయనకు నిరంతరం కొత్త కొత్త అవిష్కరణల వైపే దృష్టంతా ఉండేది. భూమి ఆకాశం కానరాదు. విజ్ఞానం కూడా అంతే. ఎంత నేర్చినా తరగనిది. ఇంక నేర్చుకోవాల్సింది ఏమీ లేదని ఎప్పుడయితే అనుకుంటామో అప్పుడే మన తిరోగమనం ప్రారంభం అవుతుంది. నేర్చుకోవాలన్న తపన, నిజాయితీ, సమయస్ఫూర్తి, మంచి భాష, చక్కటి వస్త్రధారణ కాలానికి తగ్గట్టు దృక్పథంలో మార్పు ఇవన్నీ విజయాన్ని కాంక్షించే వారి కుండాల్సిన లక్షణాలు. కష్టపడి పని చేయడం అనేది చెప్పకుండానే అలవర్చుకోవల్సిన లక్షణం. ఎదురుచూడని ఫలితం ఎంతో ఆనందదాయకం అన్నది ఆయనకు స్వానుభవంలో తెలిసిన సత్యం. అన్న అరవిందుని ప్రవచనం అందరూ గుర్తుంచుకుని నిరంతర సాధకులయితే వారెప్పుడూ విజేతలే అని చెప్తూ ముగించారు శబ్దబ్రహ్మ వేణుమాధవ్.

The Khaleej Times

Monday, Jan 16, 1989

Mimic's mission to help people to get their worries

When Dr. Nerella Venumadhav sits motionless - a rare thing by itself there is a deadpan expression on his sharply chiselled face, making him resemble a statue of some Roman warrior. But when he starts imitating someone - which is very often - his grim face jumps to life in frenzy of movement and contorts itself into various shapes.

Then staccato - style, he rattles off, imitating some American celebrity or an Indian filmstar, changing his tone and accent to reproduce an almost original version. When the maestro of mimicry and mono-acting gets into his elements, there is no stopping him.

The 56 year old mime artiste is on a fortnight-long visit to the UAE, enthraling audiences in several cities. A superb actor, Dr. Venumadhav has an excellent command over English, Hindi, Telugu and Urdu.

His versatility has made him a popular figure in several countries having a significant Indian population (like the US, the UK, Canada, Malaysia, Fiji, Mauritius and Singapore). Dr. Venumadhav, a graduate in arts, commerce and education - who was given an honorary doctorate by Andhra University - was the first mono-actor to have performed at the United Nations headquarters in New York.

Says he about his profession : "When I go on the stage, I forget everything. It's like going to temple". But Dr. Venumadhav is not too pleased with the crude way this art form is being commercialised, "Mimics in India are not well-versed in the techniques of this art", he comments acidly.

According to Dr. venumadhav, a mimic should primarily be a good actor, well-versed in mono and multiple-acting, in ventriloquism and in delivering soliloquies. He should be able to imitate people, instruments and even nature. "An artiste should imitate and make his audience laugh, that is the objective" explains Dr. venumadhav.

Born in a landholding family in Warangal, Andhra Pradesh, the showman saw a Telugu Picture in 1947 which influenced him greatly and made him decide his future career. Not having a clue about American and British accents specially for his roles imitating Othello and other characters from classics-he used to watch classical and Biblical films for hours at a stretch to get the accent right. Today of course, he can deliver a homily, imitate most Western leaders from Churchill down to Reagan, without even a quiver in his speech.

Dr. Venumadhav's father was a scholar, who had mastered six languages. But, unlike son, the father did not get on the stage. And one of Dr. Venumadhav's daughters, Dr. Lakshmi Tulsi, who practises medicine in Pondicherry, is also a great mimic.

Says the Warangal - based artiste : "I am not worried about things like money. My aim in life is to propagate art and to make people forget their worries." A frequent globe-trotter, he has over 60 disciples the world over, learning the intricacies of this art from him.

But Dr. Venumadhav is chary about many who come to him, seeking guidance. "Once a man came and told me to teach mimicry to his son as he was unemployed!" he chortles.

Recently, a university in Hyderabad, Inida, asked him to conduct a mimicry workshop for 10 students. Dr. Venumadhav has selected the candidates and plans to train them in the art form.

His real ambition, however, remains : to regale people the world over, by imitating men, high and low. "Mimicry is oral, just as caricature is visual," explains the maestro. The oral caricaturist will no doubt entertain thousands in the UAE in the days to come.

Dr. Venumadhav gave a demonstration of his skill at the Ras AL Khaimah Hotel in Ras Al Khaimah on Saturday. He demonstrated his art by imitating Nehru and Kennedy. The programme was organised by the Ras Al Khaimah Indian Ladies Association.

THE HINDU

Friday, October 21, 1988, Warangal

MASTER OF THE MIMICRY ART

Mimicry is a blend of mime, monoact and ventriloquism. It requires a genius to achieve this blend. Nerella Venumadhav has nurtured mimicry to a fine art and has spent 40 years in perfecting this to a wholesome entertainment for all classes of people. Venumadhav has mastered technique to such an extent that whether it be a voice of the man, woman, animal, bird or musical note or even most of them together. He reproduces them so faithfully that the audience get a feeling that he or she is listening to the original. Even the electronic gadgets used usually for mixing a variety of sounds, voices and musical notes in film music are not difficult for him to copy.

He was born at Warangal and as a boy Venumadhav used to derive pleasure by imitating the voice and mannerisms of his teachers. Besides his mother tongue Telugu, he knows Urdu, English and Hindi. This has given him a distinct advantage to perform in every nook and corner of the country and also abroad. Before becoming a full-time mimic, Venumadhav served as a teacher for about 18 years. He was a successful teacher, for he used his control over voice as a 'teaching' aid.

Venumadhav does not require any makeup not a stage to perform. A good public address system will do and his show is on. Items are selected based on the type of audience. For instance, if he is to perform before students he imitates N.T. Rama Rao, Dilip Kumar, Rajesh Khanna, Bhanumati etc. and reproduces the speeches of Dr. S. Radhakrishnan, Sardar Vallabhai Patel, Jawaharlal Nehru and Mahatma Gandhi. If the audience belong to the academic circle, he selects scenes from Othello, Hamlet, Julius Caesar and so on. He impresses the audience with British accent and the perfect characterisation of different roles.

Venumadhav updates his items often. Three decades ago he used to mimic the title music of the 20th Century Fox, a Hollywood studio and then switched over to playing the scenes

from 'Ten Commandments' and 'Ben Hur'. He still plays the scenes from 'Mackenna's Gold', imitating the dialogue, sound of horses, with gun shots and the background music besides the effects of distance and proximity.

Once at a function in Madras, he was asked to imitate the ten Union Defence Minister, Mr. V.K. Krishna Menon who was the chief guest. After seeing Mr. Menon's permission, Venumadhav imitated Mr. Menon's gait and his speech at the United Nations. The mimic received a standing ovation and Mr. Krishna Menon was thrilled by the performance. Venumadhav's performance at the United Nations Organisation in 1971 at New York brought him encomiums of the international diplomatic community.

He was a member of the troupe headed by Mr. N.T. Rama Rao which collected contributions for the national defence fund in 1965. During that tour Venumadhav wore makeup for the first time and appeared as Dr. S. Radha Krishnan, while Mr. Rama Rao appeared as a Javan. The show was held at the Nizam College grounds, Hyderabad.

Prithviraj Kapoor, Balraj Sahani, Ashok Kumar, Sohrab Modi and others had encouraged him. Harindranath Chatopadhyay, Dr. S. Radha Krishnan, V.V. Giri and other stalwarts acclaimed the genius of Venumadhav. His shows were held in London, Paris, New York, Singapore and other countries.

Venumadhav recalled the gesture of the former Chief Minister, Mr. P.V. Narasimha Rao in nominating him to the A.P. Legislative Council. It was recognition extended to an artist he said. The fifty five year old mimic has received many awards and honours.

About starting a school to train youngsters in mimicry, he said he did not like to start a school but would train those who have accumen for the art. He has trained many youth in his art.

Mimicry : Art of Oral Caricature

An astounded janitor suspends his mop in mid-sweep and glues his ear to the closed door of a room in Andhra Bhavan. Coming up behind him, you are also transfixed by what filters through - a maniacal torrent of words, a gabbling and roaring, fragments of song cracked open and sealed up, barks of laughter. That's Dr. N. Venumadhav of Warangal in the throes of his daily three-hour *riyaaz* (practice) to use his own words, of the "largely ignored ridiculed and denigrated" art of mimicry.

You watch marvelling as the 59-year-old artist switches seamlessly from a dialogue between Dr. Radhakrishnan and John F. Kennedy, complete with accents, to one between Akbar and Birbal, then to one between a wailing Om Prakash and a drunken, hiccuping Johnny Walker; K.L. Saigal crooning "Twinkle Twinkle Little Star", an operatic, fortissimo Othello and Desdemona, galloping hoofbeats interspersed with a ranting Humphray Bogart: all these just a fraction of his repertoire.

"Mimicry remains unacknowledged in India. In fact no one here recognises it as an art form at all", Dr. Madhav complains. "People associate it with men imitating women, sounding like eunuchs, Or the standard tipsy jokes, animal noises, anything to raise a laugh through buffoonery with the voice".

"Ancient India has classified 64 arts, and one of those was *Swara Vachana* or mimicry" he explains. "It has been used as a crucial plot element in our epics - Bheema imitating the maidservant Sairandhri to lure the lecherous Keechaka within killing distance. Lord Indra crowing like a cock to deceive Rishi Gauthama in the Ahalya episode of the Ramayana. Mareecha in the guise of the wounded deer crying out for Lakshmana in the voice of Rama."

Dr. Madhav defines mimicry loosely as "oral caricature".

NO PARODIC FORM : "One begins by observing people's external mannerisms as idiosyncracies, which are something like zeros in mathematics. By themselves they have no value, yet they are everything when attached to an integer", he says, "Mimicry is not, let me emphasize, not a parodic reproduction. It's a re-creation of situations and individuals using different elements, characteristics, voice, improvised mime. It pulls the essence from a person or setting in a single stroke, like a photographer composing to capture the core of his subject in one frame".

Dr. Madhav began experimenting with mimicry in 1947, admiring the famous Telugu Actor Chittur Nagaiah's portrayal of historical saints rendering devotional music.

"Then I successfully managed to imitate the popular actress Bhanumathi - quite a challenge, as she has a complex nasal pitch ... I used to avidly watch Hollywood classics, westerns and Biblical epics ... I perfected imitations of Clark Gable, Yul Brynner, Kirk Douglas, Gregory Peck, Lawrence Olivier, and Indian movie giants like Prithviraj Kapoor. Once while I was touring Dubai a Pakistani taxi driver was so pleased with my rendering of 'Mughal-e-Azam' dialogues, he refused to take the fare. Dr. Madhav recalls, "the old heroes had a superb voice culture."

SYLLABUS FOR MIMICS : He claims with pride to have prepared a "syllabus" for aspiring mimics, which details special skills to be developed.

"Obviously, the most important one is the power to act, to emote, Stanislavsky's dictum that the

actor should be able to “feel” the situation. If empathy is genuine, expression and mood will flow naturally”, says Dr. Madhav. “The mimic must be able to portray multiple voices in succession - different ages, sexes, types without a break. This is a disadvantage, and the reason why inferior mimicry sounds cheap and flat - there’s no time lag provided to compose required responses in between characters. One inflection starts slipping and gliding into the next one - control isn’t easy”.

The mimic also should be a ventriloquist of sorts, with animal, bird, vehicle, weather and other sounds, and possess the ability to hear a voice and memories timbre and accent immediately. He should be able to spout “gibberish” - speak convincingly in particular phonetic enunciations, managing to sound like a known language without a word of actual sense being uttered.

Another skill required is fluency in mimicking standard as well as colloquial speech, provincial

and demotic idioms. Varied ethnic intonations have to be picked out unerringly. Dr. Madhav says, proceeding to demonstrate how Jawaharlal Nehru and then a jat constable would offer you a cup of tea. He works with equal ease in the South Indian languages, Urdu (the medium in which he studied), in formal “newscast” Hindi, and English.

“No matter which language I use, I try to maintain that sensitive ‘aesthetic distance’ between myself and the character I’m imitating, he says. “I’ve performed round the world three times’ constantly living in other peoples skins has worn me out, more so as I know my art is not respected in India. ... He smiles, unshuttering a huge wink. “But I must tell you, my touchstone remains Indian. Before each show I do a warm-up in Bhanumathi’s voice. If it works I know I’ll be able to pull off my act.”

THE AMERICAN REPORTER

July 12, 1972

"At the end of every performance my audience stood up to cheer," says Dr. Venumadhav. "This warm applause often brought tears into my eyes. These were tears of joy - the tears that come when an artist receives sincere appreciation".

The famous South Indian monologue actor and impersonator was speaking of his recent tour of the United States, a visit that won him new fans in New York, Washington, D.C., Chicago and several other cities.

For Venumadhav, the highlight of his American tour was his performance at the United Nations "Delegates of so many nations were there as well as Americans. As I stood on the dais I felt quite a thrill. I felt that I had arrived", Venumadhav commented with pleasure.

But his story actually began one bright Sunday morning 33 years ago, when a little boy named Venumadhav sat on the lap of his father and listened with special attention as his father entertained the family. The boy promised himself, as seven-year-olds often do, that he would grow up to be just like his father.

Now, with more than three thousand performances around the world and United Nations Peace Medal - he stowed during the visit - to his credit, Venumadhav enjoys a popularity he never dreamed of in his childhood - or for some years after that.

Just after his 16th birthday, Venumadhav gave his first public performance in Warangal, Andhra Pradesh. He tried to monologue along with his impersonations of some of the gifted

singers who were popular on the Telugu stage and screen.

The audience laughed and smiled at all the proper places. But no one took Venumadhav's efforts seriously or even encouraged him. So he waited a while, completed a B.A. course, graduated in Commerce, and then taught high school before trying again.

Venumadhav never lost heart, but kept on trying. And little by little he came into the limelight. he expanded his repertoire, too, and began imitating Hindi film stars.

"Suppose we give the same piece of dialogue to different actors", he says, demonstrating his entertaining explanation as he goes along. "Raj Kapoor would instill his own distinctive style into it. Dilip Kumar would add a touch of melancholy. And comedian Mehmood would make it sound so funny."

the talent scouts who introduced Venumadhav to North Indian audiences were convinced of his talents as much as his old South Indian fans. Since then, venumadhv has never looked back. He constantly adds to his repertoire. It now includes scenes from Shakespeare as well as screen stars and singers. He has performed in Malaysia, Fiji, Lebanon, Australia, France, and West Germany.

Now Venumadhav has returned to India, decorated with the United Nations Peace Medal and thinking ahead to a possible world tour. He says he hopes he can function as a one-man delegation and spread Indian music and theatric ever further abroad.

SUNDAY MID - DAY

THE MAN WITH MANY ROLES

If only Veerappa Moily, the controversial Congress - I leader of Karnataka could hire the services of Dr. Nerella Venumadhav of Andhra he could easily prove the theory that the voice on the tapes in the Byre Gowda affair was not his but that of an artiste who mimicked him. "They (mimics) can imitate anyone .. Amitab Bachchan, Raj Kumar ... If Amitab Bachchan can be imitated, why not Moily ? Even my South Kanara accent can be imitated," Moily is reported to have maintained in a press interview.

True there is that man whom he could meet if only he had attended any of his performances. A double graduate in arts and commerce who began his life as a teacher and till recently a nominated member of the Legislative Council of Andhra Pradesh and now entering 52 years of age on December 28.

Nerella Venumadhav, given honorary doctorate by Andhra University, can speak in the voices of most world statesmen, stage and screen artists - men and women - and utter the sounds of various birds and animals and play diverse musical instruments through his vocal chords. There was no country, no big island which he did not visit keeping his audiences spellbound by his art of imitation. "The only country I have yet to visit is the Soviet Union", said Dr. Venumadhav in an exclusive interview.

What is peculiar about Dr. Venumadhav is that he just listens to anybody speak, and imitate his voice, his accent on the spot. There are three regions in Andhra Pradesh - Rayalaseema with Kanna Accent, coastal Andhra with pure Telugu accent, and Telangana with Urdu touch.

And when Venumadhav could be able to present these accents - as also American English, slang, British English Slang, British English and Indian English - Moily can be well assured that world renowned Venumadhav can mimic his South Kanara accent too. Once Venumadhav reproduced a divorce case which he saw and heard on TV in Toronto. And he successfully imitated the voices, the Canadian accent of the husband, the wife and the judge stunning his audience.

The U.N. Music Appreciation Club President called Dr. Venumadhav's performance, extraordinary'

Dr. Venumadhav says, "A mimic must know as many languages as possible. He should know journalism so that he can edit what the leaders and other say in their speeches and imitate them in effective, short way. He must have concentration ('nishta'). There should be utter dedication....."

"A mimic must know as many languages as possible. He should know journalism so that he can edit what the leaders and other say in their speeches and imitate them in effective, short way. He must have concentration ('nishta'). There must be utter

dedication. He should know as many art techniques - cinema, radio and photography. He must know the accents of different languages. It took six months for me to learn the accents. A mimic should know how to pronounce words of each language."

Venumadhav, called 'Father of modern mimicry', adds he has a total of 60 disciples all over the world and many of them are now living on this art.

While he was trained graduate teacher, simultaneously giving performance as a hobby, he was nominated MLC in 1972 for six years. He wanted to do his M.A. in vain. After becoming an MLC, he gave up his teacher's job, but kept up practising and giving mimicry performances which he had started when he was 15. No doubt, this art is strain on the nervous system. yet at 52, "my vocal chords are perfect and my mind too is quite alert. It

took 10 years for me to propagate this art. I had to fight a lot in the Sangit Nataka Academy (he was a member) to recognise mimicry as an art. It was recognised because of my entry into the academy. I suggested mimicry be made a subject in the theoretical arts course, now being run in Andhra University. I gave a syllabus for it."

What inspired him to this art? "I saw veteran Nagaiah's 'Pothana'. It attracted me so much that my attention was diverted to fine arts as early as in 1947. First imitated Nagaiah and gradually mastered voices of others." But mimicry is in his blood. His father, a scholar in six languages, including Persian and French was a good speaker and could imitate some of the great personalities with whom he came into contact. He used to speak beautiful English. He was subdivisional officer in Warangal (Telengana), then the Nizam domain. When George VI, as the Prince of Wales, visited Hyderabad Venumadhav's father, Srihari was commissioned to engage the Prince since he spoke Oxford English. The Prince was so pleased with his conversation and deportment that he asked whether he had his education in London. Such was his faultless English, though educated in the Urdu-dominated, backward area of Telengana. But that father, though he appreciated his son's budding artistic talent and keen interest in visual and performing arts, advised him to first concentrate on his education.

But Venumadhav did not listen and was surreptitiously working on the art front incurring his father's wrath. Once, as he returned after seeing the English movie, "Scaramouche" setting aside his textbooks, his angry father threw his walking stick at him with a curse, "Your entire future will be in art. You'll live only in and on art."

That curse today proved an invaluable blessing in making Venumadhav's life dream come true. And from his mother, who died while he was studying in third class, he inherited flair for singing and piety. He lost his dear father just after completing his Intermediate. At College, he used to imitate his teachers much to the delight of students and teachers and appeared in several plays. His talent was encouraged by Principal B.V. Ramanarasu and whenever eminent men visited the college, Venumadhav

was asked to imitate their speeches and manners, and he did this right in their presence. This gave him the needed practice and publicity. Soon word went round that Venumadhav was a great entertainer, a mimic, a mono-actor and a multiple-role actor.

As teacher, Venumadhav taught Indian History, British History and Geography. He used to enliven the classes by his dramatic gestures of the historical characters. So much so that no student missed his class. Studying the portraits of these characters and imagining their facial expressions and voice modulation, he used to enact in the class the shifting scenes of drama which presented a plethora of characters ... Henry II, Anne Boline, Thomas Becket, Julius Caesar, Akbar, Sivaji and Aurangzeb. He imagined and demonstrated how Becket was murdered, how John Wyclife preached the Bible and St. Augustine purchased slaves in the market. He used to demonstrate how Joan of Arc, his favorite heroine, used to rouse the patriotism of her people mounted on the horse. Students sat glued to their seats, spellbound and the lessons straight went to their brains. And the failures of students in his subjects were few.

Later as he left the teaching profession and made his mimicry a mission of his life, he not only toured various cities and towns in India, but also proved to be a globetrotter, performing in the USA, Canada, France, UK, Australia, West Germany, Malaysia, Fiji, Lebanon, Mauritius, Singapore and Seychelles. He is the first Indian monoactor to perform at the United Nations keeping the heads of States. Delegates and Ambassadors spellbound. The UN Music Appreciation Club President called it an 'extraordinary performance', while former President S. Radhakrishnan said, "Oh, it is wonderful ... This is rare and difficult are and you have mastered it". Eminent novelist Mulkraj Anand gave him the title of "Chupe Rustom". veteran Prithiviraj Kapoor said, "Watching him perform his different impersonations is a rare experience." And for that classical dancer Gopikrishna, "the well-known talent of Venumadhav casts its spell on me." The great late Nargis called his performance 'remarkable'.

When Venumadhav performed a scene from "Hamlet" at a Los Angeles Theatre, the

audience wanted him to imitate the famous Hollywood stars. He showed them how the piece would have been done by Danny Kaye, Sean Connory, James Masoon, Charlton Heston, Yul Bruiner, Paul Muni, Richard Burton, Marlon Brando, Gregory Peck, Stewart Granger, Victor Mature, Red Skelton, Spencer Stracey and Robert Mitchem. As Venumadhav reeled off line by line in split-second voice adjustments, he received wild cheers from the sophisticated audience. With equal felicity, he imitated on many occasions and at several functions, Stalin, Churchill, Bulganin, Uri Gagarin, President Kennedy, Mahatma Gandhi, Nehru, Lal Bahadur Shastri, Bose Rajaji, Krishna Menon and Dr. Radhakrishnan.

There is nothing sectarian or parochial about Venumadhav's art of mimicry. He speaks Hindi and Urdu in such a chaste manner that no one can guess his nativity. In several North Indian cities, he imitated the voices and mannerisms of veteran actors like Prithviraj Kapoor, Sohrab Modi, Balraj Sahani, Ashok Kumar, Dilip Kumar, Raj Kapoor, Shatrughan Sinha, Pran and Amitab Bachchan as also comedians the late Gopi, Hohnny walker, Dixit, Bhagwan, Om Prakash and Mahmood. What is most amazing is that he imitates the singing voices of Noorjehan, Lata Mangeshkar, Bhanumathi, M.S. Subbalaxmi and P. Suseela, as also the late Saigal and Punkaj Mallick. And he has not left untouched the politicians, literatters and stage and movie artists of his home state.

It is a delight to watch him imitate the voices and gestures of artists like Nagaiah, N.T. Rama Rao, A. Nageswara Rao, S.V. Ranga Rao,

Jaggayya and Gummadi, Politicians like Prakaasam and Pattabhi Sitaramayya and eminent musicians like Balamuralikrishna and Ghantasala.

Apart from these, Venumadhav entertains foreign tourists enacting scenes from 'Ben Hur', 'The Ten Commandments', 'Samson and Delilah', and 'Macanna's Gold'. There have been several occasions when his art came to his rescue. To quote : he was about to be hauled up at New York Airport by the customs for carrying fruit, a prohibited item in his luggage. When the customs official concerned saw a UN brochure on his performance and enquired about his art, Venumadhav gave a brief demonstration of piece from "Othello". Immensely pleased, the official passed him without searching his luggage. He had become a Venu Fan !

A teetotaller with a happy family of an understanding wife and two daughters and two sons, Venu says that the happiest thing in a mimic's life is his urge and capacity to imitate everybody in every walk of life. "An actor may not be able to imitate another actor. But a mimic does everybody. A mimic must digest the total personality of the person he imitates. He must keep up his throat and vocal chords like musicians. He has no castes, no religious bias, no parochial attitudes or linguistic prejudices. He loves everybody just to imitate him and provide healthy entertainment with no aids except the mike. He is the best and real national integrationist, "says he to explain that he is the lover of all languages, all people and a champion of national unity and a one-world cause.

A MAN WITH MANY FACES AND VOICES

The face you see is not the only one Venumadhav has. Temporary, it might not even be his own. He has as many faces as he has voices. And of voices, Mr. Venumadhav has lost count. They belong to all the people he has met, seen or read about.

The mimic and mono actor from Andhra Pradesh has come up North to meet his friends and to give his true voice the rest it needs. In other words he would like to take his own voice away from the may others. But talent where it goes is always in demand. And the rest was short-lived. His visit happened to coincide with the President's wife's birthday. So what is today's successor of the court jester of other years - both tears and laughter are his fare - performed for the first lady in her home.

Now one might well wonder how a person like him - he was a student of Telugu literature when it all began happened to get into a profession like this. The answer is as charming as it is simple. His professor in English lent himself perfectly to imitation. From there on sharpening his imitating prowess along the way, Venumadhav has come a long way in the 24 years he has been earning his livelihood by wearing others' faces and voices both in India and abroad.

To begin with he had ample subjects : the man on the street, the local politician - any and all who had idiosyncracies of

voice and manner later on came the national and international leaders. And then he took from the world of fact and fiction.

We had a sample of these as one moment he cried out in the fullthroated intensity of the rageful Othello, in a split second his face puckered to match the frail intensity of Desdemona. And not a moment later he gave his version of how Richard Burton would play Hamlet the strut and boom in the voice were all there.

The game went on as one voice followed another with the rapidity with which a ball is passed down the line - so fast that the ball does not have a chance to fall down between two, and so fast that the audience may not get bored. The reason, he explains, he would never play his own Hamlet.

Sitting there enacting scenes as diverse as Biblical to the modern cop and robber film he performs the background sounds as well : shrill sirens of police cars, trotting horses, Biblical thunder - the works, in fact. Being a mono actor he is both the conductor and the conducted, and all actors rolled into one.

And as a parting shot, he sits down in front of a typewriter, sets his face in the same expression as a colleague who was typing away unaware of the fact then and now of what was going on and repeats verbatim what the other had said a while before.

TIMES OF INDIA

Delhi, 27th Aug. 1973

MIME ARTISTE WITH THOUSAND FACES

N. Venumadhav is an entertainer of commendable calibre. Venumadhav is a mime with a difference - he is an artiste with a thousand faces with as many voices. He is gifted mono-actor, engaging ventriloquist and skilful crooner. He is adept in capturing effectively the variegated behaviour and voice patterns of men and in offering them in lively, liquid stances and that is the basic trait of his art ...

... At Sunday's performance (covering over a hundred minutes) Venumadhav recounted a number of familiar sequences packed with swiftly changing moods and emotions of men, women and children. He embellished his portrayals with absorbing sound effects all manipulated by twisting of the tongue, biting the teeth, squeezing the vocal chords.

Venumadhav's depiction of scenes from Ten Commandments, Othello and other Classics was as abiding as his caricatures of the Telugu Poets and Andhra Stage artists. Mr. K.C. Pant, Union Minister of State for Home Affairs, was present as Chief Guest Mr. P. Venkata Subbaiah, M.P. welcomed the guests while Mr. Kota Punnaiah, M.P. proposed a vote of thanks.

'Chupe Rustom' is the title I would like to give to Shri Venumadhav, the Mono Actor and Mimster. He is surely one of the most brilliant mimics in the World. And I hope his talents will prevail and he will give us the gift of laughing at ourselves.

Mulkraj Anand, 1977

THE INDIAN EXPRESS

Friday, Nov. 26th, 1976

LEGISLATOR WHO IS MIMIC TOO ...

N. Venumadhav, member of Andhra Pradesh Legislative Council, is a fine mimic, who can imitate any one and evoke laughter from the spectators. He was felicitated by the Soundarya Cultural Association at the Railway Institute, in Vijayawada. His excellence in the art of imitating is the result of the combination of flexible rich voice and fertile imagination. He is a keen observer and is aided by a sound knowledge of the classics.

THE HINDUSTAN TIMES

Kanpur, Sat, Dec. 14, 1963

Two items that drew repeated applause and brought the house down were one of mimicry by the well known ventriloquist N. Venumadhav.

Venumadhav began with mimicking President Radhakrishnan in that inimitable fluent English oration, with pieces of slokas from the Gita and Upanishads thrown in for good measure and without which the President oratory falls flat. He next took up a scene from the famous film 'Ten Commandments', pouring out effortlessly the sustained reverberations of the trumpet, and the obiter dicta of Moses and other actors. To top it all he selected an introductory speech by Prithviraj complete with all his mannerisms and idiosyncracies and another scene from the film Mughal-e-Azam.

ಮಿಮಿಕ್ರಿ ನಿಲಬ್ನ್

మెకాలే (ఏర్పాటు చేసిన చదువుల సిలబస్) మానవుని సహజ సిద్ధమైన శక్తులకు పెద్దగా దోహదం చెయ్యలేదు. ఆ చదువులు గుమాస్తాల ఉద్యోగాలకే ఉపయోగపడ్డాయి. అన్ని ఉద్యోగాలకు ఇంగ్లండునుండి తేలేక వాళ్ళ అవసరం కొద్దీ ఏర్పాటుచేసిన సిలబస్ చదవ వలసి వచ్చిన వారిలోని కోటానుకోట్ల గ్రాడ్యుయేట్లలో నేనొకణ్ణి. నా కళకు సంబంధించిన చదువు మెకాలే ఏర్పాటుచేసిన సిలబస్లో లేదు.

ఇన్నేట్ ఎబిలిటీస్ను (సహజ సిద్ధమైన శక్తులను) అభివృద్ధిచేసే విద్యా విధానమే చాలా గొప్పదని నా అభిప్రాయం.

ఏపిల్ పండు చెట్టునుండి రాలే కిందపడుతుందని ఎవ్వరికీ తెలియదు? అందరికీ తెలిసిందేకాని న్యూటన్ పండు కింద పడగానే, ఒక కొత్త విషయాన్ని కనుకున్నట్టుగా పరమానందభరితుడైనాడు. భూమికి గురుత్వాకర్షణ శక్తికలదు అని అన్నారాయన. అలాగే అందరికీ తెలిసిన వాటినే సైంటిఫిక్ గా చెప్తారు సైంటిస్టులునవారు. కళాకారుడు తన అనుభవంతో సాధనచేత ఒక కొత్త కళారూపాన్ని ఇవ్వవచ్చు. అలా కొత్త రూపాన్ని ప్రజలు ఆదరించిన నాడు ఆ కళకుగానీ, సైన్సుకుగానీ అఖండమైన గౌరవం లభిస్తుంది. నృత్యాలలో అనేక నృత్యాలకు సిలబస్ వుంది. లెక్కలు, జాగ్రఫీ, ఇత్యాదులకు సిలబస్ వుంది.

అలాగే అనేక సంవత్సరాల అనుభవం వల్ల మిమిక్రీకి సిలబస్ వ్రాసే అవకాశం నాకు దక్కింది.

మిమిక్రీ అంటే అనుకరించి నవ్వించడం అని అర్థం. ఈ కళకు సంబంధించిన పుస్తకాలేమైనా వున్నాయాని వెతికితే ప్రపంచంలో ప్రముఖ పట్టణాల్లోని గ్రంథాలయాల్లో, పుస్తకాల కొట్లలో, ఈ కళకు సంబంధించిందేమీ దొరకలేదు. అనేక మంది మేధావులు, విమర్శకులు, కవులు, గాయకులు, రచయితలతో ముచ్చటేస్తే ఎవరూ ఏమీ చెప్పలేక పోయారు. ఎవ్వరి దృష్టిలోనైనా పశుపక్ష్యాదుల ననుకరించే వరకే పరిమితంగా చేపురు.

నృత్యము, సంగీతము, లఘు సంగీతము, నాటిక, నాటకంలాగా మిమిక్రీ కళకు కూడా సమానమైన ప్రతిపత్తి ఎందుకు రాకూడదూ అనే ఆలోచన ప్రతినిత్యం నన్ను వెంటాడింది. బాగా యోచించాను. చిత్తురి నాగయ్యగారి సినిమాలు చూచి కళారంగం మీదకు మనస్సు మరలింది. బాగానే వుంది. కాని నాగయ్యగారి సినిమాలకు మిమిక్రీకి సంబంధం లేదు. తరువాత మిమిక్రీ కళమీద పరిశోధన మొదలు పెట్టాను. నాలుగు

దశాబ్దాల అనుభవంతో, మిమిక్రీ కళాకారులకోసం, మిమిక్రీ కళకోసం చిన్న సిలబస్ వ్రాశాను. ఆ సిలబస్ ప్రకారం కార్యక్రమాలిచ్చాను. అందరూ పరమానంద భరితులైనారు. పండిత పామరులు నేను వ్రాసిన మిమిక్రీ సిలబస్‌ను ముక్త కంఠంతో మెచ్చుకొన్నారు.

చతుష్ఠి కళల్లో 'స్వరవంచన' కలదు. త్రేతాయుగంలో, ఈ కళకు మూలం శ్రీరామ చంద్రుడు మాయాలేడిని వేటాడితే, ఆ లేడి చనిపోతూ, మారిచుడి రూపంలో హా లక్ష్మణా! అని శ్రీరామచంద్రుని గొంతు ననుకరించాడు. ఆ గొంతు విని లక్ష్మణుడు ఆ మాయాలేడి పడిపోయిన స్థలం దగ్గర కెళ్తాడు.

రామాయణం బాలకాండలో అహల్య వృత్తాంతంలో ఇంద్రుడు కోడిలాగా కూయడం.

నర్తనశాలలో భీముడు దుప్పటి కప్పుకొని సైరంద్రిని అనుకరించటం, కీచకుణ్ణి వధించటం.

ఆరిస్టోటిల్ ఏమన్నాడంటే మానవునిలోని హావభావాలను కదలించేందుకు తోడ్పడుతుందన్నారు.

నగర్వాల ఇందిరా గాంధీగారిలాగా ఫోనులో మాట్లాడి 60 లక్షలు తెప్పించు కున్నారని వార్తాపత్రికల్లో చదివాను.

ఇలాంటి సన్నివేశాలే కొన్నికొన్ని గ్రంథాల్లో అక్కడక్కడ మనకు తారసిల్లుతాయి.

సిలబస్

నటుడయ్యుండాలి :

మిమిక్రీ ఆర్టిస్ట్ ముందు నటుడయ్యుండాలి. నాటకంలో ఒక పాత్రను నటించటం, ఆ పాత్ర స్వభావమును పూర్తిగా ఆకళించుకున్న తర్వాత నటుడు తన అనుభవంతో, ఇతరుల సలహాలతో దర్శకుడి తోడుతో తన ఊహ శక్తిని జోడించి, రిహార్సల్స్ చేసి ఇంప్రోవైజ్ చేసి, పాత్రల బాహ్య వైఖరులనే కాక, అంతర్దీవితాలను కూడా కళా స్వరూపాలలో వ్యక్తీకరిస్తే ఉత్తమ నటుడౌతాడు. అందరి మెప్పుపొందుతాడు. ఒక్కొక్క నటుడికొక పద్ధతి వుంటుంది. కొంతమంది నటులు అనేక పాత్రలకు

సరిపోతారు. కొంతమంది వారి వారి శరీర సౌష్ఠ్యవాలననుసరించి కొన్ని పాత్రలకే సరిపోతారు.

బహుపాత్రాభినయం :

మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకు బహుపాత్రాభినయం తెలియాలి. ఓకే నటుడు నాటకంలో అన్ని పాత్రలు కాని, లేక కొన్ని పాత్రలతో కూడుకున్న సీను కాని, ఏక కాలంలో నటించడం. ఈ ప్రక్రియను అసాధారణమైన ప్రతిభ వుండాలి. పాత్రోచితమైన సంభాషణ, పాత్రోచితమైన నటన, ముఖ కవళికలు వెంటవెంట మార్చాలి. బ్రహ్మాండమైన ఏకాగ్రత యుండాలి. ఈ ప్రక్రియలో ప్రాంప్టరుండకూడదు. రాత్రి రెండు గంటలకు నిద్రలేపినా నాటకంలోని సన్నివేశాన్ని అనర్గళంగా చెప్పాలి. అంత స్థితివచ్చేవరకు సాధన చెయ్యాలి. ప్రేక్షకులకు ఆయా అన్ని పాత్రల అనుభూతి ఏక కాలంలో కలగాలి. ఈ ప్రక్రియకు ఆహార్యం అక్కరలేదు. సాధారణమైన దుస్తులు చాలు. పాత్రోచితమైన దుస్తులక్కరలేదు. ఏ భాషలోమైనా చెప్పొచ్చు. కాని ఆయా భాషోచ్చారణలు తెలియాలి. ఆయా భాషలు తెలిసిన వారితో సంప్రదించాలి. ఆయా భాషలు తెలిసిన వారితో సంప్రదిస్తే ఆయా భాషాల ప్రామాణిక, వ్యవహారిక, ప్రాంతీయోచ్చారణలు తెలుస్తాయి. ఈ ప్రక్రియలో ఒక పాత్ర నటిస్తున్నప్పుడు ఇంకోక పాత్ర రిపీక్షన్ మిస్ అవుతుంది. అందువల్ల ఈ ప్రక్రియ బాగా ప్రాక్టీస్ చేసినవారు, నాటకంలో ఒకే పాత్ర నటించేటప్పుడు జాగ్రత్తగా నటించాలి.

ఏకపాత్రాభినయం :

ఈ ప్రక్రియలో నటుడు పాత్రయొక్క మనోగతభావాన్ని చెప్తాడు. పాత్రోచితమైన దుస్తులు లేకుండా నటించవచ్చు. మిమిక్రీ ప్రదర్శనలో ఏకపాత్రాభినయ ప్రదర్శన సందర్భంలో ప్లేన్ దుస్తుల్లో నటించాలి. ఉదాహరణకు కన్యాశుల్కంలో మొదటిపేజీలో గిరీశం మనోగత భావం చెప్పాడు. అది ఏకపాత్రాభినయం. వెంటబేళం పాత్ర కూడ చెప్పవలసివస్తే బహుపాత్రాభినయం అవుతుంది.

అనుకరణ :

మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకు అనుకరణ విద్య బాగా తెలియాలి. అనుకరణలో రెండు భాగాలు. ధ్వన్యనుకరణ అంటే ఎవ్వరెట్లా మాట్లాడితే అలా మాట్లాడడం. రెండవది (విచిత్రమైన అలవాట్లు) చేస్తానుకరణం. మేనరిజమ్స్ మరియు ఈడియో సింక్రనీస్

వుంటాయి. అవి (నైజము, ప్రకృతి, దేహ స్వభావము, వ్యక్తి స్వభావము) అనుకరించడం ధ్వన్యనుకరణ మరియు చేష్టానుకరణం రెండు అనుకరించాలి. ఈ రెండింటిని ఏకకాలంలో ఆర్టిస్టులు, ప్రదర్శిస్తే ప్రేక్షకుల ఆనందానికి అవధులుండవు.

అనుకరణను ఏడు భాగాలుగా విభజించవచ్చు.

1. రాజకీయ నాయకులను అనుకరించడం
2. నటీనటుల, గాయకులు, గాయనీ మణులు మరియు డాన్సర్స్‌ను అనుకరించడం.
3. కవులను, పండితులను, విమర్శకులను, రచయితలను అనుకరించడం.
4. పశు పక్ష్యాదులను అనుకరించడం.
5. వాద్యములను అనుకరించడం
6. నిత్య జీవితంలోని ప్రాంతీయతను అనుకరించడం.

(ద్రామా ఈజ్ ఇమిటేషన్ ఆఫ్ లైఫ్. నాటకంలో నటించడానికి నిత్య జీవితంలోని అనేక సంఘటనల్ని మరియు విచిత్రమైన వ్యక్తుల్ని అనుకరించడం. ఈ శీర్షిక మీద పుస్తకమే వ్రాయవచ్చు. సంక్షిప్తంగా వ్రాశాను.)

7. విమానము, స్క్వాటర్, సైరన్, కారు మోటార్ బైక్, రైలు ఇత్యాదులు.

వెంట్రీలాక్వీజం :

దూరం నుండి వస్తున్న శబ్దాన్ని దూరంనుంచి వస్తున్నట్లు నోరు మూసుకొని మైక్ దగ్గరకాని, మైక్ లేకుండా కాని వినిపించాలి. బొమ్మలు చేతుల్లో పట్టుకొని, ఆర్టిస్ట్ నోరు మూసుకొని మాట్లాడుతూంటే, బొమ్మమాట్లాడుతున్నట్లుంటుంది. మిమిక్రీలో వెంట్రీలాక్వీజం చాలా సందర్భాల్లో అవసరమవుతుంది. కాని బొమ్మలఖర్చేదు. చేతుల్లో బొమ్మ లేకుండా చెప్పాలి.

మైమ్ కళ :

నిజ జీవితంలో జరిగే సంఘటనలను రంగస్థలంమీద అతిశయోక్తితో మాటలు లేకుండా కేవలం అభినయం మరియు చేష్టలు ద్వారా ప్రదర్శించే కళను మూకాభినయం అంటారు. మిమిక్రీలో కొన్ని సందర్భాలలో మైమ్ కళ తోడ్పడుతుంది.

జర్నలిజం :

మిమిక్రీ ఆర్టిస్టు జర్నలిజం గురించి తెలిసివుంటే మంచిది. జర్నలిజం తెలియడం వల్ల మేటర్ను సంక్షిప్తంచేసే శక్తి వస్తుంది.

షార్ట్ హాండ్ :

మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకు ఒకసారి వింటే జ్ఞాపకం కావాలి. ఏకసంతాగ్రహి అయివుండాలి. ఒకసారి వింటే జ్ఞాపకం కాకపోతే షార్ట్ హాండ్ నేర్చుకోవాలి.

పై కళలన్నీ తెలిస్తే మిమిక్రీ కళకు ఎంతో ఉపయోగపడ్తాయి. మిమిక్రీ అంటే అనుకరించి నవ్వించడం. మిమిక్రీ కళలో జోక్స్ చెప్పడం ఒక భాగం. జోక్స్ చేసేప్పుడు ఆయా పాత్రలు వచ్చినపుడు గొంతులు మారుస్తూ, సౌండ్స్ వచ్చినపుడు సౌండ్స్ ననుసరించి ఆయా ధ్వనులు, ఆ జోక్స్ను అనుసరించి ఆ జోక్స్ చేస్తే, ఈ ప్రక్రియకు నూతనత్వం నిండుదనం వస్తుంది. మిమిక్రీ అన్ని భాషలలో చేయొచ్చు. ఆయా భాషల ప్రామాణిక, వ్యవహారిక మాండలికాలు తెలియాలి. మిమిక్రీ ఐటమ్స్ క్లుప్తంగా వుండాలి. ఎక్కువసేపు ఐటమ్ పాడిగించకూడదు. కథ వ్రాసేటప్పుడు రచయిత ఆరంభం, మధ్య, ముగింపుకు ఎంత ప్రాముఖ్యం ఇస్తాడో అలాగే మిమిక్రీ ఐటమ్కు ఆరంభం, మధ్య మనియు ముగింపుకు కూడా అంతే ప్రాధాన్యత వుండాలి. మిమిక్రీ ఐటమ్ చాలా షార్ట్ గా వుండాలి. మిమిక్రీ ఆర్టిస్ట్ ఫ్లెయిన్ దుస్తుల్లో వుండాలి. ఆహార్యం అవసరంలేదు. వాద్యము లవసరంలేదు. గొంతుమీద కమాండ్ వుండాలి. ఒకరే ప్రదర్శించాలి. నిరంతర సాధన అవసరం. స్వయంగా ఐటమ్స్ వ్రాసుకోవాలి. పదిమంది స్నేహితులనుధ్య వినిపించాలి. వాళ్ల రిపక్షన్ చూచి ఐటమ్స్ నిర్ణయించుకోవాలి. సడన్ గా ప్రేక్షకులకు వినిపించకూడదు. ముందు ప్రదర్శకునికి తృప్తి అయిందా? లేదా? చూసుకోవాలి. ఆరోహణ అవరోహణ ప్రాక్టీస్ చెయ్యడం వల్ల గొంతుకు మంచి ఎక్సర్ సైజ్ అవుతుంది. వ్యాయామము చేయాలి. ఒకరికి కొబ్బరి తింటే, ఐస్ క్రీం తింటే గొంతు పట్టుకుంటుంది. మరొక ఆర్టిస్టుకు సిగరెట్లు తాగితే గొంతు పట్టుకుంటుంది. మరొకరికి విస్కీ తాగితే గొంతు పట్టుకుంటుంది. అందువల్ల మిమిక్రీ కళాకారుడు ఎవర్ని ఏమి అడగవలసిన అవసరం లేకుండా తనకు ఐస్ క్రీం లేక కొబ్బరి లేక ఇంకేదన్నా సరిపడుతుందా లేదా తానే ట్రై చేసుకుంటే తెలుస్తుంది. కొంతమందికి ఏంతిన్నా గొంతుకకే కాదు. గ్రంథ పఠనం ప్రముఖుల ఉపన్యాసాలు, దేశంలో పేరు గడించిన నాటకాలు, హరికథలు, పురాణకాలక్షేపాలు, జానపద కళారూపాలన్నీంటిని చూడాలి. పౌరాణిక, జానపద,

సాంఘిక చారిత్రాత్మక నాటకాలు చూడాలి. చదవాలి. అందులో ఘట్టాలు కళాకారుడే ఎన్నుకొని మిమిక్రీలో ప్రదర్శించవచ్చు. అనుభవంతో కళాకారుడే స్వయంగా ఘట్టాన్ని వాడుకోవాలి. ముఖ్యంగా కళాకారుడికి తాను ప్రదర్శించే కళపట్ల కమిట్మెంటు వుండాలి. అహంకారాన్ని దగ్గరకు రానీయకూడదు. ప్రదర్శించేప్పుడు ఆత్మవిశ్వాసం వుండాలి. సన్మానాలు, సత్కారాలు జరగగానే తృప్తిపడకూడదు. వాటివల్ల బాధ్యతలు పెరిగాయనుకోవాలి. సుహృద్మిత్రుల విమర్శన సహృదయంతో స్వీకరించాలి. పై కళలన్నీ కలిపితే మిమిక్రీ కళకు నిండుదనం వస్తుంది. మిమిక్రీ కళను ఒక్కడే ప్రదర్శించాలి. ఆర్టిస్టుకు అతనికి ప్రదర్శన సందర్భంలో ఎప్పుడు రెస్ట్ అంటే తాను ఐటమ్ ఇచ్చిన తర్వాత ప్రేక్షకుల కరతాళ ధ్వనుల సమయంలోనే రెస్ట్, ఆ కరతాళ ధ్వనులయిపోగానే ప్రేక్షకులను వెంటనే ఎంగేజ్ చెయ్యాలి. ప్రేక్షకులు నవ్వినప్పుడు కళాకారుడికి రెస్ట్. ప్రేక్షకుల్లో నవ్వు అయిపోగానే వెంటనే వాళ్ళను ఎంగేజ్ చెయ్యాలి. సమయస్ఫూర్తి అవసరం. సర్క్సులో బహూస్ కు సర్క్సులోని అన్ని ఫీట్స్ ఎలా తెలుస్తాయో అలాగే మిమిక్రీ ఆర్టిస్టుకు కళారంగంలో అన్ని మెళకువలు తెలియాలి.

ఉదాహరణకు :- ఇద్దరు ముసలి వాళ్ళు రైల్వే ప్రయాణం చేస్తున్నారు. రైలు వెళ్తోంది. ఒక ముసలాయన ఇంకొక ముసలాయనతో ఒరేయ్ నీ వయసెంత? అన్నాడు. రెండవతను వేసుకోవచ్చు, ముపై, ముపై అయిదు మధ్య. నీ వయసెంతరా? అన్నాడు ఇంకొకతను వేసుకోవచ్చు పాతిక ముపై మధ్య అన్నాడు. వీళ్ళిరువురూ మాట్లాడుకుంటుంటే పై బర్త్ మీద నుండి ఒక కుర్రవాడు క్రింద పడ్డాడు. వీరిరువురిలో ఒకాయన ఎవడ్రా నువ్వు అని అన్నాడు. ఆ కుర్రవాడు నేనిప్పుడే పుట్టానని అన్నాడు. ఈ జోక్ లో ఇద్దరు ముసలివాళ్ళు, కుర్రవాడు, రైలు శబ్దం, రైలు కూత వున్నాయ్. ఇవన్నీ ప్రదర్శించాలి. ఇలా ఏ సన్నివేశంలో ఏవేవి అవసరమో కళాకారుడు ప్రదర్శించాలి. కేవలం ఒక జోక్ చెప్పినా నవ్వు వస్తుంది. ఆ జోక్ లో వున్నవన్నీ మిమిక్రీ కళాకారుడే స్వయంగా చెప్పాలి. చెపితే బంగారానికి పరిమళం అబ్బినట్లువుతుంది.

పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాదు

లలిత కళాపీఠం - రంగస్థల కళల శాఖలోని మిమిక్రీ కోర్సు పాఠ్య నిర్ణాయక సంఘం
21-2-1998వ తేదీన మధ్యాహ్నం 2.00 గంటలకు లలితకళాపీఠం - పీఠాధి
పతి ఆచార్య యల్లా వెంకటేశ్వరరావుగారి అధ్యక్షతన జరిగింది.

సమావేశానికి హాజరైన సభ్యులు :

1. శ్రీ నేరేళ్ళ వేణుమాధవ్
2. శ్రీ గుమ్మడి వెంకటేశ్వరరావు
3. శ్రీ రాజశేఖర్ పాండే
4. శ్రీ దేవదాస్ కనకాల - రంగస్థల కళల శాఖాధిపతి

సిఫార్సులు

రంగస్థల కళల శాఖలో మిమిక్రీ కోర్సును, సిలబస్ను, ప్రతిపాదించడమైంది.

1. పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం - లలిత కళా పీఠం, రంగస్థల కళలశాఖ యందు మిమిక్రీ కళ కోర్సును డిప్లొమో ఇన్ మిమిక్రీ అన్న పేరు మీద 9 నెలల అంశకాలిక కోర్సును, ప్రారంభించాలని ప్రతిపాదించడమైంది.
2. ప్రఖ్యాత మిమిక్రీ కళాకారులు శ్రీ వేణుమాధవ్గారి నేతృత్వంలో తరగతులను నిర్వహించవలసిందిగా ప్రతిపాదించడమైంది.
3. ఆధునిక సాంకేతిక ప్రక్రియలతో ముడిపడిన కళ కనుక అనేక మంది కళాకారులకు ఉపాధి కల్పించగలుగుతున్న కళ కాబట్టి ఈ కోర్సును ప్రోత్సహించవలసిందిగా ప్రభుత్వానికి సిఫార్సు చేయడమైనది.
4. ప్రవేశార్హతలు - పదవ తరగతి పాస్ అయి ఉండాలి. మౌఖిక పరీక్షద్వారా విద్యార్థులను ఎంపిక చేయవలసిందిగా ప్రతిపాదించడమైనది.

కులప్రాతిపదిక మీద కాకుండా అభ్యర్థుల ప్రజ్ఞమీద ఎంపిక జరగాలని ప్రతిపాదించడమైంది.

5. సంబంధిత పాఠ్యప్రణాళికను రూపొందించడమైంది.
6. కోర్సు ముందు 20 మంది అభ్యర్థులను మాత్రమే తీసుకోవలసినది ప్రతిపాదించడమైంది.
7. శ్రీ వేణుమాధవ్ గారి ఆధ్వర్యంలో (ముఖ్య ఉపాధ్యాయులు) నాలుగు అధ్యాపకులతో తరగతులను నిర్వహించవలసిందిగా ప్రతిపాదించడమైంది.
8. సంబంధిత పాఠ్యాంశములలో నిష్ణాతుడైన వివిధ భాషల మిమిక్రీ కళాకారులను అతిథేయ అధ్యాపకుల పిలిపించ వలసినదిగా ప్రతిపాదించడమైనది.
9. ఆడియో రికార్డింగ్ సిస్టమ్ ను విద్యార్థుల ప్రాయోగికం నిమిత్తం కొనవలసిందిగా ప్రతిపాదించడమైనది.
10. వార్షిక పరీక్షలు సిద్ధాంతములోను, ప్రాయోగికంలోనూ నిర్వహించవలసినదిగా ప్రతిపాదించడమైనది.
11. పేపర్ - 1, పేపర్ -2, పేపర్ -3, 50 - 50 గాను పేపర్-4 100 మార్కులు ప్రాయోగికంగాను మొత్తం నాలుగు పేపర్లు; ప్రతిపాదించడమైనది.
12. ప్రవేశ రుసుము రూ. 500/-లుగాను, మొదటి విడత బోధనా రుసుం రూ. 250/- గానూ రెండవ విడత బోధనా రుసుం రూ. 250/-గాను (విశ్వవిద్యాలయం నిర్ణయించిన లైబ్రరీ రుసుము, గుర్తింపు కార్డు రుసుం, కాసన్ డిపాజిట్ కాక) ప్రతిపాదించడమైనది.

మిమిక్రీ పార్వప్రణాళిక

డిప్లొమా ఇన్ మిమిక్రీ

పేపర్ వారీగా సిలబస్ వివరములు

పేపర్ సంఖ్య	పేపర్ టైటిల్	మార్కులు	
		సిద్ధాంతం	ప్రాయోగికం
1.	మిమిక్రీ : ఆంగికాభినయం వాచికాభినయం	50	50
2.	మిమిక్రీ : వివరణ, ప్రాయోగికం	50	50
3.	మిమిక్రీ : వెంట్రీలాక్విజమ్	50	50
4.	మిమిక్రీ : ప్రదర్శన	-	100

మొత్తం మార్కులు : 400

నోట్ : ప్రాయోగికం ఇంటర్నల్, ఎక్స్టర్నల్ కలిపి మార్కులు వేస్తారు.

డిప్లోమా ఇన్ మిమిక్రీ

పేపర్ - 1 మిమిక్రీ : ఆంగీకాభినయం : వాచికాభినయం

సిద్ధాంతం : 50

ప్రాయోగికం : 50

1. చతుర్విదాభినయములు

ఆంగీకాభినయం

వాచికాభినయం

ఆహార్యాభినయం

సాత్వికాభినయం

2. ఆంగీకాభినయం - నిర్వచనం, ప్రాధాన్యత

కండర సారళ్యము - ఆవశ్యకత, బిడియము, భయము, చురుకుదనం, లయబద్ధము, సజీవత్వము, శక్తివంతము, మితము.

ఆంగీకాభ్యాసాలు - మూకాభినయం, మూమెంట్, పాస్చర్స్, గెస్చర్ - లయబద్ధము, సజీవత్వము, శక్తివంతము, మితము.

జంతువుల శారీరక కదలికలను, వాటి శరీర భాషను పరిశీలించుట, విశ్లేషించుట. వివిధ వయస్సులలో ఉన్న మానవుల కదలికలు, ప్రవర్తనలను పరిశీలించుట, వ్యక్తీకరించుట.

శరీర భాషద్వారా అంతర్గత భావాలను వ్యక్తీకరించుట.

3. వాచికాభినయం : నిర్వచనము, ప్రాధాన్యత

స్వరూప స్వభావాలు

చెవి ప్రాధాన్యత

స్వరతంత్ర రచన అందలి భాగాలు

వాచికవైవిధ్యత జీవితము - రంగస్థలము

(శ్రవ్యత) : శృతి, స్వరమానము, స్వర ప్రభులత.

అభ్యాసములు : శ్వాసక్రియ
 శబ్దమార్పిడి (గాలిని శబ్దముగా మార్చుట)
 వాయిస్ ఎక్సర్సైజ్స్

డిక్ష్న్ : వర్ణోత్పత్తి స్థానముల
 అక్షర సమరూప ప్రక్షేపణం పదననురూప ప్రక్షేపణ

వాచికము : వాక్య సమరూప ప్రక్షేపణ
 అంతరార్థ విశదీకరణము
 ఉనికి లేదా వత్తిపలుకుట
 విరామము, గతివేగము
 స్వరోత్కర్ష, ఆరోహణ - అవరోహణ
 కాకువు

వాచికదోషాలు : అస్పష్ట ఉచ్చారణ, ధ్వని లోపము
 ధ్వని ప్రతికల్పనము, అతిగతివేగము

అవయవ నిర్మాణము వల్ల దోషాలు - వివరణ
 మానసిక రుగ్మతల వల్ల దోషాలు - వివరణ
 వాచికము - లయ - పద్యము - లయ, గద్యము - లయ
 వివిధ మాండలికములను, ప్రాంతీయ యాసలను వ్యక్తిపరమైన యాసలను,
 పరిశీలించి వ్యక్తీకరించుట.

ప్రాయోగికం

సులువులయిన క్లిష్టమైన పాత్రల సంభాషణలను
 ప్రదర్శించినందులకు - 25 మార్కులు.
 తను సృజించిన పాత్రను, పాత్రయొక్క కదలికలను,
 పోస్చర్ను గెస్చర్ను మరియు అతని సద్యోనటన
 ప్రతిభను ప్రదర్శించినందుకు - 25 మార్కులు

డిప్లోమా ఇన్ మిమిక్రీ

పేపర్ - 2 : మిమిక్రీ - వివరణ - ప్రాయోగం

సిద్ధాంతం - 50

ప్రాయోగికం : 50

1. మిమిక్రీ - నిర్వచనము
2. యుగ ముగాల్లో మిమిక్రీ కళ : చరిత్ర
3. పాత్రోచితముగా ధ్వని వ్యక్తీకరణ
4. వివిధ ప్రాంతములకు చెందిన మాట తీరు తెన్నులను పరిశీలించి వ్యక్తీకరించుట.

ఉదా : కవులు, పండితులు, సంగీతజ్ఞులు

నటులు - నటీమణులు - క్రీడాకారులు, రాజకీయ నాయకులు, కోయ, కొండ జాతులను పరిశీలించి వారి మాటతీరు తెన్నులను వ్యక్తీకరించుట.

ప్రాయోగికం

వివిధ మాట తీరు తెన్నులను ఖచ్చితముగా అనుకరించినందులకు -

25 మార్కులు

విద్యార్థి తను ఎంపిక చేసుకున్న వ్యక్తి యొక్క పోస్చర్ మరియు గెస్చర్ అనుకరించుటలో ప్రావీణ్యతకు -

25 మార్కులు

డిప్లోమా ఇన్ మిమిక్రీ

పేపర్ : 3 మిమిక్రీ : వెంట్రీలోక్విజమ్

సిద్ధాంతం : 50

ప్రాయోగికం : 50

1. వెంట్రీలోక్విజమ్ - నిర్వచనము
2. వెంట్రీలోక్విజమ్ - లక్ష్యములు, వివిధ ప్రదర్శనా ప్రక్రియలు.
3. పశుపక్ష్యాదులను అనుకరించుట (ధ్వని, శరీర కదలికలు)
4. వివిధ సంగీత వాయిద్యముల కదలికలను, తీవిని, లావణ్యమును అధ్యయనము చేసి వ్యక్తీకరించుట.
5. వివిధ సంగీత వాయిద్యముల ధ్వనులను అధ్యయనము చేసి వ్యక్తీకరించుట.
 - ఎ. పిల్లనగ్రోవి, ప్లూట్, సాజ్నోషోన్, ట్రంపెట్స్ మొదలగునవి.
 - బి. తబలా, మృదంగం, డ్రమ్స్ మొదలగునవి.
 - సి. వాయులీనం, సితార, గిటార్ మొదలగునవి.
 - డి. వివిధ వాహనముల ధ్వనులను అధ్యయనము చేసి వ్యక్తీకరించుట - సైకిళ్ళు, స్కూటర్లు, మోటారు సైకిళ్ళు మొదలగునవి.
 - ఇ. గుర్రపు బగ్గీలు, ట్రాక్టర్లు, రైలు ఇంజనులు, డీజలు ఇంజనులతో నడిచే రైళ్ళను, విమానములు, హెలికాప్టర్ల ధ్వనులను అధ్యయనం చేసి వ్యక్తీకరించుట.

ప్రాయోగికం

పశుపక్ష్యాదుల ధ్వనులను అనుకరించుట

25 మార్కులు

విద్యార్థి తను ఎంపిక చేసుకున్న వివిధ శబ్దములను అనుకరించుట

25 మార్కులు

డిప్లోమా ఇన్ మిమిక్రీ

పేపర్ : 4

మిమిక్రీ ప్రదర్శన - పూర్తి

ప్రాయోగికం : 100 మార్కులు

విద్యార్థి శక్తి సామర్థ్యములను మిమిక్రీ ప్రదర్శన ద్వారా ప్రదర్శించుట.

MIMICRY SYLLABUS

PREAMBLE

At the initiative of Dr. N. Venumadhav, Sri Potti Sreeramulu Telugu University, Hyderabad, has started a one year Diploma course in Mimicry, perhaps the first of its kind in the world. Dr. N. Venumadhav is functioning as the Director of the course. The syllabus prepared by him is given later.

The syllabus formulated by Macaulay for education in preindependence India was not designed to develop the natural abilities of the student in a large way. A majority of products of that system filled the clerical cadres. I am one of the unfortunate graduates of the old system.

It is my view that a sound educational system should develop the innate abilities of a person.

Who does not know that the apple falls from the tree to touch the ground and not fly upwards into the sky? Yet Newton, who saw it fall, felt overjoyed as though he discovered some thing extraordinary. He found that there is gravitational pull to the earth. Thus, the scientist explains the scientific process that underlies every common place occurrence. Like-wise it is possible for an artiste to create a new form of art through relentless practice and self-discipline. When a new form of art or discovery of science gets people's patronage, it earns immense prestige.

My experience of several years has given me the opportunity of preparing a syllabus for Mimicry.

Mimicry lies in imitating and making people laugh. When I ransacked the libraries and bookstalls in prominent

cities in the hope of finding books pertaining to this art, I was disappointed. My discussions with several intellectuals, critics, poets and musicians bore no fruit. Their knowledge of this art was limited to the imitation of birds and beasts.

The idea as to why Mimicry should not get the status that is accorded to Dance, Music, and Drama has been haunting me day in and day out. I thought intensely. After seeing the films of Chitturi Nagaiah, my mind turned to acting. It is good but there is little in common between Mimicry and that kind of art. Then I started research on the art of Mimicry with the experience gained during the last four decades. I could prepare a modest syllabus keeping in view the mimicry artists and the art of mimicry. I gave performances in accordance with the syllabus. There was good response from the audience. The *connoisseurs* as well as the commoners gave me unanimous approbation.

The Sixty-four arts of our ancient India include voice manipulation.

In the *Ahalya* episode of the Ramayana, Indra was said to have reproduced the sound of cock-crowing through the art of Mimicry. Aristotle paid a compliment to this art as the one that stirs one's thoughts and feelings.

In *Treatayuga*, when Sri Rama chased Maricha who was in the guise of the golden deer, the hunted animal (Maricha) shouted "Ah, Lakshmana" in creative imitation of Sri Rama's voice. This had the desired effect of attracting the attention of Lakshmana who ran

to the place where the fake deer fell. Perhaps this was the genesis of this art.

In *Dwaparyuga*, Bhima in Mahabharat made dexterous use of this art to entice and eliminate the villain Keechaka who became a nuisance to Draupadi. Perhaps, there are many more instances of this type in literature which the readers are requested to explore and bring to my notice.

Apart from Legends, we have in recent years the episode of a certain nagarwala who could successfully imitate the voice of our late Prime Minister Mrs. Indira Gandhi, robbed the bank of a substantial amount of more than sixty lakhs and instance of disastrous mimicry in modern times.

An Actor First :

A Mimicry artiste is primarily an actor. He has to act his role in the play. After making a thorough study of all the aspects of the character, the artist makes full use of his own experience, the suggestions of discerning critics, the expert guidance of the Director (if any) and his own imagination to do justice to his role. He can attain heights of his performance if he practices and rehearses a number of times and acquires the ability to improvise and express not only the external features but also the inner life of the chosen character in an artistic manner. He will win the admiration of all. Each will develop his own individual style. Some artists are suitable for multiple roles. But some by virtue of their physical features are found suitable only for a limited number of roles.

Multi-role acting :

A mimicry artiste should be capable

of multi-role acting. It consists in the same actor filling all or a few of the roles in a particular scene of the play at the same time. This requires extra ordinary genius. he should be able to adjust his dialogue, acting and facial expressions to suit the quick-changing roles. It needs tremendous concentration. The artiste should not depend upon the prompter but on his own resourcefulness and retentive memory. Even if somebody wakes him up at midnight from deep sleep, he should give a good account of himself by enacting the relevant scene and showing up his verbal skill. He should repeatedly exercise his skill till he attains mechanical perfection. He should create in the spectators reactions appropriate to the different roles at the same time. These exercises do not need make-up or costumes. Ordinary clothes will do. Any language will suit. But pronunciation and stress are important. For this, the artiste should consult the native speakers of the concerned language because they can give them competent guidance in the standard pronunciation, conversational flavour and regional acceptability of the languages. Those who act in this particular scene, are likely to miss the revision of the other role. Therefore, those who specialise in this kind of multi-role acting are cautioned to be careful when they act a single-role situation.

Mono-Acting

In this type of acting, the artiste attempts to express the inner ideas and thinking of a particular character. In mimicry performance, when a single-role is to be acted, the artiste should appear only in plain clothes. For example, in Gurazada's 'Kanyasulkam', Gireesam explains his thinking and inner thought in the first

page. It is Mono-acting. In case Venkatesam's role also has to be performed, It becomes multi-role acting.

MIMICRY

Mimicry artiste should specialise in the imitation of voices. It is broadly of two kinds :

1. Sound imitation or imitating the voice and manner of speaking of the people and,
2. Imitations or successful reproductions of the mannerisms, gestures, peculiarities and idiosyncrasies of the concerned persons.

Imitation should cover the voice as well as the gestures. Simultaneous or synchronised reproduction of these two features will have the highest entertainment value for the audience.

Mimicry may be considered as imitating the following seven categories :

1. Political Leaders and Public figures.
2. Actors, Actresses, Singers and Dance artists
3. Poets, Scholars, Critics and Writers
4. Birds and Animals
5. Instruments of music
6. Regional peculiarities in daily life (Drama is imitation of life) Acting consists in imitation of different categories of persons in real life and situations of different kinds. It is possible to write a book on this subject.
7. Aeroplane, Scooter, Siren, Car, Motor byke, Rail engine etc.

VENTRILLOQUISM :

Mimicking sounds coming from a distance with closed mouth before a Mike or without a Mike, holding a doll in the hand the artiste speaks with his mouth closed. Ventriloquism is often necessary in Mimicry. Doll is not required in Mimicry.

MIME :

Mime is the art of presenting on the stage a real life situation without words but with impressive gestures and action. Mime is present in Mimicry in a certain context.

JOURNALISM :

It is good for a mimicry artiste to be conversant with journalism. This will impart to him the required skill in condensation, the art of expressing a lot of matter with minimum number of words.

SHORTHAND :

A mimicry artiste should have retentive memory. What is heard once should be remembered forever. In this regard, it will be useful to learn shorthand.

All these arts will be aids to mimicry. Mimicry is the art of making people happy by imitation. Mimicry can be supplemented with jokes or humorous incidents. As jokes are cracked, the voice has to be changed to suit the appearance of a new character in the story. This kind of skillful manipulation of sounds will contribute mirth to the performance and add novelty and fullness to the comicality of the situation. Mimicry can be done in all languages. The items of mimicry should be brief. No item should be lengthened beyond the limits. Beginning, middle and closing are important not only in story writing but

also in Mimicry. When to terminate is as important as when to initiate. The mimicry item should be short. The artiste should be in plain clothes. Make up, costume and musical instruments are unnecessary. All that a mimicry artiste needs is command over his voice. It is a one person show. Constant practice is necessary.

The artiste should not down the items in proper order. He should perform before a few friends to get their feedback. The items should be revised in response to their reactions. He should not give a public performance all of a sudden without adequate preparation. First of all, the performer should be fully satisfied.

The voice gets fully exercised with ascent and descent. Physical exercise and voice culture are advisable. Each artiste should decide what articles of food should be avoided by him. Some people develop throat trouble if they eat coconut. On some, ice-cream will have adverse effect. Some are allergic to lying on the bed. Cigarette or whisky will affect the voice of nother artiste. So each artiste should find out for himself what is good for him. There are no hard and fast rules in this regard.

Reading of good books, speeches of eminent scholars and public figures, well-known plays, Harikatha and Puranakalakshepam assist in enhancing the range and horizon of mimicry. They should see historical, social, Puranic plays, Janapada Skits, and all cultural items. An artiste should select suitable items from what he read or saw, for mimicry.

Experience will be of great use. The artiste should have a sense of commitment. He should eschew egoism and develop self-confidence. Felicitations and honours should not

make them proud. They should never rest on their laurels. Criticism should be accepted cheerfully.

The artiste should exert himself ceaselessly. The only time for rest is when spectators clap their hands in appreciation. Immediately after the applause, he should resume his performances. Just as a buffoon in a circus knows all feats, the mimicry artiste should know all the techniques in the fields of art.

For example, two old men are travelling in a train. The train is in movement, one of them asked the other, "What is your age ?". He replied, "may be between 30 and 35". The second person asked the other old man, "What is your age ?" He said, "may be between 25 and 30". As they were talking a boy fell down from the upper berth. One of the two old men asked him. "Who are you?" The boy said, "I am just born". In this joke, we have two old men, the sound of the moving train and the whistle of the engine. All these must be presented in an entertaining manner. All the concerned sounds should be produced by the mimicry artiste himself. It will delight the audience.

The following is the syllabus for Mimicry, prepared by Dr. N. Venumadhav.

Mimicry

Part I Voice and speech

Theory : 50 Marks

Total 100 Marks

Practical : 50 Marks

Voice & Speech - Posture & Gesture

I. Definition of voice and Speech

The nature of different voices

Speech - Importance of the ear

Prerequisites for cultivating good speech :

Audibility
Understandability
Volume
Pace

Pitch

Phrasing & Pause

Plugging

Punctuation

Modulation

Tempo Rhythm

Vocal quality

Speech Mechanism

The function of lungs, Vocal chords

Larynx

Pharynx

Vibrators and resonators

Articulator

Common Speech disorders

Remedial Measures

Functional Speech disorders

Organic Speech disorders

Psychogenic Speech disorders

Exercises to develop breath control

Different exercises

II. Posture & Gesture - Definition

Observation

Beauty in physical behaviour

Relaxation and Tension

Detailed observation and analysis of physical behaviour

The physical behaviour of human beings of different age groups.

Inter-personal communication through physical behaviour.

PRACTICALS :

The student will be evaluated in his performance of straight and complex characters-speech wise ... 25 marks

The student will be evaluated for his creating a character through movement, posture and gesture and improvisational abilities

...25 marks

Paper II Mimicry theory

Theory : 50 Marks

Practical : 50 Marks

Total 100 Marks

Mimicry

Definition of Mimicry

Mimicry through ages : Tracing the History

Adaptation of voice to speak in different characterisations

Study of different cultures, customs, habits, mannerisms belonging to different areas.

Individual approach to :

Poets

Scholars

Singers

Actors

Actresses

Sportsmen of different fields

Political leaders

for purpose of imitation

PRACTICALS :

The student is evaluated for imitating the subjects he chooses and for his aptness in speech in imitation ... 25 marks

The student is evaluated further for aptness in imitating the posture and gesture of the subjects chosen by him. ... 25 marks

Paper III VENTRILOQUISM

Theory : 50 Marks

Practical : 50 Marks

Total 100 Marks

Ventriloquism

Definition of Ventriloquism

Objectives and different approaches

Animal Characterisation :

1. Study of the stances of birds.
2. Study of the grace, poise and movement of different animals.

Study of various musical instruments and their nature :

1. Wind Instruments : Flute, Saxophone, Trumpets etc.
2. Percussion : Tabala, Mrudangam, Drums etc.,
3. Stringed Instruments : Violin, Sitar, guitar etc.,

Study of different self propelled vehicles :

1. Two wheelers : Bicycles, Scooters, Motorcycle and Mopeds.
2. Study of movement of horse-ridden buggies, Cars, heavy

vehicles, tractors, steam, diesel and electric locomotive drive trains, aeroplanes and helicopters.

PRACTICALS :

The student is evaluated for his ability in reproducing the sounds birds and animals :

..... 25 Marks

The student is further evaluated for his ability in reproducing the sounds of self propelled vehicles of his choice :

..... 25 Marks

Paper IV

MIMICRY PERFORMANCE

Each student is evaluated for his performance of a minimum of half an-hour duration proving his efficiency before invited audience.

పదాధి మిమిక్రీ డిఫ్లమేషన్స్ సమాపనోత్సవం పి.యస్. యూనివర్సిటీ, హైదరాబాద్.
నిల్బున్నవారు : విద్యార్థులు, కూర్చున్నవారు : (ఎడమనుండి) డా॥ పి.వి. రమణ, డా॥ వేణుమాధవ్
(కోర్స్ డైరెక్టర్), వైస్-చాన్సలర్ డా॥ యన్. గోపి, డా॥ గుమ్మడి వేంకటేశ్వరరావు,
అధ్యాపకులు : శ్రీ జి.వి.యస్. రాజు, శ్రీ కె. మనోజ్ కుమార్, శ్రీ రాజ్ కుమార్.

నేరెళ్ల 'విశ్వ' మాధవ్

ఆయన ఎస్టీఆర్ లా డైలాగులు చెప్పగలడు, ఆవేశపరుడు కాడు. ఆయన అక్కినేని నాగేశ్వరరావులా అభినయం చేయగలడు, నటుడు కాడు. ఆయన ఘంటసాలలా పాడగలడు, గాయకుడు కాడు. ఆయన పండిత జవహర్లాల్ నెహ్రూలా సందేశమివ్వగలడు, రాజకీయనాయకుడు కాడు. ప్రేక్షకులు ఎవరిని కోరుకుంటే వారిని అచ్చం అలాగే పలికించి పులికింపజేయగలడు. తాను ఏమీ కాదన్నట్టు కనిపిస్తూ విశ్వరూపం ప్రదర్శించగలడు. ఎవరాయన? ఇంకెవరు? విశ్వవిఖ్యాత ధ్వన్యనుకరణ సమ్రాట్ నేరెళ్ల వేణుమాధవ్. తెలుగు కళాతేజాన్ని ఐక్యరాజ్యసమితి స్థాయికి తీసుకువెళ్లిన మిమిక్రీ మహామహోపాధ్యాయుడు. అన్నట్టు పాట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో ఆయన సారథ్యంలో మిమిక్రీ కోర్సు సాగుతోంది. ఆయన వ్యక్తి కాడు, నిస్సందేహంగా ఒక ధ్వన్యనుకరణ, ధన్యనుకరణవ్యవస్థ! ఆయన మిమిక్రీ సరిగమలు వినిపించకుండా దేశంలో ఒక రాష్ట్రం లేదు, ప్రపంచంలో ఒక ఖండం లేదు. ఖండఖండంతరాల్లో ఇంతటి పేరుప్రఖ్యాతులు సంపాదించిన తెలుగు కళాకారులు అతికొద్దిమంది. వారిలోనూ నేరెళ్ల వేణుమాధవ్ ప్రథమగణ్యులు. స్వరవంచన వరవంచనతో ప్రమాదం తీసుకురాకుండా, స్వరజనులకూ, సర్వజనులకూ ప్రమాదం కలిగించడం నేరెళ్ల ఆశయం.

“కాదేదో కవితకన్వర్తం, ఔనాను శిల్పమన్వర్తం” అన్నదానిని నేరెళ్ల ‘బాణి’ గ్రహణం చేశాడు. “కుక్క అరిస్తే తరిమికొడతాం. కుక్కలాగా అరిస్తే కళగా జే కొడతాం” అని కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు పంతులుగారన్నారు. ఈ మాటలంటే నేరెళ్లవారికి బాగా ఇష్టం. తెలుగు యూనివర్సిటీలో మిమిక్రీ కోర్సుకు ఇంటర్వ్యూలు జరుగుతున్నాయి. కొందరు విద్యార్థులు చిరంజీవిని మిమిక్రీ చేశారు. మరి కొందరు అమితాభ్ బచ్చన్ ను మిమిక్రీ చేశారు. ఒక అబ్బాయి మాత్రం చిత్రంగా పందిని మిమిక్రీ చేశాడు. అందరూ “అబ్బే! ఇదేమిటి?” అన్నారు. కానీ నేరెళ్ల వేణుమాధవ్ ఏమన్నారంటే “ఆ అబ్బాయి తప్పేముంది? చిరంజీవి ఆంధ్రదేశంలో మాత్రమే తెలుసు. అమితాభ్ బచ్చన్ భారతదేశంలో మాత్రమే తెలుసు. పంది మాత్రం ప్రపంచమంతా తెలుసు. ఆ అబ్బాయిని కోర్సులో చేర్చుకుందాం” అని సీటు ఇచ్చారు.

మిమిక్రీ కళకు ఆద్యుడు మారీచుడు. మాయలేడి రూపంలోని మారీచుడు “హా లక్ష్మణా!” అన్నాడు. పురాణాలు తిరగేస్తే ఇంద్రుడు కూడా మిమిక్రీ ఆర్టిస్ట్ అని వెల్లడవుతుంది. కీచకుడి సాక్షిగా భీముడు కూడా మిమిక్రీ కళాకారుడే!

“Imitation is the best appreciation” అన్నారు. “హాస్యరసాన్ని ఆస్వాదించే శక్తి లేకపోతే, ఎప్పుడో ఆత్మహత్య చేసుకుని ఉండేవాణ్ణి” అని మహాత్మాగాంధీ అన్నారు. తన కార్యక్రమాల్లో హాస్యరసగంగను ప్రవహింపజేసే అపరభగీరథుడు వేణుమాధవ్ అంటే అతిశయోక్తి లేదు. సర్వకళల సమాహారమైన కళలు రెండే రెండు. అందులో ఒకటి హరికథ అయితే రెండోది ధ్వన్యనుకరణ. ఈ రెండింటిలో ఒక తేడా ఉంది. హరికథను ఆస్తికులు మాత్రమే ఆనందించగలరు. మిమిక్రీని ఆస్తికులూ, నాస్తికులూ ఎవరైనా ఆనందించగలరు. హరికథకు ఓ ఆహార్యం, చిరువాద్యవిశేషాలు ఉంటాయి. మిమిక్రీకి ఇటువంటి బాదరబందీ లేదు.

“చెట్టు మీద నుంచి ఆపిల్ కిందనే పడుతుందని ఎవరికి తెలియదు? అది న్యూటన్ చూసేటప్పటికి సిద్ధాంతమైపోయింది” అంటారు వేణుమాధవ్. నిజమే, ఎవరి మాట అనుకరిస్తే ఎలా ఉంటుందో ఎవరికి తెలియదు? అది వేణుమాధవ్ న్యూ‘టన్’లో పలికేటప్పటికి మిమిక్రీ అయిపోయింది. చిత్తూరు నాగయ్య తన చిత్తాన్ని ఆకర్షించడంతో స్టార్టయిన నేరెళ్ల మిమిక్రీ ప్రస్థానం, నాన్ స్టాప్ గా సాగిపోతోంది. కళారంగప్రవేశమే చిత్రమైంది. మిమిక్రీ వేణుమాధవ్ ‘పదవి’ని అలంకరిస్తే ఆయన్ను ఎన్నో పదవులు వరించివచ్చాయి. ఒక మిమిక్రీ కళాకారుడు ప్రజాప్రతినిధుల ప్రతినిధుల సరసన ఎం.ఎల్.సి.గా ఉన్నారంటే అంతకుమించి ఆ కళకు గౌరవం ఏముంది? వేణుమాధవ్ భారతరాష్ట్రపతుల శ్రేణిలోని డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్, వి.వి.గిరి, జ్ఞానీ జైలీసింగ్, ఫక్రుద్దీన్ అలీఅహ్మద్, డా॥ నీలం సంజీవరెడ్డినూ, భారత ప్రధానమంత్రుల శ్రేణిలోని లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి, ఇందిరాగాంధీ, పి.వి. నరసింహారావులనూ తన ధ్వన్యనుకరణ చాతుర్యంతో పరవశింపజేశారు. హెచ్.వి. పటాస్కర్, శారదాముఖర్జీ, కుముద్ బెన్ జోషీ కృష్ణకాంత్ వంటి గవర్నర్లనూ, బూర్గుల రామకృష్ణరావు, సంజీవయ్య, టి. అంజయ్య, ఎన్టీరామారావు, ఎన్. చంద్రబాబునాయుడు, నంబూద్రిపాద్ వంటి ముఖ్యమంత్రులు వేణుమాధవుని కళాస్రోతస్వీనితో పులకించారు. ఆయన్ను మూడు యూనివర్సిటీలు గౌరవడాక్టరేట్ తో సత్కరిస్తే, భారతప్రభుత్వం ‘పద్మశ్రీ’తో గౌరవించింది. అంతకన్నా ముఖ్యవిషయమేమిటంటే, కవిసన్మాన్ విశ్వనాథ

సత్యనారాయణగారు తన హృదయంతోపాటు ‘శివార్చనం’ అనే కావ్యాన్ని ఈయనకు అంకితమిచ్చారు.

వేణుమాధవ్ చమత్కారసంపన్నులు. “పైన రవి కింద భువి మధ్యలో పైరవి” అని ఆయన చమత్కరిస్తారు. రవి అస్తమించని తెల్లవాడి సామ్రాజ్యాన్నీ, పైరవీ అస్తమించని నల్లవాడి సామ్రాజ్యాన్నీ చూసిన వేణుమాధవుడి వ్యంగ్యబాణం శక్తివంతమైందే!

వేణుమాధవ్ ధ్వన్యనుకరణ సామ్రాజ్యవైభవమే వేరు. ఆ సామ్రాజ్యాన్ని ‘విహంగ వీక్షణం చేస్తే మనస్సు ‘స్వరవళ’ మవుతుంది. పిలిస్తే చాలు కోయిల ఆయన గొంతులోకి వచ్చి కూర్చుంటుంది. “జీ హుజూర్!” అంటుంది. ‘చిలకమ్మ రావమ్మా’ అంటే ఆయన నోటిగుండా ‘చిలకపలుకులు’ వస్తాయి. పక్షులే కాదు, ‘గండభేరుండమదేభసింహనికురుంబాలు’ కూడా ఆయనలో ‘స్వరకాయవిద్య’ ప్రదర్శిస్తాయి. రైళ్లు, బస్సులూ, విమానాలూ ఆయనలోకి ఫ్రీ ట్రావెల్ చేస్తాయి. ట్రా‘వెల్ కమ్’ అనిపిస్తాయి. ఆయన వేదిక ఎక్కి నోరు విప్పితే విశ్వమంతా వీనులవిందు అయిపోతుంది. మరి ఆ వేణుమాధవుణ్ణి అనుకరించడం ఎవరైనా సాధ్యమవుతుందా? కాదు కాబట్టి ఆయన ఆయనగానే మిగిలిపోయాడు. విష్ హిమ్ ‘వెస్ట్’ ఆఫ్ లక్!

శంకరనారాయణ

Kakatiya University

The Degree
of
Doctor of Letters
(Honoris Causa)

has been conferred upon

NERELLA VENUMADHAV

at the Convocation held this day
in recognition of his eminent position and attainments

Warangal - A. P.

March 14, 1992
September 5, 1992

Chancellor
Chancellor

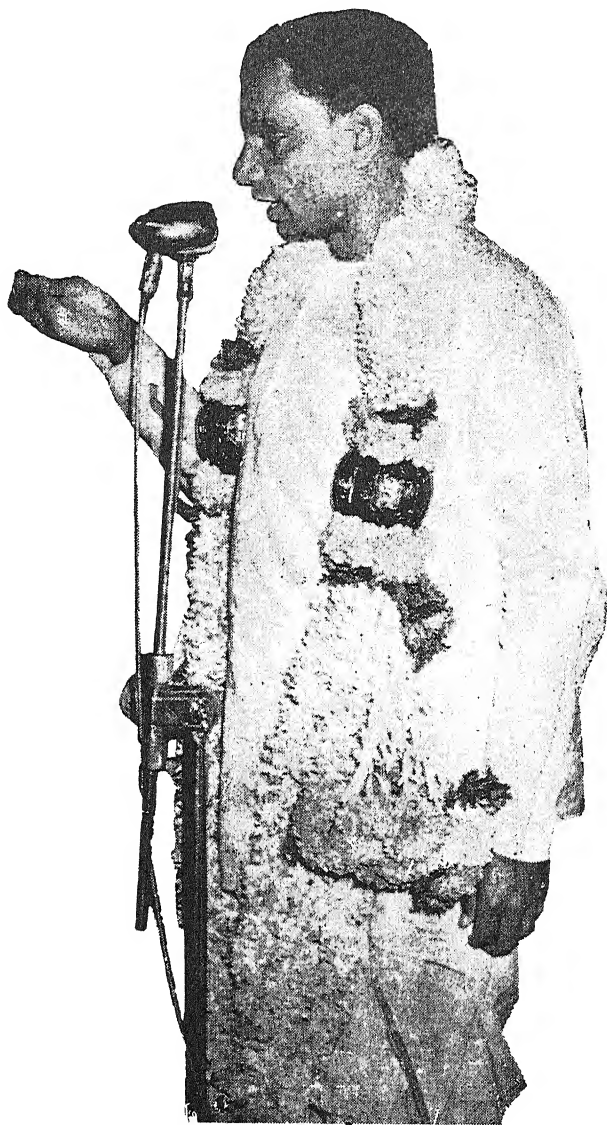
JAWAHARLAL NEHRU
TECHNOLOGICAL UNIVERSITY
ANDHRA PRADESH

The Degree of
Doktorapureena
(Honoris Causa)
is conferred on
Nerella Venumadhav

at the Eighth Convocation of the University in
recognition of his eminent position and attainments

11. March 1987
Vijayashankar

Chancellor
Chancellor

Sri Venumadhav

Don't give Dr. Venumadhav more than a second of your time. If you do, you will see your self mimicking him.

- Gulf News, 13th Jan'1989.

ANDHRA UNIVERSITY

This is to certify

That the Honorary Doctorate Degree of

KALĀ-PRAPŪRNA

of this University was conferred

on

Shri NERELLA VENU MADHAV

at

the Convocation of the Senate

held on Sunday, the 9th July 1975

Given under the Seal of the University

Waltair

CHANCELLOR